

Bankretlige emner

Klager over pengeinstitutter

Lennart Lynge Andersen
Peter Møgelvang-Hansen

Bankretlige emner

Klager over pengeinstitutter

2. udgave

FORLAGET THOMSON

GadJura

Lennart Lyngge Andersen & Peter Møgelvang-Hansen
Bankretlige emner – klager over pengeinstitutter
2. udgave/1. oplag
© Forlaget Thomson A/S, København 2005

ISBN 87-619-1047-3

Omslag: Axel Surland, Ljungbyhed
Sats og tryk: Special-Trykkeriet · Byens Tryk a-s

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettigheder forbeholdes.

Forord

I 1991 udgav vi bogen *Klager over pengeinstitutter*, hvor vi beskrev Pengeinstitutankenævnets sager i årene 1988-1990, der var Ankenævnets første tre leveår. Bogen indeholdt omtale af en række områder, som vi fandt repræsentative for den virksomhed, der foregår. Vi søgte samtidig at belyse den regeldannelse, der foregår via Pengeinstitutankenævnets arbejde.

Denne bog har *undertitlen* Klager over pengeinstitutter. Baggrunden for, at vi har valgt titlen *Bankretlige emner*, er, at vi på et tidspunkt, hvor der er gået seks år, har set muligheder for at sætte Pengeinstitutankenævnets praksis ind i en lidt større sammenhæng, samtidig med at vi inddrager nye områder, pengeinstitutters rådgivning og pengeinstitutters ydelser i forbindelse med værdipapirer. Det er dog stadig Pengeinstitutankenævnets kendelser, der udgør det væsentligste led i fødekæden. I den forbindelse kan nævnes, at vi omtaler mere end 800 af de hidtil afsagte ca. 1.900 kendelser.

Vi har ladet emnet *bankbøger* udgå, da materialet nu er så omfattende, at det bør fremstilles i en bredere sammenhæng.

Vi takker *Inger Graves Pedersen*, der har renskrevet manuskriptet og bistået med korrektoren.

Der er i hovedsagen ikke taget hensyn til materiale, der er offentliggjort efter den 15. juli 1994.

København, september 1994

Lennart Lynge Andersen Peter Møgelvang-Hansen

Forord til 2. udgave

Fremstillingen er ajourført med indarbejdelse af de forløbne 10 års udvikling inden for bankretten, herunder af de i perioden afsagte, ikke helt få ankenævnskendelser. Konceptet fra 1. udgaven er bevaret, således at hovedvægten fortsat er lagt på Pengeinstitutankenævnets virksomhed.

Emnerne *Pengeinstitutters rådgivning* og *Pengeinstitutters ydelser i forbindelse med værdipapirer*, som vi inddrog i 1994, er udgået, idet emnerne fortjener en bredere fremstilling.

Der er ikke taget hensyn til materiale offentliggjort efter den 1. juni 2005.

Frederiksberg, juni 2005

Lennart Lynge Andersen Peter Møgelvang-Hansen

Indhold

Kapitel 1. Indledning. Klager over pengeinstitutter	13
1.1. Klagesystemet før Pengeinstitutankenævnet	13
1.2. Pengeinstitutankenævnet	16
1.3. Pengeinstitutankenævnets betydning	17
DEL I INDLÅN	
Kapitel 2. Renter på indlån	19
2.1. Udgangspunkter for den retlige vurdering	19
2.2. Meddelelse om renteændringer	23
2.3. Rentegaranti og favørrente	25
2.3.1. Er der afgivet særligt tilsagn?	25
2.3.2. Fortolkningen af særlige rentetilsagn	25
2.3.2.1. Betingelser	25
2.3.2.2. Indhold	27
2.3.2.3. Varighed	30
2.3.3. Øvrige spørgsmål	34
2.4. Validering	34
2.5. Valg af kontotype	36
2.5.1. Pligt til aktiv vejledning	36
2.5.1.1. På etableringstidspunktet	36
2.5.1.2. Efter etablering	38
2.5.2. Valg på kundens vegne	40
Kapitel 3. Modregning. Særlige indlån	45
3.1. Modregning	45
3.2. Almindelige betingelser for modregning	45
3.2.1. Præsentation	45
3.2.2. Erklæring til kunden	49
3.2.3. Afviklingsmodenhed	50
3.2.4. Gensidighed	51
3.2.5. Effektiv betaling	53
3.2.6. Afdødes konti. Begravelsesudlæg	54
3.2.7. Modregning efter transport	55
3.2.8. Modregning i frigørelseskonti	55
3.3. Øremærkede konti	56
3.3.1. Almindelige tilfælde	56
3.3.2. Modregning i løn, pension o.l.	60

3.4.	Særlige indlån	63
3.4.1.	Kapitalpension og ratepension	64
3.4.1.1.	Modregning	64
3.4.1.2.	Puljeordninger. Investering	67
3.4.1.3.	Andre spørgsmål	70
3.4.2.	Selvpensioneringskonti	74
3.4.2.1.	Modregning	74
3.4.2.2.	Administration	77
3.4.3.	Indekskontrakter	78
3.4.3.1.	Modregning	78
3.4.3.2.	Administration	79
3.4.4.	Boligsparekontrakter	81
3.4.4.1.	Modregning	82
3.4.4.2.	Udbetalingsvilkår	83
3.4.5.	Uddannelsesopsparing	85
3.5.	Overførsel af særlige indlån (»flyttesager«)	86
Kapitel 4.	Umyndige. Børneopsparing	95
4.1.	Almindelige indlånskonti	95
4.1.1.	Den umyndiges dispositioner over kontoen	95
4.1.2.	Myndiges dispositioner trods aftalt rådgighedsbegrænsning	96
4.1.3.	Værgens dispositioner over kontoen	98
4.1.4.	Tredjemands dispositioner over kontoen	102
4.1.5.	Andre spørgsmål	103
4.2.	Børneopsparingskonti	104
4.2.1.	Værgens dispositioner over kontoen	104
4.2.2.	Indskyderens dispositioner over kontoen	107
4.2.3.	Modregning i kontoen	110
4.2.4.	Overførsel til andet pengeinstitut	110
4.2.5.	Andre spørgsmål	111
DEL II	UDLÅN	
Kapitel 5.	Renter i udlånsforhold	113
5.1.	Kreditrenten	113
5.1.1.	Formodning for renteberegning	113
5.1.2.	Begyndelsesrenten	115
5.1.3.	Fast eller variabel rente?	116
5.1.4.	Renteændringer. Hvilke variationer?	119
5.1.4.1.	Ekstern målestok	121
5.1.4.2.	»Lån af samme art«	122

5.1.4.3. »Blanke« klausuler	124
5.1.4.4. Lånets rubricering	124
5.1.4.5. Individuel særbehandling	128
5.1.4.6. Krav om varslings?	132
5.2. Morarente	133
5.3. Overtræksrente	136
Kapitel 6. Kautio og tredjemands pant	139
6.1. Stiftelse af kautio m.v.	143
6.1.1. Kautionistens person, herunder alder	143
6.1.2. Særligt om informationskravene til pengeinstitutterne	146
6.1.2.1. Gammel gæld/likviditetsforudsætning	147
6.1.2.2. Anden information	152
6.1.3. Gyldighedsspørgsmål iøvrigt	155
6.2. Hvad kautioneres der for?	159
6.2.1. Alskyldsklausuler	160
6.2.2. Beløbsbegrænsninger m.v.	167
6.2.3. Tidsbegrænsninger m.v.	169
6.2.4. Omlagte lån	173
6.2.5. Forholdet til panterettigheder	175
6.2.6. Misligholdelse af hovedfordringen	178
6.3. Pengeinstituttets underretningspligt	181
6.3.1. Henstand og restancer. Lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 1-3	181
6.3.2. Andre risikoforøgende ændringer i hovedforholdet	182
6.4. Kautionsforpligtelsens aktualisering	187
6.4.1. Tilbageførsel	187
6.4.2. Renter m.v.	188
6.4.3. Faktisk forældelse?	190
DEL III BETALINGSFORMIDLING	
Kapitel 7. Betalingsmidler. Risiko og ansvar	193
7.1. Betalingskort m.v.	194
7.1.1. Ansvars- og hæftelsesreglernes udvikling	194
7.1.2. Ulovligt brug. Teknisk fejl?	197
7.1.3. Brugerens »selvrisko«	199
7.1.4. Overladelse af kode	202
7.1.5. »Groft uforsvarlig adfærd«	204

7.1.6.	Spærring	207
7.1.6.1.	Manglende spærring som hæftelses-/ansvarsgrund	207
7.1.6.2.	Spærring som fritagelsesgrund	213
7.1.7.	Betalingsmodtagerens forhold	214
7.1.8.	Procesbyrden	215
7.1.9.	Særligt om fjernsalg	216
7.1.10.	§ 11's fravigelighed	218
7.2.	Checks	219
7.2.1.	Dækningsløse checks	219
7.2.2.	Udstederindsigelser	222
7.2.2.1.	Falsk m.v.	222
7.2.2.2.	Andre ugyldighedsgrunde	224
7.2.2.3.	Kontramandering	225
7.3.3.	Checks på afveje. Krydsning	227
Kapitel 8.	Betalingservice	231
8.1.	Betalingsaftalen	231
8.1.1.	Betalingstilladelse	231
8.1.2.	Betalingspligt?	235
8.2.	Pengeinstituttets tilbagebetalings- og erstatningspligt	237
8.2.1.	Uanmodede betalinger	237
8.2.2.	Undladte/forsinkede betalinger	241
8.3.	Grænseoverskridende pengeoverførsler	244
8.4.	Tilbageførsel	249
DEL IV	GENERELLE EMNER	
Kapitel 9.	Gebyrer	253
9.1.	Gebyrer for »fritstående« ydelser	255
9.1.1.	Forundersøgelser, beregninger m.v.	255
9.1.2.	Betalings tjenester	257
9.2.	Gebyrer ved etablering af kontoforhold	262
9.3.	Ekstraydelse eller del af hovedydelsen?	266
9.3.1.	Kontoudtog m.v.	266
9.3.2.	Byggelåns-, omprioriterings- og kontoopdelingssager	269
9.3.3.	Depotgebyrer. Rykningsgebyrer m.v.	271
9.3.4.	Andre sager	276
9.4.	Gebyrer ved kontoophør	279
9.4.1.	Førtidig indfrielse af lån	279

9.4.2. Flyttegebyrer	281
9.4.2.1. Hjemlen	281
9.4.2.2. Størrelsen	284
9.5. Misligholdelsesgebyrer	286
9.6. Gebyrforhøjelser. Varsling	289
Kapitel 10. Pengeinstitutankenævnets kompetence	293
10.1. Hvem kan der klages over?	293
10.2. Hvem kan klage til Nævnet?	295
10.3. Hvad kan klagen vedrøre?	296
10.3.1. Begrebet »kundeforhold«	296
10.3.2. Hvad kan der klages over?	298
10.3.3. Kundens status	303
10.3.3.1. Private kundeforhold	303
10.3.3.2. Klager fra erhvervsdrivende	303
10.4. Forhold, der udelukker klagebehandling	311
10.4.1. Sager henlagt til offentlige myndigheder eller andre ankenævn	313
10.4.2. Sager, der findes uegnet til nævnsbehandling	314
Register over afgørelser	318
Stikordsregister	327

Kapitel 1

Indledning. Klager over pengeinstitutter

1.1. Klagesystemet før Pengeinstitutankenævnet

Civilretlige forbrugerklager vedrørende pengeinstitutternes ydelser har fra starten været omfattet af lov om Forbrugerklagenævnet, der nu er afløst af lov om forbrugerklager, men de har siden Forbrugerklagenævnets oprettelse i 1975 været undtaget fra dettes kompetenceområde i kraft af administrativt fastsatte regler, jf. senest bkg. nr. 1118 af 12/12/2003 om forbrugerklager § 3, stk. 3, nr. 11.¹

Inden Pengeinstitutankenævnets oprettelse måtte egentlig civilretlig tvistbehandling mellem pengeinstitutter og deres kunder således i alt væsentligt foregå ved de almindelige domstole efter retsplejelovens almindelige regler (eller i fagedretten, jf. herved § 478, stk. 1, nr. 5-7, sammenholdt med § 501).

Antallet af (trykte) domme angående private kundeforhold har aldrig været stort. Siden begyndelsen af 1990'erne har der dog været en stigende tendens. Der er imidlertid ikke grund til at tro, at domstolssystemet på dette område har været i stand til at tiltrække hverdagens konflikter i væsentligt større omfang end på andre områder.²

1. Lov om Forbrugerklagenævnet er erstattet af lov nr. 456 af 10/6/2003 om forbrugerklager. Undtagelsesbestemmelsen i bkg. nr. 1118 af 12/12/2003 § 3, stk. 3, nr. 11, omfatter »ydelse vedrørende pengevæsen og forsikring«, og udelukker ikke, at et pengeinstitut eller et finansieringsselskab (med)indklages i en forbrugerklagenævns sag vedrørende f.eks. køberens retsstilling efter kreditaftalelovens § 5, nr. 2, om trepartsforhold. Se f.eks. *Forbrugerklagenævnets Årsberetning 1987* s. 66 angående gyldigheden af et finansieringsselskabs pant i salgsgenstanden, jf. kredittkøbslovens § 9, nu kreditaftalelovens § 21. Forholdet blev ikke anset for et oprindeligt trepartsforhold.
2. Udtalelsen i Forbrugerkommissionens Betænkning II (nr. 681/1973) s. 29 har stadig gyldighed:

»Omkostningerne ved at gå til domstolene står let i et misforhold til sagens genstand, ligesom psykologiske faktorer ofte medfører uvilje til at indlade sig i proces. At der i domssamlinger ikke findes mere end et fåtal afgørelser inden for forbrugerområdet afspejler ikke et tilfredsstillende samfundsleje.«

Se også bl.a. Retsplejerådets Betænkning nr. 886/1979 om behandling af sager af mindre værdi ved domstolene, som førte til fremsættelse af lovforslag (se Folketingstidende 1980-81, Tillæg A, sp. 2795), der imidlertid ikke blev vedtaget. Spørgsmålet har siden været sat i bero på overvejelserne i Justitsministeriets udvalg vedrørende retshjælp m.v., hvor det også blev udskudt, jf. Betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring m.v. s. 14. I sommeren 1994 gjordes endnu et forsøg på at få gjort noget ved sagen, og der blev nedsat et nyt udvalg, der afgav den Betænkning 1341/1997 om småsagsproces – inkassoprocess. Bestræbelserne har foreløbig ført til, at der langt om længe er indført regler om forenklet inkassoprocess i form af regler om beta-

Større praktisk betydning havde den klagebehandling, som fandt sted ved Tilsynet med banker og sparekasser (nu Finanstilsynet) i tiden efter bank- og sparekasselovens ikrafttræden i 1975.³ Klagebehandlingen foregik som et led i tilsynet med pengeinstitutternes overholdelse af god-skik reglen i bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, som er videreført i lov om finansiel virksomhed, jf. senest lovbekendtgørelse nr. 90 af 3/2/2005 som ændret ved senest lov nr. 411 af 1/6/2005 § 43. Bestemmelsen er af offentligretlig (disciplinerende) beskaffenhed; dens forarbejder viser da også, at der var tiltænkt Tilsynet en rolle, der ligger på linie med den, der efter markedsføringsloven skal varetages af Forbrugerombudsmanden,⁴ og således ikke med rollen som civilretlig tvistløser, der varetages af Forbrugerklagenævnet. Forslag om indførelse af en god-skikregel i bank- og sparekasseloven synes først rejst i en redegørelse af 15/12/1972 fra en arbejdsgruppe nedsat af Handelsministeriet i kølvandet af Grell-rapportens oplysning om bankfinansiering af tvivlsomme »bagmandstransaktioner«. Arbejdsgruppen påpegede, at Banktilsynet allerede under den dagældende lovgivning anså sig for berettiget til at påse overholdelsen af god bankskik, men at det kun sjældent havde gjort iagttagelser, der gav anledning til at rejse spørgsmålet. Bl.a. med henvisning til, at en lovfæstet god-skik regel kunne være betydningsfuld for det offentliges repræsentants virke i bankens bestyrelse, anså arbejdsgruppen indførelse heraf for ønskelig. Bemærkningerne til lovforslaget fandt det »naturligt at underbygge den tillid, som pengeinstitutterne bør nyde, ved et udtrykkeligt krav om, at banker og sparekasser skal drives i overensstemmelse med redelig forretnings-skik og god bank- og sparekassepraksis ... Det bemærkes, at tilsynet med banker og sparekasser under den hidtidige lovgivning ... stedse har anset sig for berettiget til at vurdere og forhandle med pengeinstitutterne, om disse har levet op til kravet om god og ordentlig forretnings-skik.« (Folketingstidende 1973-74, tillæg A, sp. 307 f). Det synes således aldrig at have været lovgiverens tanke, at det skulle være Tilsynets opgave at blande sig i de enkelte kunders (eller for den sags skyld aktionærens) krav mod eller individuelle retsforhold til deres pengeinstitut.⁵ I praksis kom klagebehandlingen imidlertid til at fungere ikke alene som

---

lingspåkrav ved lov nr. 450 af 9/6/2004 om ændring af retsplejeloven mv. Seneste forslag til regler om en småsagsproces findes i Retsplejerådets betænkning 1436/2004 om reform af den civile retspleje III s. 425 ff.

3. Antallet af indgivne klager steg støt gennem perioden. I 1975 og 1987 modtog Tilsynet henholdsvis 55 og 380 klager angående § 1, stk. 6. Da Tilsynets klagebehandling ophørte i 1988, havde man i årets løb afsluttet 253 klagesager, jf. *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 58. Se nærmere *Henrik Juul: Kundebeskyttelse på pengeinstitutområdet – En dokumentar* (2004) s. 193 f.
4. Efter markedsføringslovens § 16, stk. 1, skal Forbrugerombudsmanden »ved forhandling søge at påvirke de erhvervsdrivende til at handle i overensstemmelse med principperne for god markedsførings-skik og til at overholde loven i øvrigt.«
5. Se herved *Arne Eken og J. Hartvig Jacobsen: Bankloven af 15. april 1930. Håndbog i dansk banklovgivning* (1952) s. 28 ff. Som et moderne eksempel på et civilretligt modstykke til den offentligretlige beskyttelse kan nævnes lov om garantifonden for indskydere og investorer, jf. lovbekendtgørelse nr. 656 af 7/8/2002 som ændret ved lov nr.453 af 10/6/2003 om finansiel virksomhed.

fremadrettet, offentligretlig regulering i form af præcisering og indskærpelse af, hvad Tilsynet anså for »redelig forretningsskik og god pengeinstitutpraksis«, jf. herved ordlyden af § 1, stk. 6. Selv om de netop citerede ord ikke (direkte) indgår som betingende kendsgerning i civilretlige regler, fungerede klagebehandlingen på grund af klagernes indhold (og velsagtens under indtryk af oprettelsen af Forbrugerklagenævnet) i et vist omfang i realiteten tillige som bagudrettet tvistløsning med civilretligt islæt. Tilsynet tog således ikke sjældent »præjudicielt« stilling til obligationsretlige spørgsmål af betydning for det individuelle retsforhold. Tilsynets (»præjudicielle«) stillingtagen kunne dog kun omfatte nogle af de betingelser, der skal være tilstede, for at der tilkommer kunden et civilretligt krav. Udtømmende stillingtagen til den civilretlige tvist måtte om fornødent ske ved domstolene og forudsatte dermed reelt, at sagen kunne »bære« en retssag. Når dette var tilfældet, synes klagebehandlingen på den anden side ikke sjældent benyttet som »forinstans« inden sagsanlæg.⁶ Dette ophørte dog med etableringen af Pengeinstitutankenævnet. Se f.eks. *U 1996.120 SH*, hvoraf fremgår, at Finanstilsynet (og Erhvervsankenævnet) havde nægtet at tage stilling til de konkrete klagepunkter, der senere blev afgørende for udfaldet af bankkundens anerkendelses- og erstatningssøgsmål mod banken. Som begrundelse anførtes,

»at tilsynet ikke kan tage stilling til privatretlige tvister mellem et pengeinstitut og en kunde. Hvorvidt et pengeinstitut handler i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god pengeinstitutpraksis, jf. bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, er imidlertid et spørgsmål mellem tilsynet og pengeinstituttet. Deres oplysninger vil indgå i tilsynets vurdering af, hvorvidt Den Danske Bank A/S til stadighed lever op til bank- og sparekasselovens bestemmelser.«

Se nærmere *Henrik Juul i Lennart Lynge Andersen* (red.): *Kreditrettens udvikling* (2003) s. 90 f. for statistisk belysning af den omtalte side af Finanstilsynets virksomhed.

I det omfang klagebehandlingen i praksis havde karakter af tvistbehandling, inddrager den en lettelse af Tilsynets opgave med at påse overholdelsen af bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, idet Tilsynet på denne måde blev forsynet med oplysninger om eventuelle overtrædelser. På grund af det forholdsvis store antal klagesager fik det gode muligheder for at bidrage til at præcisere god-skik-reglens indhold ikke alene ved sine konkrete afgørelser, men også ved cirkulærskrivelser angående kritisable forhold, der gik igen i en flerhed af konkrete klagesager, og som syntes at have en vis større udbredelse.⁷ Disse muligheder er for så vidt stadig til stede, som Pengeinstitutankenævnets afgørelser efter Vedtægternes § 10, stk. 2, offentliggøres på internettet og sendes til Finanstilsynet.

---

6. Se f.eks. *U 1987.101 H* (angående en sparekasses ansvar for afgivne soliditetsoplysninger, og hvor sagsøgeren (som det viste sig med succes) trods Tilsynets udtalelse anlagde retssag), *U 1987.699 V* (angående forrentning af studielån) og *U 1987.963 V* (angående uberettiget opsigelse).

7. Se s. 15 f. i denne bogs 1. udgave for enkeltheder og eksempler.

Klager over pengeinstitutters markedsføring (i markedsføringslovens forstand) kan indgives til *Forbrugerombudsmanden*. Med ændringen af markedsføringsloven ved lov nr. 428 af 6/6/2002 blev finansielle virksomheder imidlertid undtaget fra generalklausulen i markedsføringslovens § 1, »i det omfang økonomi- og erhvervsministeren har udstedt regler om god skik på det pågældende område« og fra vildledningsforbuddet i § 2, i det omfang ministeren har fastsat regler om de i § 2, stk. 1-4, nævnte forhold (dvs. vildledning mv.). Desuden afskærer § 17, stk. 5, i det hele Forbrugerombudsmanden fra at udstede § 17-retningslinjer, der alene retter sig mod finansielle virksomheder. Samtidig med gennemførelsen af disse ændringer i markedsføringsloven fik økonomi- og erhvervsministeren i lov om finansiel virksomhed, jf. nu dennes § 43, stk. 2, hjemmel til at fastsætte bindende regler om god skik. I kraft af bemyndigelsen har ministeren udstedt en bekendtgørelse om god skik i finansielle virksomheder, jf. senest bekendtgørelse nr. 1046 af 27/10/2004.

For en udførlig omtale af den udvikling, der har ført frem til (udkastet til) god skik-bekendtgørelsen for finansiel virksomhed, henvises til *Henrik Juul i Lenart Lynge Andersen* (red.): *Kreditrettens udvikling* (2003) s. 89 ff., *Henrik Juul i Kundebeskyttelse på pengeinstitutområdet – En dokumentar* (2004) s. 330 ff. samt *Peer Schaumburg-Müller: Kapitalmarkedsret* (2004) s. 183 ff.

1.2. Pengeinstitutankenævnet

Pengeinstitutankenævnet begyndte sin virksomhed 1/8/1988. Det er oprettet af Den Danske Bankforening, Danmarks Sparekasseforening,⁸ Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet og er godkendt af Forbrugerklagenævnet i henhold til lov om Forbrugerklagenævnet § 12, der nu er afløst af lov nr. 456 af 10/6/2003 om forbrugerklager § 5, hvorefter godkendelseskompetencen tilkommer økonomi- og erhvervsministeren.

Pengeinstitutankenævnet behandler civilretlige tvister vedrørende (fortrinsvis) private kundeforhold, og dets klagebehandling ligger således på linie med den, der foregår i Forbrugerklagenævnet og en række godkendte, private klage- og ankenævn.

Reglerne for Pengeinstitutankenævnets virksomhed er fastsat i *Vedtægterne*⁹ og en *Forretningsorden*. Vedtægterne er godkendt af Forbrugerklagenævnet, jf. nu forbrugerklagelovens § 5, stk. 5, samt bkg. nr. 1118 af 12/12/2003 om forbrugerklager § 1.

Nævnet består af en formand, to næstformænd og 14 medlemmer. 8 medlem-

8. De to foreninger blev i 1990 sammenlagt i Finansrådet.

9. Vedtægterne findes på www.pengeinstitutankenaevnet.dk.

mer er udpeget af pengeinstitutsektoren, 6 af Forbrugerrådet.¹⁰ I den enkelte sag deltager formanden eller næstformanden, samt 2 medlemmer udpeget af pengeinstitutsektoren og 2 medlemmer udpeget af Forbrugerrådet.

Sagerne forberedes af et sekretariat. Sekretariatet kan selvstændigt afvise sager, hvor det er utvivlsomt, at sagen falder uden for Nævnets kompetence, men klageren skal gøres opmærksom på, at spørgsmålet kan indbringes for Nævnet, jf. Vedtægternes § 6. Derimod har sekretariatet ikke kompetence til at afvise klager, der anses for åbenbart grundløse eller uegnede til nævnbehandlings af bevismæssige grunde m.v.

Ankenævnets sagsbehandling – Vedtægternes §§ 8-10 – er beskrevet af Nævnets første sekretariatschef *Lars Lindenchrone Petersen* i Fagskrift for Bankvæsen 1988 s. 162 og af hans efterfølger *Henrik Davidsen* i Advokaten 1990 s. 270 f.

1.3. Pengeinstitutankenævnets betydning

Nævnet har i perioden august 1988–december 2004 færdigbehandlet mere end 8.000 klagesager. Det foreløbigt største antal klager blev indgivet i 1994 (844), det foreløbigt mindste antal i 2004 (345).

Om udfaldet af de senere års klagesager henvises til nedenstående tabel, der er baseret på oplysningerne i Nævnets årsberetninger og på dets hjemmeside.¹¹

Pengeinstitutankenævnet 2000-2004

Sager	2000	2001	2002	2003	2004
1. Modtaget	502	458	493	466	345
2. Afvist	92	62	82	74	65
3. Bortfaldet	122	102	113	125	101
4. Realitetsbehandlet	309	300	300	280	233
5. Klager medhold (helt/delvist)	101	107	100	65 ¹²	67 ¹²

10. Formanden og næstformanden skal opfylde betingelserne for udnævnelse til landsdommer. De udpeges af pengeinstitutternes organisationer og Forbrugerrådet, og de udpeges – som de øvrige medlemmer – for en 3-årig periode. Formandskabet bestod fra starten af retspræsident Frank Poulsen og højesteretsdommer Peter Blok, der nu er formand. De nuværende næstformænd er landsdommerne Lars Lindenchrone Petersen og John Mosegaard.

11. Se 1. udg. og *Lennart Lynge Andersen og Erik Werlauff*: Introduktion til kreditretten (2000) s. 59 for tabeller med sammenstilling af de tilsvarende tal for henholdsvis 1988-1993 og 1994-1999. Statistikoplysninger findes også på internetadressen: www.pengeinstitutankenaevnet.dk.

12. Tallene for 2003 og 2004 inkluderer 27 sager, hvor pengeinstituttet delvis imødekom klagen under sagsforberedelsen (dvs. uden at nævnet fik anledning til at tage stilling til de pågældende spørgsmål), men hvor pengeinstituttet fik medhold på de punkter, der herefter skilte parter-

6.	Klager ej medhold	208	193	200	215	166
7.	Verserende	159	153	151	138	84
8.	»Omsætning« (2+3+4)	523	464	495	479	399

Sammenlignet med de øvrige organer, som påkender tvister mellem pengeinstitutterne og deres kunder, er Pengeinstitutankenævnet så langt det, der har det største sagstal.

Afgørelserne har ikke retskraft og er ikke eksigible, men har stor gennemslagskraft i pengeinstitutternes praksis. I overensstemmelse med Pengeinstitutankenævnets Vedtægter § 11, stk. 2, har pengeinstitutterne tilsluttet sig Nævnet med den virkning, at de bliver bundet af afgørelserne, medmindre de inden 4 uger giver Nævnet meddelelse om det modsatte. Uanset at afgørelserne *de jure* må karakteriseres som anbefalinger uden samme retskildestatus som domme, har de *de facto* en betydning i praksis, som næppe er mindre end den, der normalt er forbundet med domme. Det fremgår således af Finansrådets hjemmeside,¹³ at Finansrådet har henstillet til pengeinstitutterne, at kendelser, der træffes af et enigt Pengeinstitutankenævn, bør følges af det indklagede pengeinstitut, uanset at pengeinstituttet ikke juridisk set er forpligtet hertil, og at pengeinstituttet, inden der gives meddelelse om det modsatte, forinden bør overveje sagen grundigt og drøfte den med Finansrådets sekretariat.

I bogen er afgørelser, hvor vi har oplysninger om, at banken har afgivet meddelelse efter vedtægternes § 11, stk. 2, markeret med *.

Pengeinstitutankenævnet fungerer ikke alene som konkret tvistløser, men har tillige spillet en rolle som problemopfanger og som sådan bidraget til at tilvejebringe et grundlag for retspolitiske initiativer, se nærmere i kapitel 7 om betalingskortlovens, nu betalingsmiddelovens, ansvars- og hæftelsesregler samt kapitel 6 om kautionistbemyndelsesreglerne i lov om finansiel virksomhed § 48.

Om Pengeinstitutankenævnet og dets virksomhed i almindelighed henvises i øvrigt til *Lennart Lynge Andersen & Erik Werlauff*: Introduktion til Kreditretten (2000) s. 56 ff., *Lennart Lynge Andersen* i Festskrift til Juridisk Klub 1988-1998 (1998) s. 11 ff., *Lars Lindenchrone Petersen* samme sted s. 107 ff., *Nina Dietz Legind*: Privat Kaution (2002) s. 51 ff. og *Henrik Davidsen* i Revision & Regnskabsvæsen 3/2005 s. 48 ff. For yderligere henvisninger, se *Henrik Juul*: Kundebekyttelse på pengeinstitutområdet (2004) s. 194 f.

---

ne og blev forelagt nævnet til afgørelse. Disse sager blev tidligere medtaget under »klager delvis medhold«, men ikke registreret særskilt før 2003.

13. Jf. www.finansraadet.dk (under Forbrugerinformation).

DEL I. INDLÅN

Kapitel 2

Renter på indlån

2.1. Udgangspunkter for den retlige vurdering

Indlånskonti oprettes normalt således, at pengeinstituttet (i mangel af individuel aftale om andet) forpligter sig til at forrente midlerne på kontoen med den sats, der til enhver tid er fastsat for den pågældende kontotype. Den aktuelle sats fremgår af pengeinstituttets (lovpligtige) skiltning. Renten er variabel, og pengeinstituttet forbeholder sig ret til at ændre den til enhver tid. Tidligere forbeholdt de fleste pengeinstitutter sig ret til at ændre renten uden forudgående varsel. Og normalt var der ikke i aftalegrundlaget anført nogen udtrykkelig begrænsning i pengeinstituttets ret til at ændre renten.

Set fra et (nutidigt) juridisk synspunkt giver en så vidtgående ret for en erhvervsdrivende til ensidigt at ændre en af hovedydelseerne i et gensidigt bebyrdende kontraktforhold anledning til principielle betænkeligheder, i hvert fald når der er tale om standardaftalevilkår i forbrugerforhold.¹⁴ Klausulerne kan tænkes misbrugt til at lokke kunder ind i butikken ved hjælp af en p.t. fordelagtig rentesats, som ændres, når den har tjent dette formål. Også selv om der ikke er tale om sådan spekulation, kan ændret rentepolitik selvsagt give anledning til skuffelser for kunderne. Jf. herved f.eks. sag *148/1992*, hvor klageren i 1960 havde oprettet anfordringskonto, hvis rente da var 5%, men i 1990 0,25%, samt sag *339/1991* om »byens bedste bankbog«, der i januar 1990 forrentedes med 10,5%; i januar 1991 var renten 6%. Begge sager omtales nærmere nedenfor.

---

14. Jf. således litra j i den vejledende liste over urimelige vilkår under punkt 1 i bilaget til Direktivet om urimelige aftalevilkår i forbrugeraftaler (93/13/EØF):

»kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er at tillade den erhvervsdrivende ensidigt at ændre kontraktvilkårene uden gyldig og i aftalen anført grund.«

Ifølge pkt. 2, litra b) forhindrer den citerede passus dog ikke, »at en leverandør af finansielle tjenesteydelser kan forbeholde sig ret til, hvis der foreligger gyldig grund, uden varsel at ændre den rentesats, som forbrugeren skal betale, eller beløbet for andre udgifter i forbindelse med finansielle tjenesteydelser, forudsat at den erhvervsdrivende forpligtes til snarest muligt at give den anden eller de andre aftaleparter meddelelse herom, og at den anden eller de andre aftaleparter omgående kan opsige aftalen«, og heller ikke, »at en erhvervsdrivende kan forbeholde sig ret til ensidigt at ændre vilkårene i en aftale indgået på ubestemt tid, forudsat at han forpligtes til at underrette forbrugeren med et rimeligt varsel, og at denne kan opsige aftalen.«

Ved U 1999.633 forbød SØ- og Handelsretten i en af Forbrugerombudsmanden efter markedsføringslovens § 1 anlagt sag Den Danske Bank i privatkunde-forhold at anvende nærmere beskrevne, ensidigt fastsatte klausuler, som efter deres ordlyd gav en ubegrænset (arbitrær) adgang til ændring. Som en konsekvens heraf forbød retten tillige Finansrådet at anbefale sine medlemmer at anvende klausulerne.

Til præcisering af afgørelsens rækkevidde udtalte SØ- og Handelsretten:

»Retten skal således ikke tage stilling til, hvilke klausuler der skal være tilladelige. Rettens afgørelse vil ikke på nogen måde kunne angive, hvilke forhold der kan komme i betragtning ved den eventuelle udformning af nye klausuler, således fx ikke hvilke eksterne eller interne forhold der kan være parametre i ændrede klausuler. Der kan dog, som sagen er forelagt og procederet, være anledning til at slå fast, at der efter markedsføringsloven ikke kan være grundlag for at pålægge bankerne forholdsregler, der griber ind i deres indtjeningspolitik eller indtjeningsstruktur. Således kan der efter markedsføringsloven ikke pålægges banker begrænsninger med hensyn til, om de for eksempel ønsker at forøge indtjeningen gennem rente-, gebyr- eller provisionsændringer for derved at kunne konsolidere sig eller ekspandere, eller om bankers eventuelle ekspansion skal finansieres gennem kapitaltilførsel. Markedsføringsloven giver heller ikke mulighed for at afskære banker fra at skifte produkter, således som Den Danske Bank gjorde i 1994, forudsat at ændringer af det løbende forretningsforhold sker med passende varsel og i øvrigt med passende hensyntagen til bankkunden.

Der kan også være anledning til at slå fast, at markedsføringsloven ikke giver adgang til at fastsætte, at erhvervsdrivende, herunder banker, i deres erhvervsudøvelse skal følge retningslinier, der på nogen måde svarer til dem, der gælder for udøvelse af det forvaltningsretlige skøn.«

Retten fastslog således på den ene side, at bankerne ikke kan forbeholde sig en fuldstændig ubegrænset ret til efter forgodtbefindende at ændre renten, men også på den anden side, at bankerne ikke er forpligtede til udelukkende at lade renten variere med eksterne forhold, idet det udtrykkeligt fastslås, at bankerne har et ikke ubetydeligt spillerum til at anvende rente- og gebyrændringer i deres almindelige forretningsstrategi, forudsat ændringer i løbende forhold sker »med passende varsel og i øvrigt med passende hensyntagen til bankkunden«.

Som følge af dommen har bankerne været nødsaget til at ændre de tidligere anvendte renteændringsklausuler m.v. i de almindelige forretningsbetingelser med privatkunder. De renteændringsklausuler, der herefter anvendes af de fleste banker, synes at ligge temmelig nær hinanden uden dog at være enslydende. Nedenstående eksempel indeholder de elementer, som synes at gå igen i de fleste af de reviderede klausuler:

»Sætserne kan uden varsel ændres:

- a. hvis det generelle renteniveau, herunder obligations-, penge- og øvrige markedsrenter, ændres
- b. hvis der er længerevarig ubalance mellem markedsrenter
- c. hvis kredit- og pengepolitikken i ind- eller udland ændres
- d. hvis brugen af pengepolitiske instrumenter ændres.

Sætserne kan med 1 måneds varsel ændres:

- a. hvis ændringer skyldes markeds- eller indtjeningsmæssige forhold, herunder en mere hensigtsmæssig brug af bankens ressourcer eller kapital
- b. hvis de forudsætninger, som lå til grund for individuelt aftalte rentevilkår, ikke længere er opfyldt.
- c. Er opsigelsesvarslet på indlånskonti længere end varslet for renteændringen, kan indeståendet hæves uden rentedekort i en periode på 1 måned fra oplysningen om ændringen.
- d. Ændring af rentesatser på udlån oplyses ved brev eller ved annoncering i dagspressen efterfulgt af orientering på første kontoudskrift efter ændringen. Ændring af rentesatser på indlån oplyses ved brev eller ved annoncering i dagspressen.«

De reviderede renteændringsklausuler bygger på en sondring mellem eksterne og interne årsager til renteændringer og fastsætter, at kun ændringer, der beror på sidstnævnte forhold, skal varsles med en måned. De eksterne og interne forhold, der kan begrunde rente- og gebyrændringer, er så forholdsvis generelt beskrevne, at der ikke synes at være hindringer for en i øvrigt af banken ønsket ændring. Uanset at det kan være vanskeligt for den enkelte kunde at tage stilling til, hvorvidt en given renteændring er tilstrækkeligt funderet i kontraktgrundlaget, giver ordlyden af ovennævnte eksempel på en renteændringsklausul ikke længere banken fuldstændigt frit slag. Hertil kommer, at der bl.a. ved renteændringer begrundet i bankinterne forhold skal gives et varsel, samt at der i Pengeinstitutankenævnets praksis anvendes bedømmelseskriterier, som muliggør en vis civilretlig kontrol af rente- og gebyrændringers rimelighed (navnlig i udlånsforhold, se nærmere herom nedenfor i kapitel 5).¹⁵

---

15. For nærmere omtale af *U 1999.633 S* om dens baggrund henvises til *Henrik Juul: Kundebeskyttelse på pengeinstitutområdet – En dokumentar (2004) s. 312 ff.* Den norske finansavtalelovs § 19 fastsætter for så vidt angår indlånskonti et krav om iagttagelse af et varsel på to uger ved ændring af renter og gebyrer. Varsel skal ske ved individuel meddelelse til kontohaveren, der skal have oplysning om sin ret til at opsigte kontoforholdet.

Ved udlån stiller finansavtalelovens § 49 krav om, at rente- og gebyrændringsklausuler skal angive betingelserne for ændringer. Desuden indeholder bestemmelsen en bemyndigelse til, at der administrativt fastsættes nærmere regler. Ændringer skal være sagligt begrundet, og der må ikke forekomme urimelig forskelsbehandling af kunderne. Kunderne skal (i udlånsforhold) have 6 ugers skriftligt varsel om ændringen, idet der dog kan anvendes en kortere frist, når renteændring er begrundet i en væsentlig ændring af penge-

På linje med, hvad der følger af SØ- og handelsrettens dom i *U 1999.633*, fastsætter bkg. nr. 1046/2004 om god skik for finansielle virksomheder § 4, stk. 3 og 4, »at vilkår om ændringer...af renter...skal indeholde en angivelse af de forhold, der kan udløse en ændring, og må ikke give den finansielle virksomhed en vilkårlig adgang til at foretage ændringer«, og »at ændringer... til ugunst til kunden af renter... ikke kan finde sted uden varsel, medmindre ændringen er begrundet i udefrakommende forhold, som den finansielle virksomhed ikke har indflydelse på.«

I Pengeinstitutankenævnets praksis er variabel forrentning i overensstemmelse med den af pengeinstituttet til enhver tid fastsatte sats det faste udgangspunkt. Et prægnant eksempel herpå er sag *9/1992*, hvor klageren i 1987 havde overført en etableringskonto på ca. 58.000 kr. til det pågældende pengeinstitut, som da forrentede kontoen med 9,5%; i 1991 blev klageren opmærksom på, at renten var 6%. Nævnet udtalte, at

»klageren – selv om det ikke måtte være blevet sagt udtrykkeligt – burde have indset, at renten på etableringskontoen var variabel, og at den oplyste rente på 9,5% p.a. derfor alene var den på overførselstidspunktet gældende rente. Klagerens påstand om, at kontoen skal forrentes med en fast rente på 9,5% p.a. kan derfor ikke tages til følge.«

Og som eksempel på Pengeinstitutankenævnets anerkendelse af pengeinstituttets som udgangspunkt frie ret til at ændre indlånsrenten nævnes sag *326/1991*, hvor klagerens etableringskonti (ca. 1.2 mio. kr.) ved oprettelsen i 1988 blev forrentet med en sats, der svarede til interbankrenten. I de følgende år lå satsen derimod under interbankrenten. Dette anså klageren for uhjemlet, hvorfor han krævede efterbetaling af 54.000 kr. eller i det mindste et beløb svarende til, at kontiene havde været forrentet med samme sats som større aftaleindskud, idet klageren gjorde gældende, at han i hvert fald havde krav på en forrentning svarende hertil. Pengeinstitutankenævnet konstaterede, at forrentningen var sket med pengeinstituttets til enhver tid gældende sats for etableringskonti, og at klageren i mangel af særlig aftale ikke havde krav på højere rente.

I mangel af særlige holdepunkter for andet har kunden til gengæld krav på, at kontoen forrentes i overensstemmelse med satsen for konti af den pågældende art, jf. nærmere i kapitel 5 (om udlånsrenten), og til illustration sag *81/1993*,

---

markedsrenten, obligationsrenten eller det generelle niveau for bankernes indlånsrente, jf. § 50. Denne bestemmelse foreskriver tillige, at varslingen skal angive begrundelsen for ændringen. I forarbejderne til loven er bl.a. anført, at det forhold, at vurderingstemaet for bankens adgang til at forhøje renten er beskrevet ved skønsmæssige kriterier, ikke er ensbetydende med, at en banks konkrete begrundelse for at hæve renten kan angives skønsmæssigt og upræcist. For at opfylde varslingspligten skal den reelle og direkte grund til renteforhøjelsen angives præcist. Jf. Ot. prp. Nr. 41 (1998-99) s. 60, 1. sp.

hvor pengeinstituttet, efter at klageren havde givet sikkerhed i sin »højrentekonto« i forbindelse med indtræden i valutapulje arrangement, havde forrentet kontoen med den for sikringskonti fastsatte, lavere sats. Da det ikke af aftalen om pantsætning af kontoen fremgik, at den herefter skulle forrentes med anden sats end den oprindeligt aftalte, havde kunden krav på omberegning af renten i overensstemmelse med satsen for »højrentekonti«.

Eksistensen af flyttegebyrer og opsigelsesvarsel samt eventuel håndhævelse af et skrap »helkundeprincip« kan nedsætte kundemobiliteten og dermed også anføres til støtte for en fastholdelse af de anførte principielle betænkeligheder ved vidtgående renteændringsklausuler samt en mere kundevenlig linje. Ved udlån hæmmes kundernes mobilitet normalt også af bl.a. de typisk højere transaktionsomkostninger. Renten i udlånsforhold behandles nærmere i kapitel 5.

Kommunikeres renteændringer på indlånskonti tilstrækkeligt effektivt, kan kunden i almindelighed reagere på en uønsket renteudvikling ved at ændre kontoform eller flytte midlerne til en anden bank. Dette kan i mangel af aftale om andet ske uden varsel, idet kunden normalt har fri adgang til opsigelse med øjeblikkelig virkning. I indlånsforhold er det således i første række den enkelte kundes praktiske muligheder for at holde sig orienteret om renteændringerne, der kan være et problem. Se nærmere herom under 2.2.

Som udgangspunkt er det kundens egen sag at skaffe sig oplysning om eventuel mere fordelagtig anbringelse af indeståendet end den valgte kontoform. I et vist omfang har pengeinstitutterne dog pligt til aktivt at vejlede kunder, hvis midler er anbragt til lav rente, om anden nærliggende mulig anbringelse, jf. under 2.5.1. I tilknytning til dette spørgsmål omtales under 2.5.2 pengeinstituttets pligt til at varetage kundens interesser ved valg af anbringelsesmåde, når det (midlertidigt) skal ligge inde med midler for kundens regning.

Forinden omtales under 2.3 og 2.4 henholdsvis spørgsmålet om, i hvilket omfang de nævnte udgangspunkter kan anses for fraveget ved særlig aftale om favørrente eller rentegaranti, og spørgsmålet om validering.

2.2. Meddelelse om renteændringer

I praksis har kunderne mulighed for at følge renteudviklingen via pengeinstituttets (lovpligtige) skiltning i ekspeditionslokalerne. Skiltning kan imidlertid ikke i sig selv antages at være tilstrækkelig til, at pengeinstituttet har opfyldt den meddelelsespligt, der er en forudsætning for, at renteændringen kan gøres gældende over for kunden. Krav om annoncering i dagspressen følger som omtalt ovenfor nu også normalt af pengeinstitutternes Almindelige Forretningsbetingelser for privatkunder.

I Pengeinstitutankenævnets sag 339/1991 havde klageren i januar 1990 ind-

sat 30.000 kr. på en konto, der var markedsført som »byens bedste bankbog« med en rente på 10,5%, der ifølge annoncen skulle reguleres hvert kvartal. I løbet af det følgende år faldt renten til 6%; i samme periode bevægede renten på 12 måneders opsigelse sig fra 6,5% til 4%. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a.:

»Da indklagede har undladt at give klageren meddelelse om de foretagne rentenedsættelser, herunder heller ikke – så vidt det er oplyst – ved annoncering herom, og da klageren findes at måtte have haft en berettiget forventning om, at den særligt rentebegünstigede konto ikke ville blive udsat for større rentenedsættelser end indklagedes 12-måneders konti, bør indklagede foretage en efterregulering af klagerens konto, således at den indtil 30. juni 1990 forrentes med 10,5% og derefter i den resterende indskudsperiode med 12-månedersrenten med et tillæg på 4%.«

Ved afgørelsen har det muligvis spillet ind, at klageren via annoncen måtte være forberedt på renteændring hvert kvartal; dette er måske baggrunden for, at Nævnet ikke nåede det, forekommer det, mere nærliggende resultat, at klageren havde krav på en forrentning på 10,5%, indtil andet var meddelt ham (eventuelt ved annoncering). Det bemærkes endvidere, at nutidige Almindelige Forretningsbetingelser opererer med 1 måneds varsel ved ekstraordinære renteændringer til skade for kunden, se nærmere under 2.1).

Selv om der også kan sættes spørgsmålstegn ved, om annoncering i dagspressen er tilstrækkelig effektiv meddelelsesform,¹⁶ er det i Pengeinstitutankenævnets praksis lagt til grund, at annoncering i almindelighed er tilstrækkelig, og at der således ikke kan opstilles et almindeligt krav om (omkostningskrævende) individuel underretning, for at renteændringen får virkning.¹⁷

Noget andet er, at renteændringen ofte fremgår af de kontoudtog m.v., der med større eller mindre mellemrum sendes til kunden.¹⁸ Disses primære funktion er at tjene som grundlag for kundens kontrol med bl.a. renteberegningen. De skal være retvisende og specificerede. Jf. herved *Forbrugerstyrelsens Juridiske Årbog 1992* s. 76 om et pengeinstitut, der opkrævede et nyindført gebyr for udsendelse af kontoudtog ved »modregning«, således at der blev tilskrevet mindre rente på kontoen; Forbrugerombudsmanden henstillede, at såvel rente- som gebyrberegningen blev specificeret i kontoudtogene.¹⁹

16. I det mindste må kunne stilles krav om, at annonceringen giver klar besked om, i hvilket omfang de enkelte konti berøres af renteændringen.

17. Ved principielle og betydningsfulde ændringer (på udlånskonti) er dog fastslået en pligt til individuel underretning, jf. sagerne 25/1988 og 112/1988, der begge er omtalt i kapitel 5.

18. Ved udlån er sådan individuel opfølgning af annoncering foreskrevet i kreditaftalelovens § 15, stk. 4.

19. Se også 9.3.1 om kunders krav på (vederlagsfrit) kontoudtog.

2.3. Rentegaranti og favørrente

2.3.1. Er der afgivet særligt tilsagn?

Udgangspunktet om, at forrentningen skal ske med den af pengeinstituttet til enhver tid fastsatte rente, fraviges selvsagt, når andet er aftalt. At dømme efter klagesagerne ved Pengeinstitutankenævnet giver det typisk ikke anledning til nævneværdig tvivl af fastslå, hvornår pengeinstituttet har afgivet et sådan løfte.

Nævnes bør dog sag 459/1991 om en mormors indskud på en såkaldt »børnebørnskonto«, der skulle være bundet, indtil barnebarnet blev 14 år, og som ifølge en brochure »står i barnebarnets navn og forrentes med 12% p.a.« Da kontoen kom til udbetaling, var saldoen ca. 40.000 kr., idet mormorens indskud var blevet forrentet med den variable sats, der til enhver tid havde været gældende for børneopsparingskonti, og som på udbetalingstidspunktet var 6%. Klageren (barnet) krævede sig stillet, som om rentesatsen gennem hele forløbet havde været 12%, og fik medhold, idet det ikke var godtgjort, at mormoren havde været bekendt med, at kontoen skulle forrentes som en børneopsparingskonto, og at hun derfor måtte opfatte brochurens oplysning om 12% som et tilsagn, der dækkede hele bindingsperioden.

Jf. også sag 468/1992, hvor klageren havde fået skriftligt tilsagn om en forrentning af indekskonti »med [p.t.] 10% p.a., idet vi dog gør opmærksom på, at renten er variabel og fremover følger vore almindelige renteændringer«. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at dette kunne forstås som et tilsagn om, at renten alene kunne reguleres i samme takt som gennemsnitsrenten for andre indlånskonti. De nævnte 10% var imidlertid udtryk for en overrente på 0,5%-point, og tilsagnet herom gik ifølge klagerens ubestridte oplysninger udtrykkeligt ud på, at overrenten var varig. Pengeinstituttet var derfor bundet af denne særaftale, som ikke kunne opsiges, jf. nærmere under 2.3.2.3.

2.3.2. Fortolkningen af særlige rentetilsagn

Spørgsmålet om, hvilke betingelser kunden må opfylde for at nyde godt af afgivne rentegarantier, tilsagn om favørrente etc., samt rækkevidden heraf må afgøres ved konkret fortolkning. Selv om der har dannet sig en fast praksis om visse grundlæggende spørgsmål, påvirker de enkelte sagers særlige forhold Pengeinstitutankenævnets praksis.

2.3.2.1. Betingelser

At den høje forrentning på aktionærkonti er betinget af, at kontohaveren er aktionær, kan ikke komme som en overraskelse. Ved afhændelse af aktier må kunden således være forberedt på, at kontoen herefter forrentes som almindelig an-

fordringskonto, jf. herved sag 131/1992, hvor det ikke fandtes at kunne føre til andet resultat, at kontoen i kontoudtog fortsat var benævnt aktionærkonto; et mindretal, der var enig i resultatet, fandt det beklageligt, at klageren ikke særskilt var orienteret om renteændringen. På tilsvarende måde måtte kontohaveren i sag 53/2002 være klar over, at den høje indlånsrente på medarbejdervilkår, som han fik under ansættelse hos det med banken koncernforbundne forsikringsselskab, ville bortfalde i forbindelse med hans fratreden fra forsikringsselskabet, hvilket i øvrigt også fremgik af særlige vilkår, som havde været tilgængelige for klageren på virksomhedens intranet; ud fra en fortolkning af disse vilkår fandt Nævnet, at klageren havde en vis rimelig frist til at overveje den fremtidige placering af indlånsmidlerne.

Mindre påregneligt forekommer det, at aktionærkontofordelene er betinget af, at aktierne skal ligge i depot hos det pågældende pengeinstitut. I sag 630/1992 fandt Pengeinstitutankenævnet imidlertid et krav herom sagligt begrundet og berettiget, selv om det ikke var nævnt i tegningsmaterialet vedrørende aktierne. Der var tale om aktier i pengeinstitutets holdingselskab, der førte aktiebogen, og som ikke var berettiget til at samkøre oplysninger med pengeinstitutets registre; afstemningen mellem saldoen på aktionærkontoen og kontohavers aktiebesiddelse forudsatte derfor ifølge pengeinstituttet, at det havde aktierne i sit depot, da omfanget af aktionærfordelene afhang af størrelsen af aktiebesiddelsen.

Som altovervejende hovedregel må dog antages, at pengeinstitutets nærmere betingelser for den gunstige forrentning kun kan gøres gældende over for kunden, hvis de fremgår udtrykkeligt af aftalegrundlaget. Jf. herved sag 278/1993*, hvor det ikke var godtgjort, at klageren var gjort bekendt med de særlige betingelser for en såkaldt »lokalpræmie« oven i statspræmien ved boligopsparingskonti; klageren havde krav på »lokalpræmien«, selv om betingelserne ikke var opfyldt.

Selv om kunden ikke opfylder betingelserne for den særlige favør, kan pengeinstituttet afhængig af de nærmere omstændigheder blive forpligtet til at yde denne. Dette følger af almindelige aftaleretlige principper om stiltiende løfter. Til illustration kan nævnes sag 105/1989 og 87/1990.

Sag 105/1989 angik en konto oprettet i 1982 med rentegaranti på 12% p.a. indtil 1. januar 1990. De følgende år indsattes afkastet af klagerens obligationsbeholdning på kontoen. I januar 1989 konstaterede klageren ved gennemgang af kontoudtog, at det nævnte afkast nu blev indsat på en anden konto, hvorefter hun forlangte den hidtidige ordning reetableret. Pengeinstituttet gjorde gældende, at rentegarantikontoen var et særligt »kampagneprodukt«, der kun stod åben for indskud i »kampagneperioder«. Det var et udslag af velvillighed, ikke opfyldelse af en pligt, at det nævnte afkast til stadighed var indsat på kontoen.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at pengeinstituttet ved den nævnte praksis

havde pådraget sig en aftaleretlig forpligtelse, som kun kunne opsiges med et efter forholdene rimeligt varsel, »som passende kan sættes til 6 måneder«. Se nærmere 2.3.2.3 om opsigelsesspørgsmålet.

I sag 87/1990 var klagerens indskud hidtil forrentet med den høje rente for aktionærkonti, til trods for at hun ikke opfyldte de almindelige vilkår, hvorefter besiddelse af 10 aktier var en minimumbetingelse for den høje forrentning. I foråret 1989 besluttede pengeinstituttet at håndhæve denne betingelse konsekvent. Klageren modtog herefter en skrivelse, der angav, at hun havde 5 aktier og således kunne indsatte 0,00 kr. til den høje rente. Ca. 5 måneder senere sendte pengeinstituttet en skrivelse, der opfordrede hende til at henvende sig i pengeinstituttet i anledning af ændrede regler om aktionærkonti. Pengeinstituttankenævnet fandt, at pengeinstituttet havde haft en særlig pligt til at sørge for, at klageren fik at vide, at det fremover ville tage sine regler alvorligt med den virkning, at klagerens rente blev nedsat fra 6,5% til 0,25% p.a. De nævnte to skrivelser fandtes ikke tilstrækkelige i så henseende. Klageren fik derfor medhold i, at hun havde krav på den høje forrentning indtil det tidspunkt, hun havde fået klar besked. Lignende afgørelse (men med dissens) i sag 114/1991.

I sag 303/2003 indeholdt reklamemateriale udsendt i januar 2003 i anledning af bankens jubilæum særlige tilbud til aktionærer. Om udnyttelsen heraf var anført: »Hvad enten du allerede er aktionær, eller du ønsker at blive det, så kontakt din afdeling, hvis du vil gøre brug af de omtalte jubilæumsfordele.« Pengeinstituttankenævnet fandt, at kunder, der i forvejen havde oprettet aktionær-lønkonto, på baggrund af reklamematerialet let kunne få den opfattelse, at særlig henvendelse ikke var nødvendig for deres vedkommende; dette også i lyset af, at et krav herom ikke umiddelbart forekommer naturligt og rimeligt. En aktionær-lønkontoindehaver, der først havde henvendt sig i banken efter at have modtaget yderligere oplysninger i maj 2003, fandtes herefter at have krav på den tilbudte forretning i hele 2003.

2.3.2.2. Indhold

Det er et fast antaget fortolkningsprincip, at aftalevilkår, der er affattet ensidigt af den ene part i et kontraktforhold, fortolkes således, at der vælges den forståelse, der er mest gunstig for den anden part, når det sprogligt er muligt at forstå vilkåret på flere måder, som hver især giver rimelig mening. Dette princip (uklarhedsreglen/fortolkning mod affatteren) taler for, at uklare vilkår (alt andet lige) fortolkes til fordel for kontohaveren.²⁰ Som de følgende sager fra Pengein-

---

20. Princippet er lovfæstet i aftalelovens § 38 b, stk. 1, om forbrugeraftalevilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling. Bestemmelsen gennemfører art. 5 i Direktivet om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (93/13/EØF).

stitutankenævnet illustrerer, er det springende punkt ved uklarhedsreglens anvendelse at trække grænsen for, hvornår de flere forståelser hver især giver rimelig mening.

Spørgsmålet om fortolkningen af det i praksis hyppigt anvendte vilkår om, at kontoen forrentes med »højeste indlånsrente« med tillæg af en overrente, blev på et tidligt tidspunkt forelagt Pengeinstitutankenævnet, jf. sag 81/1988 og er siden vendt tilbage, jf. sagerne 1/1990, 267/1990, 352/2000, 33/2001, 444/2001, 126/2002, 149/2002 og 444/2003. Ingen af klagerne, der – naturligt nok – undrede sig over, at renten på andre indlånskonti var højere end »højeste indlånsrente«, fik medhold. Pengeinstitutankenævnet udtalte i alle sagerne, at udtrykket »højeste indlånsrente« må anses for en fast indarbejdet betegnelse for renten på indskud på længste opsigelse på almindelige konti uden særvilkår.

I tilknytning hertil fremhæves afgørelsen i sag 174/1997 angående forrentningen af en uddannelseskonto:

»Indklagede har i henhold til den af klageren oprettede kontrakt om uddannelsesopsparing alene forpligtet sig til at forrente kontoens indestående med indklagedes til enhver tid gældende rente for uddannelsesopsparing. I overensstemmelse med § 3 i lov om uddannelsesopsparing har indklagede til stadighed forrentet kontoen med en rente, der er højere end »højeste indlånsrente«, hvilket er en fast indarbejdet betegnelse for rente på indskud på længste opsigelse på almindelige konti uden særvilkår. Indklagede kan derimod ikke anses for forpligtet til at sikre, at renten på uddannelseskonti til enhver tid mindst svarer til den rente, der ydes for andre indlån på særvilkår. Indklagede kan heller ikke anses for forpligtet til alene at ændre renten i takt med ændringer i renten på statsobligationer eller lignende eller til at opretholde en merrente i forhold til »højeste indlånsrente« af en bestemt størrelse. Det af klageren anførte om, at kontoens indestående i realiteten er bundet i en længere årrække, findes ikke at kunne føre til et andet resultat. Herefter, og idet bemærkes, at klageren vil kunne overføre kontoen til et andet pengeinstitut, finder Ankenævnet ikke grundlag for at tage klagen til følge.«

I sag 35/1993 havde et ægtepar i 1982 aftalt med pengeinstituttet, at deres i alt 12 indexkontrakter skulle forrentes med en favørrente på 1% i forhold til standardrentesatsen. I 1992 indførte pengeinstituttet rentedifferentiering. Konti på mere end 100.000 kr., forrentedes herefter med 0,5%-point mere end de under 100.000 kr. Den ene ægtefælle fik i overensstemmelse hermed forhøjet sin rente med 0,5%-point, mens den andens rente forblev uændret. Klagen gik ud på, at aftalen af 1982 skulle forstås således, at begge ægtefællers konti skulle forrentes med samme sats. Nævnet fandt imidlertid ikke, at aftalen udelukkede, at der som sket indførtes en særlig standardrentesats for indexkonti med indestående over 100.000 kr., når blot begge ægtefæller fortsat fik en overrente på 1% i forhold til de respektive standardsatser.

Sag 377/2000 angik en »bonuskonto«, der ifølge aftalen skulle forrentes med en »variabel rente p.t. 0,250% p.a.«, således at der ved årligt indskud på minimum 2.400 kr. i 2 år tillige skulle ydes en af banken fastsat »bonus p.t. 4,000% p.a.«; indeståendet på kontoen var bundet i 2 år efter den første indbetaling. Pengeinstitutankenævnet fandt, at det fremgik tilstrækkelig tydeligt af aftalen, at banken var berettiget til at ændre bonussatsen efter de regler, der gælder om renteændringer. Den omstændighed, at indeståendet på kontoen var bundet i 2 år efter den første indbetaling, måtte imidlertid indebære, at banken var forpligtet til at sikre, at den samlede rente på bonuskontoen ikke i bindingsperioden blev forringet i forhold til renten på bankens andre indlånskonti med opsparingskarakter. Bankens havde derfor ikke været berettiget til at nedsætte bonussatsen med 0,5%, selv om indlånsrentesatserne i øvrigt kun blev nedsat med 0,25%, og heller ikke til i forbindelse med generelle forhøjelser af indlånsrentesatserne at undlade at forhøje bonussatsen tilsvarende. Kontohaveren havde derfor krav på rentekomensation.

Sag 603/1991 angik en boligsparekontrakt, som pengeinstituttet belønnede med en såkaldt »lokalpræmie«. I den foreliggende sag²¹ havde kunden set en brochure, der angav renten til p.t. 5% + 4% »lokalpræmie« + 4% statspræmie og desuden, at de to præmier blev tilskrevet ved kontoens ophævelse, såfremt reglerne blev overholdt. Pengeinstitutankenævnet fandt, at den tætte sammenknytning af »lokalpræmien« med statspræmien medførte, at henvisningen til »reglernes overholdelse« måtte forstås som en reference til betingelserne for statspræmie. Pengeinstitutets forudsætning om, at de citerede ord skulle forstås således, at »lokalpræmien« kun kom til udbetaling, hvis kontoen frem til ophævelsestidspunktet stedse blev ført i pengeinstituttet, kunne ikke gøres gældende over for klageren. Denne havde derfor krav på, at pengeinstituttet i forbindelse med kontoens flytning til andet pengeinstitut beregnede »lokalpræmien«, og på udbetaling heraf ved dokumentation af, at betingelserne for udbetaling af statspræmie var opfyldt.

Sag 273/2002 angik fortolkningen af følgende vilkår i en aftale om en såkaldt »selvstarterordning«:

»I forbindelse med oprettelse af etableringskonto i [indklagede] indgås følgende aftale:

Ved start af egen virksomhed udbetaler [indklagede] en ekstra etableringspræmie på 4% p.a. oveni renten. Samtidig tilbyder [indklagede] et såkaldt selvstarterlån på 5 x opsparringen på etableringskontoen – max. kr. 750.000,- (efter almindelig kreditvurdering). Lånet ydes til en favorabel rente til for tiden fast rente i 3 år og derefter variabel eller variabel rente i hele lånets løbetid. Lånet er ydelsesfrit de første 3 år, idet renten lægges til gælden.

21. Se derimod en anden »lokalpræmiesag« 278/1993* omtalt under 2.3.2.1.

Ovennævnte tilbud gives under forudsætning af, at virksomheden bliver kunde i [indklagede].«

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at forudsætningen om, at virksomheden blev kunde i banken, ifølge aftalens ordlyd alene refererede til aftalen om bankens tilbud om et selvstarterlån, mens der ifølge ordlyden blev indgået ubetinget aftale om udbetaling af ekstra etableringspræmie på 4% p.a. oven i renten. Nævnet fandt heller ikke, at kontohaveren på andet grundlag måtte indse, at aftalen om den ekstra etableringspræmie blev indgået under den nævnte forudsætning. Hermed sigtes formentlig til, at det over for aftalens ordlyd ikke kunne tillægges vægt, at bankens brochure om etableringskonti og »selvstarterlån« var formulere ret således, at også udbetalingen af etableringspræmien forudsatte, at virksomheden blev kunde i banken. Banken blev herefter tilpligtet at udbetale den nævnte etableringspræmie, selv om kontohaverens virksomhed ikke var blevet kunde i banken; indehaveren kunne ikke acceptere, at banken havde betinget lån af samleverens medhæftelse for selvstarterlånet.

2.3.2.3. *Varighed*

Fremgår det udtrykkeligt af tilsagnet, hvor længe kunden skal nyde godt af den gunstige forrentning, er dette afgørende, og pengeinstitutet bundet af løftet. Jf. sag 489/2000, hvor der i april 1997 var oprettet en såkaldt bonuskonto. Af kontoaftalen fremgik bl.a., at der, så længe der blev indsat minimum 2.400 kr. årligt, skulle ydes en bonus på 4,000% p.a. af opsparingen, således at bonustilskrivning skulle ske første gang den 31/12 efter udløb af de 2 år, og derefter hvert år pr. 31/12. Det fremgik endvidere, at der kunne indskydes ubegrænset på kontoen, og at bonusberegningen skulle ophøre senest 10 år efter første indbetaling. Herudover indeholdt aftalen bl.a. et vilkår, hvorefter banken kunne ophæve aftalen med 3 måneders varsel, hvis kontohaver misligholdt eventuelle gældsforpligtelser til banken, ligesom der i øvrigt blev henvist til bankens Almindelige forretningsbetingelser. I juli 2000 meddelte banken, at muligheden for at foretage indbetaling på bonuskontoen ophørte med udgangen af 2000; til støtte herfor henviste banken til sine Almindelige forretningsbetingelser, hvorefter banken og kunden til enhver tid kunne bringe kundeforholdet til ophør uden varsel. Pengeinstitutankenævnet fandt, at vilkårene for bonuskontoen, læst i sammenhæng, måtte forstås således, at banken havde forpligtet sig til i 10 år regnet fra den første indbetaling af alle indskud at betale den tilsagte bonus under forudsætning af, at klageren opfyldte de angivne betingelser, og at bankens Almindelige forretningsbetingelser ikke kunne føre til et andet resultat. Banken skulle derfor anerkende, at klageren kunne foretage indskud på sin bonuskonto indtil den 30/4/2007 med krav på en bonus på 4% p.a. af alle indskud foretaget indtil dette tidspunkt. Jf. også sag 468/1992, hvor pengeinstitutet fandtes at være for-

pligtet til at opfylde sit tilsagn om varigt at give overrente på 0,5%-point på indekskonti. Sagen er også omtalt under 2.3.1.

I sag 192/1989 havde en mindre sparekasse i 1983 i forbindelse med etableringen af en lønkonto for et bestyrelsesmedlems datter indrømmet hende en forrentning på 12% p.a. indtil 1993 samt uopsigelighed. I 1987 lukkede sparekassen kontoen for yderligere indskud. Pengeinstitutankenævnet fandt, at klageren fortsat skulle være berettiget til at benytte kontoen som lønkonto, idet pengeinstituttet havde afgivet en uforbeholden rentegaranti i 10 år.

Desuden er sag 101/1993 (også omtalt kapitel 4) et eksempel på et garantitilsagn, hvis konsekvenser ikke virker fuldt gennemtænkt. Det var anført i en bankbog, der hørte til en børneopsparingskonto oprettet i 1978, og lød: »[pengeinstituttets navn] børnekonto 15%. Rentegaranti til barnets 21 års dag«. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at det var aftalt, at bindingsperioden udløb, da barnet fyldte 14 i 1992, og fortsatte:

»Imidlertid ses rentegarantien ikke at være begrænset til børneopsparingens bindingsperiode, idet det på bankbogen er anført, at der er tale om en »børnekonto« (ikke »børneopsparingskonto«) med en rentegaranti på 15% til barnets 21 års dag.«

Spørgsmålet om forrentningen efter udløbet af en tidsbestemt rentegaranti var fremme i sag 35/1990, hvor der givet 10-årig rentegaranti. Bankbogens omslag var påtrykt:

»JUBILÆUMSKONTO Denne konto forrentes med 12% p.a. Efter 1. marts 1974 kan der ikke foretages yderligere indskud.«

I Pengeinstitutankenævnet var der enighed om, at denne tekst ikke (efter udløbet af den i annoncer påtagne 10-årige rentegaranti) afskar pengeinstituttet fra at frigøre sig fra det særlige rentevilkår med et varsel svarende til et passende opsigelsesvarsel. Det af pengeinstituttet givne varsel på mindre end en måned fandtes ikke rimeligt. Nævnets flertal fandt, at varslet burde have været mindst 6 måneder; mindretallet sagde et år.

I den netop nævnte sag var det ret oplagt, at garantien ikke kunne udstrækkes ud over de udtrykkeligt angivne 10 år. I øvrigt kan der derimod argumenteres for, at særlige rentetilsagn, der intet angiver om deres varighed, bør fortolkes som tidsubegrænsede garantier. Dette ville »tvinge« pengeinstitutter, der ikke var indstillet på at give en sådan, til at specificere varigheden og dermed modvirke overdrevne kundeforventninger og vildledende markedsføring.²²

---

22. Jf. herved f.eks. *Forbrugerstyrelsens Juridiske Årbog 1991* s. 73 om markedsføringen af gevinstopsparingskonti.

Ved fortolkningen af rentetilsagn m.v., som ikke udtrykkelig angiver deres løbetid, har Pengeinstitutankenævnet imidlertid anlagt den fortolkning, at sådanne tilsagn ikke kan

»forstås som en tidsubegrænset garanti, og indklagede findes derfor efter almindelige regler om løbende kontraktforhold at være berettiget til at frigøre sig fra det særlige rentevilkår med et varsel, der svarer til et passende opsigelsesvarsel ...«

Jf. således sag 440/1992 om overrente på 2,25% – points på klagerens budgetkonto. Pengeinstituttet havde opsagt tilsagnet med et varsel på ca. 1 måned, hvilket fandtes at være for kort. Pengeinstitutankenævnets flertal anså et varsel på mindst 3 måneder for passende; mindretallet 1 år. Se også sag 105/1989 (omtalt under 2.3.2.1), hvor varslet blev sat til 6 måneder.

Spørgsmålet om varsel for renteændringer forelå også i en række stort set identiske sager, 237/1989, 276/1989, 281/1989, 305/1989 og 306/1989, hvor Pengeinstitutankenævnet tog stilling til nogle principielle aftaleretlige spørgsmål vedrørende »tilbudskonti« etc. De pågældende kontotyper var markedsført i starten af 1980'erne med kraftig fremhævelse af, at renten lå 4% over diskontoen og skulle reguleres i takt med denne, samt med angivelse af, at kontohaveren til enhver tid kunne hæve på kontoen. Klagetemaet i sagerne var pengeinstituttets ret til at ændre forrentningsprincippet og i givet fald længden af varslet herfor.

I Pengeinstitutankenævnet var der ikke fuld enighed om bedømmelsen af de nævnte spørgsmål.²³ Flertals- og mindretalspræmisserne har i alt væsentligt samme ordlyd i alle de nævnte sager. I sag 276/1989 udtalte flertallet:

»Indklagedes i 1980/81 afgivne tilbud, hvorefter renten på Tilbudskonti ville udgøre diskontoen med et tillæg af 4% p.a., var ikke efter sit indhold tidsubegrænset, og der blev ikke meddelt garanti for rentens højde i nogen bestemt periode. Indklagede er på denne baggrund efter dansk rets almindelige regler berettiget til at frigøre sig fra det aftalte vilkår med et vist varsel, og det af indklagede i juni 1989 meddelte varsel på lidt over 6 måneder findes passende.«

Og mindretallet:

»Vi lægger til grund, at kontoen blev oprettet på grundlag af indklagedes tilbuds-kontobrochure. Brochuren indeholder et uforbeholdent tilsagn om en gunstig, diskontorelateret forrentning og fremhævelse af kontohaverens ret til til enhver

---

23. Om Finanstilsynets og Forbrugerombudsmandens vurdering af de nævnte spørgsmål, se vores artikel i U 1989 B s. 347 samt *Tilsynets Årsberetning for 1987* s. 48.

tid (efter den 16/2 1981) at hæve pengene, det vil sige at bringe kontoen til ophør uden varsel.

Brochuren nævner derimod intet om indklagedes muligheder for at ændre forrentningen eller bringe kontoen til ophør.

Brochurens tavshed på disse punkter kan ikke som anført af klageren begrunde, at indklagede er afskåret fra at frigøre sig fra aftalen med et vist varsel, men kan ej heller som anført af indklagede begrunde, at pkt. 4 og 7 i indklagedes almindelige forretningsbetingelser [om pengeinstituttets ret til frit at ændre renten og til at opsiges uden varsel, vores tilføjelse] anses for en del af parternes aftale. Det bemærkes herved, at tilbudskontoen åbenbart ville have fremtrådt som mindre attraktiv, hvis indklagede udtrykkeligt havde henvist til, at man forbeholdt sig ret til at anvende pkt. 4 og 7 i sine almindelige forretningsbetingelser.

Idet der for indlån til høj rente sædvanligvis gælder et opsigelsesvarsel, finder vi endvidere, at brochurens fremhævelse af kontohaverens ret til til enhver tid (efter den 16/2 1981) at hæve pengene sammenholdt med dens tavshed om, med hvilket varsel indklagede skulle være berettiget til at bringe kontoforholdet til ophør helt eller delvist, har givet klageren rimelig grund til at gå ud fra, at der for indklagedes vedkommende skulle gælde et varsel svarende til det, der på tidspunktet for kontoens oprettelse gjaldt hos indklagede for sædvanlige indlånskonti med tilsvarende høj forrentning. Det er under sagen oplyst, at et hertil svarende varsel ved kontoens oprettelse var 12 måneder.

Idet det oplyste om indklagedes forudsætninger for at yde en diskontorelateret rente ikke kan føre til andet resultat, finder vi herefter, at indklagede er bundet af et varsel på 12 måneder.«

De hidtil nævnte afgørelser om pengeinstituttets ret til med et passende varsel at opsiges særlige rentetilsagn, der ikke udtrykkeligt angiver deres varighed, vedrører kontoforhold, der løber indtil videre uden »indbygget« sluttidspunkt.

Ved konti, der som f.eks. børneopsparings- og pensionskonti har en begrænset »levetid«, forekommer det mindre oplagt at indrømme pengeinstituttet en sådan opsigelsesret, hvis det ikke har taget udtrykkeligt forbehold herom. I Pengeinstitutankenævnets praksis er imidlertid lagt til grund, at pengeinstituttet også i sådanne tilfælde, i hvert fald i almindelighed, har ret til at opsiges rentetilsagnet med et passende varsel. Hvad der er »passende«, synes i høj grad at bero på de konkrete omstændigheder.

Der henvises til sag 559/1992 (tilsagn afgivet i 1983 om overrente på 0,5%-point på indexkonti forpligtede ikke resten af kontrakternes løbetid, men kunne opsiges med 6 måneders varsel; pengeinstituttet havde gjort gældende, at 3 måneder var passende), sag 269/1991 (klageren havde overført sine indexkonti til indklagede efter at have fået tilsagn om overrente på 1,5-2%-points i forhold til hovedbankernes rentesats; rentetilsagnet kunne opsiges med 1 års varsel) og sag 276/1991 (tilsagn om overrente på 1,75%-point på indexkonti med løbetid indtil ca. årtusindskiftet kunne opsiges med et varsel på 1 år, der blev fastsat under hensyn til bl.a. den korte tid, ca. 3 måneder, der var gået siden tilsagnets af-

givelse). På linje hermed sag 355/1997, hvorefter banken i overensstemmelse med oplysningerne i en brochure havde pligt til forrente uddannelsesopsparingskonto med »højeste indlånsrente« tillagt 2% points, men således at banken kunne frigøre sig fra dette vilkår med 6 måneders varsel.

2.3.3. Øvrige spørgsmål

Langvarige rentegarantier på konti, der agtes flyttet til et andet pengeinstitut, kan aktualisere særlige spørgsmål om omfanget af såvel det afgivende som det modtagende pengeinstituts oplysningspligt. Spørgsmål herom forelå i sagerne 189/1990 og 312/1990, som begge angik en banks rentegaranti for børneopsparingskonti oprettet inden udgangen af 1982.

I sag 189/1990 krævede klageren, at det modtagende pengeinstitut skulle holde klagerens barnebarn skadesløs for tabet ved flytningen af børneopsparingskontoen, der i den afgivende bank ville være forrentet med 15% p.a. indtil barnebarnets 14. år. Inden flytningen havde det indklagede pengeinstitut oplyst, at dets forrentning af børneopsparingskonti var nogenlunde som den afgivende banks. Klageren fik ikke medhold af Pengeinstitutankenævnet, der bl.a. udtalte, at det ikke kunne bebrejdes indklagedes medarbejder, at denne havde besvaret renteforespørgslen ud fra sit kendskab til den almindelige rente for børneopsparingskonti i de to pengeinstitutter og ikke nærmere undersøgt rentetilskrivningerne i bankbogen, som ifølge klageren havde været til stede under ekspeditionen.

Klageren fik derimod medhold i sag 312/1990, hvor Pengeinstitutankenævnet nåede frem til, at den afgivende bank skulle tillade tilbageførsel af de pågældende børneopsparingskonti til fortsat forrentning i overensstemmelse med den oprindelige rentegaranti. Også denne sag udsprang af en besteforælders henvendelse i det modtagende pengeinstitut med henblik på flytning af kontoen på betingelse af, at forrentningen ikke forringedes. Den afgivende bank havde besvaret det andet pengeinstituts forespørgsel med oplysning om den almindelige rentesats (7,25% p.a.).

Ankenævnet udtalte, at den adspurgte medarbejder i hvert fald måtte anse det for nærliggende, at forespørgslen var begrundet i påtænkt overførsel af kontoen. Selv om forespørgslen alene måtte have angået den almindelige rentesats, burde den pågældende medarbejder også have nævnt den særligt høje rente for visse konti, hvorved det uden tvivl ville være afklaret, at flytning ville være ufordelagtig for kontohaveren.

2.4. Validering

Ved U 1998.204 H fandt Højesteret, at spørgsmålet om forbud mod bankernes anvendelse af valideringsregler, som indebærer en valideringsmæssig forskelsbehandling af ind- og udbetalinger, angår en generel problemstilling, der ikke er

egnet til at blive reguleret gennem forbudsnedlæggelse efter markedsføringsloven, men som i givet fald må søges løst gennem lovgivning.²⁴

Højesteret gjorde ved samme lejlighed opmærksom på, at der er tale om ensidigt fastsatte standardvilkår, som i deres detaljer er vanskeligt tilgængelige, og at vilkårene i flere situationer, navnlig ved de såkaldt valideringsmæssige overtræk, fører til mindre rimelige resultater. Urimelige virkninger af den asymmetriske validering kan da også efter omstændigheder imødegås ad civilretlig vej i konkrete tvister. I privatkundesammenhæng er de urimelige virkninger i almindelighed af mere principiel end reel økonomisk betydning, idet det for den enkelte kunde oftest er temmelig beskedne beløb, der er involveret. Dersom den asymmetriske valideringspraksis i en konkret situation har følelig økonomisk betydning for den enkelte kunde, har kunderne mulighed for i det konkrete tilfælde at få neutraliseret de urimelige virkninger af valideringsreglerne. Jf. således f.eks. Pengeinstitutankenævnets sag nr. 175/1999, hvor valideringsreglerne i forbindelse med indsættelse af en stor check og hævning af et tilsvarende beløb samme dag (en fredag) førte til et valideringsmæssigt overtræk på ca. 200 kr.

Fra Nævnets praksis kan i øvrigt henvises til:

I sag 292/1989 tog Nævnet stilling til én af virkningerne af asymmetrisk validering. Klagen angik et rentebeløb på ca. 300 kr. opstået ved »valideringsmæssigt overtræk« som følge af uhensigtsmæssig timing af klagerens ind- og udbetalinger i forbindelse med huskøb. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at de pågældende ind- og udbetalinger var sket efter aftale med pengeinstitutttet, som på denne baggrund burde have orienteret klageren om, fra hvilket tidspunkt hun kunne trække de pågældende betydelige beløb på kontoen, uden at der opstod et teknisk overtræk. Da sådan orientering ikke var givet, havde klageren krav på tilbagebetaling af rentebeløbet.²⁵ – Nævnet påtalte endvidere, at pengeinstitutttet ikke ved klagerens reklamation over rentetilskrivningen havde givet en fyldestgørende redegørelse herfor.

24. For nærmere omtale af *U 1998.204 H* og dens baggrund henvises til *Henrik Juul: Kundebeskyttelse på pengeinstitutområdet* (2004) s. 306 ff.

Valideringsspørgsmålet er i Norge underkastet beskyttelsespræceptiv regulering i finansavtalelovens § 27, der tillader en vis asymmetri. Efter bestemmelsen skal kontantindskud godskrives renter senest fra og med kalenderdagen efter indbetalingen, ved andre indskud fra og med »oppgjørsdagen« (dvs. den kalenderdag, da kontobevægelsen kan indgå i udligningen mellem bankerne; ved overførsel inden for samme bank den dag, der indskydes/hæves). Ved kontantudbetaling fra kontoen skal beløbet forrentes til og med sidste kalenderdag/ekspeditionsdag før udbetalingen, ved anden belastning af kontoen til og med kalenderdagen før »oppgjørsdagen«.

25. Se i samme retning *Tilsynets Årsberetning* for 1987 s. 56.

I sag 349/1992 havde en bank påtaget sig at sende en check på godt 98.000 kr. trukket på klagerens konto til Schweiz. Beløbet blev debiteret kontoen den 20. december, men checken først afsendt den 23.; banken kunne ikke med rette debitere kontoen for beløbet før den 23.

Endvidere har Pengeinstitutankenævnet taget stilling til specielle valideringsregler.

Sag 84/1990 angik et pengeinstitut, der (ligesom de øvrige) validerede indbetalinger en dag frem, men (i modsætning til disse) validerede udbetalinger fra egen kasse en dag tilbage. Pengeinstitutankenævnet udtalte i enighed, at reglen ikke var stemmende med sædvanlig praksis, men fandt ikke grundlag for at tilsidesætte reglen som åbenbart urimelig. Modsat mindretallet fandt flertallet ikke, at der var tale om så væsentlig en afvigelse, at pengeinstituttet havde en særlig pligt til at oplyse kunderne forud for kontoens oprettelse; flertallet henviste også til, at valideringen fremgik af kontoudtog.

I sag 398/1990 validerede pengeinstituttet checkkonti efter 30/360-dageprincippet med den virkning, at beløb posteret den 31. i en måned blev valideret den 30., hvis det var en udbetaling, og første bankdag i den følgende måned, hvis det var en indbetaling. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at det ikke i sig selv kunne kritiseres, at banken lod som om, alle måneder har 30 dage, men fandt det uheldigt, at dette kom kunderne til skade i tilfælde, hvor ind- og udbetaling ellers skulle være valideret den 31. i en måned. Nævnet fandt derfor, at pengeinstituttet, hvis det ville opretholde 30-dageprincippet, burde udforme særlige valideringsregler for disse tilfælde, således at man undgik den nævnte konsekvens.

Se også sag 497/1991 om anvendelse (i udlånsforhold) af en renteberegningsformel, hvor der i brøkens tæller regnedes med det faktiske antal dage (365/366 pr. år), mens der i nævneren regnedes med 360 dage. Nævnet fandt, at dette ikke havde hjemmel i aftalen og heller ikke i sædvane, og udtalte, at kunden havde krav på, at der regnedes med samme antal rentedage over og under brøkstregen. Hvis formlen ikke blev ændret, havde kunden krav på, at rentesatsen blev fastsat således, at der blev korrigeret for den skævhed, der fulgte af formlen. For en markedsføringsretlig vurdering på linje hermed se *Forbrugerstyrelsens Juridiske Årbog 1992* s. 67.

2.5. Valg af kontotype

2.5.1. Pligt til aktiv vejledning

2.5.1.1. På etableringstidspunktet

Det følger af almindelige kontraktretlige regler, at der i forbindelse med kontoens etablering påhviler pengeinstituttet en loyal oplysningspligt vedrørende bl.a. aftalens rentemæssige konsekvenser, jf. herved også markedsføringslovens

§ 3. Tilsidesættelse af den loyale oplysningspligt kan udløse sædvanlige kontraktretlige beføjelser, herunder erstatning.

En vis konkretisering af oplysningskravene findes nu i § 8, stk. 1, i bkg. 1046/2004 om god skik for finansielle virksomheder, hvorefter den finansielle virksomhed skal give tilstrækkelig information om egne produkter og ydelser, herunder om forskelle i priser og vilkår for alternative produkter, der kan dække kundens behov. Bestemmelsen viderefører pkt. 3, 2. led, i Forbrugerombudsmandens retningslinjer om etik i pengeinstitutternes rådgivning. Jf. herved sag 224/1998 (om udlånsrenter), hvor finansiering af køb af byggegrund var sket over en lånesagskonto frem for en byggelånskonto, der normalt har væsentligt lavere rentesats. Kunden krævede rentekompensation. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at finansiering af grundkøb via en byggelånskonto kun sker, når byggefinansiering bevilges samtidig med grundkøbsfinansieringen, og at banken ikke havde et »produkt«, der kunne være trådt i stedet for den valgte finansiering over en lånesagskonto i det foreliggende tilfælde. Banken fandtes derfor ikke have tilsidesat pkt. 3, 2. led, i Forbrugerombudsmandens retningslinjer om etik i pengeinstitutternes rådgivning om information om indklagedes egne produkter, og klagen blev ikke taget til følge. I sag 530/1995 fandt Pengeinstitutankenævnets flertal (3 medlemmer) bl.a., at det ikke kan indlægges i de nævnte retningslinjers pkt. 3, 2. led, at medarbejdere i en banks »almindelige afdelinger« i forbindelse med lånoptagelse eller oprettelse af indlånskonti har pligt til at oplyse kunderne om »produkterne« i en banks telefonbank. Mindretallet (2 medlemmer) havde den modsatte opfattelse, og denne fandt senere udtryk i de uddybende bemærkninger, som i august 1997 blev føjet til retningslinjerne.²⁶

Oplysningspligten aktualiseres ikke sjældent ved omprioritering m.v., hvor kunden typisk ikke på egen hånd har fuldt overblik over de rentemæssige konsekvenser af bevægelserne på de forskellige konti, der oprettes som led i lånesagen, og hvorpå anelige beløb »parkeres« i kortere eller længere tid. At der i sådanne tilfælde består en oplysningspligt er f.eks. statueret i sag 130/1992, hvor det fremgik af de af kunden underskrevne lånesagsdokumenter, at provenuet af et ejerskitelån skulle placeres på en sikringskonto:

»... Da der imidlertid kan være ret betydelig forskel på rentesatserne henholdsvis på en lånekonto og en sikrings (indskuds-) konto, måtte det påhvile [pengeinstituttet] ved indgåelsen af aftalen om kontoens oprettelse at gøre [kunden] tydeligt opmærksom på, at dette forhold ville kunne betyde en væsentlig udgift for [kunden].

26. Se nærmere om sagen *Lennart Lyng Andersen i Lars Nordskov Nielsen* (red.): *Hvor går den etiske grænse?* (1998) s. 219 ff. samt *Henrik Juul: Kundebeskyttelse på pengeinstitutområdet* (2004) s. 250 ff.

Det kan ikke fastslås, at dette er sket i den foreliggende sag. [Pengeinstituttet] bør derfor foretage en renteændring, således at [kunden] stilles, som om sikringskontoens indestående fra [den dag da kreditforeningslånet på godt 400.000 kr. blev udbetalt og indsat på sikringskontoen] var blevet forrentet med samme rente, som debiteredes lånesagskontoen.«

Sikringskontoens kreditrente var 5%, mens lånesagskontoens debetrente var 18,5%.

Se i samme retning sag 605/1994.

2.5.1.2. Efter etablering

Kravet om, at renteændringer skal meddeles, jf. under 2.2, og efter omstændighederne varsles, jf. under 2.3.2.3, er funderet i det synspunkt, at modstykket til pengeinstituttets fri rentefastsættelse er, at kunden skal have mulighed for at reagere på renteændringer ved at disponere anderledes, dvs. eventuelt flytte midlerne til et andet pengeinstitut og/eller vælge en anden kontoform. Meddelelse om renteændringen er i så henseende en nødvendig forudsætning, men udgør ikke et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag for kunden, som desuden må kende betingelserne for alternativ(e) placering(er) af midlerne.

Som udgangspunkt er det kundens egen sag at skaffe sig oplysning herom. Jf. herved f.eks. Pengeinstitutankenævnets sag 148/1992, hvor klageren siden 1960 havde haft en anfordringskonto, som oprindeligt blev forrentet med 5%, der med årene var skrumpet til 0,25%. I 1990 indførte det pågældende pengeinstitut en ny lønkonto med højere rente (begyndende med 4,5%). Efter at klageren var skiftet til denne kontotype, krævede han efterbetaling af renter. Han gjorde gældende, at »en kunde ikke selv skal henvende sig i pengeinstituttet med anmodning om maksimal forrentning«, men fik ikke medhold, idet Pengeinstitutankenævnet udtalte, at

»den aktuelle rente for kontoen stedse har været oplyst over for klageren. Betingelsen for at opnå den særlige rente ... var, at klageren lod kontoen omdanne til denne kontoform ... Den nye kontotype blev markedsført gennem annoncering fra ultimo april 1990, og klageren findes herefter ikke at have krav at opnå den højere forrentning på kontoen fra et tidligere tidspunkt end fra sin henvendelse til indklagede ...«

I sag 173/2004 havde klageren siden 1992 haft større beløb stående på almindelige indlånskonti. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at klagerens til stadighed var forrentet med pengeinstituttets sædvanlige rentesats for sådanne konti, og at rentesatsen var fremgået af de kontoudskrifter, der i hvert fald en gang om året var udsendt til klageren. Denne havde derfor ikke krav på rentekompensation. Klageren havde bl.a. gjort gældende, at hun ikke kunne forstå

baggrunden for at hun jævnligt modtog meddelelser om, at hun havde fået »ny rådgiver«, hvis der ikke var nogen rådgivningspligt for banken, ligesom hun som »pluskunde« havde troet, at hun fik bedst mulige rente. Jf. i samme retning sag 9/1992, hvor kunden havde omlagt sin lønkonto til en kassekredit, hvorfra der løbende blev overført beløb til hans budgetkonto. Udlånsrenten på kassekrediten var 17%, indlånsrenten på budgetkontoen 4%. Kunden krævede, at sparekassen godtgjorde ham det rentetab, han havde lidt ved denne ordning, men fik ikke medhold. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at ordningen ikke var krævet af sparekassen, og at kunden havde været bekendt med forrentningen af de to konti. Se også sag 227/2002.

I et vist omfang har pengeinstitutterne dog også pligt til *efter* etableringen af kontoen aktivt at vejlede kunder, hvis midler er anbragt til lav rente, om anden nærliggende mulig anbringelse. Tilsidesættelse af denne pligt, der fremtræder som en »forlængelse« af den loyale oplysningspligt forud for aftaleindgåelse, jf. 2.5.1.1, kan udløse erstatningsansvar for kundens tab.

Til støtte for en sådan efterfølgende vejledningspligt kan henvises til § 8, stk. 1, i bkg. 1046/2004 om god skik i finansielle virksomheder,²⁷ hvorefter »en finansiell virksomhed skal give tilstrækkelig information om egne produkter og ydelser, herunder om forskelle i priser og vilkår for alternative produkter, der kan dække kundens behov.«

Princippet synes at være forudsat i sag 33/1997, hvor Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at en nedsættelse af renten (fra 4% til 1,5% i forbindelse med indførelse tre renteintervaller) var varslet med en måned ved en orienterings-skrivelse sendt til alle aktionærkontohavere som fastsat i kontovilkårene. Endvidere udtalte nævnet, at det »havde fundet det ønskeligt, om indklagede i forbindelse med den nedsatte rentetilskrivning på aktionærkonti havde gjort klageren opmærksom på indklagedes nye produkter med bedre forrentning, som klageren kunne benytte«. Nævnet fandt dog ikke i den foreliggende sag tilstrækkeligt grundlag for at pålægge banken at yde klageren kompensation for den manglende orientering, idet klageren nogle måneder senere var gjort bekendt med telefonbankens højrentekonto. Jf. også sag 422/2000, som dog ikke angik bankens aktive vejledningspligt, men indholdet af bankens vejledning i forbindelse med kontohaverens henvendelse angående højere rente på betydelige beløb, som kunden ikke ønskede at binde i længere tid. Pengeinstitutankenævnet fandt det ubetænkeligt at lægge til grund, at kunden i hvert fald i et vist omfang ville have placeret midlerne som indskud på en aftalekonto, hvis banken havde orienteret ham om muligheden herfor, og at der derfor var krav på rentekompensation svarende til at beløbet havde været placeret som aftaleindskud med en

27. Der er en videreførelse af pkt. 3, 2. led, i Forbrugerombudsmandens retningslinjer om etik i pengeinstitutternes rådgivning.

løbetid på 1 måned; da kunden i det foreliggende tilfælde selv havde haft anledning til at undersøge muligheden for en alternativ placering af indeståendet, og i denne forbindelse ville have fået kendskab til muligheden for indskud på en aftalekonto med kort bindingsperiode, begrænsedes kundens krav på rentekom-pensation til en periode på 4 måneder.

Spørgsmålet om bankens pligt efterfølgende vejledning om alternative place-ringsmuligheder har været fremme i forbindelse med f.eks. værgemål eller dødsbobehandling, hvor værgeren eller arvingerne har opdaget meget store beløb på almindelige anfordringskonti til meget lille rente. At der i sådanne tilfælde består en aktiv vejledningspligt, er fastslået i sagerne 382/1992 og 295/1993, som begge indeholder følgende principielle udtalelse:

»Ankenævnet finder, at der påhviler et pengeinstitut en almindelig pligt til som led i rådgivningen af kontohavere med et indestående på anfordringskonti i en størrelsesorden som i nærværende sag at henlede sådanne kontohaveres op-mærksomhed på alternativ placering af kontoens indestående«.

Lignende udtalelse i sagerne 642/1993 og 275/1997.

I sag 382/1992 havde afdøde siden 1955 haft bankbog i pengeinstituttet. I 1980 var saldoen ca. 105.000 kr. og renten 5,5%; ved kontohaverens død i 1990 var saldoen knap 320.000 kr. og renten 0,5%. Pengeinstitutankenævnet fandt imidlertid ikke tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte pengeinstituttets oplys-ning om, at kontohaveren løbende og senest i efteråret 1989 havde modtaget til-bud om alternative placeringsmuligheder, og det var derfor ikke godtgjort, at betingelserne for at pålægge pengeinstituttet erstatningsansvar var til stede. Den lignende sag i 642/1993 faldt ud på samme måde med en tilsvarende begrundel-se. Bevismæssigt udgør sådanne sager et problem, idet kun pengeinstituttet kan bidrage til oplysning af, om vejledning har fundet sted, mens den anden part (den afdøde kontohavers successorer) normalt ikke har noget grundlag for at forholde sig til oplysningen om, at vejledning er givet, medmindre dette er sket skriftligt. Endvidere kan spørges, om rutinemæssig fremsendelse af reklamema-teriale om f.eks. køb af investeringsbeviser er tilstrækkelig til at opfylde vejled-ningspligten, eller om der kræves individuel, specifik vejledning.

I sag 295/1993 var sagen rejst af den (i marts 1993) umyndiggjorte, 85-årige kontohavers værge. Sagen drejede sig om en konto, der siden 1989 havde haft et indestående på over 100.000 kr.; ultimo 1992 indestod godt 170.000 kr. Renten havde i hele perioden været 0,25%. Ved siden af denne konto havde den 85-åri-ge en indskudskonto, der forrentedes med 4,75%; på denne konto indestod i marts 1993 knap 5.500 kr. Kontohaverens værge mente, at banken burde have overført indeståendet på førstnævnte konto til indskudskontoen, idet klageren på grund af sygdom ikke havde været i stand til at varetage sine interesser og

derfor ikke ville have reageret på en henvendelse fra banken om højere rente. Efter at have fastslået bankens aktive vejledningspligt, jf. ovenfor, udtalte Pengeinstituttankenævnet, at kontohaveren ikke ville have været i stand til at reagere på en direkte henvendelse vedrørende overførsel til højere forrentning. Den grundlæggende erstatningsretlige betingelse om årsagssammenhæng mellem den (eventuelt) manglende opfyldelse af vejledningspligten og kontohaverens rentetab var således ikke til stede. – Endvidere bemærkede Nævnet, at banken ikke var berettiget til uden kontohaverens samtykke at overføre beløb fra en konto til en anden.²⁸

Sag 275/1997 angik en klage fra arvinger til en kontohaver, der var død i oktober 1996 i en alder af 95 år. Ved sin død havde hun en indlånskonto på 3 måneders opsigelse (indestående godt 13.000 kr., rente 0,5%) og to lønkonti (indestående i alt godt 960.000 kr., rente 0,25%). Under sagen fremlagde banken kopi af interne notater, hvoraf fremgik, at kontohaveren i 1989 i forbindelse med overflytning af konto var gjort opmærksom på konti med højere forrentning, og at banken i 1993 havde foreslået kunden at oprette garantibevis + garantkonto for at få større forrentning, samt at kunden ved begge lejligheder havde givet udtryk for, at det ikke havde interesse. Efter at et enigt nævn havde gentaget den ovenfor citerede principielle udtalelse, udtalte et flertal, at man ikke fandt grundlag for at tilsidesætte bankens oplysninger om, at kontohaveren løbende var orienteret om alternative placeringsmuligheder, og at det derfor ikke kunne pålægges banken at yde rentekompensation. Mindretallet udtalte derimod:

»Siden 1986/87 bestod A's engagement med indklagede af dels en lønkonto, senere to, dels en opsparingskonto med 3 måneders opsigelse. Vi finder det ubetænkeligt at lægge til grund, at formålet med bibeholdelsen af disse to kontotyper var, at lønkontoen skulle anvendes til modtagelse af pension og betaling af løbende udgifter, mens indlånskontoen med 3 måneders opsigelse, der forrentedes med en højere rente end lønkontoen, skulle anvendes til A's ikke ubetydelige opsparing. Vi finder, at det må lægges til grund, at A ikke har været opmærksom på, at opsparingen ikke blev placeret på kontoen med den højeste forrentning, og finder, at indklagede havde pligt til at gøre A opmærksom herpå. Da indklagede ikke sikrede sig A's skriftlige tilkendegivelse om, at hun ikke ønskede sine midler forrentet bedre end tilfældet var, stemmer vi for at tage klagen til følge, således at det pålægges indklagede at udrede en rentekompensation. Vi henviser herved til forbrugerombudsmandens retningslinier om etik i pengeinstitutternes rådgivning pkt. 2, 3 og 11.«²⁹

28. Se hertil *Forbrugerstyrelsens Juridiske Årbog 1993-94* s. 123 f., hvoraf fremgår, at det er Forbrugerombudsmandens opfattelse, at pengeinstitutterne af egen drift i sådanne situationer bør yde de pågældende ældre eller ukyndige personer en efter markedsforholdene i øvrigt rimelig rente på større indskud.

29. De nævnte retningslinjers pkt. 2 er i hovedsagen videreført i bkg. 1046/2004 § 5, stk. 2 og 3, pkt. 3 i hovedsagen i § 8, stk. 1 og 3, og pkt. 11 i § 4, stk. 1.

I og med at eventuelt krav på rentekompensation i de her omtalte tilfælde ikke er »krav på forfalden rente«, men funderet i reglerne om erstatning (i kontrakt) er det ikke omfattet af 1908-forældelseslovens regler om 5-årig forældelse, men alene den 20-årige forældelse efter Danske Lovs 5-14-4, jf. sag 276/2000, hvor Pengeinstitutankenævnets flertal dog alligevel frifandt banken med henvisning til, at den i hvert fald i maj 1997 og november 1999 på ny skriftligt havde kontaktet et ægtepar (født 1912 og 1920), der havde ca. 500.000 kr. stående til minimal forrentning, med henblik på en drøftelse af forrentningen, og at ægteparret ikke reagerede herpå. Et mindretal voterede for det modsatte resultat med henvisning til bl.a., at banken burde have sikret sig kontohavernes skriftlige tilkendegivelse om, at de ikke ønskede midlerne bedre forrentet. Samme udfald fik sag 1/2002 angående et indestående på over 150.000 kr. på en konto uden opsigelse. Et enigt nævn udtalte, at banken i hvert fald i december 1995, oktober 1996 og september 2000 havde kontaktet kontohaveren skriftligt med henblik på en drøftelse af forrentningen, og at hun ikke havde reageret; det blev endvidere lagt til grund, at banken ikke var bekendt med klagerens senilitet, ligesom der ikke forelå oplysninger om, at der skulle være etableret en værgemålsordning.

Af sag 75/1988 fremgår bl.a., at sønnen af en kontohaver, der siden 1971 havde haft et anseligt beløb stående på almindelig anfordringskonto i 1981 (med morens samtykke må det vel formodes) havde foranlediget indestændet overført til en konto med 12 måneders opsigelse, men med den klausul, at udbetaling ved kontohaverens død kunne ske uden overholdelse af varslet. Samme grad af forudseenhed forelå ikke i sag 211/1989, hvor de privatskiftende arvinger (ved deres advokat) klagede over, at pengeinstituttet ved dødsboets opsigelse med dags varsel af afdødes konto, oprettet på 12 måneders opsigelse, havde beregnet sig dekort på ca. 12.000 kr. Klagen blev begrundet med, at beregning af dekort var urimelig under hensyn til, at skiftet skulle være afsluttet inden 15 måneder efter dødsfaldet, at dødsbobehandlingen ofte først påbegyndes nogen tid efter dødsfaldet, samt at opsigelse uden respekt af varslet kunne være nødvendig af hensyn til boets likviditet. Pengeinstituttet anførte bl.a., at det af »kulancemæssige grunde« havde valgt generelt at betragte dødsdatoen som opsigelsesdato ved konti på opsigelse. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at arvingerne var indtrådt i afdødes retsstilling med hensyn til kontoen, og at dekortberegningen ikke kunne tilsidesættes som urimelig.

2.5.2. Valg på kundens vegne

Den aktive vejledningspligt vedrørende kundens valg af kontotype kan ses som et udslag af et almindeligt synspunkt om pengeinstitutters (og andre erhvervsdrivendes) pligt til i et vist omfang loyalt at varetage kundernes interesser. Det-

te synspunkt, der i nyere tid har fået stadig større retlig gennemslagskraft,³⁰ synes også at kunne gøres gældende ved pengeinstituttets valg af anbringelsesmåde, når det (midlertidigt) skal ligge inde med midler for kundens regning. Situationen foreligger kun i særegne tilfælde, idet det som altovervejende hovedregel er kunden, der træffer valget, om fornødent på grundlag af pengeinstituttets vejledning, jf. herved sag 295/1993 (omtalt under 2.5.1.2).

I Pengeinstitutankenævnets hidtidige praksis ses kun få »rene« eksempler på problemstillingen. Til illustration kan nævnes de tilsyneladende modstridende afgørelser i 369/1992 og 204/1993.

I den førstnævnte sag udtaltes, at en bank, som lå inde med et beløb, der var deponeret som led i en ejendomshandel, burde have ændret kontoens forrentning til den sats, der gælder for indlån på tre måneders opsigelse, efter at den var blevet bekendt med, at der var anlagt retssag mellem parterne i hushandelen om dennes ophævelse, og at deponeringen derfor ville trække ud.

I sag 204/1993 havde kundens tidligere ægtefælle anlagt retssag med påstand om, at han var ejer af et beløb på 245.000 kr., som køberen af et lystbåd som led i handelen havde deponeret på en konto tilhørende kunden. Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet, efter at bådkøberen havde frigivet beløbet, havde været berettiget til at deponere de 245.000 kr. efter deponeringslovens regler, indtil retssagen var endeligt afgjort. Ankenævnet fandt ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at pålægge pengeinstituttet at betale en højere rente end dets sædvanlige sats for deponeringskonti; satsen var 0,25%.

---

30. Synspunktet har bl.a. fundet udtryk i markedsføringslovens § 3 om erhvervsdrivendes loyale oplysningspligt.

Kapitel 3

Modregning. Særlig indlån

Emnevalget i dette kapitel er funktionelt og pragmatisk bestemt. *Modregning* er et af de klassiske spørgsmål i obligationsretten, medens begrebet *særlig indlån* dækker over en række indlånstyper, oftest oprettet med et særligt sigte (pension, bolig eller uddannelse) og begunstiget af lovgivningen. I praksis ses begrebet også anvendt på *gevinstopsparingskonti* (»millionærkonti«), der imidlertid er en hybrid af en almindelig indlånskonto med en indbygget lotteriseddel.

Vi behandler modregning og særlig indlån i ét kapitel, da der i banklivet ofte opstår spørgsmål, om der kan foretages modregning i de særlig indlån. – En enkelt kategori, *børneopsparingskonti*, behandles af systematiske grunde i kapitel 4.

Emnet *modregning* behandles generelt i afsnit 3.1.-3.3, medens de særlig indlån er behandlet i afsnit 3.4. I afsnit 3.5 behandles de særlig problemer, der knytter sig til *overførsel af særlig indlån*.

3.1. Modregning

Obligationsretten opstiller nogle almindelige betingelser for, at en part – her et pengeinstitut – kan foretage modregning (kravene om gensidighed mellem parterne, afviklingsmodenhed m.v.). Disse betingelser er alment accepterede og foreligger velbelyst i teori og praksis, og de fleste sager bliver afgjort i pengeinstitutts favør (afsnit 3.2). Selvom de almindelige betingelser principielt er opfyldt, kan modregning være udelukket, fordi kontoen er *øremærket* (ved aftale eller på grund af kontoens karakter), jf. afsnit 3.3.1. Endelig fører – navnlig – socialt betonedede hensyn til, at et pengeinstitut bør udvise nogen tilbageholdenhed med hensyn til at modregne i løn, pension, feriepenge o.l., der indbetales på kundens konto (3.3.2).

3.2. Almindelige betingelser for modregning³¹

3.2.1. Præsentation

Modregning er i de fleste tilfælde en tvangsforanstaltning, således at modregning kan ske trods modpartens protest. Ved modregning fratrækkes modregnerens (pengeinstitutts) fordring i kundens fordring i det omfang, de to fordrin-

---

31. Den seneste danske fremstilling er Bo v. Eyben, Peter Mortensen og Ivan Sørensen: Lærebog i Obligationsret II (2000) s. 149 ff.

ger dækker hinanden. Der sker således betaling – i banklivet typisk for mindre end den totale gæld – og en del af kundens fordring på pengeinstituttet ophører. Det nævnte tvangselement har ført til, at modregneren skal respektere en række forhold:

- (a) Pengeinstituttet skal afgive *en erklæring om, at det foretager modregning*, til kunden. Modregningen har virkning fra det tidspunkt, hvor modregningserklæringen kommer frem til kunden.
- (b) Fordringerne skal være *afviklingsmodne*. Der kan først foretages modregning, når modfordringens forfaldstid er indtrådt (dvs. at pengeinstituttets fordring på kunden skal være forfalden), og hovedfordringens frigørelsestid er indtrådt.
- (c) Fordringerne skal bestå mellem de samme (fysiske eller juridiske) personer – kravet om *gensidighed*. Der kan eksempelvis ikke foretages modregning i realkreditobligationer, der ligger i en kundes åbne depot, idet pengeinstituttet her ikke optræder som debitor. Det forhold, at en fordring er blevet transporteret, udelukker ikke i sig selv, at der foretages modregning.
- (d) Fordringerne skal være *udjævne lige (komputable)*, dvs. at de skal vedrøre samme art. Det er just denne betingelse, der gør modregning lettere i banklivet end andre steder, eftersom modkrav og hovedkrav næsten altid er et krav på penge. – Der foreligger ikke klagesager om denne betingelse for modregning.
- (e) Kravet på kunden må ikke være forældet eller prækluderet – kravet om *retskraftighed*.
- (f) Endelig opstilles et krav om, at pengeinstituttets fordring på kunden skal være (rimelig) *klar*. Man søger med denne regel at undgå, at den svagere part mødes med tvivlsomme modregninger.³²

Der er for de fleste fordringers vedkommende intet, der hindrer, at pengeinstituttet og kunden aftaler, at der skal ske modregning. Det modsatte kan også være tilfældet, således at kontoen bliver *øremærket*.

Erfaringerne fra Pengeinstitutankenævnet illustrerer, at det navnlig er kravet om gensidighed, der volder problemer. Der er dog sager inden for hvert underspørgsmål, bortset fra komputabilitet. Et specielt problem opstår i dødsboer,

---

32. Et eksempel fra Ankenævnets praksis er sag 243/1995, hvor banken uberettiget havde foretaget udbetaling af afkast af et håndpantstat værdipapirdepot til pantsætter. Banken betalte erstatning til pantstager og fyldestgjorde sit regreskrav mod pantsætter ved modregning i dennes indlånskonti. Ankenævnet fandt modregningen berettiget og fremhævede særligt, at det forhold, at pantsætter og nu hans dødsbo bestred regreskravet, ikke i sig selv kunne medføre, at modregningen var uberettiget. Se også sag 488/1989, der er omtalt under 3.2.2.

hvor der kan opstå konflikt mellem pengeinstitut/arvinger eller personer, der får boet udlagt for begravelsesomkostninger. Det sker også, at afdødes konti krediteres med løn, pension og lignende ydelser.

Som eksempler på, at de almindelige betingelser har været opfyldt, kan nævnes sag 200/1988, sag 265/1988 (banken opsagde som kreditor to pantebreve pga. misligholdelse og meddelte den følgende dag kunden, at man havde hævet godt 10.000 kr. på hans indlånskonto. Klagen var bl.a. begrundet i, at kunden kunne være bragt i den situation, at udskrevne checks var dækningsløse. Banken fik medhold, sag 417/1989, sag 466/1990 (hvor man dog kan overveje, om gensidighedsbetingelsen var opfyldt. Kunden og ægtefællen havde bolig- og økonomilån i pengeinstituttet; ydelserne på disse lån samt ægtefællernes øvrige udgifter blev betalt fra en familiekonto i klagerens navn, hvortil der overførtes beløb fra en økonomikonto, der lød på klagerens navn. I forbindelse med et større overtræk på økonomikontoen foretog pengeinstituttet bl.a. modregning i nogle indlånskonti, hvor ægtefællen var kontohaver. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at modregningsbetingelserne var opfyldt – hvor man kunne have tilføjet, at de var opfyldt, fordi ægtefællernes økonomi var totalt sammenfiltret), sag 103/1991 (modregning kunne ske i beløb, der netop var frigivet fra et ejendomssalg. Sagen er et eksempel på, at man fra bankens side næppe havde tænkt i modregningsbaner, idet beløbet blot blev afskrevet på en konto, der var i overtræk), sag 586/1991 (til dels samme spørgsmål som i sag 466/1990; ægtefællerne hæftede efter gældsbrevslovens § 2 solidarisk for et fælleslån og ikke – som påstået af klageren – for to adskilte halvdele), sag 591/1991 (modregning berettiget i et beløb, der var overhørt via en spansk bank. Klageren påstod, at banken havde virket som transportør af beløbet, medens banken henviste til, at kvitteringsinstruksen angav beneficianten som værende klagerens konto i banken. Afgørelsen er ikke indiskutabel, smh. nedenfor 3.2.4), sag 210/1992 (Pengeinstitutankenævnet tilføjede, at retsplejelovens § 512, stk. 3, om forbud mod udlæg i krav på pension ikke omfatter *udbetalte* pensionsbeløb, der indestår på en konto), sag 233/1992 (modregning kunne ske i en budgetkonto,³³ selvom der var indledt gældssanerings sag for klagerne, jf. konkurslovens § 201 sammenholdt med § 42), anderledes sag 410/1994 hvor Ankenævnet lagde vægt på, at kunden hidtil havde overholdt aftalen med banken om overførsel til budgetkonto til betaling af husleje m.v. Det måtte derfor lægges til grund, at det beløb, der stod på kontoen, efter at banken havde ophævet aftalen om betalings service, skulle anvendes til betaling af disse udgifter. Endvidere lagt til grund, at kunden fortsat skulle betale disse poster, selv om der var indledt en gældssanerings sag. I sag 302/1992 var der foretaget modregning i overskydende skat, der var indsat på klagerens konto. To medlemmer ville alene tillade modregning for et mindre be-

33. Se om budgetkonti i øvrigt ndf. under 3.3.1.

løb – dækkende et overtræk – idet de fandt, at klager havde overholdt en aftale om betaling af et vist beløb pr. måned) samt sag 106/1993 (to lån ydet i 1981 blev sammenlagt i 1987. Banken tog i 1989 et forgæves initiativ til en afviklingsaftale. I efteråret 1992 og januar 1993 oprettede klageren en sæsonkonto og en millionærkonto i banken. Banken spærrede få dage efter disse konti og foretog i marts måned modregning. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at banken ikke var afskåret fra at modregne). I sag 600/1995 afskar det ikke modregning, at banken i mere end 13 år havde undladt at minde kunden om hendes betalingsforpligtelse. (Derimod var medlemmerne uenige, om der forelå særlige forhold efter rentelovens § 3, stk. 5).

Eksempler på tvist mellem pengeinstitut og personer, der har fået et dødsbo udlagt til dækning af begravelsesomkostninger, findes i sagerne 555/1993, 856/1994 og 184/1996. Yderligere sager med samme problemstilling er nævnt ndf. under de særlige indlån. Derimod var der næppe nogen tvivl i sag 313/1996, hvor banken modregnede godt to måneder efter, at en kunde, der havde gammel gæld, havde modtaget en arv.

I sag 307/1998 foretog pengeinstituttet modregning for forfalden gæld i en kundes arvelod, da den arving, der forestod boet, hævdede boets konti. Dette fandt kunden lige lovlig tidlig, da boet ikke var afsluttet, og han klagede yderligere over, at pengeinstituttet efterfølgende havde sendt kravet til inkasso i fogedretten.³⁴ Der var ingen oplysninger om, hvad boets afslutning yderligere berøede på, og Ankenævnet lagde derfor til grund, at der var truffet beslutning mellem arvingerne om opgørelse og bodeling. Tre medlemmer fandt på den baggrund, at dansk rets almindelige modregningsbetingelser var opfyldt, medens to medlemmer udtalte, at klager burde have haft rimelig tid til at afværge modregning. De henviste herved til praksis vedrørende pengeinstitutter, der fusionerer. Sag 462/2000 indeholder samme problemstilling, og Ankenævnet delte sig tilsvarende.

Midler fra et dødsbo var også genstand for tvist i sag 294/1997, se tillige nedenfor om betingelsen om gensidighed. Klager (der havde gammel gæld til banken men ikke var arving) havde modtaget transporter i en arvings arvedel, og banken havde noteret transporterne. Året efter bad bobestyrer banken om bl.a. at foretage udbetaling til klager, hvilket banken effektuerede ved at overføre beløbet til dens inkassoafdeling. Pengeinstitutankenævnet udtalte i anledning af klagen, at der var foretaget modregning i et beløb, som banken efter anmodning fra en kunde skulle videresende til klager. Banken var ikke debitor ifølge hovedkravet, og der havde ikke været gensidighed mellem modkrav og hovedkrav.

---

34. Fogedretten afviste sagen med den begrundelse, at uanset at betingelserne for modregning ikke havde været opfyldt, måtte det lægges til grund, at der var sket modregning, således at rekvirenten ikke havde noget krav.

Modregningen var således uberettiget. En påstand fra bankens side om, at klager ved at modtage en del af transportbeløbet, havde accepteret modregningen, blev ikke taget til følge.

3.2.2. Erklæring til kunden

Modregning kræver en meddelelse til den anden part. Finanstilsynet har flere gange peget på dette spørgsmål (f.eks. i *Årsberetning for 1985* s. 451), og det er givet, at der knytter sig nogle uløste spørgsmål til den nærmere praktisering af kravet i pengeinstitutterne. (Vi ser her bort fra de – uhjemlede – tilfælde, hvor pengeinstituttet blot foretager træk på kontoen uden at orientere kunden, se eksempelvis sagerne 277/1991 og 247/1992, omtalt under 3.4.2.1). Alligevel lever kravet et lidt stille liv. I sag 488/1989 havde en bank indberettet for store udbetalinger fra en indekskonto til PBS. Forholdet blev først opdaget et år senere, og banken meddelte herefter klageren, at man havde debiteret hans konto i banken 8.329 kr. For Ankenævnet gjorde banken gældende, at tilbagebetalingskravet havde hjemmel i reglerne om *condictio indebiti*.

Ankenævnet fastslog, at klageren ikke burde have indset, at han ikke i fuldt omfang var berettiget til beløbet. Endvidere fandt Nævnet

»anledning til at bemærke, at indklagede i det foreliggende tilfælde, hvor indklagedes krav på tilbagebetaling måtte anses for tvivlsomt, ikke uden forinden at have orienteret klageren herom burde have debiteret klagerens konto ...«

Der er lignende udtalelser i sagerne 176/1989 og 241/1990, se også *Forbrugerstyrelsens Juridiske Årbog 1992* s. 41.

I sag 452/1991 udtaler Nævnet, at en modregningserklæring kan afgives uden varsel. Det havde ikke betydning, om kunden som oplyst af denne ikke havde modtaget bankens modregningserklæring af 13. september 1991, idet banken oplyste ham om modregningen under et møde i banken den 16. september. Under den følgende retssag – omtalt i kapitel 6.3.1 – erklærede kunden sig enig i, at modregning kunne foretages.

Klager i sag 358 b/1999 havde opnået en akkord i begyndelsen af 1996. Kort tid efter bad banken ham godkende, at hans 32 stk. aktier i banken blev solgt med henblik på nedbringelse af gælden. Banken modtog ikke svar, men solgte alligevel aktierne. Dette meddeltes klager i 1999, efter at hans advokat havde rettet henvendelse til banken. Pengeinstituttankenævnet kunne kun statuere, at salget i 1996 var sket med urette.

I sag 235/2000 fandtes et kontoudskrift med ordene »puljainvestering« ikke at opfylde kravene til en modregningserklæring.

3.2.3. Afviklingsmodenhed

Måske bortset fra de særlig indlån synes det at være en sjældenhed, at der foretages modregning i strid med kravet om afviklingsmodenhed, se dog dissensen i sag 302/1992, der er omtalt under 3.2.2. Spørgsmålet forelå i sag 690/1992*, hvor et noget kulørt hændelsesforløb med påståede trusler over for personalet i sparekassen endte med, at denne opsagde et relativt nystiftet lån og foretog modregning i nogle indlånskonti. Senere foretog sparekassen modregning i overskydende skat, indsat på klagerens konto.

Et flertal i Ankenævnet fandt det ikke godtgjort, at der var fremsat trusler om vold over for sparekassens personale. Opsigelsen var derfor usaglig og modregningen uberettiget. To medlemmer ville afvise klagen i medfør af Vedtægternes § 7 (bevis). Disse medlemmer var enige med flertallet, hvis opsigelsen ansås for ulovlig. Hvis det blev antaget, at opsigelsen havde været lovlig, fandt disse medlemmer den først foretagne modregning lovlig, hvorimod sparekassen ikke havde været berettiget til at modregne i overskydende skat. Det hedder herom, at »... må være kendeligt for indklagede, at en sådan instruks [til skattevæsenet om, at overskydende skat skulle sendes til sparekassen] forudsatte, at indklagede fortsat var villig til at føre konto for klageren. Da indklagede har opsagt klagerens engagement samt forbudt ham at henvende sig i indklagedes lokaler, finder vi ikke, at indklagede har været berettiget til at foretage modregning i den overskydende skat.«

Også sag 504/1994 har et lidt specielt faktum, om end af en anden karakter. En låntager, der havde opnået gældssanering, skulle flytte til en egn i Danmark, hvor den långivende bank ikke havde afdelinger. Der var ikke enighed mellem parterne om, hvem der havde afslået at flytte gældssaneringskontoen til et andet pengeinstitut i nærheden af kundens bopæl, men banken opsagde reelt lånet. Kunden »så derfor ingen anden udvej end at forlange gældssaneringskontoen opgjort.« Under den efterfølgende klage pegede hun på, at lånet ikke var misligholdt.

Bortset fra en mindre post, der var forfalden, fik kunden medhold. Ankenævnet fremhævede, at lånet ikke var misligholdt, og at det ikke var ydet på sådanne betingelser, at banken kunne forlange restgælden indfriet pga. kundens flytning eller ophævelse af gældssaneringskontoen.

Endelig fandtes kravet om afviklingsmodenhed ikke opfyldt i sag 23/1994. Sagen er omtalt ndf. i forbindelse med modregning i pensionskonti under 3.4.1.1. Et tilfælde, der ikke gav anledning til tvivl, findes i sag 281/2004, hvor banken foretog modregning på 2.250 kr. på kundens opsparingskonto, der selv herefter havde et »ikke ubetydeligt indestående«. Bankens krav var sagsomkostninger.

3.2.4. Gensidighed

Kravet om *gensidighed* er som allerede nævnt et krav om, at debitor efter den ene fordring skal være kreditor efter den anden fordring. gældsbrevslovens §§ 18 og 28 indeholder nogle undtagelser fra kravet. Hovedreglen udelukker eksempelvis, at en kreditor – her pengeinstituttet – kan blande selskab/aktionær, hovedmand/kauzionist eller ægtefæller sammen. Af disse synes ægtefællekategorien at være den vanskeligste at håndtere.

Udviklingen viser imidlertid, at det største problem i det praktiske bankliv er, om pengeinstituttet har status som debitor ifølge en fordring (hvor det sjældent er et tvivlsspørgsmål, om det er kreditor), eller om pengeinstituttets funktion har været at opbevare nogle beløb (typisk i kortere tid) eller formidle et beløb, se f.eks. sag 294/1997, der er omtalt under 3.2.1.

I sag 36/1990 havde klageren en gæld på over 100.000 kr. til en sparekasse. I fogedretten afgav klageren insolvenserklæring. Det følgende år udarbejdede klageren noget materiale til et ejendomsanpartsselskab. Efter salget af dette, anmodede køberen sparekassen om at afregne købesummen til sælgerens bank, idet et beløb på 25.000 kr. skulle sendes som honorar til klageren. Sparekassen foretog herefter modregning i de 25.000 kr.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold. Sparekassens opgave havde været at videreeksperere et beløb fra kunde til kunde, og der var derfor ikke gensidighed mellem modkrav og hovedkrav. Kravet om gensidighed var ligeledes afgørende for udfaldet af sag 226/1989, hvis hovedtema er et kompliceret kautionsforhold. Sparekassen henviste til, at kontoen, der blev foretaget modregning i, lød på klagerens navn, men klageren fik medhold under henvisning til, at indeståendet hidrørte fra deposita indbetalt af lejerne i klagerens ejendom, og at sparekassen var bekendt hermed.

Efter praksis afskæres modregning, hvis et beløb (af tredjemand) indsættes på en ophævet konto. Dette er ikke upraktisk, idet navnlig offentlige myndigheder normalt ikke får meddelelse om kontoens ophævelse, og den hidtidige betalingsinstruks herved er bevaret. Problemet illustreres af sagerne 287/1993 (overskydende skat indsat på ophævet konto; Ankenævnet udtalte, at banken burde have indset, at beløbet var indsat ved en fejl, også i betragtning af, at kunden havde flyttet sin indekskonto til et andet pengeinstitut) og 332/1993 (en arbejdsløshedskasse indsatte ved en fejl godt 28.000 kr., der stammede fra efterbetalt dagpenge, på klagerens tidligere konto, selvom klageren havde oplyst kassen om, at hun havde skiftet pengeinstitut. Modregning blev nægtet).³⁵

---

35. I sag 380/1990 var sagsforløbet det samme. En sparekasse modregnede, selvom kontohaver før beløbets indgang oplyste sparekassen om, at det ville indgå ved en fejl. Modregning var (selvsagt) uberettiget.

I sag 424/1992 nægtedes modregning, selvom de almindelige betingelser var opfyldt. Sagsreferatet giver en vis føje til klagerens påstand om, at pengeinstituttet havde »lokket« hende til at indsætte et større beløb med henblik på, at banken kunne foretage modregning. Ankenævnet begrundelse var dog, at banken burde være bekendt med, at beløbet stammede fra klagerens tidligere ægtefælles konto. Se herved også sag 403/1999 om modregning i indestående på en millionærkonto, der var registreret i banken i klagers og dennes tidligere ægtefælles navn.

Resultatet i sag 215/1992 synes for flertallets vedkommende at være båret af sociale hensyn: Et lån optaget i 1980 blev i 1983 afskrevet med godt 10.500 kr. I april 1989 oprettede klageren en indlånskonto i pengeinstituttet, og hun indsatte 5.500 kr., som hun netop havde lånt i et andet pengeinstitut i byen. Lånet skulle anvendes til indkøb af møbler. Pengeinstituttet modregnede samme dag.

3 medlemmer af Nævnet gav klageren medhold med følgende præmisser:

»Indklagede må have været klar over, at klagerens indsættelse af det omhandlede beløb på 5.500 kr. på en nyoprettet indlånskonto hos indklagede beroede på en fejl i den forstand, at klageren ikke ville have foretaget denne disposition, hvis hun havde været opmærksom på, at den indebar en risiko for, at indklagede ville foretage modregning i beløbet med sin gamle – for længst bogføringsmæssigt afskrevne – fordring mod klageren. Vi lægger endvidere til grund, at beløbet hidrørte fra et netop optaget lån i et andet pengeinstitut og skulle anvendes til indkøb af nødvendige møbler m.v. i forbindelse med flytning, og at klageren straks protesterede mod modregningen under henvisning hertil. Vi finder, at indklagede under disse omstændigheder ikke var berettiget til at fastholde modregningen. Da klageren ikke kan anses at have fortabt sin ret ved passivitet, stemmer vi herefter for at tage klagerens påstand til følge, hvorved bemærkes, at beløbet findes at burde forrentes, som nedenfor bestemt.«

2 medlemmer fandt, at de almindelige betingelser for modregning havde været til stede, og de af klageren påberåbte omstændigheder ikke kunne afskære pengeinstituttets modregningsadgang. Det modsatte resultat nåede Ankenævnet til i sag 236/2004, der har en vis lighed, men som illustrerer sagens konkrete karakter.

Der er mange sager i tidens løb, hvor ægtefællers (samlevendes) ophør af samlivet har voldt problemer i det praktiske bankliv, og hvor bankens forsøg på at rede trådene har været forgæves. Et meget markant eksempel er sag 658/1994, hvor banken foretog modregning i hustruens indestående for mandens kautionsforpligtelse over for tredjemand og for mandens lån, da ægtefællernes engagementer var begæret overført til et andet pengeinstitut. Banken udtalte under høringen, at »klagerens og hendes ægtefælles økonomi fremstår som en samlet enhed, hvorfor der kan ske identifikation.«

Pengeinstitutankenævnet faldt ikke for dette synspunkt, der selvsagt må kræve meget sikre holdepunkter, og gav enstemmigt hustruen medhold med følgende præmisser:

»Selv om der havde været formuefællesskab i ægteskabet, ville klageren ikke hæfte for den gæld til indklagede, som alene påhvilede hendes ægtefælle, jf. retsvirkningslovens § 25. Allerede af den grund er det uden betydning, om indklagede havde fået oplyst, at klageren og hendes ægtefælle havde oprettet ægtepagt om særeje. Der er heller ikke oplyst andre omstændigheder, som kunne berettiggende indklagede til at foretage »identifikation« mellem klageren og hendes ægtefælle i forbindelse med overførselen af deres konti til et andet pengeinstitut. Indklagede var derfor uberettiget til at debitere den fælles lønkonto med 58.777,08 kr., hidrørende fra klagerens ægtefælles kautionsforpligtelse for et anpartsselskabs gæld og derefter modregne beløbet i klagerens indeståender, ligesom indklagede var uberettiget til at modregne gælden 67.425,80 kr. ifølge klagerens ægtefælles lån i klagerens indeståender. Det forhold, at klagerens ægtefælle forud for overførselen hævdede indeståendet på ca. 34.000 kr. på den fælles lønkonto, kan ikke begrunde en nedsættelse af klagerens krav ...«

Yderligere eksempler på sager om gensidighedsbetingelsen er sag 455/1996, hvor Pengeinstitutankenævnet fandt, at banken ved modtagelsen af underretning om, at to ægtefæller havde ophævet samlivet, burde have søgt en afklaring af, hvorledes man skulle forholde sig med hensyn til parternes fællesengagement og burde have undladt at foretage betalinger ved træk på fælleskontiene uden begge kontohaveres samtykke. En foretagen modregning var derfor ikke berettiget. Sag 28/1997 vedrører en fælleskonto, hvor den ene part var afgået ved døden, og hvor der siden dødsfaldet havde været transaktioner begge veje på kontoen. Modregningen blev afvist.

Et særligt klagetema ses i sag 413/1990. Der blev klaget over, at *Den Danske Bank* i september 1990 – og således efter fusionen – foretog modregning i klagerens indlånskonto i (tidligere) *Provinsbanken* for et krav, der havde relation til (tidligere) *Handelsbanken*. Klageren pegede på, at fusioner mellem pengeinstitutter opstår uden kundernes medvirken. Pengeinstitutankenævnet gav *Den Danske Bank* medhold, da banken ved fusionen var succederet i de ophørende bankers rettigheder og forpligtelser. Udviklingen har vist, at dette klagetema er fortsat gennem 1990'erne, se herved f.eks. sag 279/1996, hvor Ankenævnet fremhæver, at modregningserklæringen først blev afgivet mere end 4 måneder efter fusionen, »således at klager har haft rimelig tid til at træffe foranstaltninger mod modregning«, og sagerne 30/1996, 354/1996, 483/1996, 28/1997 og 369/1997.

3.2.5. Effektiv betaling

Den mest principielle afgørelse i denne kategori er (fortsat) et tilfælde, hvor banken henholdt sig til sine Almindelige Forretningsbetingelser (og til de almindelige modregningsregler) og hvor klageren fastholdt, at der var aftalt kontant afregning, dvs. at afregningen var »øremærket«. Der er tale om sag

121/1990, hvor banken modregnede et provenu på 3.325 kr. i forfalden gæld. Provenuet stammede fra salg af obligationer, der lå i åbent depot i filialen, og det var ubestridt, at klageren ved salgsanmodningen havde anmodet om kontant afregning.

I klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte klageren, at »hendes tilkendegivelse om, at handelen ønskedes afregnet kontant, sammenholdt med, at værdierne forinden salget henlå i åbent depot, må opfattes som en aftale om effektiv betaling. Det forhold, at det fremgår af indklagedes almindelige forretningsbetingelser, at banken er berettiget til uden forudgående meddelelse til kunden at modregne med ethvert forfaldent eller uforfaldent tilgodehavende hos kunden, hjemler ikke den skete modregning, dels fordi værdierne lå i åbent depot og ikke kan ligestilles med et tilgodehavende hos indklagede og dels som følge af, at indklagede ikke har dokumenteret vedtagelsen imellem parterne af almindelige forretningsbetingelser som gældende i parternes aftale om etablering af åbent depot.«

Pengeinstitutankenævnet udtalte – under henvisning til, at banken ikke havde taget forbehold over for anmodningen om kontant afregning – at klageren havde krav på effektiv betaling.

I sag 220/1990 foretog en sparekasse delvis modregning, da klageren henvendte sig i en filial for at få en check på ca. 50.000 kr. udbetalt. Resten af beløbet blev indsat på en konto i sparekassen.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at klageren ved sin henvendelse anmodede om at få checkbeløbet udbetalt kontant. Sparekassen havde derfor ikke været berettiget til at tilegne sig beløbet ved i stedet at indsætte dette på en konto i klagerens navn og herefter foretage modregning. Ankenævnet tilføjede, at man fandt sparekassens fremgangsmåde særdeles kritisabel.

Se herved også sag 313/1990, hvor sparekassen i en tilsvarende sag havde anvendt samme procedure. Sagen rejste spørgsmål om Pengeinstitutankenævnets kompetence (erhvervsforhold) og er derfor også behandlet i kapitel 10.

3.2.6. Afdødes konti. Begravelsesudlæg³⁶

En række sager, eksempelvis 102/1991, 226/1991, 400/1993 og 551/1993, fastslår, at pengeinstitutet kan foretage modregning, selvom kontoens indestående er blevet udlagt for begravelsesomkostningerne. Klager herom har i de senere år særligt foreligget ved pengeinstitutets modregning i en selv pensionsringskonto, se sagerne 422/1996, 466/1997 og 206/2002. Et særligt spørgsmål opstod i sag 182/1993, hvor kontohaver døde en 8. august 1992. Den 26. august

36. Se Jens Anker Andersen i Fuldmægtigen 1993 s. 158 f.

1992 indgik løn på afdødes konto. Bankens modregning, der blev foretaget i oktober 1992, blev anset for uberettiget med hensyn til lønbeløbet, idet dette beløb tilkom dødsboet. Der forelå således ikke gensidighed.

3.2.7. Modregning efter transport

Efter gældsbrevslovens § 28 kan en debitor benytte en fordring på overdrageren til modregning, medmindre han har erhvervet fordringen efter det tidspunkt, hvor han fik kundskab eller formodning om overdragelsen. Debitor kan ikke modregne over for erhververen, hvis hans fordring på overdrageren efter overdragelsen forfalder senere end den overdragne fordring. Bestemmelsen var afgørende for en sparekasses modregningsret i sag 379/1993, hvor en kunde var i misligholdelse med betalingen af et lån. Kunden solgte sit sommerhus, og der blev i den forbindelse oprettet en deponeringskonto i sparekassen. Det hed her bl.a., at »Frigivelse af deponeringsbeløbet til sælger sker efter samtykke fra berigtigende advokat.« Advokaten anmodede i maj 1993 om frigivelse af indeståendet og vedlagde transporterklæring af april 1993, hvor sælgeren havde transporteret nettoprovenuet til tredjemand. Herefter foretog sparekassen modregning.

Ankenævnet gav sparekassen medhold i, at der kunne modregnes efter gældsbrevslovens § 28, og man tilsluttede sig følgende synspunkter:

»... at det følger af gældsbrevslovens § 28, at en skyldner, her indklagede, har adgang til modregning efter at en simpel fordring er overdraget, såfremt modfordringen er erhvervet, før skyldneren fik kendskab eller formodning om overdragelsen. Klagerens transport af indeståendet på deponeringskontoen blev først meddelt indklagede ved frigivelsen af deponeringskontoen. Indklagedes krav mod klageren – overtrækket på indlånskontoen – var opstået på et langt tidligere tidspunkt. På tidspunktet for deponeringskontoens oprettelse havde indklagede intet kendskab til, at deponeringsbeløbet var transporteret, og indklagede havde derfor ikke anledning til at afgive en modregningserklæring. Indklagedes krav i henhold til indlånskontoen var forfaldent, og indklagede havde rykket for betaling senest den 13. april 1993. Indklagedes modregningserklæring blev afgivet i forbindelse med fremsendelsen af kontoudskrifter til klageren, hvoraf modregningen fremgik.«³⁷

3.2.8. Modregning i frigørelseskonti

Ved lov nr. 424 af 25. juni 1993 blev det fastsat, at de såkaldte frigørelseskonti (der i sin tid blev indført som et opsparingsalternativ til betaling af renteaftgift på lån) kunne udbetales til kontohavere med et fradrag på 40%’s statsafgift.

³⁷ § 28 blev også afgørende for udfaldet af sag 690/1993, omtalt under 3.4.4.1.

Kontiene fik hermed karakter af almindelige indlånskonti, og det var herefter afgørende, om de almindelige modregningsbetingelser var opfyldt. Dette blev fastslået i en række sager, eksempelvis sag 452/1993, hvor Ankenævnet tilføjede, at retsplejelovens §§ 512, stk. 3, ikke kunne anvendes analogt.

3.3. Øremærkede konti

3.3.1. Almindelige tilfælde

En kreditor er afskåret fra at foretage modregning i et beløb, der er "øremærket" – det vil i banklivet sige indsat på en konto til opfyldelse af bestemte formål men det kan være vanskeligt at afgrænse, hvornår et beløb er omfattet af denne kategori, se også ovenfor under 3.2.5 om begrebet "effektiv betaling" som grundlæggende regel for at afskære modregningsadgangen. Øremærkningen kan hænge sammen med kontoens karakter, parternes aftale eller i øvrigt hvad pengeinstituttet måtte påregne ud fra omstændighederne ved beløbets indsættelse. Navnlige i det sidste tilfælde kan det være vanskeligt at skille sagstyperne fra dem, der blev nævnt under 3.2.4 (er pengeinstituttets rolle at være debitor, betalingsformidler e.l.?).

Sag 224/1988 omhandler et problem, der ofte dukker op ved hushandler, nemlig hvornår pengeinstituttet kan frigøre den deponerede købesum (og sælgeren således disponere over midlerne, f.eks. i forhold til pengeinstituttet). I sagen var der i forbindelse med en ejerlejlighedshandel deponeret 50.000 kr. i sælgerens bank. Den berigtigende part (klageren) oplyste i juni 1988, at endeligt skøde var tinglyst, og at den deponerede købesum kunne frigøres til sælgeren. Banken effektuerede denne ordre den næste dag, og beløbet blev anvendt til nedbringelse af sælgerens gæld til banken. Ifølge låneaftalen skulle lånet indfries ved salg af ejerlejligheden. Samme dag oplyste ejerforeningens advokat, at der forelå en restance på 3.808 kr. vedrørende fællesudgifterne. Den berigtigende anmodede banken om at udbetale dette beløb, hvilket banken nægtede.

Pengeinstituttankenævnet afgjorde sagen under henvisning til, at det deponerede beløb var frigivet uden forbehold, og at det ikke var godtgjort, at klageren mundtligt havde taget forbehold for yderligere restancer påhvillende sælgeren.

Sag 215/1990 omhandler tilsvarende et praktisk problem, men den konkrete sag gav ikke anledning til tvivl. Der var i en bank oprettet en opsamlingskonto i forbindelse med klagerens gældssanering. Banken udloddede dividende til kreditorerne i årene 1987-1989. Ved klagerens skilsmisse misligholdt klageren sine engagementer, der var indgået efter gældssaneringen, og banken foretog derfor modregning for 9.300 kr. i opsamlingskontoen, ligesom der ikke blev foretaget udlodning til kreditorerne.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med bemærkning, at banken efter kontoens karakter var afskåret fra at foretage modregning i dens indestående. – Kontoen var øremærket.

I sag 300/1990 var forholdene følgende: Den 28. maj og den 28. juni 1990 overførte en bank fra klagerens privatkonto 2 x 19.600 kr. til klagerens budgetkonto. Kontiene blev ført i samme afdeling. Saldoen på privatkontoen var forud for begge overførsler negativ, med henholdsvis ca. 44.000 kr. og ca. 32.000 kr. Onsdag den 4. juli 1990 tilbageførte afdelingen to PBS betalinger foretaget fredag den 29. juni 1990 på henholdsvis 10.539,92 kr. og 34.091,24 kr. til to forskellige kreditforeninger. Betalingerne var foretaget fra klagerens budgetkonto. Denne udviste efter tilbageførslen en positiv saldo på 30.225,35 kr. Den 5. juli 1990 overførte afdelingen fra budgetkontoen 30.000 kr. til klagerens indlånskonto hos indklagede. Indlånskontoen udviste herefter et overtræk på 13.160,76 kr. Ved skrivelse af 5. juli 1990 orienteredes klageren om de foretagne tilbageførsler, ligesom det meddeltes, at banken havde afmeldt samtlige PBS betalinger.

Klageren påstod banken tilpligtet at tilbageføre 30.000 kr. til budgetkontoen med henblik på betaling af de omhandlede terminer.

Banken udtalte under klagesagens behandling bl.a. følgende:

»at til trods for, at det anerkendes, at der ikke kan modregnes i et »øremærket« indestående på en budgetkonto, er det praksis, at den manglende modregningsadgang ikke er til hinder for, at der kan foretages tilbageførsel af overførsler til budgetkontoen fra andre konti, forudsat at der ikke var dækning på overførselstidspunktet, og at overførslen er sket indenfor den sidste måned før tilbageførselstidspunktet. Indklagede var derfor berettiget til den 5. juli at tilbageføre overførslen af 28. juni 1990. Da der herefter ikke var tilstrækkelige midler til terminsbetalingen, var det ubetænkeligt at tilbageføre de resterende 10.400 kr. af overførslen af 28. maj 1990, for hvilken der heller ikke havde været dækning på overførselstidspunktet. Indklagede bestrider i denne forbindelse, at privatkontoen var en kassekredit. Kontoen havde tidligere været aftalt med et kreditmaksimum, men i forbindelse med omlægning til et omlægningslån ultimo december måned 1988 bortfaldt kreditmaksimum. Igennem længere tid havde der ikke været dækning for overførslerne fra privatkontoen til budgetkontoen, og afdelingen havde forgæves forsøgt at kontakte klageren på hans arbejdsplads, men erfarede, at han var blevet arbejdsløs og havde fået en fratrædelsesgodtgørelse på 3 måneders løn, som klageren imidlertid havde meddelt, at indklagede ikke skulle forvente at se noget til. Man havde herefter aftalt et møde med klageren den 28. juni 1990, men da klageren ikke kom til dette møde, aftaltes et nyt møde til den 4. juli. På dette møde opnåedes imidlertid ingen løsning.«

Et flertal i Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende begrundelse:

»I tilfælde, hvor der efter aftale med en kunde sker overførsel fra en konto tilhørende kunden til en anden konto tilhørende samme kunde, findes en adgang for pengeinstituttet til uafhængigt af almindelige modregningsregler at tilbageføre det overførte beløb som følge af manglende dækning på den førstnævnte konto i hvert fald at måtte forudsætte, at tilbageførselen sker inden for meget kort tid efter, at overførselen har fundet sted. Denne betingelse findes ikke at være opfyldt i det foreliggende tilfælde, ej heller i relation til den seneste overførsel, der fandt sted den 28. juni 1990, medens tilbageførselen skete den 5. juli 1990.

Herefter, og da indklagede – som også erkendt af denne – efter almindelige modregningsregler må anses at have været uberettiget til at foretage modregning i indeståendet på budgetkontoen, som efter aftale med klageren skulle anvendes til betaling af terminsydelser, stemmer disse medlemmer for at tage klagerens påstand til følge.«

Et mindretal ville alene tage klagen til følge med hensyn til 10.400 kr.

I sag 370/1990 havde klageren lånt 60.000 kr. i en bank. Lånet skulle anvendes til udbetaling på et typehus. Der opstod tvist mellem klageren og typehusfirmaet, og klageren bad derfor banken om at overføre lånet til en konto, der skulle spærres til fordel for typehus firmaet, ligesom der kun måtte ske udbetalinger fra kontoen efter samråd med klageren. Efter at lånet var misligholdt – og efter at typehusfirmaet mod betaling af et mindre beløb havde frafaldet sin ret – foretog banken modregning i kontoen.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at betingelserne for at foretage modregning havde været til stede.

Sag 177/1991 er principiel: Kunden indsatte i januar 1990 en personskadeerstatning på godt 192.000 kr. på en særskilt konto i et pengeinstitut. Af disse midler indsatte hun i november 1990 48.000 kr. i et andet pengeinstitut, fordelt med 30.000 kr. på en millionærkonto og 18.000 kr. på en almindelig konto. I forbindelse med, at kunden fik ophævet den almindelige konto, meddelte pengeinstituttet, at man agtede at foretage modregning for gammel gæld i millionærkontoen. Kunden protesterede under henvisning til retsplejelovens § 513, stk. 1, og til, at pengeinstituttet var bekendt med, at der var tale om en personskadeerstatning. Pengeinstituttet anførte, at beskyttelsen mod kreditorforfølgning var ophørt, da kunden havde sammenblandet midlerne med sin øvrige formue.

Pengeinstitutankenævnet gav kunden medhold med følgende bemærkninger:

»Efter det oplyste må det lægges til grund, at de 48.000 kr., klageren i november 1990 indsatte i indklagedes afdeling med 30.000 kr. på millionærkontoen og 18.000 kr. på en nyoprettet indlånskonto, alle var hævet på den særskilte konto i et andet pengeinstitut, på hvilken klagerens personskadeerstatning var blevet indsat i begyndelsen af 1990. Det må endvidere lægges til grund, at klageren ikke har indbetalt andre beløb på millionærkontoen. Der har således for så vidt

angår det på denne indsatte beløb alene være tale om en omplacering af en del af den udbetalte personskadeerstatning, der ikke har medført en sammenblanding med klagerens øvrige formue. Beløbet må derfor i medfør af retsplejelovens § 513, stk. 1, fortsat anses for unddraget fra retsforfølgning, hvorfor indklagedes modregning ikke har været berettiget. Klagerens påstand tages herefter til følge som nedenfor bestemt. [Genoprettelse med tillæg af renter]«

Sag 348/1991 har ligeledes en principiel karakter, eftersom Ankenævnet udtalte, at en bank ikke var berettiget til at foretage modregning i en kundes budgetkonto. Nævnet henviste til, at kontoen efter aftale med klageren skulle anvendes til betaling af bl.a. månedlig husleje.

I 1. udg. af denne bog hedder det, at »Det kan næppe antages, at sagen skal forstås som en total afvisning af, at der kan foretages modregning i budgetkonto, terminkonto o.l. Disse konti har ikke altid den grad af øremærkedehed, der må kræves. I en del tilfælde vil det dog ligge som et naturale negotii – uskrevet aftalevilkår – i aftalen om oprettelse af vedkommende konto, at banken fraskriver sig modregningsadgang.«³⁸ Den forløbne tid viser en række sager – 377/1994, 405/1994, 410/1994, 145/1998, 435/2000, 452/2000, 116/2002 og 188/2002. Sagerne har alene de fælles træk, at der er tale om budgetkonti, og at det kontoførende institut har foretaget modregning i kontoen. Man fornemmer ved studiet af kendelserne et rimeligt forsøg i Ankenævnet på at skabe balance mellem det, der er blevet lovet kunderne – at der er midler til betaling af husleje og lignende udgifter – og anvendelsen af sådanne konti som egentlige opsparenskonti. Flere af tvisterne er funderet i – nu tidligere – fælleskonti, hvor enten den ene part (eller banken) søger at bevare en hidtidig status. De eneste mere principielle sager er 410/1994 (der er omtalt under 3.2.1) og 435/2000, hvor Ankenævnet trods indklagedes opfordring om at afvise sagen efter bevis-tvivlsreglen i Vedtægternes § 7 skar igennem og fremhævede, at bankens talmæssige oplysninger ikke var korrekte, og at modregning allerede derfor var uberettiget.

Et mere generelt problem, der måske særligt kommer frem i disse sager, er, at det, der reelt er modregning, ikke betegnes som modregning, men som ”overførsel” o.l., og at meddelelse herom som tidligere nævnt ofte ikke gives i forbindelse med modregningen, men som en oplysning om ”overførelsen” på et kontoudtog.

Også i nyere tid har der været flere sager om modregning i gevinstopsparingskonti, »millionærkonti« o.l., se sagerne 1/1996, 124/1997 og 212/1998. Disse sager bekræfter – hvad der må anses for rigtigt – at sådanne konti ikke i

38. Se herom Lego Andersen og Bo von Eyben i U 1982 B s. 24 ff, 219 ff, 330 ff, 421 og 422 f samt Lennart Lynge Andersen: Pengeinstitutters modregning i særlige indlån (1988) s. 30 f.

sig selv er beskyttet mod modregning, og spørgsmålet for Ankenævnet er derfor oftest, om de almindelige betingelser for modregning er opfyldt. I sag 212/1998 fandt et mindretal dog (under henvisning til Forbrugerombudsmandens etiske regler), at banken i forbindelse med oprettelse af kontoen burde have fortalt kunden, at der var gammel gæld, og at man ville modregne i kontoen, herunder i eventuelle gevinster. Mindretallet lagde samtidig vægt på, at banken ikke havde givet noget varsel, og at kravet stammede fra et indfuseret pengeinstitut, se herom ndf. I sag 416/1995 bekræftes den ovennævnte hovedregel, men bankens modregning var delvis afskåret af andre grunde.

3.3.2. Modregning i løn, pension o.l.

I forbindelse med den generelle revision i 1991 af de Almindelige forretningsbetingelser har pengeinstitutternes organisationer henstillet til pengeinstitutterne, at der ikke modregnes i den del af løn eller offentlige ydelser m.v., som må anses for nødvendig til at dække almindelige leveomkostninger. En efterlevn af denne henstilling vil dog kun indebære, at der handles i overensstemmelse med gældende ret, smh. retsplejelovens § 509, stk. 1 (»en beskeden levestandard for skyldneren«). Man kan også – med *Bernhard Gomards* udtryk – sige, at respekten for næsten er hjemmel nok. Se herved sagerne 317/1992, 334/1992, 475/1992, 172/1995, 274/1996, 340/1996, 107/1998, 391/2001 og 188/2000. I sag 114/1990 var klagetemaet, at en sparekasse havde foretaget modregning i et beløb på 3.887 kr., der udgjorde vederlag for aftenskoleundervisning. Modregningen fandtes berettiget. Kunderne får sjældent medhold i disse sager; tilstrækkelige midler var dog ikke godtgjort i sagerne 407/1999, 232/2002 og 421/2002. I sag 319/2001 fandtes kundens forbrug så højt, at Ankenævnet ikke kunne kritisere, at banken havde foretaget modregning i kundens kontanthjælp. Endelig konstaterede Pengeinstitutankenævnet i sag 40/2002, at den foretagne modregning var uberettiget, men at en klage mere end to år senere ikke kunne føre frem.

I sag 93/1989 havde klageren kautioneret for et anpartsselskab s lån i en sparekasse. Klageren var eneanpartshaver. Efter selskabets konkurs modtog klageren nogen tid efter efterbetaling af dagpenge fra en arbejdsløshedskasse. Beløbet (ca. 61.000 kr.) blev efter anmodning fra klageren indsat på en »plankonto« i sparekassen, der umiddelbart efter modregnede for et beløb af 50.000 kr. Et flertal i Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Det må lægges til grund, at indklagede var bekendt med, at det beløb på 61.163 kr., som den 14. juni 1988 blev indsat på klagerens plankonto, dækkede efterbetalte arbejdsløshedsdagpenge for en længere periode tilbage. Indklagede måtte anse det for meget nærliggende, at beløbet af klageren var reserveret til indfri-

se af lån optaget til dækning af leveomkostninger i den forløbne periode, og at indsættelsen af beløbet på plankontoen derfor alene skete under den forudsætning, at indklagede ikke kunne foretage modregning heri. Herefter, og da klageren straks protesterede mod modregningen, findes klagerens krav om udbetaling af det modregnede beløb på 50.000 kr. at burde tages til følge.«

Et mindretal ville afvise klagen, da de almindelige modregningsbetingelser var opfyldt.

Sagen blev indbragt for domstolene. Såvel retten i Næstved som Østre Landsret (*dom af 9. juni 1992, 14. afd. AS 254/1991*), gav sparekassen medhold. Landsretten udtalte:

»Det findes ikke godtgjort, at det beroede på en fejl, når beløbet i overensstemmelse med den af appellanten underskrevne anmodning herom blev indsat på kontoen hos indstævnte. Der er ikke grundlag for at fastslå, at beløbet var »øremærket« med den virkning, at modregning ikke kunne finde sted. Herefter, og da det af appellanten i øvrigt anførte ikke findes at kunne afskære indstævntes adgang til at foretage modregning, stadfæstes dommen.«

Sag 269/1990 omhandler modregning (og er i så henseende ikke specielt interessant), men den omtales her, fordi modregningen skete i midler, der stammede fra en gruppelivsforsikring, og som var benævnt »børnesummer«.

Ved ægtefællens død modtog klageren ca. 85.000 kr. fra en gruppelivsforsikring. Heraf var godt 28.000 kr. »børnesummer«. I policevilkårene hed det, at hele forsikringssummen inkl. børnesummer i mangel af anden bestemmelse ville blive udbetalt til afdødes nærmeste pårørende. Klageren indsatte 60.000 kr. på en almindelig indlånskonto. Dette beløb modregnede sparekassen få dage senere i en gæld, som klageren og den afdøde hæftede solidarisk for. Klagetemaet var, at klageren havde givet en del af beløbet til to fællesbørn, og at hun havde gjort sparekassemedarbejderen bekendt hermed. Det sidste afviste vedkommende medarbejder.

Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold, idet man fremhævede, at også børnesummerne ifølge policevilkårene tilfaldt klageren. Nævnet fandt det ikke godtgjort, at sparekassen var gjort bekendt med gavedispositionen, og at en sådan disposition i øvrigt kunne være omstødt under den gældssanerings sag, der fandt sted senere på året.

Pengeinstitutankenævnets afgørelse blev herefter, at modregningen havde været berettiget. Dette er dog som antydnet ikke det centrale ved sagen. Den efterlader det indtryk, at der burde være udvist mere omhu ved udarbejdelsen af policevilkårene!³⁹

39. Se herved allerede Kjeld Rosenmeyer i U 1971 B s. 27 ff og Bent Iversen og Jørgen Nørsgaard: Umyndige personers formue (2. udg. 1983) s. 102, note 122.

Der har siden denne bogs 1. udgave været flere sager vedrørende bankers modregning i børnefamilieydelse og børnetilskud. To af sagerne – 59/1995 og 291/1996 – gav tillige Ankenævnet anledning til at pege på et principielt spørgsmål.

Hændelsesforløbet i sag 59/1995 var ganske specielt: Et lån på 10.650 kr. var afviklet efter aftalen i perioden september 1991 til midt i 1994, hvor ydelsen per 1. september 1994 udeblev. Dette medførte – ubestridt – at to af bankens medarbejdere i september 1994 og efter en yderligere udvikling i januar 1995 op søgte kunden på dennes private bopæl, efter kundens oplysning med den besked at nu skulle hun tage sig sammen. Kundens klage herover blev afvist som værende af ikke formueretlig karakter, men Ankenævnet udtalte dog, at det

»– i hvert fald under omstændigheder som de i sagen foreliggende – ikke er i overensstemmelse med god pengeinstitutsik, at et pengeinstituts medarbejdere uopfordret opsøger en kunde på dennes private bopæl for at drøfte et misligholdt arrangement. Dette gælder i særdeleshed indklagedes medarbejders anden personlige henvendelse til klageren, idet indklagede i hvert fald på det tidspunkt var klar over, at klageren ikke ønskede personlige henvendelser fra indklagedes medarbejdere. Ankenævnet har henledt Finansrådets opmærksomhed på spørgsmålet.«⁴⁰

Det andet klagepunkt var, at banken uden aftale med kunden elektronisk havde indtastet lånets kontonummer i Told og Skats og socialforvaltningens edb-systemer, således at børnefamilieydelse blev automatisk overført til kontoen. Banken kunne ikke give nogen forklaring herpå, men Ankenævnet udtalte enstemmigt, at man fandt forholdet utilstedeligt, ligesom man ikke fandt grundlag for at afvise kundens oplysninger om, at bankens handlemåde havde påført hende udgifter.

På tilsvarende måde fandt Ankenævnet i sag 291/1996, at det ikke var godtgjort, at der var indgået aftale om, at børnefamilieydelse og overskydende skat skulle gå til kontoen i banken. Nævnet fremhævede udtrykkeligt, at børnefamilieydelsen hidtil var blevet udbetalt via et andet pengeinstitut, og at bankernes mulighed for direkte indtastning i de offentlige systemer betød, at der måtte stilles strenge krav til beviserne for, at der var indgået en aftale herom.

I sag 461/2000 henviser Ankenævnet udtrykkeligt til, at det fremgår af § 7 i lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag, at midlerne tilkommer barnet.

Sag 390/2001 er så vidt ses den eneste sag, hvor Ankenævnet tager udtrykke-

---

40. I henseende til forbudet mod uopfordret henvendelse til en forbruger forekommer det ikke klart, hvorfor Ankenævnet sonderer mellem de to situationer.

ligt stilling til, om der kan modregnes i en børnefamilieydelse. Ankenævnet besvarer dette spørgsmål bekræftende, idet man tiltræder bankens argument om, at der var udbetalt 3.100 kr. af børnefamilieydelsen på 6.050 kr., og at dette måtte anses for tilstrækkeligt til at dække almindelige leveomkostninger.

3.4. Særlige indlån

Begrebet »særlige indlån« dækker i pengeinstitutterne en række konti, hvor skattelovgivningen giver kontohaveren favorable vilkår, fordi der samtidig er foretaget en *formålsbinding* af midlerne, f.eks. til pensionsformål eller boligformål. Kontiene andrager meget betydelige midler, og sager om administrationen heraf har præget Pengeinstitutankenævnets dagsorden fra den første dag. Det er også på dette område, at nogle af de mere principielle spørgsmål – modregning i kontiene og overflytning til et andet pengeinstitut – har foreligget.

Vi behandler ikke *investeringsfonds* og *etableringskonti*, da disse konti har erhvervsinvesteringssigte. – Der findes dog enkelte Pengeinstitutankenævns-sager om disse konti, eksempelvis sag 326/1991 og 9/1992 (om rente) samt 203/1992 (rådgivning).

Spørgsmål om pengeinstitutets gebyr (eksempelvis ved flytning af kontoen) behandles i bogens kapitel 11.⁴¹

De særlige indlån er principielt indlånskonti, der bæres af særlige formål. Det forhold, at der indestår store summer, gør dem interessante i det praktiske bankliv som fyldestgørelsesobjekter, når kunden har gæld til pengeinstituttet. Der er i 1996 gennemført lov nr. 293 af 24. april 1996 (med senere ændringer) om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparring i pengeinstitutter.⁴² Loven omfatter (kun) kapitalpension og ratepension, da dens primære formål er at give bestemmelser om begunstigelsesindsættelse, men lovens kap. 3 indeholder tillige et forbud mod kreditorforfølgning i disse konti, jf. § 11, hvorefter hverken kontohavers eller den begunstigedes ret over for pengeinstituttet kan gøres til genstand for retsforfølgning fra deres kreditorers side.⁴³ § 12 indeholder dog en omstødelsesregel for uforholdsmæssig store indbetalinger.

Retsplejelovens § 512, stk. 3, bestemmer, at der ikke kan foretages kreditorforfølgning i pension m.v., medmindre der er forløbet tre måneder fra den dag,

41. Børneopsparingskonti er behandlet i bogens kapitel 4.

42. Loven er kommenteret i Lennart Lyng Andersen og Lisbeth Faurdal: Begunstigelse i pension og forsikring (2004).

43. Bestemmelsen regulerer ikke kontohavers ophævelse af kontoen i utide, smh. Lennart Lyng Andersen i Fuldmægtigen 1997 s. 21 og Pengeinstitutankenævnets præmisser i sag 333/1996.

beløbet kunne fordres udbetalt. Denne regel er blevet fortolket som også omfattende kapital- og ratepension, og § 15 i den ovennævnte lov fra 1996 tager alene sigte på at præcisere retstilstanden. Sammenhængen mellem § 11 og § 512, stk. 3, ligger i, at der som hovedregel kan ske kreditorfølgning, når midlerne er kommet til udbetaling.

3.4.1. Kapitalpension og ratepension

3.4.1.1. Modregning

Sag 26/1988 vedrører »skjult« modregning. Sagen vedrører en selvpensioneringskonto og er refereret under 3.4.2.1.

I sag 236/1989 havde banken og en kapitalpensionskontohaver i forbindelse med forhøjelse af en kassekredit i 1986 aftalt, at provenuet fra kapitalpensionen skulle anvendes til nedbringelse af lånet. I 1987, hvor kontohaveren fyldte 60 år, blev aftalen gentaget i forbindelse med kontoens ophævelse, og banken overførte provenuet til kassekrediten. Kort tid efter klagede kontohaveren til Pengeinstitutankenævnet.

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at aftalen i 1986 var indgået i strid med reglerne om kapitalpension, men at klageren ikke, efter at aftalen var blevet ratiheret ved kontoens ophævelse, kunne kræve kontoen retableret.⁴⁴ Se tilsvarende sag 473/1992.

Sag 232/1991 indeholder et tankevækkende faktum: En kvindes advokat bad banken om at spærre mandens kapitalkonto, da hun frygtede, at manden i forbindelse med separationsforhandlinger ville ophæve kontoen. Banken efterkom anmodningen, men ophævede spærringen, da man efter nærmere undersøgelse ikke fandt at have hjemmel hertil. Klagen til Ankenævnet indeholdt en påstand om erstatning for hustruens tab i anledning af, at manden havde ophævet kontoen. Ankenævnet afviste denne påstand under henvisning til, at banken nok havde begået en fejl, men at klagerens advokat burde være bekendt med, at banken ikke kunne give tilsagn om at spærre mandens pensionskonto. Det var ikke godtgjort, at hustruen havde lidt et tab som følge af fejlen.

Modregningssagerne fordeler sig i øvrigt i tre kategorier, modregning ved *kontohavers ophævelse i utide*, modregning ved *kontohavers gældssanering* samt modregning ved *kontohavers død*, hvor der ikke er foretaget en begunstighedsindsættelse vedrørende retsstillingen, såfremt kontohaver dør før udbeta-

---

44. Nævnet undlod at kritisere bankens fremgangsmåde, selvom denne klart må antages at være i strid med god banketik. For kundens vedkommende betød det, at hvis skattemyndighederne havde gennemskuet arrangementet, ville man have betragtet sagen som en ophævelse af kapitalpensionen i utide, jf. pensionsbeskatningslovens § 30, stk. 1.

lingstidspunktet. I hvert fald de to førstnævnte kategorier har voldt nogle vanskeligheder.

Se vedrørende stillingen ved *ophævelse i utide* (hvor beskyttelsen efter 1996-lovens § 11 som nævnt ikke gælder) sagerne 488/1995, 115/1996, 143/2001 og 340/2002.⁴⁵ Pengeinstituttet fik kun medhold i sag 340/2002. Af præmisserne i disse sager kan udledes, at kundens anmodning om effektiv betaling skal opfyldes, medmindre pengeinstituttet med det samme meddeler, at man agter at foretage modregning i provenuet fra kontoen. I så fald har kunden mulighed for at tilbagekalde ophævelsesbegæringen. Modsat kan det udledes, at modregningsadgangen består i situationer, hvor kunden ikke anmoder om effektiv betaling (eller dette klart ligger i situationen), og i situationer, hvor kunden ønsker ophævelse af kontoen trods pengeinstituttets meddelelse. Nøglen til tvistløsningen ligger således i, om pengeinstituttet har gjort kunden opmærksom på konsekvenserne af, at der sker ophævelse i utide.

Afgørelsen i sag 143/2001 blev af pengeinstituttet indbragt for domstolene. Østre Landsret gav i en utrykt dom af 6. september 2002 (16. afd. a.s. nr. B-1110-02) klageren medhold med følgende præmisser:

»På det tidspunkt, hvor indstævnte skriftligt anmodede appellanten om at ophæve kapitalpensionen, havde appellanten ikke adgang til at foretage modregning i kapitalpension[s]kontoen.

Da indstævntes anmodning i skrivelse af 17. juli 1998 om ophævelse af kapitalpensionskontoen var betinget af, at nettobeløbet blev udbetalt, har appellanten været uberettiget til desuagtet at ophæve kontoen og udnytte den herved opståede adgang til at foretage modregning uden forinden at indhente indstævntes godkendelse.

På det angivne grundlag kan det ikke antages, at indstævnte som privatmand som følge af den hengåede tid har fortabt sit krav som følge af passivitet.« [Der var gået mere end 2½ år fra pengeinstituttets modregning til kundens klage til Pengeinstitutankenævnet.]

En del sager for Nævnet vedrører spørgsmålet, om ophævelse af ordningen var aftalt mellem parterne. Disse sager er omtalt ndf. under 3.4.1.3.

Hvad angår modregning i anledning af, at kontohaver ønsker *gældssanering*, viser praksis (fortsat), at klager over bankens oplysning om, at man vil foretage modregning, typisk er forbundet med kundens begæring om, at kontoen (-iene) overflyttes til et andet pengeinstitut, se fra tidlig praksis sagerne 389/1990 og 31/1991, der er omtalt ndf. under 3.5, og nu tillige sagerne 440/1995 og

45. Se også sag 56/2003, hvor Ankenævnet fastslår, at der ikke er grundlag for påstanden om, at pengeinstituttet havde foretaget pression over for kunden. Hovedspørgsmålet i sagen var, om klagers hustru hæftede for et lån, hvilket blev besvaret benægtende.

333/1996. I sag 440/1995 udtaler Ankenævnet bl.a., at formålet med en overførselsbegæring ikke kan betegnes som illoyal, medens pengeinstituttet omvendt ville opnå en ubegrundet særfordel, såfremt konsekvensen af gældssaneringen blev, at pengeinstituttet fik adgang til at foretage modregning i nettoprovenuet ved ophævelsen af kontiene. Se også sagerne 676/1994 (hvor banken skyndte sig at modregne inden gældssaneringsagen kom i gang; banken tog bekræftende til genmæle efter klagen) og sag 23/94, hvor det almindelige krav om afviklingsmodenhed ikke ansås for opfyldt. Kunderne havde oplyst pengeinstituttet om, at man overvejede at søge gældssanering, hvorefter dette straks opsagde alle engagementer. Pengeinstituttet fandtes ikke berettiget hertil.

Hvad angår modregning i kapitalpension ved *kontohavers død* er der alene klager over modregning i tilfælde, hvor der ikke er foretaget en begunstigesindsættelse. Retsstillingen efter 1996 er klar efter lov om visse civile forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, og allerede inden da havde det praktiske bankliv indrettet sig på lovens løsning, hvorefter summen betales uden om dødsboet til den begunstigede.

Sagerne 322/2001 og 64/2002 indeholder klager fra personer, der har fået boet udlagt efter afdøde. Sagerne har samme faktum, bortset fra at påstanden om dårlig rådgivning kun optræder i sag 64/2002. I denne sag (hvor begunstigesklausulen var før 1996-loven, der trådte i kraft den 1. juli 1996) var ægtefælle eller livsarvinger indsat som begunstigede, men kontohaver efterlod sig alene forældre. Klagetemaet var navnlig dårlig rådgivning, idet pengeinstituttet efter deres opfattelse burde have rådgivet om § 5, stk. 5, i 1996-loven vedrørende begunstigesklausulen »nærmeste pårørende«. Ankenævnet fandt ikke, at indklagede i marts 1996 havde særlig anledning hertil⁴⁶ og konstaterede – i begge sager –, at de almindelige betingelser for at foretage modregning var opfyldt.

Samtidig bemærkede Pengeinstitutankenævnet i begge sager, at det forhold, at boet af skifteretten var udlagt til klager, ikke kunne afskære indklagede fra at foretage modregning. Dette tema, der optræder i mange sager om modregning, er behandlet ovf. under 3.2.1.

---

46. Det kan ikke antages, at Pengeinstitutankenævnet hermed har lagt sig fast på dette resultat i andre sager, hvor der klages over dårlig rådgivning vedrørende begunstigesindsættelse. Ankenævnet kunne eksempelvis have tilføjet, at den pågældende begunstigesklausul ikke var indført i bankprodukterne på dette tidspunkt. Allerede i sag 410/1995 har Ankenævnet dog vist en tankevækkende mildhed over for et pengeinstitut, der ikke havde vejledt om forståelsen af en begunstigesbestemmelse.

3.4.1.2. Puljeordninger. Investering

Pensionsmidler kan anbringes på forskellig måde. Hovedformerne er placering på en *kontantkonto*, anbringelse i *eget depot* (hvor kontohaveren selv investerer inden for rammerne de gældende investeringsgrænser)⁴⁷ og anbringelse i *puljer*. Ved puljeordninger er det pengeinstituttet, der investerer.

Puljeordningerne har givet anledning til mange klager, således allerede sag 11/1988: I forbindelse med en anmodning om overførsel af en kapitalpensionskonto til et andet pengeinstitut (som sparekassen uden videre accepterede) viste det sig, at der oprådte et negativt afkast på kontoen, hvis midler var anbragt i en puljeordning. Kunden ønskede ikke at betale dette negative afkast.

Under sagen oplyste sparekassen, at

»... indklagede som andre pengeinstitutter ved oprettelsen af kontoen gik ud fra, at det negative afkast kunne debiteres direkte på kontoen, hvilket fremgik af den indgåede aftale; imidlertid havde Skattedepartementet efterfølgende meddelt, at en sådan debitering måtte opfattes som ophævelse af kontoen i utide med dertil hørende efterbetaling af skattebesparelsen. Man var derfor gået over til i stedet at udligne det negative afkast i det fremtidige positive afkast. Ved overførsel af ordningen til et andet pengeinstitut kan det negative afkast dog overføres til dette, hvor udligningen så kan finde sted i fremtidigt positivt afkast. Såfremt banken ikke ønskede at overtage det negative afkast, måtte klageren dog ved en eventuel overførsel indbetale det negative afkast til indklagede.«

Sparekassen oplyste endvidere, at Skattedepartementet ved skrivelse af 19. november 1987 har meddelt Danmarks Sparekasseforening, at et negativt afkast kan overføres til et andet pengeinstitut, og at det klart fremgår af puljepensionsaftalen, at det negative afkast kan overføres i forbindelse med en generel overførsel. Endvidere fremgår det af aftalen, at der i forbindelse med kurstab på

47. Se om overskridelse af 20 %-reglen i den daværende bank- og sparekasselovs § 42 b sag 275/1999. Det pointeres i præmisserne, at reglen er strafsanktioneret, men at de almindelige betingelser for at pålægge erstatningsansvar ikke var opfyldt. Tilsvarende sag 297/1997 med hensyn til en ratepension, hvor Ankenævnet udtalte, at banken, efter at forholdet var opdaget, havde pligt til at nedbringe antallet af aktier i det pågældende selskab. Kursen ved tvangssalget var 113 point større. Klagen blev ikke taget til følge, idet Ankenævnet dog forudsatte, at der ikke ville ske beskatning af klagerens depot. Endelig var tilsidesættelsen af 20 %-reglen i sag 464/2000 sket ved, at klager havde betjent sig af et homebanking system og herved afgivet ordre om 10.000 stk. investeringsbeviser frem for et beløb på 10.000 kr. Pengeinstitutankenævnet accepterede, at systemet ikke var indrettet med henblik på en kontrol med, at 20 %-reglen var overholdt, og udtalte, at pengeinstituttets (strafsanktionerede) pligt ikke indebar, at der skete en forudgående kontrol. Indklagede burde herefter ikke ved aftalens indgåelse havde indset, at der forelå en fejl[skrift] fra kundens side. Sag 369/2001 blev afvist efter Vedtægternes § 7, da der forelå klart modstridende oplysninger.

værdipapirerne i puljen kan blive tale om et negativt afkast på den tilknyttede kontantkonto, og der kan aftalemæssigt ikke være tvivl om, at det konstaterede tab belastes puljedeltagerne, uanset at Skatteministeriet efterfølgende har oplyst, at negativt afkast ikke kan debiteres kontoen.

Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold med følgende bemærkninger:

»Indledningsvis bemærkes, at klagerens påstand, hvis den tages til følge, vil indebære, at det på klagerens kapitalpensionskonto konstaterede negative afkast må bæres af de øvrige deltagere i den pulje, hvori klagerens pensionsopsparing har været anbragt.

Herefter og af de af indklagede anførte grunde tiltrædes det, at indklagede i forbindelse med overførsel af klagerens kapitalpensionskonto til et andet pengeinstitut har været beføjet til at kræve et negativt afkast på kontoen betalt.«

I sag 117/1989 tiltrådte Pengeinstitutankenævnet, at en sparekasse ved renteberegningen på en kapitalpension, der var overført fra en puljeordning med negativt afkast til en kontantkonto, fradrog det negative afkast. Ankenævnet bemærkede, at de negative afkast, som kontoen udviste ved overgangen til kontantafviklingsordning, er udtryk for, at klageren s indeståender i realiteten er tilsvarende mindre end de bogførte saldi.^{48 49} Se også sag 142/1995, der vedrører en selvponseringskonto. Kunden havde modtaget en folder om reglerne.

Sag 259/1988 havde en anden karakter. Kontohaveren klagede over, at hun skulle betale realrenteafgift (i alt 1.700 kr.) for 1987 og 1988, uagtet at hun ved overgang til placering i en aktiepulje i en brochure havde fået oplyst, at der var tale om »... en ren aktiepulje ... fritaget for realrenteafgift.« Realrenteafgiften opstod som følge af, at en del af indskuddet til tider var anbragt kontant og derfor afkastede kontantrenter.

Pengeinstitutankenævnet gav kunden medhold med følgende bemærkninger:

»Den af klageren påberåbte brochure vedrørende en kapitalpensions placering i en ren aktiepulje eller indeksobligationspulje angiver, at disse puljer er fritaget for realrenteafgift. Det må videre lægges til grund, at klageren, forinden beslutning om overflytning til aktiepuljen blev taget, nøje forhørte sig hos indklagede om, hvorvidt der skulle betales realrenteafgift ved placering i disse puljer og ikke i denne forbindelse modtog oplysning om betaling af realrenteafgift af beløb, der midlertidigt henstod på kontantkonto. Indklagede findes herefter at burde godtgøre klageren det omtvistede beløb.«

48. Tilsvarende spørgsmål i sag 136/1991, 200/1991 og 294/1992.

49. Ved lov nr. 233 af 8. april 1992 om ændring af bl.a. pensionsbeskatningsloven indsattes § 30 A, hvorefter der afgifts- og skattefrit kan ske overførsel fra kontantkontoen til pengeinstitutet, der modsvarer et negativt afkast.

Sag 74/1991 indeholdt et klassisk aftaleretligt spørgsmål: To ægtefæller havde kapitalpensionskonti i en bank, og der var truffet aftale om anbringelse af midlerne i puljer. I november 1988 underskrev manden en begæring på begge konti. Under en klage fra hustruen i 1990 viste det sig, at manden ikke havde haft fuldmagt, og banken erstattede hustruens tab i anledning af puljeskiftet. Manden klagede til Pengeinstitutankenævnet, efter at banken havde bedt ham erstatte bankens tab. Nævnet fastslog, at manden måtte være klar over, at han havde indgået en aftale vedrørende hustruens pensionskonto, og da han selv havde oplyst, at han ikke havde fuldmagt, hæftede han efter aftalelovens § 25, stk. 1.

I sag 1/1990 påstod klageren en bank tilpligtet at forrente hans kapitalpension og indekskontrakter med samme rente som hans boligsparekontrakter. Han henviste til, at banken i de enkelte aftaler havde forpligtet sig til at forrente de særlige indlån med bankens højeste indlånsrente med tillæg af overrente, men at dette ikke resulterede i ensartede renter.

Pengeinstitutankenævnet tiltrådte bankens anbringende om, at banken for hver kontoform kunne fastsætte en overrente, hvis størrelse var afhængig af den enkelte kontoforms vilkår og formål. Der er flere klager i årenes løb om tilsvarende spørgsmål.

I sag 456/2002 gav det ikke anledning til kritik, at et pengeinstitut havde opsagt en favøraftale om administrationsomkostningerne for deltagelse i puljeordningerne. Der var givet et varsel på 3 måneder i overensstemmelse med pengeinstitutrets almindelige forretningsbetingelser.

Sagerne 379/1990 og 411/1990 har noget mindre interesse, idet de begge handler om kontohavers erstatningskrav i anledning af *klare* fejl fra pengeinstitutrets side, som pengeinstituttet erkendte (se herved også ndf. under 3.4.1.3.). I den førstnævnte sag havde kontohaveren begæret udtræden af en puljeordning fra den 31. marts 1990, men ved en fejl blev midlerne ikke flyttet. Kontohaveren ønskede tabet dækket, men han klagede til Pengeinstitutankenævnet, da han ikke kunne bedømme bankens tilbud. Ankenævnet fulgte bankens påstand, hvorefter klageren skulle stilles, som om kontoen var blevet flyttet. Den principielle erstatningspligt var også ubestridt i sag 109/1997, hvor pengeinstituttet havde overset lovændringen i 1986 af pensionsbeskatningslovens § 30, stk. 2,⁵⁰ om fraskilte ægtefællers mulighed for at få overdraget og ophævet den anden ægtefælles kapitalpension. Ankenævnet fastsatte erstatningen skønsmæssigt og anførte samtidig – i anledning af pengeinstitutrets påstand – at ingen del af den-

50. Sagen var "ren" i den forstand, at der klart forelå culpa, men den illustrerer sammen med sagerne 549/1995 og 265/1996, at reglerne om deling af en ægtefælles kapitalpensionskonto volder nogle problemer i det praktiske bankliv. Det samme gælder sag 345/2000, hvor culpa var erkendt.

ne skulle indbetales på kundens lån i pengeinstituttet, medmindre dansk rets almindelige regler om modregning var opfyldt. Se også sag 49/1997 (pengeinstituttet var erstatningspligtig for at have tilladt kunden at indbetale på en arbejds-giverordning og for at have tilladt, at kunden oprettede en privat ratepension efter det fyldte 55. år), sag 75/2003 (uretmæssigt salg af aktier med henblik på betaling af præmiebetaling) og sag 116/2003, der er principiel og formentlig ikke upraktisk i sit faktum. Sagen er refereret under 3.4.1.3.

Håndteringen af ændringer i puljesystemet har undertiden givet anledning til klager, se eksempelvis sag 641/1995 og 185/1999. Det samme gælder puljeordninger, hvor det er aftalt, at midlerne fra den måned, hvor kunden fylder 58 år, placeres i værdipapirer med lav risiko. Disse klager har ikke ført til kritik, smh. sagerne 63/2000, 259/2000 og 315/2000.

De fleste klager vedrører sager, hvor kunden er blevet skuffet over resultatet af puljen. I sag 76/2000 var billedet vendt om: Puljekontoen havde givet et afkast på 57,29%, medens de indkøbte investeringsbeviser havde givet et udbytte på 4.100 kr. Klageren påstod, at det var aftalt med pengeinstituttet, at samtlige midler skulle places i puljen, og at hun derfor havde lidt et tab. Klagen blev ikke taget til følge, efter at pengeinstituttet havde oplyst, at hverken filialen eller den interne revision havde kunnet finde dokumentation for klagerens begæring.

3.4.1.3. Andre spørgsmål

Sagerne 6/1988 og 461/1989 vedrører samme spørgsmål: Ved opgørelsen af en kapitalpension stilles nettoprovenuet straks til kontohaverens rådighed, medens pengeinstituttet har en frist på 3 måneder til at foretage afregning over for statskassen, jf. den daværende pensionsbeskatningslovs § 38, stk. 1. Nogle kunder klagede over, at de ikke fik *afgiftsbeløbet* forrentet i de tre måneder.

Pengeinstitutankenævnet gav bankerne medhold under henvisning til den daværende pensionsbeskatningslovs §§ 25 og 38, stk. 1, hvoraf fremgår, at ejerens afgiftspligt indtræder på tidspunktet for udbetalingen, og at pengeinstituttets tilbageholdelse af afgiftsbeløbet indebærer, at ejerne ikke længere hæfter over for statskassen.⁵¹ Se herved også sag 230/1994 om det tilsvarende spørgsmål i relation til indbetaling af bidrag til arbejdsmarkedsfondene.

Endelig indeholder sagerne 479/1991, 191/1992, 490/1993, 384/1994, 211/1996, 293/1996, 440/1996, 172/1998, 363/1999 og 366/2002 det spørgsmål, at det aftalte beløb (typisk årets maksimumsbeløb) for kapitalpensionen ikke er blevet indbetalt. Dette kan skyldes problemer i forbindelse med (automatisk) overførsel – eventuelt fordi fødekontoen ikke indeholder tilstrækkelige

51. Sml. herved Tilsynets Årsberetning for 1985 s. 40.

midler – uklarhed i aftalen mellem pengeinstitut og kunde eller fejl fra pengeinstituttets side. Tilsvarende sag 33/2000 med hensyn til en ratepension.

I sag 479/1991 var der uenighed mellem bank og kunde, om en tidligere aftale om stående overførsel var forlænget, efter at kunden havde ophævet sin »plankonto«. I 1989 havde kunden efter flere rykkere foretaget indbetaling i december måned. Påstanden for Ankenævnet var, at banken skulle godtgøre tabet i anledning af, at der ikke var foretaget indbetaling i 1990. Klagen blev ikke taget til følge, da klager ved indbetalingen i 1989 måtte være klar over, at der ikke var sket automatisk overførsel, og da han af kontoudskrifter kunne se, at der ikke var sket overførsel. Ankenævnet tilføjede, at selvom klager havde anmodet banken om at etablere en automatisk overførsel, havde klager udvist en sådan uagtsomhed eller passivitet, at han var afskåret fra at gøre erstatningskrav gældende. I sag 191/1992 var aftalt, at der årligt skulle indbetales »mellem kr. 0,00 og det i følge loven til enhver tid gældende maksimumsbeløb.« Heraf fulgte ikke, at banken var forpligtet til automatisk at indskyde maksimumsbeløbet. Pengeinstituttet fandtes derimod erstatningspligtig i sag 490/1993, hvor en kapitalpensionskonto blev overført til indklagede i juli 1992 med en 1992-betaling på 3.000 kr. En aftale om, at der månedligt blev overført 1.500 kr. fra lønkontoen blev ikke efterkommet. Tabet blev opgjort som foreslået af klageren, dels renter af restskat, dels forskellen i beskatningen mellem personlig beskatning og beskatning ved udbetaling fra en kapitalpension.

I sag 116/2003 konstaterede Ankenævnet indledningsvis, at pengeinstituttet havde erkendt erstatningsansvar for ikke at have foretaget indbetaling på en ratepension og fortsatte:

»Klageren har som skadelidt pligt til at begrænse sit tab, og kan ikke opnå erstatning på et større beløb end det, hvortil tabet kan begrænses ved en rimelig indsats fra klagerens side.

Indklagede har under sagen ydet en rentegodtgørelse på 5% i et år af det beløb som klageren for 2002 er blevet opkrævet for meget i skat samt 2% vedrørende overskydende skat.

Ankenævnet kan tiltræde, at klageren bør søge sit tab begrænset ved via sin arbejdsgiver i 2003 at aftale en indbetaling af beløbet på 30.600 kr. på en ratepension, hvorved han vil opnå fradrag i 2003. Under denne forudsætning finder Ankenævnet herefter ikke, at klageren har lidt et yderligere tab end det, for hvilket indklagede har godtgjort klageren.

Indklagede har erklæret sig indforstået med, at erstatningsspørgsmålet kan genoptages, såfremt klageren ikke har mulighed for at indsætte beløb på en ratepension via sin arbejdsgiver.«⁵²

52. Se også sag 384/1994, hvor banken havde betalt erstatning for ikke at have indbetalt det aftalte beløb på kundens kapitalpensionskonto. Kundens krav om, at banken yderligere skulle bære en del af hendes restskat, bar ikke frem.

En tilsvarende problemstilling finder man eksempelvis i sag 242/1996, hvor pengeinstituttet ved en fejl i 1990 ikke fik omkodet en privatoprettet kapitalpensionskonto til en arbejdsgiverordning. Dette medførte i 1996 efterbeskatning for årene 1990-1994. Under høringen udtalte pengeinstituttet, at klager på baggrund af de årlige pensionsoversigter måtte have været klar over, at registreringen ikke var korrekt, og at han selv burde have korrigeret oplysningerne på selvangivelserne. Endelig hed det, at klageren ikke havde lidt noget tab ved, at skatteansættelsen var blevet berigtiget.

Disse – ikke særlig substansfyldte anbringender – gjorde ikke indtryk på Pengeinstitutankenævnet, der fastslog, at det ikke kunne bebrejdes klager, at han ikke var blevet opmærksom på den fejlagtige indberetning. Pengeinstituttet burde derfor betale de procenttillæg, som skattevæsenet lagde til klagerens skat. Derimod fik klager ikke medhold i, at pengeinstituttet skulle betale en eventuel bøde, idet pålæg af denne ville forudsætte, at klageren havde handlet groft uagtsomt. Se også sagerne 284/1997 og 32/1999.

En variant af problemkredsen⁵³ ses i sag 313/1996, hvor det var aftalt i 1988, at der hver måned fra kundens konto skulle overføres 200 kr. til en kapitalpension. Dette blev ændret til, at midlerne skulle trækkes fra kundens kassekredit med pengeinstituttet. Samtidig var det aftalt, at der skulle tegnes en gruppelevs-forsikring med præmietræk fra kapitalpensionen. I januar 1991 oplyste pengeinstituttet på en kontoudskrift, at kassekrediten var overtrukket og anmodede om indbetaling. Dagen efter slettede man den stående ordre om overførsel til kapitalpensionen, uden at kunden fik særskilt meddelelse herom. I januar 1992 blev kunden sammen med en række andre restanter orienteret ved standardbrev om, at der skulle foretages indbetaling, hvis dækning skulle opretholdes. I 1993 fik kunden tilkendt mellemste førtidspension på grundlag af en ansøgning af 26. februar 1993 og bad herefter pengeinstituttet om udbetaling fra gruppelevsforsikringen på 152.000 kr. Pengeinstituttet afviste dette.

Ankenævnet gav kunden medhold under fremhævelse af, at indeståendet på kontoen var tilstrækkeligt til at dække præmiebetaling indtil udgangen af 1992. Man lagde til grund, at nedsættelse af erhvervsevne var opstået inden da, og udtalte, at ordene »Såfremt De tilkendes offentlig pension på grundlag af mindst 2/3 invaliditet udbetales en invalidesum på ...« i »Forsikringsorienteringen«, som kunden havde modtaget, ikke kunne forstås således, at forsikringsbegivenheden først indtræder ved tilkendelse af offentlig pension, men må forstås som en bestemmelse om, at tilkendelse af offentlig pension er en betingelse for udbetaling af invalidesummen.

En del sager vedrører spørgsmål, om ophævelse i utide af kapitalpensions-

---

53. Se også sag 454/2002.

ordningen er aftalt, således sagerne 179/1995, 113/1996,⁵⁴ 267/1997, 407/1997, 75/1998, 72/1999 og 189/2000, og se sag 578/1994 om overførsel af en kapitalpension til ratepension. Disse sager er præget af deres konkrete karakter, og af at de ofte anlægges nogen tid efter ordningens ophævelse. Selv om kunderne ikke får medhold i klagerne, efterlader sagerne undertiden et indtryk af, at pengeinstitutterne kunne servicere kunderne bedre ved disse begæringer, navnlig således at det ligger klart hvad der er aftalt mellem kunden og pengeinstituttet (oftest = hvad har kunden bedt om). I sagerne 380/1996 og 75/1998 afvises udtrykkeligt kundernes påstand om, at der var udvist pression over for dem.⁵⁵ Endelig fandt Ankenævnet i sag 87/1998 det ikke mod pengeinstituttets benægtelse godtgjort, at pengeinstituttet havde stillet krav om, at klagers kassekredit skulle nedbringes ved ophævelse af en ratepension.

Sagerne 499/1995, 132/1996 og 465/1997 og 243/1999 har som fælles faktum, at pengeinstituttet havde opfordret til/anbefalet, at kunden optog lån i pengeinstituttet med henblik på indskud på en kapitalpension. I den første sag var klagetemaet, at medarbejderen havde oplyst, at han kunne spare 15.000 kr. i skat, men at han var endt med en gæld på 7.400 kr. Pengeinstituttet redegjorde i høringssvaret for den manglende forskudsregistrering, som kunden ikke havde foretaget, og resultatet i Ankenævnet blev – som erkendt af indklagede – at kunden ved en erstatning på 1.184 kr. ikke havde lidt noget tab. I sag 465/1997 – der blev afvist som følge af bevisreglen i Vedtægternes § 7, udtalte Pengeinstitutankenævnet mere principielt, at

»et pengeinstitut ved oprettelsen af et engagement som det i denne sag omhandlede, hvor et indskud på en kapitalpension tilvejebringes ved en samtidig ydet kredit, bør sikre sig, at kontohaveren får tilstrækkelig information om virkningen og betydningen af engagementet [⁵⁶].

Klagerne har anført, at de ikke blev orienteret om, at den skattebesparelse, de opnåede ved indskuddene på kapitalpensionskontiene, skulle indbetales på kassekredit, for at engagementet kunne hænge sammen, mens indklagede har anført, at klagerne gentagne gange blev gjort opmærksom på, at skattebesparelserne burde indbetales på kassekredit. ... (afviser sagen).«

Klagen i sag 225/2000 var funderet i, at klager fandt, at pengeinstituttet havde handlet culpøst og derved var årsag til, at han ikke fik det ønskede fradrag. Han indgik i december 1998 aftale med sin arbejdsgiver⁵⁷ og pengeinstituttet om, at

54. Også sag 26/1996 kan nævnes – herunder som et skoleeksempel på, at hvis banken havde opfyldt de etiske reglers krav om skriftlighed, var der ikke blevet nogen klagesag.

55. Tilsvarende for ophævelse af en indekskonto sag 63/1995.

56. En sådan information skal selvsagt ske skriftligt (eller gentages skriftligt).

57. Et anpartsselskab, som han var medejer af.

der skulle foretages et kapitalindskud på 516.000 kr. på en arbejdsgiverratepension. Pengeinstituttet fik medhold i, at den manglende skattemæssige position skyldtes, at arbejdsgiveren ikke havde foretaget de nødvendige korrektioner, smh. TfS 1996, nr. 558 LSR. Ankenævnet tilføjede, at arbejdsgiveren havde medvirket til en lignende ændring i december 1997. Tilsvarende sag 74/2002.

3.4.2. Selvpensioneringskonti

3.4.2.1. Modregning

Selvpensioneringskonti kunne oprettes indtil den 2. juni 1998, men de havde allerede mistet pengeinstitutternes markedsføringsinteresse. Disse var blevet overhalet af kapitalpensioner og – siden 1987 – ratepensioner. De kan hæves ved det fyldte 60. år, eller hvis kontohaver rammes af en livstruende sygdom. Der kan indskydes op til 3.000 kr. årligt, i alt højst 40.000 kr. Kontoens karakter af pensionskonto – jf. pensionsbeskatningslovens §§ 51 – indebærer, at kontohaver ved udbetalingen har krav på, at der sker *effektiv betaling*, og retsplejelovens § 512, stk. 3, fører til, at kontoen er fredet i tre måneder fra den dag, hvor kontoens indestående kunne hæves. Er der sket hævning af kontoen, kan der foretages kreditorfølgning efter almindelige regler.

Selvpensioneringskonti er ikke omfattet af 1996-loven om pensionsopsparring i pengeinstitutterne, omtalt under 3.4.1. om kapitalpension, og der er ikke adgang til at indsætte en begunstiget.

Disse konti vil eksistere en del år endnu, og der kan registreres en del klager på området. Dette gælder i særlig grad modregning i kontoen.⁵⁸ I sagerne 277/1991, 247/1992 og 583/1993 var der sket modregning inden 3-måneders fristen var udløbet, og i de første to sager havde pengeinstituttet ikke givet meddelelse om modregningen. I sag 247/1992, hvor modregning skete i 1988, påberåbte pengeinstituttet sig en modregningsaftale fra 1983. I begge sager var det uden betydning, at klagen først kom 3-4 år senere, hvilket selvsagt har nogen sammenhæng med faktum, men som også afspejler Ankenævnets liberale indstilling til passivitetsspørgsmål. I sag 170/1995 var der gået 7 år efter modregningen, og selv om modregningen var sket 3 dage efter bindingsperiodens udløb og i øvrigt aldrig meddelt kontohaver, fandtes en klage fra enken at være sket for sent. Klager fik medhold i sag 7/2000, hvor kunden henvendte sig den 27. marts 1998 med anmodning om kontoens overførsel til hans lønkonto på hans 60 årsdag den 6. april 1998. Banken modregnede den 15. april 1998, hvilket kunden ikke fik direkte meddelelse om, men opdagede det ved læsning af et kontoudskrift. Også i sag 167/2004 fik klager medhold, selv om han først rette-

---

58. Se herved også U 1986.364 V.

de henvendelse tre år efter modregningen. Banken påberåbte sig en aftale med kunden og anførte under høringen for Ankenævnet, at der forelå »en bejlig erindringsforskydning«. Ankenævnet lagde vægt på klagers forklaring, og at det ville være naturligt, at aftalen var blevet bekræftet skriftligt over for kunden. I sag 153/1991 blev klagen over foretaget modregning afvist efter bevisreglen i Vedtægternes § 7, da banken påberåbte sig en *før* modregningen indgået aftale med kontohaver. Afgørelsen skal sammenholdes med ovennævnte sag 247/1992, hvor Ankenævnet konstaterede, at sådanne aftaler var i strid med § 10, stk. 2, i (dagældende) bekendtgørelse nr. 776 af 20. november 1986 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti (hvorefter indestændet på en selvpensioneringskonto ikke i bindingsperioden kan overdrages til eje eller pant).⁵⁹

Ved en flertalsafgørelse i sag 523/1992 godkendte Ankenævnet, at pengeinstituttet og kunden kunne indgå modregningsaftale på udbetalingsdagen. Flertallet udtalte alene, at der ikke var godtgjort omstændigheder, som kunne medføre, at klageren ikke var bundet af aftalen. To medlemmer fandt aftalen stridende mod aftalelovens § 36. De udtalte, at de lagde til grund

»at klageren ved underskrivelsen af den omtvistede erklæring gik ud fra, at han ved ophævelsen af selvpensioneringsaftalen på grund af varig uarbejdsdygtighed måtte tåle modregning i (en del af) saldoen, til trods for at retsplejelovens § 512, stk. 3, udelukker sådan modregning, og at dette var afgørende for, at han underskrev erklæringen. Vi lægger endvidere til grund, at indklagedes medarbejder ikke med føje kunne påregne, at klageren var klar over sin retsstilling. Vi finder derfor ikke, at erklæringen var bindende for klageren, jvf. aftalelovens § 36.«

Af sagsreferatet i øvrigt fremgår det, at pengeinstituttet uberettiget havde nægtet at flytte kontoen (smh. ndf. 3.5).

Også i sag 343/1995 påberåbte pengeinstituttet sig, at kunden havde accepteret modregningen. Denne skete på kundens 60 årsdag og blev meddelt på et kontoudtog tre uger senere. Kunden protesterede med det samme. Ankenævnet udtalte, at man fandt det

»ikke godtgjort, at klageren på bindende måde har accepteret, at indestændet på hans selvpensioneringskonto ved bindingsperiodens udløb den 4. april 1995 blev anvendt til nedbringelse af hans gæld til indklagede. Det bemærkes herved, at indklagede på klagerens forespørgsel vedrørende indestændet var forpligtet til at oplyse klageren om, at han ved bindingsperiodens udløb havde ret til at få det udbetalt, jf. retsplejelovens § 512, stk. 3.«

59. Nu § 3, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 302 af 2. maj 2000 om selvpensioneringskonti oprettet før den 2. juni 1998.

Modregning blev anerkendt i sagerne 267/1991, 670/1992, 135/1994, 676/1994, 316/2000 og 49/2001. I alle sagerne skete modregningen mere end tre måneder efter bindingsperiodens udløb.

Mere problematisk stillede klagen i sag 212/1995 sig: Bindingsperioden udløb den 14. november 1994, og pengeinstituttet modregnede den 27. februar 1995. Kunden blev underrettet ved brev af 3. marts 1995. Klagetemaet for Ankenævnet var, at kunden ikke ved aftalens etablering havde modtaget kopi af denne, og at han i de senere år ikke havde modtaget kontoudtog eller årsopgørelser. Pengeinstituttet oplyste, at det var fast procedure at udlevere kopi af pensionsaftalen, at kunden tidligere havde modtaget pensionsoversigter, men at dette – i overensstemmelse med den sædvanlige procedure – var undladt i 1993 og 1994, hvor kundens engagement var nødlidende. Pengeinstituttankenævnet delte sig i et flertal, der ville give kunden medhold, da pengeinstituttet ikke havde givet meddelelse ved udløbet af bindingsperioden,⁶⁰ og da et nødlidende engagement ikke udgjorde en rimelig begrundelse for ikke at sende sædvanlige meddelelser vedrørende selvpensioneringskontoen. Mindretallet gav pengeinstituttet medhold, bl.a. under fremhævelse af, at man ikke havde haft pligt til at sende underretning ved bindingsperiodens udløb, og at bindingsperioden ikke fremgår af pensionsudsigterne.

Sagen kan sammenlignes med sag 415/2000, hvor faktum i det væsentlige var det samme, og hvor indklagede oplyste, at det ikke med sikkerhed kunne siges, om kunden havde modtaget årsopgørelser. Konkret måtte det lægges til grund, at kunden vidste, at bindingsperioden udløb ved det fyldte 60 år. Et flertal på tre medlemmer fandt derfor, at det forhold, at kunden ikke kendte retsplejelovens § 512, stk. 3, ikke kunne medføre, at modregningen var uberettiget. To medlemmer fandt, at pengeinstituttet burde have orienteret klager ved bindingsperiodens udløb og i den forbindelse givet oplysning om, at beskyttelsen mod kreditorfølgning ville ophøre 3 måneder efter.

I sag 213/1990 var der i april 1989 indledt gældssanerings sag for klageren. På et kreditormøde den 24. januar 1990 til behandling af forslag til gældssanering oplystes, at klageren den 22. december 1989 havde fået tildelt mellemste førtidspension pga. varig uarbejdsdygtighed. Den 1. februar 1990 foretog banken modregning i klagerens selvpensioneringskonto. Klageren opnåede gældssanering i februar 1990.

---

60. Her optræder synspunktet som en del af flertallets votum, men i øvrigt synes det forhold, at der ikke gives meddelelse, ikke have nævneværdig betydning i Ankenævnets praksis, smh. sag 135/1994, hvor Ankenævnet udtalte, at det ikke berørte bankens modregningsret, at man ikke ved bindingsperiodens udløb gav kunden meddelelse herom. I den behandlede sag – 212/1995 – udtalte indklagede, at man ikke havde pligt til at varsle kunden om kontoens frigivelse, medens pengeinstituttet i sag 49/2001 oplyste, at man standardmæssigt sender adviseringsbreve inden bindingsperiodens udløb.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold med følgende bemærkninger:

»Det må lægges til grund, at bindingen af klagerens selvpensioneringskonto ophørte senest i december 1989, da klageren blev tildelt invalidepension, jf. § 10, stk. 4, 2. pkt., i bekendtgørelse nr. 776 af 20. november 1986 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti. Det findes herefter at måtte følge af Konkurslovens § 201, jf. § 42, at indklagede i forbindelse med klagerens gældssanering har været berettiget til at foretage modregning i indeståendet på selvpensioneringskontoen. Det bemærkes herved, at der ikke under gældssaneringssagen blev søgt tilvejebragt en ordning, hvorefter indeståendet på selvpensioneringskontoen kunne indgå som aktiv til fordeling blandt samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer.«

Sag 26/1988, der vedrører spørgsmålet om »skjult modregning«, må anses for at være en af Pengeinstitutankenævnets mere principielle sager. I forbindelse med debtors misligholdelse af et lån indstillede banken rentedebiteringen på lånet, idet man samtidig ophørte med at tilskrive renter på kundens selvpensioneringskonto.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Det må lægges til grund, at indeståendet på en selvpensioneringskonto, herunder tilskrevne renter, ikke i bindingsperioden kan gøres til genstand for retsforfølgning, og at pengeinstitutet i overensstemmelse hermed er afskåret fra at foretage modregning i indeståendet. Indklagedes undladelse af at tilskrive renter på klagerens selvpensioneringskonto må – selvom indklagede samtidig undlader at beregne sig renter af klagerens gæld – betragtes som modregning i de løbende renter af indeståendet på selvpensioneringskontoen. Indklagedes undladelse af at tilskrive renter på klagerens selvpensioneringskonto må derfor anses for uberettiget.«

Sagerne 422/1996, 466/1997 og 206/2002 viser alle, at modregning kan ske, selv om boet er udlagt til dækning af begravelsesomkostningerne.

3.4.2.2. Administration

I sag 45/1988 og 2/1991 fandt Pengeinstitutankenævnet ikke grundlag for at kritisere bankens rådgivning i forbindelse med placering af en selvpensioneringskonto i puljemidler.

I sag 358/1990 havde klageren oprettet en selvpensioneringskonto i 1982. Hun klagede til Pengeinstitutankenævnet over, at den kontoførende sparekasse havde nægtet at ophæve kontoen, uanset hendes læge havde attesteret, at hun modtog førtidspension. Sparekassen henviste til, at klageren allerede på tidspunktet for kontoens oprettelse modtog mellemste invalidepension.

Pengeinstitutankenævnet – der henviste til selvpensioneringsbekendtgørelsens § 10, stk. 4,⁶¹ – fandt under hensyn til administrativ praksis ikke grundlag for at kritisere sparekassen, men henviste samtidig klageren til at rette henvendelse til skattemyndighederne med henblik på at få afklaret, om den indtrådte forværring af sygdommen kunne begrunde, at kontoen blev frigivet.

I sag 635/1992 – der kunne være afvist efter Vedtægternes § 4 – kunne Ankenævnet blot konstatere, at et pengeinstitut er forpligtet til at opkræve realrenteafgift af tilskrevne renter på en selvpensioneringskonto. Tilsvarende gælder sag 141/1993, der fastslog, at klageren måtte dokumentere, at han var varigt uarbejdsdygtig. Han havde oplyst, at han pga. lav indtægt ikke havde mulighed for at fremskaffe en lægeerklæring. Realitetsbehandlingen af sagen kostede klageren klagegebyret på 100 kr.

3.4.3. Indekskontrakter

I årene 1957-1971 kunne personer, der på oprettelsestidspunktet var fyldt 18 år, men ikke fyldt 57 år, oprette indtil 6 indekskontrakter. Ordningen blev ophævet – for fremtiden – da man frygtede, at den ville blive for dyr for staten, der yder et indekstillaæg. Kontoen består af egenbetaling, renter af kontoen samt indekstillaægget. Dette bliver tilskrevet ved udbetalingen, og det opnås ikke, hvis kontoen ophæves i utide.

Det kontoførende pengeinstitut har ikke adgang til at modregne under forløbet – smb. princippet i *U 1986.364 V* og *U 1985.230 V* fastslår, at der heller ikke kan modregnes i de månedlige udbetalinger fra indeksskontoen. Derimod kan der efter almindelige regler modregnes ved kundens død, jf. *U 1976.889 Ø* og smh. sag 302/2004.

3.4.3.1. Modregning

I sag 388/1993 havde pengeinstituttet i januar 1992 bevilget kunden et lån til køb af en brugt bil. Pengeinstituttet oplyste ifølge sagsreferatet, at »klageren havde et ikke ubetydeligt engagement med pengeinstituttet, og lånet blev derfor bevilget på særlige vilkår, herunder at klagerens indekskontrakter med et bruttoindestående på ca. 80.000 kr. skulle opgøres, og provenuet anvendes til nedbringelse af engagementet.« (!) Klageren underskrev i januar 1992 en erklæring med dette indhold. I slutningen af 1992 blev der ført akkordforhandlinger, hvor pengeinstituttet ”truede” med at ophæve indeksskontoen, men hvor akkordforhandleren meddelte, at »vi ved begge to, at nævnte kontrakter er kreditorbeskyt-

---

61. En selvpensioneringskonto kan ikke ophæves i utide, men indestændet kan efter § 10, stk. 4, 2. pkt., hæves, hvis kontohaveren bliver varigt uarbejdsdygtig.

tet.« I forbindelse med en flytteanmodning i maj 1993 opgjorde pengeinstituttet kontoen og foretog modregning for gammel gæld.

Ankenævnet pålagde pengeinstituttet at tilbageføre modregningen og genoprette klagerens indekstrakt. – Nævnet bemærkede, at klagerens erklæring fra januar 1992 måtte anses for tilbagekaldt. Det havde været enklere at konstatere, at erklæringen var ugyldig.

3.4.3.2. Administration

Udbetaling fra indekstrakterne kræver, at ordningen består. Dette var tvistemaet i sag 152/1997, hvor pengeinstituttet (der ved fusion havde overtaget ordningen) fastholdt, at man havde optegnelser om kontoen. Det daværende pengeinstitut havde i 1975 meddelt skattevæsenet, at der ikke var betalt ydelser for 1973. Endelig var klagerne ikke i besiddelse af den sparekassebog, der på aftaletidspunktet altid blev oprettet om ordningen. Indklagede påstod endvidere forældelse og passivitet, hvortil klagerne havde anført, at en opsparing til alderdommen ikke kan være forældet ved pensionsalderens indtræden.

Ankenævnet pegede indledningsvis på, at indekstrakter har karakter af aldersopsparing, og at den 20-årige forældelsesfrist trods ordlyden først kan regnes fra det udbetalingstidspunkt, der er aftalt. Herefter hed det:

»Bestemmelsen i de bekendtgørelser, der har været udstedt i medfør af lov om pristalsreguleret aldersopsparing, om, at der ved ophævelse af en indekstrakt skal ske påtegning herom på aftalen, må antages bl.a. at have til formål at undgå bevistvivl i tilfælde af, at en indekstrakt ophæves i utide. Klagernes indekstaftaler bærer ikke påtegning om ophævelse, og indklagede har ikke på anden måde godtgjort, at indekstrakterne er ophævet forud for det i aftalerne fastsatte udbetalingstidspunkt. Ankenævnet finder herefter, at indklagede er forpligtet til at påbegynde udbetaling i henhold til aftalerne. Det forhold, at klagerne ikke er i besiddelse af de til kontiene hørende sparekassébøger, findes ikke at kunne medføre et andet resultat.«

Det er tillige en betingelse, at ordningen *lovligt* består. I sag 173/2000 fandtes pengeinstituttet ikke ansvarligt for kundens skuffede forventninger om udbetaling fra indekstrakter, der fejlagtigt var oprettet før det fyldte 18. år. (Efter hans fyldte 18. år var ordningen bortfaldet, jf. indledningen). Aftaleretlige regler om tilsikring førte ikke frem. Endelig fandt Ankenævnet det ikke godtgjort, at der var lidt et tab, idet kontoen var blevet forrentet med højeste indlånsrente plus overrente, ligesom klager havde haft skattemæssigt fradrag for indbetalingerne.

Sagerne 81/1988, 267/1990, 293/1995, 352/2000 og 33/2001 vedrører fortolkningen af ordene »højeste indlånsrente« på indekstrakter. I sag 23/2001 fandtes kunden at kunne påberåbe sig en særlig renteaftale.

Kategorien har givet anledning til klager over pengeinstitutters beregning af udbetalinger/oplysninger om udbetalinger til sin tid. Sag 351/1990 og 171/1991 fastslår, at pengeinstituttet var erstatningspligtig for urigtige oplysninger/den fejlagtige beregning. Sag 488/1989 er omtalt i afsnit 3.2.2. I sag 169/2002 vedrørende en ordning med variabel rente fastslås, at pengeinstituttet ikke havde afgivet garanti for, at udbetalingsperioden rent faktisk ville blive på 15 år.

I sag 110/1989 skulle udbetalingen fra to indekstrakter begynde i 1988. Efter korrespondance mellem kontohaveren og banken modtog kontohaveren i december måned meddelelse om, at han på baggrund af en beregningssaldo på 85.456 kr. ville modtage en månedlig udbetaling på 1.234 kr. I begyndelsen af 1989 opdagede banken, at der var sket en fejlkodning, og at den månedlige udbetaling derfor var ca. 500 kr. for høj. Banken ændrede herefter med virkning for fremtiden.

Kontohaveren påstod for Pengeinstitutankenævnet banken tilpligtet at foretage udbetaling i overensstemmelse med det oprindelige »tilbud«, som han havde accepteret i god tro.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at bankens oprindelige skrivelse ikke kunne betragtes som et tilbud, men alene indeholdt visse oplysninger. Bankens fejl kunne ikke medføre, at kontohaveren havde krav på også i den resterende udbetalingsperiode at modtage større månedlige udbetalinger, end den korrekte beregningssaldo berettiger til.

Se herved også sag 418/1990. En sparekasse havde i årene 1981-1988 udbetalt 8.682 kr. for meget fra en indekstrkonto, idet man havde lavet fejl ved udarbejdelsen af beregningssaldoen. Fejlen blev opdaget, da indekstrkontoen blev overflyttet til et andet pengeinstitut. For Pengeinstitutankenævnet påstod klageren sparekassen tilpligtet at indsætte 8.682 kr. på indekstrkontoen i det nye pengeinstitut.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold, idet man udtalte følgende:

»Det beror på en fejl begået af indklagede, at de månedlige udbetalinger fra indekstrkontoen siden 1981 har været for store. Da klageren må anses at have været i god tro, kan han ikke anses for forpligtet til at tilbagebetale det for meget udbetalte beløb, ligesom klageren findes at have krav på udbetaling svarende til den korrekte beregningssaldo i den resterende del af udbetalingsperioden. Som følge heraf bør indklagede på kontoen indbetale beløbet på 8.682,81 kr., selvom klageren herved for så vidt vil få dette beløb udbetalt to gange.«

Tilsvarende resultat i sag 492/1994, medens klagerens »skuffede forventninger« ikke førte frem i sagerne 64/1998 og 142/2003.

I sag 351/1990 havde to ægtefæller i 1967 tegnet indekstrkontrakter i en bank. I 1986 oplyste banken på kontohaverens forespørgsel, at de månedlige udbetalinger ved ægtefællers 67. år ville andrage henholdsvis 11.500 kr. og 5.540 kr. I

1990 oplyste en anden afdeling i banken, at de anslåede beløb var for store, og at de korrekte beløb skønnedes at ville være ca. 3.000 kr. og 2.000 kr.

For Pengeinstitutankenævnet blev banken påstået tilpligtet løbende at udbetale 11.500 kr. og 5.540 kr. pr. måned. Under sagen betalte banken kulancemæssigt 50.000 kr. til kontohaverne.

Ankenævnet tog ikke klagen til følge, da »den af indklagede udviste fejl i hvert fald ikke kan give grundlag for erstatning udover [50.000 kr.]« – Heri synes der at ligge den rigtige præmis, at klagerne næppe havde fået 50.000 kr. i erstatning ved domstolene.

Sag 140/1989 indeholder samme klagetema som sagerne 6/1988 og 461/1989, der er behandlet i afsnit 3.4.1.3. (spørgsmålet om rente af afgiftsbeløbet til staten).

Der er mange sager om indekstrakt med udbetaling med fast grundrente.⁶² Det kan konstateres, at klagerne ikke har fået medhold i nogen af sagerne, der selvsagt må forklares med de ændrede renteforhold.

Sag 326/1989 synes at være et udslag af manglende kommunikation mellem parterne i samspil med komplicerede regler. Klageren ønskede at få indekstraktoen udbetalt på en gang, og banken fulgte dette ønske. I den forbindelse foretog man fradrag for overrente og fratruk dekort i henhold til standardaftalens punkt 5. Disse poster ønskede klageren godtgjort. Ankenævnet fastslog, at banken havde været berettiget til at foretage fradrag for overrenten i de sidste 5 år. Samtidig lagde man til grund, at klageren ikke havde anmodet om øjeblikkelig udbetaling, og at banken ikke havde gjort klageren opmærksom på, at hun kunne undgå fradrag af dekort ved at afvente opsigelsesperiodens udløb. Bankens blev derfor pålagt at betale 2.212 kr. svarende til den fratrukne dekort.

Praksis viser, at kunden selv må følge med i, at indbetalingsforholdene er i orden, se bl.a. sag 403/2002. Pengeinstitutterne udsender et standardbrev (en rykker), men man opbevarer ikke kopi af brevet, smh. oplysningerne i (bl.a.) sag 460/1998.

3.4.4. Boligsparekontrakter

Under den første ordning var en boligsparekontrakt en særlig indlånskonto, hvor staten ydede en præmie på 4% p.a. af opsparingen inklusive renter, hvis beløbet anvendtes til boligformål. Der skulle spares op i mindst 3 år (og højst 10 år) og i gennemsnit pr. måned indbetales 100 kr. Efter 3 år kunne indeståendet frit hæves, men der blev selvsagt ikke ydet statspræmie, hvis boligformålet ikke var dokumenteret.

62. Sagerne er 91/1994, 25/1995, 270/1997, 143/1998, 409/1999, 199/2002, 335/2002 og 335/2003.

Af (finans)politiske grunde blev det i 1993 (ved lov nr. 442 af 30. juni 1993) fastsat, at der ikke kunne indgås nye boligopsparingskontrakter, der havde været på hylderne siden 1970, efter den 31. december 1993.⁶³ En lovændring medførte dog, at der kunne indgås nye kontrakter i 1998, men kun for det pågældende år.⁶⁴ Det er forudsat, at der ikke sker ændringer for den konkrete aftale, som kunden har med pengeinstituttet. Samtidig er præmiesystemet for de gamle kontrakter blevet fastfrosset til indeståendet pr. 31. december 1993.

3.4.4.1. Modregning

I sag 248/1988 tiltrådte Pengeinstitutankenævnet, at en bank havde foretaget modregning i indeståendet på en boligsparekontrakt. Klageren havde i kontraktens 3. år undladt at betale minimumsindskuddet på 1.200 kr. Se tilsvarende sagerne 160/1991, 254/1992, 636/1992 og 156/1997.

I sag 14/1990 døde kontohaver et halvt år efter boligsparekontraktens oprettelse. En klage over, at banken herefter foretog modregning med forfalden gæld, blev afvist af Pengeinstitutankenævnet med bemærkning, at den normale 3-års bindingsperiode ikke hindrer, at et pengeinstitut foretager modregning ved kontohavers død.

Modregning blev endvidere anerkendt i sag 563/1993. Ophævelse af kontoen var optaget i et akkordforslag, og klagen fremkom først, efter at akkorden var gennemført. Endelig kunne modregning ske i sag 690/1993, trods indeståendet var transporteret til kontohavers kommune, jf. gældsbrevslovens § 28.

Sagerne 221/1992, 289/1993, 587/1993* og 637/1993* afviste, at der kunne ske modregning, idet kontrakten var opfyldt.⁶⁵ I sag 221/1992 havde pengeinstituttet spærret kontoen inden 3-årsfristens udløb, medens pengeinstitutterne i de andre sager modregnede trods kontohavers dokumentation for afholdte udgifter til boligformål. I sag 482/1994 tilføjede Ankenævnet enstemmigt, at det ved klagerens henvendelse dagen før modregning skete påhvilede pengeinstituttet at oplyse hende om, at hun mod dokumentation var berettiget til statspræmien, og at det derfor ikke var afgørende, om kunden ved sin tilkendegivelse selv havde tilkendegivet, at hun ønskede udbetaling med tillæg af præmien.

Hændelsesforløbet i sag 54/1994 må vel antages at afvige fra det daglige bankliv. I 1990 var det på grund af en kundes aggressive adfærd aftalt, at hen-

63. En klage over præmiens bortfald blev i sagerne 667/1994 og 77/2001 afvist med, at Ankenævnet ikke fandt grundlag for at pålægge pengeinstituttet ansvar for ændringen af lovgivningen!

64. Smh. lov nr. 808 af 29. oktober 1997 om boligopsparing som ændret ved lov nr. 414 af 26. juni 1998.

65. Se herved også U 1997.28 V.

vendelse til pengeinstituttet skulle ske gennem hendes socialpædagog. Efter flere personlige henvendelser i 1993 fra kundens side ønskede pengeinstituttet ikke en fortsættelse af kundeforholdet, hvilket bl.a. resulterede i, at kunden natten mellem lørdag og søndag smadrede flere ruder i filialen og overmalede facaden. En politianmeldelse førte til, at kunden bad om overflytning af engagementet. Pengeinstituttet modregnede herefter bl.a. i en opfyldt boligsparekontrakt til dækning af erstatningskravet for de ødelagte ruder.

Tre medlemmer fandt modregningen uberettiget. Klagerens hærværk kunne alene begrunde, at pengeinstituttet opsagde kundens engagement. To pengeinstituttrepræsentanter fandt – ikke helt uforståeligt – at pengeinstituttet efter karakteren af dets erstatningskrav havde været berettiget til at foretage modregningen.

Sag 118/1997 er speciel derved, at boligopsparingen ikke var den statsautoriserede »legale« opsparingsform, men bankens eget produkt, hvorefter der skulle indbetales mindst 1.200 kr. per år og op til 30.000 kr. per år med et samlet maksimum på 150.000 kr. Kontoen var bundet i 12 måneder efter den første udbetaling. Efter et års regelmæssige indbetalinger gav boligkontoen mulighed for et lån til boligformål. Blev der anmodet om udbetaling til andre formål, skulle hele kontoens indestående opsiges med 3 måneders varsel.

Kontoen var blevet oprettet i februar 1995, og kunden indbetalte 1.200 kr. per år. I februar 1997 foretog pengeinstituttet modregning i kontoen for forfalden gæld. Pengeinstitutankenævnet fandt dette uberettiget, idet man efter at have fremhævet, at minimumsbeløbet var blevet indbetalt, udtalte, at klageren herved havde opnået mulighed for at få et lån til f.eks. istandsættelse af boligen.

I sag 460/1996 klagede en kunde over, at et pengeinstitut påberåbte sig en aftale om, at hendes boligsparekontrakt skulle opgøres og overføres til ægtefællens konto. Klagen kom 5 måneder efter. Pengeinstitutankenævnet fandt det ikke godtgjort, at der var indgået en aftale med dette indhold, og der var ikke tilstrækkeligt grundlag for at statuere passivitet.

3.4.4.2. Udbetalingsvilkår

I sag 98/1988 klagede kontohaver over, at en bank havde nægtet at udbetale indeståendet på boligsparekontoen efter 1 år. Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at det såvel af loven som af aftalen fremgår, at midlerne tidligst kan hævnes 3 år efter den første indbetaling på kontrakten.⁶⁶ Se herved også sag 266/1988, hvor Pengeinstitutankenævnet afviste en klage over,

66. Pengeinstitutankenævnet tilføjede, at det i aftalen på en tydeligere måde burde have været angivet, at bindingsperioden på 3 år gælder, uanset om der gives afkald på statens præmie. Dette synes i nogen grad at rette smed for bager, idet pengeinstitutterne skulle anvende den aftaletekst, som Boligministeriet foreskrev. Tilsvarende sag 181/1991.

at en sparekasse havde nægtet at ophæve en boligsparekontrakt i et tilfælde, hvor kontohaveren havde ophævet et papirløst samlivsforhold (smb. dagældende §§ 7, stk. 4, i loven om boligsparekontrakter).

I sag 309/1990 vedrørte klagen det forhold, at banken havde nægtet at udbetale 4%-statspræmien, da de fremviste kasseboner ikke viste kundens navn og ikke angav, hvilke varer der var købt. Boligsparekontrakten var oprettet i juli 1987, og aftalen var indgået på en »gammel« formular, uagtet at kravene til dokumentationen var blevet skærpet i maj 1987.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Bestemmelsen i klagerens boligsparekontrakt om, at udbetaling kan ske alene på grundlag af en tro og love erklæring om beløbets anvendelse, var indeholdt i den oprindeligt til loven knyttede Bekendtgørelse nr. 288 af 16. juni 1970. Denne bekendtgørelse erstattedes med virkning fra den 24. maj 1987 af bekendtgørelse nr. 288 af 14. maj 1987, i hvilken forbindelse kravet om dokumentation for beløbets anvendelse blev indført i stedet for den tidligere bestemmelse om afgivelse af en tro og love erklæring. Den formular, der blev anvendt ved oprettelsen af klagerens boligsparekontrakt, var således allerede ved oprettelsen forældet, og indklagede har ikke senere gjort klageren opmærksom på dokumentationskravet.

Efter det foreliggende må det lægges til grund, at klageren har afholdt udgifter til forbedring af sin ejendom, men som følge af sit manglende kendskab til dokumentationskravet har undladt at sikre sig specificerede regninger udstedt til hende, og at det ikke er muligt for klageren efterfølgende at skaffe sig den fornødne dokumentation.

Under de anførte omstændigheder findes indklagede mod klagerens afgivelse af en tro og love erklæring at burde godtgøre klageren et beløb svarende til statens præmie på 4% p.a.«

En tilsvarende klage findes i sagerne 364/1990 og 402/1990. Boligsparekontrakten var indgået i 1986, og Pengeinstitutankenævnet udtalte, at det havde været naturligt, at sparekassen havde informeret sine kontohavere om det dokumentationskrav, der blev indført i 1987. I sag 364/1990 fandt Pengeinstitutankenævnet dog, at klageren ikke havde lidt tab ved først i 1990 at blive gjort bekendt med de nye regler. I sag 402/1990 henviste Ankenævnet til, at boligsparekontrakten måtte anses for ændret, således at banken var forpligtet til at kræve den fastsatte dokumentation, inden der kunne foretages udbetaling med statspræmie.

I sag 540/1991 – der kunne være afvist efter vedtægtens § 4⁶⁷ – fastslås, at kontoindeståendet ikke kan hæves i de første 3 år.

---

67. I sag 588/1993 henviste Ankenævnet klager til at rette henvendelse til Kongeriget Danmarks Hypotekbank med mulighed for at klage til boligministeriet. Se også sag 1/1994, der er omtalt i kapitel 10.

3.4.5. Uddannelsesopsparring

Reglerne for uddannelsesopsparring var udarbejdet med boligsparekontrakterne som forbillede (ovf. 3.4.4), men de har givet anledning til færre klager, hvilket synes at have sammenhæng med, at kontiene bl.a. kan oprettes af unge under 18 år, og at indeståendet i højere grad anvendes efter formålet.

Nogle af de klager, der har været i de senere år, har omhandlet mere almene spørgsmål.

I sag 76/1995 havde pengeinstituttet udbetalt indeståendet på to uddannelsesopparingskonti til opretteren, men opdagede efterfølgende, at klageren ikke (længere?) havde forældremyndigheden over børnene. Faderen ønskede ikke at dokumentere, at midlerne var indsat på konti, der tilhørte børnene. Den efterfølgende retssag blev udsat på behandling i Ankenævnet, hvor faderen henviste til, at han havde modtaget midlerne i god tro. Dette formildede selvsagt ikke Ankenævnet, der fastslog, at midlerne på en uddannelsesopparingskonto tilhørte barnet, og at klageren var forpligtet til at retablere kontiene.

I sag 495/1995 havde en moder i forbindelse med skilsmisse i 1988 aftalt fælles forældremyndighed over et barn, og at hun skulle indskyde 500 kr. om måneden på en uddannelsesopparingskonto. I 1994-1995 hævdede faderen og kontohaver i alt ca. 66.000 kr. (i det ene tilfælde formentlig 15.000 kr. til betaling af faderens skattegæld). Indskyder blev ikke underrettet, heller ikke om at hendes månedlige indskud blev overført til barnets almindelige konto. Klageetmaet var, at indskyder ikke var underrettet om dispositionerne, og at pengeinstituttet burde have reageret, da der blev bedt om overførsel til Told og Skat.

Pengeinstitutankenævnet delte sig i et flertal på 3 medlemmer, der gav klager medhold. Det lagdes til grund, at der var fælles forældremyndighed, og at begge forældre var værger for barnet. Pengeinstituttet var bekendt hermed siden oprettelsen af kontoen. Herefter hedder det:

»Da de to forældre begge er værger, skal de være enige om dispositioner på barnets vegne, jf. værgebekendtgørelsens § 4, stk. 4, hvorefter statsamtet træffer afgørelse i tilfælde af uenighed mellem forældrene. Det var derfor uberettiget af indklagede at ophæve den barnet tilhørende uddannelsesopsparring uden klagerens indforståelse eller uden statsamtets afgørelse herom. Det bemærkes, at myndighedslovens § 50 a, stk. 2, alene omhandler modtagelse og kvittering af ydelser, som lovligt kan erlægges til en værge. Vi finder efter denne bestemmelses ordlyd og forarbejder, at den alene finder anvendelse på kvittering og modtagelse af periodiske ydelser (renter og afdrag). Bestemmelsen giver således ikke grundlag for, at en af forældrene uden fuldmagt eller samtykke fra den anden ophæver en barnet tilhørende konto og forbruger indeståendet helt eller delvis eller overfører indeståendet eller en del heraf til en anden konto, for hvilken der gælder andre vilkår end den ophævede.«

To medlemmer fandt under henvisning til myndighedslovens § 50, stk. 2, at faderen på egen hånd kunne ophæve kontoen. Disse medlemmer henviste til afgørelsen i sag 387/1995.⁶⁸

3.5. Overførsel af særlige indlån (»flyttesager«)

Ved Pengeinstitutankenævnets etablering i 1988 »ventede« en række klager (sag 29/1988 m.fl.) over, at mange pengeinstitutter nægtede at overføre pensionskonti til et andet pengeinstitut under henvisning til, at kontohaveren havde forfalden gæld til pengeinstituttet. Klagerne vedrørte kapitalpension, indekskontrakter og selvpensioneringskonti, og Ankenævnet har selvsagt ført en ensartet praksis vedrørende disse ensartede kontoformer. Der er her tale om afgørelser af meget principiel karakter, og afgørelserne – der har klar støtte i den juridiske litteratur – vakte megen opmærksomhed i pengeinstitutterne.

Pengeinstitutankenævnet gav klagerne medhold med følgende bemærkninger:

»Indklagede har et forfaldent tilgodehavende hos klageren, og indklagedes afvisning af klagerens begæring om overførsel af indeståenderne på hans kapitalpensionskonti til banken må antages at være begrundet i et ønske om at sikre sig adgang til at foretage modregning i indeståenderne, såfremt en sådan modregningsadgang senere måtte opstå. Ved afgørelsen af, om indklagedes afvisning af overførselsbegæringen herefter er berettiget, må der lægges vægt på, at indklagede kun i specielle situationer vil få mulighed for at foretage modregning. Indklagede har derfor ikke med føje kunnet anse kapitalpensionskontiene som et kreditgrundlag. Der må endvidere lægges vægt på, at indklagedes tilbageholdelse af kontiene med henblik på at sikre en eventuel fremtidig modregningsadgang vanskeligt lader sig forene med forbudet mod kreditorforfølgning i indeståenderne på kontiene. Modsat findes der ikke at kunne lægges afgørende vægt på det forhold, at klageren efter overførsel af indeståenderne vil have mulighed for at få midler frigivet ved at ophæve den ny pensionsordning i utide, idet dette alene vil indebære, at indklagede sidestilles med klagerens øvrige kreditorer ved som disse at være henvist til i givet fald at foretage sædvanlig retsforfølgning mod de frigivne midler.

Formelt har indklagede ikke nægtet overførsel, men betinget denne af, at klagerens gæld til indklagede samtidig indfries. Dette medfører imidlertid ingen ændring i det foran anførte, idet den stillede betingelse netop er udtryk for, at indklagede tilbageholder kontiene med henblik på om muligt herigennem at opnå hel eller delvis fyldestgørelse for sin fordring mod klageren.

---

68. Sagen er omtalt i kap. 4 (under 4.2.1).

Efter det anførte finder Ankenævnet, at indklagede er forpligtet til at imødekomme klagerens begæring om overførsel af indeståenderne på kapitalpensionskontiene til banken uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at overførselen sker under iagttagelse af de for kontiene gældende opsigelsesvarsler.

(To medlemmer) ønsker at tilføje, at der ikke af indklagede er anført andre grunde til at nægte overførsel end den almindelige »helkundebetragtning«, og at spørgsmålet efter deres opfattelse ikke er endelig afgjort i retspraksis.«

Pengeinstitutankenævnet har i senere afgørelser udtalt, at »... Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut *i hvert fald i almindelighed* [vor fremhævelse] forpligtet til at efterkomme en begæring ... om overførsel.« Ordene »i hvert fald i almindelighed« signalerer, at Ankenævnet af forsigtighedsgrunde ville reservere sig en kommende klage, hvor princippet om overførsel bør brydes.⁶⁹ Spørgsmålet har givet anledning til en række sager:

I sag 154/1989 afslog en bank at overføre kapitalpensionen til en anden bank under henvisning til, at der var tale om en arbejdsgiverordning med banken som arbejdsgiver. Forudsætningerne for pensionsordningen var etablering af kapitalpension hos banken, hvor ordningen skulle forblive, indtil medarbejderen nåede pensionsalderen.

Pengeinstitutankenævnet bemærkede:

»Det forhold, at indklagede har deltaget i kapitalpensionsaftalen som arbejdsgiver, findes ikke at kunne begrunde, at indklagede, efter at klageren er fratrukt sin stilling, i strid med almindelige regler kan modsætte sig, at indeståendet på kapitalpensionskontoen overføres til et andet pengeinstitut. Indklagede kan dog forlange, at overførselen sker under iagttagelse af det for kontoen gældende opsigelsesvarsel.«

I sag 167/1989 nægtede en bank at overføre en indeksskonto, da kontohaveren i en årrække ikke havde foretaget indbetalinger på kontoen. Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold, idet man bl.a. udtalte, at »... tale om indeksskontrakter, for hvilke klageren ikke har foretaget de indbetalinger, som er en forudsætning for statens ydelse af indekstillæg i forbindelse med udbetaling. Kontrakterne er imidlertid ikke ophævet, og det forhold, at de er uopfyldte, findes ikke at kunne begrunde et andet resultat med hensyn til spørgsmålet om overførsel. Da der heller ikke findes at foreligge andre særlige omstændigheder, som kan begrunde dette, tager Ankenævnet klagerens påstand til følge.«

I sag 411/1989* nægtede en bank at overføre en kapitalpension og en indeksskonto til en anden bank under henvisning til, at en akkordløsning havde vist sig uigennemførlig, og at det syntes »både u hensigtsmæssigt og stødende, om der

---

69. Se herved Ole Simonsen i Advokaten 1989 s. 45 ff.

blev åbnet mulighed for en ulige behandling af klagerens kreditorer via en individualforfølgning mod indlånsmidlerne.« Banken fandt, at kontohaveren s mulighed for at ophæve kontoen i utide gav mulighed for »skævdeling«.

Sagen gav ikke Pengeinstitutankenævnet anledning til at fravige hovedreglen om fri overførselsret, idet man gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Der findes ikke at kunne lægges afgørende vægt på det forhold, at klageren efter overførsel af de omhandlede pensionskonti vil have mulighed for at få midlerne frigivet ved ophævelse af ordningerne i utide, idet dette blot vil indebære, at indklagede sidestilles med klagerens øvrige kreditorer ved som disse at være henvist til i givet fald at foretage sædvanlig retsforfølgning mod de frigivne midler.

Herefter og idet der i den foreliggende sag ikke foreligger omstændigheder, som kan berettiget indklagede til at modsætte sig overførslen ...«

Sag 389/1990* vedrører følgende forhold: I april 1989 indledtes gældssanerings-sag for klageren. Denne anmodede i august 1990 banken om, at hans indekskonto og selvpensioneringskonto overflyttedes til et andet pengeinstitut. Dette afslog banken med henvisning til den verserende gældssanerings-sag. Bindingsperioden for selvpensioneringskontoen ville ophøre den 22. december 1990. Over for Pengeinstitutankenævnet oplyste klageren, at skifteretten havde krævet, at indekskontoen og selvpensioneringskontoen skal ophæves, således at provenuet kan udloddes til hans kreditorer. Klagerens samlede usikre gæld udgjorde ca. 3 mio. kr., hvoraf bankens tilgodehavende androg ca. 1,2 mio. kr.

Banken udtalte under sagen, at »klageren har tilkendegivet, at baggrunden for overførselsanmodningen er at ophæve pensionskontiene i utide. Da det i praksis anerkendes, at et pengeinstitut kan modregne ved ophævelse af pensionskonti i utide, idet formålsbindingen for kontiene da ikke kan påberåbes, må det være berettiget, at indklagede nægter at overføre kontiene, da det er klagerens erklærede ønske at ophæve kontiene i utide. Indklagede må således være berettiget til at nægte at overføre kontiene samt til at foretage modregning i indståendet i forbindelse med, at klageren har indledt gældssanering, jf. herved Konkurslovens § 201, jf. § 42, stk. 1.«

Spørgsmålet for Pengeinstitutankenævnet var herefter, om sagen gav grundlag for at fravige den ovennævnte praksis med hensyn til fri overførsel, eller med andre ord – om den pågældende sag viste, at der består visse undtagelser til hovedreglen. Dette var ikke tilfældet, idet Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om

overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut eller til et forsikringsselskab uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet.

I det foreliggende tilfælde er der under klagerens gældssanerings sag som betingelse for at meddele gældssanering af skifteretten stillet krav om, at klagerens indekskonto ophæves, således at provenuet kan udloddes til de af gældssaneringen omfattede kreditorer, ligesom der er stillet krav om, at indeståendet på selvpensioneringskontoen udloddes til kreditorerne i forbindelse med frigivelsen ved bindingsperiodens ophør i december 1990. Formålet med den begærede overførsel af de to konti er at sikre, at provenuet, henholdsvis indeståendet, kan anvendes på den nævnte måde. Dette formål kan ikke betegnes som illoyalt, medens indklagede omvendt ville opnå en ubegrundet særfordel, såfremt konsekvensen af gældssaneringen blev, at indklagede fik adgang til at foretage modregning i provenuet ved ophævelse af indekskontoen, henholdsvis indeståendet på selvpensioneringskontoen.

På denne baggrund findes der ikke at være grundlag for at fravige den nævnte praksis om ret til at forlange overførsel af en pensionskonto til et andet pengeinstitut. Selvom der måtte gælde et vist opsigelsesvarsel for de to konti, findes indklagede i den foreliggende særlige situation ikke at burde kunne påberåbe sig dette, og klageren s påstand tages derfor i det hele til følge.«⁷⁰

I 1991 indgik Finansrådets medlemmer en aftale om fri overførlighed af særlige indlånskonti mellem pengeinstitutter. Aftalen omfatter kapitalpension, ratepension, selvpension, indekskontrakter, boligsparekontrakter, bølgeopsparing, uddannelsesopsparing, frigørelseskonti, etablerings- og investeringsfondskonti.

Trods denne aftale har Ankenævnet i tre sager – 401/1991, 506/1992 og 34/1994 – fraveget hovedreglen.

I sag 401/1991 var klageren i 1987 dømt til at betale godt 1.8 mio. kr. til et pengeinstitut som følge af uregelmæssigheder i kundeengagementerne, medens klageren var direktør. Under afviklingsforhandlingerne i 1986 blev klagerens kapitalpensionskonto ophævet (og modregnet), og han erklærede sig villig til at give transport på selvpensioneringskontoen. I 1991, hvor der stod 77.000 kr. på selvpensioneringskontoen, begærede klageren overførsel til et andet pengeinstitut. Indklagede nægtede dette under henvisning til klagerens erklæring fra 1986 og til, at man må »kunne nægte at overføre selvpensioneringskontoen for herved at sikre sig en modregningsadgang, når henses til, at klageren er blevet idømt en fængselsstraf for besvigelserne.«

Det samlede Ankenævn fastslog indledningsvis, at transporten fra 1986 måtte anses for ugyldig, da den var i strid med § 10, stk. 3, i den dagældende selvpensioneringsbekendtgørelse. Herefter udtalte 3 medlemmer følgende:

---

70. Se også sagerne 311/1991, 440/1995 og 333/1996. Kapitalpensionskonti m.v. kunne flyttes trods indgivet begæring om gældssanering.

»Under de i denne sag oplyste ganske særlige omstændigheder, hvor indklagedes tilgodehavende hos klageren er opstået som følge af en grov berigelsesforbrydelse, som klageren har begået over for et pengeinstitut, som nu er fusioneret med indklagede, finder vi, at der er fornødent grundlag for at fravige den af Ankenævnet i øvrigt sædvanligt fulgte praksis, hvorefter et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed er forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet. Vi stemmer herefter for, at klagen ikke tages til følge.«

To medlemmer udtalte:

»Klagerens besvigelser overfor indklagede kan ikke i sig selv begrunde en adgang for indklagede til at nægte overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut. Indklagede har da heller ikke støttet sit standpunkt herpå, men – ud over den transport, der hævdes foretaget i 1986, og som i givet fald er ugyldig, jf. ovenfor – på en ret til gennem tilbageholdelsen at sikre en modregningsadgang. Under de foreliggende omstændigheder, hvor der er tale om en selvponseringskonto, som ikke kan hæves før bindingsperiodens udløb, hvilket tidspunkt efter det for Ankenævnet oplyste ligger langt ud i fremtiden, hvor indeståendet må antages at være omfattet af 3 månedersreglen i retsplejelovens § 512, stk. 3, og hvor indklagedes mulighed for at søge sig fyldestgjort i kontoens indestående således alene består i, at klageren afgår ved døden inden bindingsperiodens udløb, findes indklagedes interesse i at sikre en eventuel modregningsmulighed ikke at kunne begrunde en nægtelse af at overføre kontoen til et andet pengeinstitut. Vi stemmer derfor for, at klagen tages til følge.«

Flertallet afgav samme votum og begrundelse i sag 506/1992, hvor klager var dømt til at betale godt 100.000 kr. til en bank. Bortset fra 5.000 kr. hidrørte beløbet fra underslæb og dokumentfalsk over for banken, ligesom banken havde måttet lade Securitas foretage speciel overvågning, efter at klager havde sendt trusselsbreve.

Hovedreglen kan også siges at være fraveget i sag 34/1994, hvor kunden i januar 1993 havde flyttet en kapitalpension til en andelskasse, der havde specialiseret sig i rentefri finansiering. Han lånte i samme forbindelse 170.000 kr. Allerede i maj 1993 ønskede han kapitalpensionen flyttet tilbage. Dette nægtede andelskassen, idet man meddelte:

»Grundlaget for at du fik lån på kr. 170.000 kr. var, at du overførte hele dit arrangement til os. Når du med det samme begynder at føre det herfra igen, ser vi os nødsaget til at opsiges lånet med 14 dages varsel, da det er imod vores aftale.«

Kunden klagede til Nævnet med påstand om, at kapitalpensionen blev flyttet og om, at opsigelsen var uberettiget.

Ankenævnet gav andelskassen medhold med følgende bemærkninger:

»... finder, at indklagede under hensyn til den særlige form for pengeinstitutvirksomhed, der er tale om, hvor indklagede yder rentefrie lån, må være berettiget til at opsig klagerens ikke ubetydelige lån i en situation, hvor klageren anmoder om overførsel af indlånskonti med et væsentligt indestående ...«

»Flyttesagerne« har endvidere givet anledning til forskellige detailklager.

I sag 13/1989 blev der klaget over, at en andelskasse ved en »straks overførsel« af to kapitalpensionskonti beregnede sig 2% i dekort (16.000 kr.). Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Ankenævnet finder at måtte lægge til grund, at klagerne ikke forud for overførselen af deres kapitalpensionskonti til PFA er blevet gjort opmærksom på, at overførsel uden iagttagelse af opsigelsesvarselet på 12 måneder ville medføre krav om betaling af dekorter til betydelige beløb. Når endvidere henses til, at spørgsmålet om opsigelsesvarsel ikke er omtalt i kapitalpensionsoverenskomsterne, og at den andelskasse, der har formidlet disse, ikke selv beregner sig dekort ved overførsel af kapitalpensionskonti, findes indklagede ikke at have været berettiget til at beregne sig de omhandlede dekorter. Ankenævnet tager derfor klagerens påstand til følge.«

I sag 156/1989 påstod klageren, at en selv pensioneringskonto skulle overføres straks, idet pengeinstituttet havde nægtet overførsel i 1984. Pengeinstitutankenævnet afviste klagen med følgende bemærkninger:

»Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut eller til et forsikringsselskab uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet. Dette kan dog forlange, at overførselen sker under iagttagelse af det for kontoen gældende opsigelsesvarsel. Der findes ikke at være grundlag for at fravige denne praksis i det foreliggende tilfælde, hvorved bemærkes, at en selv pensioneringskonto må antages i bindingsperioden at være uddraget fra kreditfølgning på tilsvarende måde som andre pensionskonti.

Dette forhold, at indklagede i 1984 afviste en begæring fra klageren om overførsel af kontoen, findes ikke at kunne medføre, at klageren nu har krav på overførsel uden varsel, og klagen kan derfor ikke tages til følge på dette punkt.

Der er ikke herved taget stilling til, hvorvidt det af Retsplejelovens § 512, stk. 3, denne bestemmelses analogi eller andre regler måtte følge, at modregning i indestændet på selv pensioneringskontoen er udelukket i en vis periode efter den dag, hvor indestændet kan hæves.«

Sag 194/1989 (flytteklage, uanset at spørgsmålet var afgjort ved dom i 1986) er omtalt i kap. 12, da den primært vedrører spørgsmålet om Pengeinstitutankenævnets kompetence.

Det mest principielle spørgsmål – efter at Ankenævnet har tiltrådt reglen om

fri overførsel til et andet pengeinstitut eller forsikringsselskab – har været, om overførslen kan betinges af et særligt *varsel*. I sag 23/1990 havde den afgivende sparekasse stillet krav herom, og man havde oplyst klageren om, at varslet for børneopsparings- og indekskonti udgjorde 3 måneder og for kapitalpensionskonti 6 måneder.

Det samlede Ankenævn udtalte om spørgsmålet:

»Et eventuelt opsigelsesvarsel for overførsel af særlige indlånskonti findes at burde fremgå direkte af det særlige aftalegrundlag for sådanne kontoforhold.«

3 medlemmer gav herefter sparekassen medhold med følgende bemærkninger:

»Uanset det netop anførte findes der ikke grundlag for at kritisere indklagede, hvis fremgangsmåde ved overførsel af særlige indlånskonti har hvilet på en fast og langvarig praksis, hvorefter der er krævet et opsigelsesvarsel på 3, henholdsvis 6 måneder.«

2 medlemmer udtalte:

»Efter de af pengeinstitutterne sædvanligvis anvendte almindelige forretningsbetingelser, som også forudsættes anvendt af indklagede i denne sag, må en kunde anses for berettiget til til enhver tid at bringe kundeforholdet til ophør uden varsel, medmindre andet er aftalt. Da indklagede ikke har påberåbt sig, at andet er aftalt med klageren, lægger disse medlemmer til grund, at der ikke er aftalt noget varsel.

Disse medlemmer stemmer herefter for at tage klagen til følge.«⁷¹

I en senere sag 33/1991 anerkendte banken flytteretten, men man fastholdt, at der skulle iagttages et 12 måneders varsel, svarende til varslet ved bankens indlån på længste opsigelse. Dette havde fundet udtryk i aftalen, der dog talte om situationen ved ophævelse i utide.

Et flertal i Ankenævnet udtalte:

»Den foreliggende aftale ... indeholder ingen bestemmelse om varsel ved overførsel af indekskontrakterne til et andet pengeinstitut. Når henses til, at forrentningen af indekskontrakterne er højere end forrentningen af almindelige indlånskonti, findes indklagede dog at være berettiget til at stille krav om et vist varsel ved overførsel af sådanne konti. Dette varsel findes passende at kunne fastsættes til 3 måneder ...«

Et mindretal udtalte sig på linie med dissensen i sag 23/1990, gengivet ovenfor.

Den lange ekspeditionstid i forbindelse med overførsel af pensionskonti har

---

71. Se også sag 426/1991 (varsel, dekort).

givet anledning til en række kundeklager, og klagerne har i flere tilfælde ført frem, ofte efter at pengeinstituttet selv har erkendt, at der forelå smøl. Praksis synes at have lagt sig på, at overførsel i hvert fald i almindelighed skal være effektueret 10 (ekspeditions)dage efter anmodningen, se f.eks. sag 5/1998. I sag 90/1998 ekspederede pengeinstituttet en overførselsbegæring fra medio november 1996 den 14. januar 1997. Pengeinstituttet fandtes ansvarlig for klagers tab ved ikke i januar 1997 at kunne deltage i det fortsættende instituts puljeordning.⁷² Om et pengeinstituts salg af aktier uden aftale med kunden se f.eks. sag 225/1998. I sag 5/2002 havde kunden opsagt aftalerne per den 30. september 2001. Puljeafkastet blev bogført den 5. oktober 2001 med valør den 30. september 2001. Pensionskontiene blev opgjort den 1. november 2001 og indestående sendt til det nye pengeinstitut samme dag. Pengeinstituttet erkendte, at ekspeditionstiden havde været for lang, men fik medhold i at der alene kunne pålægges ansvar for perioden 15. oktober – 1. november 2001. I sag 125/2003 fandtes det hidtidige pengeinstitut ikke ansvarligt for kundens forventninger om hurtig overførsel i et tilfælde, hvor begæringen om overflytning skete i »spærreperioden«.⁷³

Hændelsesforløbet i sag 419/1998 gav anledning til meget kortfattede præmisser fra Pengeinstitutankenævnets side: Klager begærede flytning af kapitalpensionen i februar 1998, hvorefter pengeinstituttet meddelte ham, at dette ville ske umiddelbart efter, at kunden havde oplyst, hvorledes han ville afvikle sit øvrige arrangement. Kunden klagede i december 1998. Under høringen tog pengeinstituttet bekræftende til genmæle, dog mod at klager forinden meddelte, hvorledes han ville afvikle lånet. Man oplyste, at »man på intet tidspunkt har nægtet at overføre kapitalpensionen. ... Overførslen er klargjort, men man afventer klagerens henvendelse angående afvikling af restengagementet.« Ankenævnet udtalte i enighed, at det er klart uberettiget at stille den betingelse for overførsel af kapitalpensionsordningen, at klager oplyser, hvorledes han vil afvikle sit restengagement.

Sag 651/1992 fastslår, at klager måtte betale det »negative afkast«, inden flytningen blev effektueret. Endelig udtales det i sag 681/1993, at en flyttebegæring ikke betød, at pengeinstituttet var berettiget til straks at overføre midlerne fra pulje til kontant forrentning. Overskuddet fra puljen skulle derfor komme klageren til gode.

---

72. Tabet var på godt 30.000 kr. Sagen påkalder sig større interesse ved, at Ankenævnet ikke mod klagerens benægtelse anså det for godtgjort, at der var aftalt et møde den 17. december. Ankenævnet udtalte, at pengeinstituttet, såfremt en sådan aftale blev indgået, på baggrund af den skriftlige overførselsanmodning burde have sikret sig skriftlig dokumentation herfor.

73. Smh. § 3 i bekendtgørelse nr. 751 af 21. august 2001 om visse regler om pensionsafkastbeskatningsloven.

Kapitel 4

Umyndige. Børneopsparing

I modsætning til voksne personers konti er umyndiges konti undergivet et særligt regelsæt med udgangspunkt i værgemålsloven (indtil 1997 myndighedsloven og lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler). Efter reglerne skal beløb af en vis størrelse som hovedregel placeres i en godkendt forvaltningsafdeling, (værgemålslovens § 35), det er værgerne, der handler på barnets vegne (værgemållovens § 1, stk. 3, smh. §§ 24-25), og brug af kapitalen kræver generelt statsamtets samtykke efter værgemållovens § 39. Børn kan kun råde over midlerne, hvis der foreligger selverhverv eller arv/gave til fri rådighed. I det praktiske liv foregår det formentlig ofte anderledes.

Voksne personer, der kommer under værgemål, er i al væsentlighed omfattet af samme regelsæt som personer under 18 år. Pengeinstitutankenævnet synes ikke at have haft klager over dispositioner over denne gruppes konti.

De særlige indlånskonti, der kaldes *børneopsparingskonti*, har derimod givet – og giver – anledning til en række problemer. Denne bogs 2. udg. omtalte en række sager, og i perioden 1994-2003 har der været yderligere godt 35 sager, der er nået frem til behandling i Pengeinstitutankenævnet. Klagerne kan til dels siges at være funderet i sædvanlige familieretlige tvister, idet hovedproblemerne har været (a) værgens eller andres uberettigede hævning af midlerne og (b) tvister mellem værger og indskyder – typisk mellem fraskilte forældre. Nogle sager skyldes, at børneopsparingskontiernes sigte ikke er blevet klart defineret, og at myndighederne i årevis har undladt at håndhæve myndighedsrettens regler på disse konti, der er funderet i skattelovgivningen.

4.1. Almindelige indlånskonti

4.1.1. Den umyndiges dispositioner over kontoen

I sag 213/1988 havde en farmoder givet et barnebarn 8.000 kr. Beløbet skulle indsættes på en bankbog, og det kunne anvendes til ethvert formål. Barnet var 14 år, og moderen havde eneforældremyndigheden over barnet. Faderen satte 7.400 kr. ind på en bankbog med sønnen som kontohaver og forsynede kontoen med mærke. Kort tid efter henvendte sønnen sig i en filial af banken, fik noteret et nyt mærke og hævdede herefter indestændet. Da faderen senere anmodede banken om at overføre ca. 1.500 kr. til en anden konto til brug for skolepenge, afviste banken dette, da faderen ikke havde fuldmagt til at disponere over kontoen. Faderen klagede til Ankenævnet. Bankens henviste under sagen til myndig-

hedslovens § 40, og til, at faderen ikke havde forældremyndigheden over barnet.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at sønnen var kontohaver, og at kontoen ikke var forsynet med klausul om, at sønnen kun kunne disponere over kontoen sammen med faderen. Det forhold, at faderen, der ikke havde del i forældremyndigheden, havde ladet kontoen forsyne med mærke, medførte ingen ændring.

I sag 423/1991 havde en moder i anledning af sønnens 14 års fødselsdag oprettet en jubilæumsindlånskonto og en uddannelsesopsparingskonto. I oktober 1990 fik sønnen, der da var 17 år, udbetalt 2.400 kr. fra uddannelseskontoen og 4.000 kr. fra jubilæumskontoen. I 1991 fik sønnen på grundlag af en præmieberettiget uddannelse udbetalinger fra uddannelseskontoen.

Pengeinstitutankenævnet fulgte ikke moderens klage over banken (med påstand om, at de pågældende konti blev reableret). Det måtte lægges til grund, at indeståendet tilhørte sønnen, og at kontiene var oprettet i hans navn. Selvom banken havde begået fejl ved at foretage udbetaling uden moderens samtykke, kunne dette ikke medføre erstatningspligt.

Klagetemaet var anderledes i sag 383/2002, hvor bedsteforældre havde oprettet en konto til hver af deres børnebørn ved disses fødsel. Kontiene var klausuleret, at der først kunne ske udbetaling ved børnebørnenes fyldte 20 år (fra 2005 ff). Efter at have konstateret, at de to ældste børn havde hævet (mindre) beløb på deres konti, anførte bedstefaderen, at der forelå en sådan misligholdelse fra pengeinstitutets side, at kontiene skulle ophæves, og beløbene indsættes på bedstemoderens konti. Dette afslog pengeinstituttet, idet man samtidig tilbød at erstatte de skete udbetalinger. Pengeinstitutankenævnet tog ikke klagen til følge. Der forelå uigenkaldelige gaver til børnebørnene, og pengeinstituttet havde under høringen vedstået sit tilbud om reablering.

Nogle sager, der rejser spørgsmålet, om tredjemands kontooprettelse er en uigenkaldelig gave til den umyndige, er omtalt nedenfor under 4.1.4.

Sag 103/1997 vedrørte en børneopsparingskonto, der ved en fejl var udbetalt før udløbet af bindingsperioden. I forbindelse med reableringen underskrev værgen og den 15. årige datter et gælds-brev til pengeinstituttet. Ankenævnet nåede frem til, at datteren ikke var bundet af sin underskrift på gælds-brevet.

4.1.2. Myndiges dispositioner trods aftalt rådighedsbegrænsning

Ved det fyldte 18. år overtager den hidtidige umyndige kontohaver den fulde råderet over indlånskontiene. Det hænder, at et pengeinstitut og den myndige kontohaver/den tidligere værge aftaler, at råden over kontoen forudsætter samtykke fra tredjemand (værgen). Sådanne vilkår er bindende for kontohaver, hvis denne

har accepteret vilkåret og er i stand til at forstå betydningen af rådighedsbegrænsningen. Vilkåret binder selvsagt også pengeinstituttet, der handler ansvarspådragende, hvis det foretager udbetaling i strid med det aftalte vilkår. Tabsudmålingen i så henseende må vurderes efter en analogi til den såkaldte »nytteregul« i værgemålslovens § 45, der har erstattet myndighedslovens § 44. Problemet illustreres af to sager for Ankenævnet:

I sag 339/1990 havde banken efter anmodning fra kontohaver og dennes moder noteret på journalkortet, at *der kun måtte foretages udbetaling fra en konto med moderens samtykke*. Kontohaveren led af en mindre psykose, der i perioder medførte, at hun befandt sig i en manisk tilstand. I 1988 hævdede kontohaveren 10.650 kr., og hun anvendte midlerne til en Interrailtur til Marokko. Senere påstod hun banken tilpligtet at tilbagebetale det pågældende beløb.

Problemet for Ankenævnet var ikke, om udbetalingen var sket med frigørende virkning, men om banken havde handlet erstatningspådragende ved at foretage udbetaling i strid med aftalen. Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Ved sagens afgørelse finder Ankenævnet at kunne lægge til grund, at klageren sammen med sin mor i foråret henvendte sig i indklagedes afdeling med henblik på at etablere en ordning, hvorefter klageren ikke uden moderens accept kunne hæve på kontoen, samt at indklagede indvilgede i etablering af en sådan ordning. Indklagede findes herefter ikke, som også erkendt i indklagedes skrivelse af 22. august 1988, at have været berettiget til at foretage den omstridte udbetaling til klageren. Det tiltrædes, at en opgørelse af klagerens erstatningskrav kan ske efter principperne i myndigheds lovens §§ 44, stk. 1, 2. pkt. og §§ 65 stk. 1, 2. pkt., og da det hævdede beløb ikke kan anses for at være kommet klageren til nytte, bør indklagede godtgøre klageren et beløb svarende til det hævdede.«

Det forekommer diskutabelt, at Interrailrejsen blot affærdiges som nytteløs. Heroverfor står imidlertid, at aftalen mellem banken og kontohaveren ville savne enhver mening, hvis den ansås for bortfaldet ved den første udbetalingsbegæring, som datteren foretog uden moderens medvirken.

Sag 205/1991 har et næsten tilsvarende faktum. Banken aftalte med en myndig kontohaver og dennes fader, at hævning fra en »Boligbankbog« til andre formål end boligformål krævede forældrenes samtykke. Dette hindrede ikke, at sønnen fik udbetalt 11.500 kr. – der blev anvendt til restaurationsbesøg – uden at specificere formålet og til trods for, at sønnen over for bankmedarbejderen havde oplyst, at han ikke mente sig berettiget til at hæve. Pengeinstitutankenævnet pålagde banken at erstatte det udbetalte beløb med samme begrundelse som ovenfor. Et medlem fandt, at udbetalingerne havde været frigørende for banken.

4.1.3. Værgens dispositioner over kontoen

Barnets væрге/værger disponerer efter værgemålsloven over den mindreåriges konti. Så længe forældrene er gift, deler de forældremyndigheden og dermed også værgemålet, men problemet i denne kategori kan være, at pengeinstitutterne sjældent bliver gjort bekendt med, at forældrene f.eks. er blevet skilt, og at den ene part fremtidig er eneværge. Også ophør af fælles forældremyndighed kan give anledning til problemer.

I sag 10/1988 havde en pige, født i 1980, en indlånskonto i en bank. I 1986 modtog banken meddelelse om, at kontohaveren og faderen var flyttet, og at forældrene ved skilsmissen havde aftalt fælles forældremyndighed over barnet. I 1988 forsynede moderen, der var i besiddelse af bankbogen, bogen med et mærke, men senere på året blev kontoens indestående udbetalt til faderen (og datteren), uden at mærket blev oplyst.

Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold. Pengeinstituttet havde begået en fejl ved udbetalingen, men da kontoen tilhørte datteren, var banken ikke forpligtet at foretage genbetaling til klageren.

I sag 485/1989 havde en fader i 1984 oprettet en garantkonto i en sparekasse med et mindreårigt barn som kontohaver. Faderen var væрге sammen med barnets moder, men ved parternes skilsmisse i 1987 fik moderen forældremyndigheden. Sparekassen modtog underretning om skilsmissen. I 1989 overførte sparekassen efter anmodning fra faderen 24.000 kr. fra garantkontoen til en anden konto (hvor faderen var kontohaver). For Ankenævnet nedlagde moderen påstand om, at sparekassen tilbageførte beløbet. Moderen anmodede samtidig om, at kontoen blev overført til et andet pengeinstitut. Se også sag 411/1990.

I kendelsen udtalte Pengeinstitutankenævnet bl.a. følgende:

»Den omhandlede garantkonto er oprettet i klagerens mindreårige søns navn, og det må derfor formodes, at de indsættelser på kontoen, der er foretaget af klagerens tidligere ægtefælle, har haft karakter af gaver til sønnen. I så fald må disse gaver i hvert fald efter, at parterne er blevet skilt, og forældremyndigheden over sønnen er tillagt klageren, anses for uigenkaldelige. Det må i denne forbindelse anses for uden betydning, at den tidligere ægtefælle fortsat er i besiddelse af den til kontoen knyttede bog, selvom denne, som det efter det oplyste må lægges til grund, er en ihændehaverbog. Indklagede, som efter det anførte måtte indse, at kontoens indestående formentlig tilhører klagerens søn, og som var bekendt med, at klageren alene er væрге for sønnen, har ikke været berettiget til at efterkomme den tidligere ægtefælles anmodning om at hæve de omhandlede 24.000 kr. på kontoen, jf. herved gældsbrevslovens § 33, stk. 2, 2. pkt. Klagerens påstand om, at indklagede skal tilbageføre beløbet til kontoen tages derfor til følge.«

Flytteklagen blev ikke taget til følge – så at sige »på det foreliggende grundlag« – idet Ankenævnet fastslog, at pengeinstituttet ikke var forpligtet til at foretage

udbetaling til værgeren på barnets vegne, så længe hun ikke var i besiddelse af bankbogen.

Sag 482/1993* gav anledning til stor uenighed i Ankenævnet. To ægtefæller blev separeret den 22. december 1992. Inden da var manden varetægtsfængslet fra september til december 1992 for drabsforsøg på hustruen. Ved telefax (!) af 17. december 1992 bad manden pengeinstituttet om, at indeståendet på to mindreårige børns ungdomskonti blev overført til hans lønkonti. Pengeinstituttet overførte samme dag ca. 10.000 kr. og få dage senere rentebeløb til mandens lønkonto. Den 23. december 1992 overførte pengeinstituttet efter anmodning fra manden henholdsvis 21.372 kr. og 21.370 kr. fra børnenes millionærkonti til hans lønkonti. Efter den første overførsel var lønkontoen positiv, medens den efter krediteringen den 23. december 1992 var negativ (ca. 4.000 kr.).

I anledning af klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte pengeinstituttet, at man på tidspunktet for overførslen af beløbene fra børnenes konti ikke var bekendt med parternes separation. Denne fik man først oplysning om i april 1993, og man havde derfor ikke grund til at betvivle mandens adgang til at ophæve børnenes konti, da manden altid havde forestået familiens økonomiske dispositioner.

To medlemmer af Ankenævnet udtalte:

»Uanset om indklagede hverken var eller burde være bekendt med den indgivne anmodning om separation, findes indklagede ikke under de oplyste omstændigheder at have været berettiget til at overføre beløbene til den daværende (med)værges konto. Vi lægger herved vægt på, at indeståenderne på de to konti tilhørte børnene, at en værge ifølge værgebekendtgørelsens § 12 kun må ligge inde med mere end 5.000 kr. i kontanter, der tilhører den umyndige, såfremt beløbet anses for nødvendigt til den umyndiges løbende udgifter, og at forbrug af en umyndigs kapital efter værgebekendtgørelsens § 24 kræver statsamtets tilladelse. Under sådanne omstændigheder kan et pengeinstitut ikke uden særlige holdepunkter for, at værgeren er berettiget til at disponere på denne måde, ansvarsfrit medvirke til, at den umyndiges midler indsættes på konti tilhørende andre end den umyndige. Den omstændighed, at saldoen på den ene af de omhandlede konti var under den nævnte grænse på 5.000 kr., kan ikke føre til andet resultat i et tilfælde som det foreliggende, hvor indeståenderne på de to børns konti blev overført samtidig til den daværende (med)værges lønkonto. Vi stemmer derfor for at tage klagen til følge.«

To medlemmer udtalte:

»For så vidt angår udbetalingerne i henhold til telefaxskrivelsen af 17. december 1992 finder vi, at spørgsmålet om, hvorvidt indklagede med frigørende virkning har kunnet udbetale indestående til klagerens ægtefælle, i væsentlig grad beror på, om indklagedes personale vidste eller burde vide, at klageren og hendes æg-

tefælle lå i separationsforhandlinger i tiden op til udbetalingerne. Parternes oplysninger herom er modstridende, og spørgsmålet findes kun at kunne afklares ved parts- og vidneforklaringer, der må afgives for en domstol. Da spørgsmålet således ikke findes at kunne afgøres af Ankenævnet, stemmer vi for at afvise denne del af klagen i medfør af § 7, stk. 1, i Ankenævnets vedtægter.

Udbetalingerne den 23. december 1992 er foretaget efter, at klageren var blevet separeret, og dermed på et tidspunkt, hvor hun alene havde værgemålet over børnene. Vi finder derfor, at indklagede – uanset om man havde kendskab til separationen – har været uberettiget til at udbetale beløbene til klagerens ægtefælle, hvorfor vi stemmer for at tage klagen til følge for så vidt angår disse udbetalinger.«

Endelig udtalte et medlem:

»Jeg finder det af afgørende betydning for vurderingen af, om indklagede har pådraget sig erstatningsansvar ved at overføre beløb fra børnenes konto til ægtefællens konto, om overførslerne har bevirket nedskrivning af en gæld til indklagede.

Da saldoen på ægtefællens konto forud for indsættelserne den 17. december 1992 var positiv, stemmer jeg derfor som [de netop nævnte medlemmer] for så vidt angår disse indsættelser, idet jeg i øvrigt er enig i det, som disse voterende har anført herom.

Saldoen på ægtefællens konto forud for indsættelserne den 23. december 1992 var negativ. Under henvisning hertil stemmer jeg som de øvrige voterende for så vidt angår disse indsættelser.«

Resultatet blev herefter, at klagen over udbetalingerne den 17. december 1992 blev afvist efter bevisreglen i Vedtægternes § 7, medens pengeinstituttet blev pålagt at genoprette børnenes millionærkonti.

Sag 266/1992 var noget mindre dramatisk i faktum. En bedstemoder oprettede i 1983 og 1985 indlånskonti til børnebørnene med en klausul om, at kontiene skulle spærres i tyve år. Værgen flyttede i 1987 de pågældende konti til en anden bank på samme vilkår. Bedstemoderen klagede over forholdet. Ankenævnet udtalte, at det må tilkomme værgen for gavemodtagerne at træffe bestemmelse om, i hvilket pengeinstitut de to konti skulle føres. Se herved også sag 37/1997, hvor »allerede fordi«-begrundelsen for ikke at tage klagen til følge var, at barnet ikke havde lidt tab ved det skete. Ankenævnet puttede lidt salt i såret ved at tilføje, at det forhold, at opretteren havde ladet kontoen forsyne med mærke, ikke i sig selv kunne medføre, at der kun med opretterens medvirken kunne hæves på kontoen. Dette måtte kræve en særlig påtegning.

Afgørelsen i sag 123/1997 forekommer at hvile på et noget porøst grundlag, idet der syntes at foreligge bristede forudsætninger: Ugifte forældre havde fælles forældremyndighed over to børn, og denne ordning fortsatte, selv om parterne ophævede samlivet i 1996. Nogle måneder efter påførtes børnenes konti en

påtegning, hvorefter der kun kunne hæves på kontiene med begges samtykke. Moderen fik forældremyndigheden ved dom i 1997 og bad om at få påtegningen ophævet med henblik på, at hun kunne udøve sine forpligtelser som væрге. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at den omstændighed, at den fælles forældremyndighed var ophørt, ikke medførte, at aftalen var bortfaldet. Samme resultat gav en klage i sag 204/2002 men med en stærkere aftalemæssig forankring. I den sidstnævnte sag var (det foreløbige?) resultatet dog, at moderen havde afholdt barnets konfirmation, og at hun ikke – som aftalt ved kontoens etablering – kunne få udgifterne dækket som følge af aftalen om, at begge skulle medvirke ved hævninger på kontoen.

I sag 186/1998 havde en moder i 1996 og 1997 hævet ca. 50.000 kr. på en da 4-5 årig søns konto. Hun havde da del i forældremyndigheden. Hun havde oprettet kontoen i 1993 og bortset fra mindre indsættelser og hævninger var kontoen anvendt til modtagelse af overskydende skat og børnefamilieydelse. Faderen fik forældremyndigheden i 1998 og rettede kravet mod pengeinstituttet.

Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

»Selvom den omhandlede konto er blevet ført i S's navn, finder Ankenævnet ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at indestændet på kontoen, som hovedsageligt bestod af udbetalinger af overskydende skat vedrørende H og løbende overførsel af børnefamilieydelse, reelt tilhørte S. Ankenævnet kan ikke tage stilling til, om klageren kan gøre et krav gældende mod H som følge af, at det beløb, der indestod på kontoen, ikke måtte være oplyst af H i forbindelse med fordelingen.«

Nævnes kan også sag 46/1999, hvor stridens parter reelt var værgen og gavegiver (farfaders søster). Gavegiver havde oprettet en millionærkonto, efter at forældrene havde ophævet samlivet, og havde klausuleret kontoen således, at midlerne skulle anvendes til barnets konfirmation, og at udbetaling kun kunne ske til faderen. Værgen fik først kendskab til kontoen, efter at der var udtrukket en større gevinst på kontoen. Pengeinstitutankenævnet afviste hendes påstand om, at pengeinstituttet skulle udbetale gevinsten til hende og flytte de resterende midler til et andet pengeinstitut. Som gavegivers vilkår var udformet, var pengeinstituttet heller ikke forpligtet til at anerkende, at kun hun som væрге kunne disponere over beløbet. Tilsvarende tema ses i sag 341/2004.

I sag 279/2000 behandlede Pengeinstitutankenævnet et klagetema, der er kendt fra børneopsparingskonti (jf. nedenfor under 4.2.2), hvor spørgsmålet er, om værgen kan flytte umyndiges konti, der er oprettet af tredjemand (typisk et familiemedlem). Pengeinstitutankenævnet pålagde efter klage fra bedstemoder pengeinstituttet – der allerede havde imødekommet værgens begæring – at genoprette kontiene, da «... det – svarende til, hvad der gælder om egentlige børneopsparingskonti – i mangel af holdepunkter for andet må tilkomme klageren

som gavegiver at træffe bestemmelse om, i hvilket pengeinstitut de oprettede konti skal føres, indtil børnene er fyldt 18 år.«

4.1.4. Tredjemands dispositioner over kontoen

Sag 87/1992 gav anledning til at bekræfte et kendt princip inden for gavejuraen: En farfar havde i 1987 oprettet en såkaldt »guldkonto« til hver af sine børnebørn med påtegning om, at de var bundet til udgangen af 1991. Da forældrene den 2. januar 1992 (!) søgte at hæve 6.000 kr. på hver konto, fik de oplyst, at kontiene (nu) var bundet til henholdsvis 1995 og 2000. Farfaderen havde opdaget, at hans søn havde forsøgt at hæve på guldkontiene og havde derfor bestemt, at bindingen skulle ændres til børnenes konfirmationsdag, og at udbetaling krævede hans samtykke.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at gavegiver ikke efter at en gave er givet, kan ændre på vilkårene, medmindre der er taget forbehold herom. De »nye« vilkår omfattede derfor kun beløb, der var indsat, efter at farfaderen havde ændret vilkårene.

Det har givet anledning til nogle vanskelige sager, at tredjemand undertiden opretter konti i en umyndigs navn uden at meddele dette til den umyndiges værge(r). Tredjemand er typisk en fader eller moder, der ikke længere har forældremyndigheden, eller bedsteforældre. Problemet er navnlig, hvornår denne disposition er endelig (dvs. hvornår der foreligger en (ikke-tilbagekaldelig) gave, men sagerne har også involveret bestemmelsen i gældsbrevslovens § 33.

I sag 30/1997 havde en fader oprettet kontoen i 1994. Han indbetalte 100 kr. om måneden men hævede 7.000 kr. i november 1996. Moderen, der havde forældremyndigheden alene, fik først kendskab til kontoen i januar 1997, da banken sendte hende et kontoudskrift. Hendes klage gik på, at banken skulle tilbageføre beløbet og skulle anerkende, at udbetalinger i fremtiden kun kunne ske til hende.

Pengeinstitutankenævnet fastslog indledningsvis, at kontoen var oprettet i sønnens navn, og at det derfor måtte antages at have været hensigten, at indskuddene skulle tilfalde sønnen som gave. Da hverken værgeren eller sønnen havde kendskab til kontoen forud for januar 1997, fandt Nævnet under henvisning til aftalelovens § 7, at faderen havde været berettiget til at tilbagekalde sit gaveløfte. Udbetalingen i november 1996 skulle derfor ikke tilbageføres. Med hensyn til renter og senere indsatte beløb fandt Nævnet, at der forelå uigenkaldelige gaver, da gavegiver måtte være klar over, at renterne skattemæssigt ville blive henført til sønnen og derfor måtte påregne, at værgeren og sønnen blev bekendt med kontoen. Udbetaling af disse beløb kunne derfor kun ske til værgeren. Samme problemstilling – og resultat – forelå i sag 19/1999, hvor et dissenterende

medlem af Ankenævnet udtalte, at der ikke forelå direkte holdepunkter for, at der var givet en gave, og da kontooplysningerne først og fremmest gives af skattemæssige årsager. (Se også sag 383/2002, der er omtalt under 4.1.1).

Gave blev derimod fastslået af et flertal i sag 142/1997, hvor en mormoder i 1985 havde oprettet en konto i barnebarnets navn men i 1997 hævet indestående. Da kontoen var oprettet i den umyndiges navn, og da denne og værgeren – klager – løbende var orienteret om indsættelserne, forelå der efter 4 medlemmers mening en gave. Det var uden betydning, at mormoder havde beholdt ihændehaverbogen. Klagen blev imidlertid ikke taget til følge, da Ankenævnet fandt betingelserne for frigørende udbetaling i gældsbrevslovens § 33, stk. 1 og 2, for opfyldt. (Et medlem af Ankenævnet fandt – som i sin dissens i ovennævnte sag 19/1999 – at der ikke forelå holdepunkter for en gave, hvorfor han ville afvise dette spørgsmål i medfør af Vedtægternes § 7. Han var enig med flertallet i, at der var sket en frigørende udbetaling).⁷⁴

Sagerne 233/1997 og 234/1997, der er ens, har samme grundproblemstilling, og familieforholdet var formentlig noget spoleret, efter at farmoderen var dømt til at erstatte det hævdede. En fogedretsforretning viste sig at være forgæves. Banken fik medhold i, at der var sket frigørende betaling, men det skete med stemmerne 3-2, hvor mindretallet fremhævede en række omstændigheder, der talte for, at betingelserne i gældsbrevslovens § 33 ikke var opfyldt.

4.1.5. Andre spørgsmål

I sag 256/1988 klagede en værge over en godkendt forvaltningsafdelings gebyr i forbindelse med forvaltningen af en umyndigs midler. Pengeinstitutankenævnet afviste klagen under henvisning til, at det er Familieretsdirektoratet (nu Civilrettsdirektoratet), der fører tilsyn med forvaltningsafdelingernes bestyrelse af umyndiges midler, jf. Vedtægternes § 4.

Sag 218/1999 vedrører overtræk på en mindreårigs budgetkonto. Sagen havde en ganske konkret karakter og var præget af en værge, der næppe helt var klar over, hvad der foregik. Sagen er derfor uden principiel karakter. Pengeinstitutankenævnet indskrænkede sig til at udtale, at pengeinstituttet under sagens forberedelse havde inddækket overtrækket, og at der ikke var grundlag for klagers erstatningspåstand.

---

74. Se hertil Lennart Lyng Andersen og Peter Møgelvang-Hansen: Bankbogen og det der ligner (1995) særligt s. 62 ff.

4.2. Børneopsparingskonti

Som nævnt i indledningen til dette kapitel må det konstateres, at der stadig knytter der sig nogle grundlæggende problemer til disse konti. Trods de markante (og rigtige) afgørelser, såvel domstolene som Pengeinstitutankenævnet traf i slutningen af 1980'erne,⁷⁵ er der stadig mange klager, herunder vedrørende udbetaling til værgen/indskyder under omstændigheder, hvor pengeinstituttet burde indse, at der er en nærliggende risiko for misbrug af barnets midler. Når der (stadig) opstår spørgsmål om indskyders rolle, kan det kun have sammenhæng med, at det er indskyderen, der for bankens medarbejdere er den centrale person (og ikke barnet eller værgen).

4.2.1. Værgens dispositioner over kontoen⁷⁶

Sag 95/1989 indeholder en speciel problemstilling: En væрге (faderen) fik i 1979 udbetalt indeståendet på en børneopsparingskonto ved barnets fyldte 14. år. Ægtefællerne blev skilt i 1985. Ved en byretsdom i 1988 blev faderen dømt til at betale barnet indeståendet med tillæg af renter, og ved en efterfølgende skifteretsdom blev hustruen dømt til at refundere manden halvdelen af dette beløb. Hustruen nedlagde herefter over for Pengeinstitutankenævnet påstand om, at pengeinstituttet skulle erstatte hende det beløb, hun havde betalt. Hun pegede navnlig på, at pengeinstituttet burde have sendt midlerne til en godkendt forvaltningsafdeling.

Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

»Midler, der udbetales fra en børneopsparingskonto, hvis indehaver fortsat er umyndig, kan ikke anses for omfattet af de særlige regler om bestyrelse af umyndiges midler i godkendte forvaltningsafdelinger, idet oprettelsen af en børneopsparingskonto må opfattes som en tilkendegivelse fra indskyderen (giveren) om, at pengene ikke skal bestyres af en godkendt forvaltningsafdeling, således at midlerne er undtaget i medfør af § 3, stk. 2, litra b, i lov nr. 211 af 13. maj 1981 om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. og § 8, stk. 2, nr. 2, i bekendtgørelse nr. 75 af 25. februar 1986 om værgens beføjelser og pligter.⁷⁷ Der

75. Jf. Lennart Lyng Andersen, Bent Iversen og Jørgen Nørgaard: Umyndiges formue (1988) s. 95 ff.

76. Se herved også kap. 3 (under 3.4.5.) med omtale af sagerne 76/1995 og 495/1995.

77. Dette synspunkt har altid været fulgt i bankpraksis, og Justitsministeriet har ikke grebet ind over for denne praksis, men det er tvivlsomt, om der er hjemmel til resultatet. Se imidlertid også sag 218/1997, hvor Københavns Overpræsidium i anledning af en henvendelse fra en (senere) klager oplyste, at gaver i form af indskud på børneopsparing i praksis blev antaget for en stiltiende tilkendegivelse om, at pengene skulle holdes uden for forvaltningsbestyrelse.

har således ikke påhvilet indklagede nogen pligt til i forbindelse med udbetalingen af det beløb, der indestod på klagerens søns børneopsparingskonto, at indsende beløbet til en godkendt forvaltningsafdeling. Udbetalingen til klagerens fraskilte ægtefælle, der var værge for klagerens søn, findes herefter at være sket med frigørende virkning, hvorfor der ikke er grundlag for at pålægge indklagede erstatningsansvar over for klageren.«

Barnets ejendomsret til midlerne⁷⁸ er bekræftet i sag 103/1990 og sag 27/1992: Indeståendet på en børneopsparing, ca. 50.000 kr., blev i 1985, hvor »barnet« fyldte 21 år, efter faderens anmodning overført til hans konto. Barnet klagede i begyndelsen af 1992. Under sagen henviste banken til, at der forelå en ihændehaverbog, hvorfor banken var legitimeret til at udbetale kontoens indestående til ihændehaveren, når man var i god tro. Den gode tro var funderet i, at barnets familie i en længere årrække havde været kunde i banken, og barnets fader var kendt for særdeles velordnede økonomiske forhold.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Bankbogen bar påtegning om, at kontoen var en børneopsparingskonto. Når endvidere henses til, at klagerens far anmodede om overførsel af det samlede – betydelige – indestående til sin egen konto, findes der at have foreligget sådanne særlige omstændigheder, at indklagedes medarbejder burde have anmodet faderen om bevis for hans ret til at hæve på kontoen. Indklagede er herefter ikke frigjort ved den foretagne udbetaling, jf. gældslovens § 33, stk. 2. Klagerens påstand tages derfor til følge, hvorved bemærkes, at beløbet findes at burde forrentes som nedenfor bestemt.«

Sagen fik et efterspil i sag 535/1992, hvor faderen klagede over, at banken, der havde opfyldt kendelsen, havde foretaget regres over for ham. Klagen blev ikke taget til følge. Tilsvarende sagerne 286/1996, 393/1997 og 327/1999.

I sag 192/1993 var indeståendet ved barnets 14. år i 1990 overført til faderens (indskyderens) lønkonto. Lønkontoen voksede herved fra godt 5.000 kr. til ca. 43.000 kr. Samlivet med moderen var ophørt i 1987, men separationen skete først i maj 1990. en måned efter kontoens udbetaling.

Moderens klage til Nævnet gav anledning til betydelig uenighed. To medlemmer henviste til, at faderen var (med)værge, og at moderen ikke havde anmeldt til pengeinstituttet, at hun ville modsætte sig, at manden modtog indeståendet. Beløbet var herefter udbetalt til ægtefællen med frigørende virkning, jf. myndighedslovens §§ 50 a, stk. 2. Et medlem tilsluttede sig dette resultat. Han lagde:

---

78. Se også ndf. under 4.2.2.

»afgørende vægt på, at beløbet ikke er betalt til en konto, som var i debet, eller som var forsynet med trækingsrettigheder, og at det således ikke er anvendt til nedbringelse af en gæld til indklagede, og at det ej heller er indbetalt til en konto, hvor beløbet er bundet, som f.eks. en pensionskonto.«

To dissenterende medlemmer udtalte bl.a.:

»Uanset at klagerens daværende ægtefælle på tidspunktet for udbetalingen af børneopsparingskontoens indestående på ca. 35.000 kr. stadig havde del i værge-målet, og indklagede hverken var eller burde være bekendt med den indgivne anmodning om separation, findes indklagede ikke under de oplyste omstændigheder at have været berettiget til at overføre beløbet til den daværende (med)værges konto. Vi lægger herved vægt på, at indestændet på en børneopsparingskonto tilhører barnet, at værgen ifølge værgebekendtgørelsens § 12 kun må ligge inde med mere end 5.000 kr. i kontanter, der tilhører den umyndige, såfremt beløbet kan anses for nødvendigt til den umyndiges løbende udgifter, og at forbrug af den umyndiges kapital efter værgebekendtgørelsens § 24 kræver statsamtets tilladelse. Under sådanne omstændigheder kan et pengeinstitut ikke uden særlige holdepunkter for, at værgen er berettiget til at disponere på denne måde, ansvarsfrit medvirke til, at den umyndiges midler indsættes på konti tilhørende andre end den umyndige.«

Dette klagetema – hvem kan pengeinstituttet med frigørende virkning udbetale til ved bindingsperiodens udløb? – har også senere givet anledning til en række klager. I sagerne 367/94 og 84/95 var midlerne overført til værgen ved barnets fyldte 14. år, og anbringender om, at værgen havde misbrugt midlerne, eller at der var knyttet særlige forudsætninger til anvendelsen førte ikke frem. Tilsvarende sag 390/1998, hvor barnet klagede efter det fyldte 18. år. Klagen var funderet i, at hun også ved det fyldte 14. år var ejer af midlerne. I sag 369/95 var det reelle stridspunkt bindingsperiodens længde. I sag 660/1993 var opsparingen ved barnets fyldte 18. år overført til moderens konto. En klage 4 år efter statue-rede, at udbetalingen – som sagen forelå oplyst – ikke var sket med frigørende virkning. Den ene værge havde i sag 387/1995, hvor der var aftalt fælles forældremyndighed ved separationen, hævet midlerne ved barnets fyldte 14. år. Det lagdes til grund, at moderen ikke ved aftalen om fælles forældremyndighed havde meddelt banken dette, og at banken ikke i øvrigt var bekendt med forhold, der gjorde udbetaling betænkelig. Udbetalingen var derfor frigørende for banken, jf. myndighedslovens § 50 a, stk. 2 (der nu er værgemålslovens § 3, stk. 3).⁷⁹

79. Det er tvivlsomt, om der er hjemmel til dette resultat i myndighedslovens § 50 a, smh. Ankenævnets sag 495/1995, der er omtalt ovf. i kap. 3 under uddannelsesopsparing (under 3.4.5.).

Den eneste problematiske afgørelse synes at være sag 293/1999, hvor midlerne blev overført til eneværgen ved barnets fyldte 14. år. Overførslen skete til faderens løbende konto, hvortil der var knyttet en kredit. Før overførslen var denne udnyttet med godt 15.000 kr., medens barnets midler gjorde saldoen positiv.⁸⁰ Barnet klagede ved det fyldte 18. år dels over, at der var sket en uberettiget udbetaling, dels at pengeinstituttet burde have meddelt faderen, at beløbet ikke måtte anvendes til eget formål. Klagen blev ikke taget til følge, da udbetaling var sket til eneværge og »således [er] sket med frigørende virkning for indklagede.« Man fandt ikke, at pengeinstituttet havde pådraget sig erstatningsansvar som følgende af manglende oplysninger om midlernes anvendelse.

Sagerne 150/1992, 478/1993 og 118/2002⁸¹ bekræfter, at hverken pengeinstituttet eller værgen har mulighed for at forkorte bindingsperioden. I den førstnævnte sag, hvor kontoen var bundet til barnets 18. år, ønskedes frigivelse ved det 14. år til dækning af et skoleophold. I den sidstnævnte sag havde sønnen på 19 år misbrugt faderens tillid og benzinkort, og faderen var i gang med at afdrage denne gæld.

4.2.2. Indskyderens dispositioner over kontoen

Den »klassiske« sag om børneopsparing er en af Nævnets første, nemlig sag 24/1988. En fader havde oprettet en børneopsparingskonto i en sparekasse. Kontoen var bundet, indtil barnet fyldte 14 år. Efter forældrenes skilsmisse, hvor moderen fik forældremyndigheden, fortsatte faderen som indskyder på kontoen. Da barnet fyldte 13 år, meddelte faderen ham, at der på kontoen inde stod godt 20.000 kr., hvilket sparekassen telefonisk bekræftede over for moderen. To dage efter barnets 14 års fødselsdag i januar 1984 udbetalte sparekassen indeståendet på kontoen, som på dette tidspunkt udgjorde 23.000 kr., til faderen. Beløbet blev efter faderens oplysninger anvendt til dækning af dennes gæld til sparekassen. I forbindelse med barnets konfirmation senere i 1984 rettede moderen igen henvendelse til sparekassen. Der var ikke enighed om, hvad moderen i denne forbindelse fik oplyst.

Kort før sin 18 års fødselsdag anmodede barnet en advokat om bistand til at »finde« kontoen, idet kontakten til faderen var helt afbrudt.

Pengeinstitutankenævnet udtalte i anledning af barnets klage følgende:

»Da indeståendet på en børneopsparingskonto tilhører barnet, finder Ankenævnet, at udbetaling forud for barnets fyldte 18. år kun kan ske til barnets værge

80. Se hertil Lennart Lynge Andersen, Bent Iversen og Jørgen Nørgaard: Umyndiges formue (1988) s. 96 f. Barnet er herefter henvist til at anlægge sag mod værgen, smh. henvisningerne sst. og U 1999.456 V.

81. Nævnet kunne have afvist sagerne efter Vedtægternes § 4.

(værger). Ankenævnet finder endvidere, at det må påhvile et pengeinstitut, som ikke i forvejen har eller med føje antager at have fornødent kendskab til værgforholdene, at afkræve den af forældrene, der anmoder om udbetaling, bevis for berettigelsen som væрге, eventuelt i form af en erklæring fra den anden af forældrene, og at dette gælder, selvom vedkommende er indskyder og har bogen i sin besiddelse. Da indklagede har undladt at afkræve klagerens far en sådan dokumentation, findes indklagede allerede af denne grund ikke at være frigjort i forhold til klageren.

Det må efter det foreliggende lægges til grund, at klagerens moder ikke under samtalen med indklagede i 1984 fik oplyst, at beløbet var udbetalt til klagerens far, og klagerens krav kan allerede af denne grund ikke anses for bortfaldet ved passivitet eller stiltiende accept.

Som følge af det anførte tages klagerens påstand [betaling af godt 23.000 kr.] til følge, idet bemærkes, at beløbet findes at burde forrentes som nedenfor bestemt. [Sparekassens sædvanlige rente af børneopsparingskonti, for hvilke bindingsperioden er udløbet, fra januar 1984 til betaling sker.]«

Tilsvarende afgørelser findes i sagerne 141/1989, 220/1989, 142/1990, 66/1991, 271/1992, 399/1993 og 590/1995. I sag 271/1992 var kontoen udbetalt til manden (med 14.000 kr.) på grundlag af en fuldmagt fra moderen, der formentlig var falsk. Banken blev pålagt at genoprette børneopsparingskontoen, idet Ankenævnet bemærkede, at værgbekendtgørelsens § 16 er til hinder for, at værgeren giver samtykke til, at børn yder så betydelige gaver. Endelig fandt Ankenævnet i sag 487/1990, at en del af det beløb, en sparekasse fejlagtigt havde udbetalt til klagerens tidligere hustru (indskyderen), var anvendt til bedste for sønnen. Klageetemaet – udbetaling til en uberettiget – var det samme i sag 444/2000, men klagen kom først 10 år efter, hvor bilag m.v. for længst var kasserede. Passivitet var derfor afgørende for, at klagen ikke blev taget til følge.⁸²

Indskyderens rolle ved børneopsparing har voldt Ankenævnet nogle problemer, selvom indskyderen principielt kun har den funktion at oprette kontoen og at skyde midler ind. Indskyderen har ikke værgens rolle, og konflikter mellem disse må antages at skulle løses til værgens fordel. Se herved *U 1991.879 Ø*: Fader fik forældremyndigheden over 6-årig søn. Moderen havde oprettet en børneopsparingskonto (til barnets fyldte 18. år), men hun nægtede at overdrage indskudsretten til faderen. Faderen var berettiget til at få udleveret bankbogen ved en umiddelbar fagedforretning.

Problemerne illustreres bl.a. af sag 364/1989, hvor indskyderen – en fraskilt far – begærede en børneopsparingskonto flyttet til et andet pengeinstitut. Banken afviste kravet under henvisning til, at barnets væрге modsatte sig flytningen. Pengeinstitutankenævnet fulgte indskyderens påstand med ordene:

---

82. Smh. også her den ovennævnte dom i *U 1999.456 V*.

»Ankenævnet finder, at det må tilkomme indskyderen som gavegiver at træffe bestemmelse om, i hvilket pengeinstitut den oprettede konto skal føres, indtil indeståendet udbetales til gavemodtageren (kontohaveren) eller dennes værge.«

Pengeinstitutankenævnet fortsatte denne linie i en række sager. Ved bekendtgørelse nr. 969 af 16. december 1998 om børneopsparingskonti blev det i § 1, stk. 2, fastsat, at aftale om overførsel af indeståendet på en børneopsparingskonto kun kan indgås mellem pengeinstituttet (eller forsikrings-selskabet) og opretteren af kontoen.

I sag 362/1990 var den nu fraskilte fader indskyder på en børneopsparingskonto; moderen fik ved separation forældremyndigheden over kontohaveren. Bindingsperioden udløb på barnets 18. års fødselsdag, og få dage efter blev en del af beløbet sat ind på en andelskasses »spar 20« konto, medens faderen fik udbetalt 5.450 kr., som datteren havde lånt af ham til betaling af køretimer.

For Ankenævnet påstod datteren andelskassen tilpligtet at betale hende 5.450 kr. Under sagen oplyste andelskassen bl.a.

»... at der oprindeligt hos indklagede blev indgået en aftale mellem klageren, dennes fader og indklagede, hvorefter faderen skulle have de af ham udlagte beløb retur, når børneopsparingskontoen den 23. april 1990 kunne frigives. Den 26. april 1990 blev børneopsparingskontoen opgjort, og i den anledning fremlagde klagerens fader diverse kvitteringer fra kørelærer samt diverse udlæg, der hidrørte fra beløb betalt kontant til klageren. Der er på intet tidspunkt hævet på børneopsparingskontoen, idet beløbene løbende er betalt af klagerens fader fra dennes egen konto.«

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at datteren ikke forud for sit fyldte 18. år kunne indgå retligt bindende aftaler vedrørende børneopsparingskontoen, og andelskassen kunne derfor ikke med bindende virkning foretage udbetaling til indskyderen den 26. april 1990.

I sag 121/1993 døde indskyder og indskyders ægtefælle i 1988 og 1990. De pågældende – faderens forældre – havde oprettet en børneopsparing til barnets fyldte 21. år (i 1999). Indskudsretten blev efter anmodning overført til moderen i 1991, hvor hun dokumenterede, at hun allerede i 1985 havde fået forældremyndigheden over barnet. I 1992 registrerede banken imidlertid faderen som indskyder på grundlag af dennes oplysning om, at han var arving efter de oprindelige indskydere.

Ankenævnet gav moderen medhold med følgende bemærkninger:

»Efter § 5, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 776 af 20. november 1986 om børneopsparings- og selv-pensioneringskonti kan – i tilfælde af indskyderens død – den efterlevende ægtefælle eller barnet selv overtage retten til at foretage indskud. Er

afdøde ikke en af barnets forældre, kan indskudsretten tillige overtages af en af disse, såfremt afdødes eventuelle efterlevende ægtefælle giver samtykke hertil og fraskriver sig indskudsretten.

Bekendtgørelsen afgør herefter ikke, hvem af barnets forældre, der i et tilfælde som det foreliggende skal have indskudsretten. Det har herefter været berettiget af indklagede at registrere den af forældrene, der først henvendte sig til indklagede, som indskyder, og indskudsretten må herefter anses for at være endeligt fastlagt. Det må derfor anses for uberettiget af indklagede at registrere klagerens tidligere ægtefælle som indskyder i stedet for klageren i 1992. Der afsiges kendelse i overensstemmelse hermed.«

4.2.3. Modregning i kontoen⁸³

Sagerne 150/1989 og 170/1989 omhandler begge spørgsmålet, om pengeinstituttet ved bindingsperiodens udløb (i sagens forstand efter det fyldte 18. år) kan foretage modregning i »barnets« forfaldne gæld til pengeinstituttet.

Begge kendelser (og sagerne 357/1989, 139/1993 og 375/1998) besvarer spørgsmålet bekræftende. Det hedder – med rette –, at »kontoens karakter af en børneopsparringskonto ikke i sig selv udgør en hindring for kreditorfølgning efter bindingsperiodens udløb.« I sag 170/1989 fastslog Pengeinstitutankenævnet samtidig, at indeståendet på en børneopsparringskonto ikke kunne anvendes til ekstraordinær nedbringelse af et andet lån, der ikke var misligholdt. Dette følger allerede af almindelige regler.

4.2.4. Overførsel til andet pengeinstitut

I kapitel 3 behandler vi de klager, der har været vedrørende pengeinstitutternes modvilje mod at flytte særlige indlånskonti til et andet pengeinstitut, når kontohaveren havde gæld til pengeinstituttet. De samme spørgsmål er som nævnt opstået i forhold til børneopsparringskonti, men klagetemaet har undertiden haft en anden karakter, f.eks. uenighed mellem indskyder og værge, se sag 364/1989 og 131/1990, der er behandlet ovenfor.

Sag 231/1988 er en ”ren” flyttesag (dvs. ikke farvet af forældretvist); ”barnet” var 20 år, og kontoen var bundet til det fyldte 21. år. Banken nægtede at

---

83. Ved *Københavns Byrets dom af 30. september 1991* (Afd. D sag 1408/1990) fik en bank medhold i, at der kunne foretages modregning i en børneopsparringskonto ved bindingsperiodens udløb, hvor banken havde et forfaldent tilgodehavende mod kontohaver. Retten bemærkede at »en børneopsparring ikke kan anses at være bundet til sådanne formål, at sagsøgte har været afskåret fra modregning.« – Bankens modpart var barnets moder, der påstod, at hun havde fået transport i kontoen.

overføre kontoen, da kontohaveren havde foretaget overtræk på 4.000 kr. på sin checkkonto (og banken påberåbte sig her »helkundeprincippet«). Ankenævnet fastslog, at banken havde været uberettiget til at nægte overførsel af kontoen (dissens med hensyn til begrundelsen).

4.2.5. Andre spørgsmål

Sag 52/1990 (om banken har pligt til at sende en årsopgørelse til barnet vedrørende børneopsparingskontoen) er omtalt i kapitel 12 (spørgsmål om der forelå en konkret formueretlig tvist).

Sag 312/1990 (spørgsmål om forrentningen af en børneopsparingskonto) og sag 101/1993 (»rentegaranti«) er behandlet i kapitel 2.

I sag 476/1993 havde moderen i 1979 oprettet en børneopsparingskonto. Mormoderen oprettede en børneopsparingskonto for samme barn i 1986, men krævede beløbet tilbage, da det blev opdaget, at der fejlagtigt var oprettet 2 konti systemet hjemler kun en konto. Ved Ankenævnets mellemkomst blev der etableret en ordning, således at midlerne blev overført til en konto i barnebarnets navn.

Sag 113/1997 rejste spørgsmålet, hvem der overtager indskudsretten, når indskyder er død. Den daværende bekendtgørelse om børneopsparings- og selv-pensioneringskonti udtalte, at indskudsretten blev overtaget af barnet eller en af barnets forældre, medmindre indskyder efterlod sig en ægtefælle. Pengeinstitut-ankenævnet fandt, at det i mangel af enighed mellem forældrene måtte være barnet, der overtog indskudsretten, og at det derfor er værge, der på barnets vegne udøver denne.

DEL II. UDLÅN

Kapitel 5

Renter i udlånsforhold

5.1. Kreditrenten⁸⁴

5.1.1. Formodning for renteberegning

I pengeinstitutsektoren er der en formodning for, at kunderne skal betale kreditrente. Dette er for så vidt en undtagelse, som det almindelige (teoretiske) udgangspunkt er, at der ikke skal betales kreditrente, jf. rentelovens § 2, der dog brydes, når andet er aftalt eller følger af handelsbrug eller sædvane, jf. rentelovens § 1, stk. 2.

I det praktiske liv er spørgsmålet om, hvorvidt låntager skal betale kreditrenter, normalt reguleret i lånedokumenterne.⁸⁵

Som nedennævnte sager viser, kan der dog af og til opstå tvivl.

Nævnes kan sag 193/1990, hvoraf bl.a. fremgår, at branchens omkostningsbegreber ikke altid er umiddelbart gennemskuelige for uindviede. Der var tale om en kunde, der for at sikre fornøden likviditet i forbindelse med en hushandel agtede at afhænde og senere genkøbe en mindre obligationsbeholdning. For at spare kunden for kurtageomkostninger og kursrisiko tilbød pengeinstituttet, at han i stedet kunne få bevilget et midlertidigt overtræk på 20.000 kr. Det aftalte overtræk gav anledning til rentedebitering på ca. 1.600 kr. og klage til Pengeinstitutankenævnet. Under klagebehandlingen anførte klageren, at han havde fået at vide, at overtrækket ville koste ham 300 kr. i ekspeditionsgebyr, og »at der ikke ville løbe yderligere omkostninger eller renter på overtrækket.« Pengeinstituttet oplyste bl.a., at »klagerens opfattelse af, at der ikke skal betales renter, kan hvile på, at der ikke skulle betales den højeste overtræksrente som ved ikke-bevilgede overtræk. Det har... formodningen imod sig, at der i et tilfælde, som svarer til et almindeligt lån, ikke beregnes debetrenter, og der må i givet fald skulle foreligge en utvetydig aftale herom, hvilket ikke er tilfældet.«

Pengeinstitutankenævnet tiltrådte pengeinstituttets synspunkt med en be-

84. Ordet kreditrenten anvendes her i overensstemmelse med den juridiske sprogbrug som modstykket til morarenten, jf. herved renteloven § 2. »Kreditrenten« (i juridisk forstand) er for så vidt det samme som »debetrenten« (i bankteknisk forstand)!

85. Den aftalemæssige regulering går ikke altid ud på, at der skal betales kreditrente. Navnlig visse andelskasser driver således pengeinstitutvirksomhed med rentefri finansiering (men betaling af administrationsbidrag m.v.). Se f. eks. sag 34/1994 (nærmere omtalt under 3.5.).

mærkning om, at det ikke var godtgjort, at indklagede i forbindelse med aftalen om overtræksretten skulle have givet afkald på forrentning af overtrækket. – Se i øvrigt under 5.3. om forrentning af overtræk.

Det kan dog ikke antages, at udtrykkelig aftale er nødvendig for at bryde kreditrenteformodningen. Som i andre sammenhænge kan den udviste adfærd efter omstændighederne være tilstrækkelig til at begrunde aftaleretlig bundethed for pengeinstituttet ud fra almindelige principper om stiltiende aftaler.

Jf. sag 425/1993*, som er (endnu) et eksempel på, at pengeinstitutters mangelfulde kommunikation af deres almindelige forretningsgange m.v. kan fremkalde misforståelser hos kunderne. Sagen udsprang af den (så vidt vides) almindeligt fulgte praksis, hvorefter misligholdt lån overføres til »inkassokonto«. I den foreliggende sag var dette sket i 1988. Kunden havde herefter med pengeinstituttets advokat indgået aftale om afvikling ved betaling af månedlig ydelse på 900 kr. I de årlige kontoudtog, som herefter sendtes til kunden, var renten angivet til »0,00«. Dette var imidlertid langt fra ensbetydende med, at pengeinstituttet havde opgivet forrentningen; tværtimod beregnede man sig morarente ud over kreditrenten, i alt 18% p.a. Når dette ikke fremgik af de årlige kontouoversigter, skyldtes det, at renten blev beregnet manuelt. Da kunden i foråret forhørte sig om restgælden, fik hun telefonisk at vide, at den var 344 kr., men ikke at dette beløb var eksklusiv renter på i alt 12.000 kr. Da kunden klagede, var pengeinstituttet indforstået med at frafalde sit krav om morarenter, men fastholdt kreditrenten. Pengeinstitutankenævnets flertal (herunder den ene pengeinstituttrepræsentant) fandt, at kunden var bibragt en sådan berettiget forventning, at det opdukkede rentekrav ikke kunne gøres gældende. Mindretallet udtalte, at kunden ikke var blevet tilfredsstillende informeret, men fandt at det måtte have stået hende klart, at restgælden fortsat ville blive forrentet efter overgangen til inkasso. Afgørelsen blev indbragt for byretten i Ålborg, som ved dom af 2/11/1995 tilsidesatte Pengeinstitutankenævnets flertalsafgørelse. I sag 538/1994 udtalte Nævnets flertal om et lignende tilfælde, »at det uanset årsopgørelsens udformning burde have stået klageren klart, at restgælden fortsat skulle forrentes, og at den i årsopgørelsen oplyste saldo derfor ikke var udtryk for den samlede restgæld«. Tilsvarende afgørelse i sag 184/2004.

I sag 180/1993 fandt Pengeinstitutankenævnet ikke, at kunden havde haft en berettiget forventning om, at han ikke skulle betale renter af ca. 16.000 kr., som han over ca. 1 år havde trukket ved godt 20 checks, der på grund af en indkodningsfejl begået af pengeinstituttet var fejldebiteret en anden kundes konto. Nævnet fandt, at kunden i hvert fald efter nogen tids forløb burde have bemærket, at ikke en eneste af de trukne checks figurerede på kontoudskrifterne. – Under klagesagen tilbageførte pengeinstituttet beregnet overtræksprovision.

5.1.2. Begyndelsesrenten

Renten i udgangspositionen, dvs. ved låneforholdets etablering, »begyndelsesrenten«, afhænger af parternes aftale med de informationskrav, der følger af forskrifterne i kreditaftaleloven.⁸⁶

Jf. herved sag 710/1993, hvor den månedlige ydelse på et billån etableret i 1989 ved aftale blev nedsat fra ca. 3.200 til 1.800 kr. i 1992 (efter kreditaftalelovens ikrafttræden). Pengeinstitutankenævnet fandt, dels at kunden ved lånedokumenternes underskrivelse i 1992 var forbruger i kreditaftalelovens forstand, dels at ændringerne var så fundamentale, at de måtte sidestilles med en ny låneaftale. Forholdet var derfor omfattet af kreditaftalelovens § 9. Da kreditomkostningerne ikke var oplyst som et beløb, jf. § 9, stk. 1, nr. 3, kunne renten på lånet efter ydelsesændringen højst udgøre Nationalbankens diskonto + 5%-points, jf. § 23, stk. 1 (som nu anvender Nationalbankens officielle udlånsrente + 5% points som referencesats). Se også sag 198/2003.

Opfylder pengeinstitutterne informationskravene, er de i relation til nye lån i det store hele⁸⁷ lige så frit stillet ved deres prissætning som udbydere af andre varer og tjenester, jf. f.eks. sag 225/2003. Begyndelsesrenten kan således stort set fastsættes frit.⁸⁸

I det praktiske liv fastsættes begyndelsesrenten normalt (i relation) til den rentesats (eller det rentespænd), der på det pågældende tidspunkt gælder for det pågældende »produkt« i pengeinstitutets sortiment, dvs. den lånekategori, som kundens lån er omfattet af.

86. Jf. også prismærkningsloven § 4 sammenholdt med bl.a. § 1, stk. 2-4 om organiseret rabat. I sag 433/1992 blev det bl.a. statueret, at, at det ikke kunne forbydes et finansieringsselskab at yde lån til FDM-medlemmer på særligt gunstige vilkår.

87. Se dog den specielle generalklausul i kreditaftalelovens § 22, der giver hjemmel til nedsættelse af urimelige kreditomkostninger, men som ikke synes at have større praktisk betydning end den almindelige generalklausul i aftalelovens § 36. Se nærmere *Lennart Lynge Andersen: Lov om kreditaftaler med kommentarer* (3. udg. 2001) s. 169 og sammenhold sagerne 26/1994 (se under 5.1.4.1.) med 290/1993* og 394/1993 (begge omtalt under 5.3.).

88. Pengeinstitutterne er derimod mindre frit stillet med hensyn til ændring af renten i allerede etablerede udlånsforhold; heller ikke på dette punkt har de færre muligheder end de fleste udbydere af andre varer og tjenesteydelser, tværtimod. jf. nærmere 5.1.4. Ved renteændringer i forbindelse med låneforhøjelse kan foreligge særlige informationsproblemer. Se nærmere sag 223/2004, hvor klagerens lån blev forhøjet med 10.800 til godt 118.000 kr., den månedlige ydelse fra 1.000 til 3.500 kr. og renten fra 9,5 til 13,5 %. Nævnets flertal fandt det ikke godtgjort, at klageren var informeret på tilstrækkelig tydelig måde om de omkostningsmæssige konsekvenser af forhøjelsen, og bestemte, at pengeinstituttet skulle frafalde renteforhøjelsen, stiftelsesomkostningerne og ydelsesreguleringen, såfremt klageren ekstraordinært nedbragte restgælden med et beløb svarende til låneforhøjelsen. Mindretallet ville frifinde pengeinstituttet med henvisning til, at rentesatsen fremgik tydeligt af det underskrevne gældsbeholdning, og at den ikke var urimeligt høj.

Spørgsmålet om »begyndelsesrenten« (dvs. hvorvidt kundens lån fra første færd⁸⁹ blev placeret i rette rentekategori) synes kun undtagelsesvis at kunne give anledning til tvivl.

Det er dog egnet til at vildlede, når pengeinstitutter anvender kategorien »boliglån« således, at den alene omfatter lån til ejerbolig, mens lån til f.eks. indskud i lejebolig falder udenfor. Dette var tilfældet i Pengeinstitutankenævnets sag 421/1992, hvor flertallet bl.a. udtalte:

»... det beror på indklagedes egen afgørelse, hvorledes de enkelte lånekategorier afgrænses, og indklagede kan derfor ikke pålægges at henføre klagerens lån under kategorien boliglån«.

Mindretallet fandt anledning til at påpege, at terminologien virkede vildledende, men nåede samme resultat som flertallet under henvisning til, at kunden ved lånets etablering havde accepteret den i gælds brevet angivne begyndelsesrente, som oversteg boliglånsrenten.

Jf. også sagerne 440/1994, 16/1994, 33/1990 og 116/1990. I de to sidstnævnte var spørgsmålet, om klageren opfyldte betingelserne for at få etableringslån i lyset af bl.a. pengeinstituttets brochurer herom. Ingen af klagerne fik medhold. I sag 675/1992 erkendte pengeinstituttet, at lånet ved en fejltagelse var rubriceret forkert og refunderede klageren for meget betalte renter.

5.1.3. Fast eller variabel rente?

Spørgsmålet i overskriften angår selvsagt et af aftalens væsentlige vilkår og svaret herpå skal derfor (i forbrugerforhold) fremgå af aftalen, jf. kreditaftalelovens § 8 og § 9, stk. 3, samt § 10, stk. 2.

I det praktiske liv er der da normalt heller ingen tvivl om, at der er aftalt variabel forrentning, typisk formuleret således at renten følger den af pengeinstituttet til enhver tid fastsatte sats (for lån af denne art), se nærmere under 5.1.4.2.-5.1.4.3.

Af og til er aftalegrundlagets vilkår om variabel forrentning dog ikke forenelige med pengeinstituttets oplysninger andetsteds i aftalegrundlaget⁹⁰ eller med pengeinstituttets efterfølgende adfærd. Sådanne konkrete momenter kan efter omstændighederne påvirke fortolkningen.

Jf. til illustration sag 129/1994, hvor låneaftalen på s. 1 angav »rentesats for tiden: 14,500% p.a.« og i tilknytning hertil, at »... Renten er fastsat ud fra lån-

89. Om efterfølgende ændring af lånets kategorisering se under 5.1.4.4.

90. Om den rentemæssige betydning af manglende oplysninger, se f. eks. sag 710/1993 om kreditaftalelovens § 23, stk. 1 (omtalt ovenfor under 5.1.2.).

tagers samlede forretningsomfang med banken og kan når som helst ændres, hvis der sker ændringer heri«. Herudover indeholdt låneaftalen på s. 2 den sædvanlige renteændringsklausul. 2 medlemmer af Pengeinstitutankenævnet fandt, at renten var variabel i overensstemmelse med sædvanlig pengeinstitutpraksis, idet det nævnte om låntagers forretningsomfang fandtes at referere til begyndelsesrentesatsen. Der blev afgivet 2 stemmer til fordel for en fortolkning, der i lyset af den citerede passus om forretningsomfanget med låntager gik ud på, at renteændring kun kunne ske ved ændringer i det samlede forretningsomfang. 1 medlem fandt lånedokumentets s. 1 og 2 indbyrdes modstridende og lod det være udslagsgivende, at »banklån som hovedregel er med variabel rente, hvilket må antages at være almindeligt kendt«, og stemte derfor som de to førstnævnte medlemmer.

Heller ikke i sag 619/1993 (uden dissenser) fik kunden medhold i, at den sædvanlige renteændringsklausul var fraveget. Kunden støttede sin opfattelse på den rentesats, der var angivet i det til sikkerhed for billånet udstedte løsøre-jeerpantebrev. Tilsvarende afgørelser i sagerne 519/1994 og 70/1995.

I sag 21/1990 havde en bank markedsført billån med henvisning til bl.a.:

»Ekstra nedsat rente 11%. Sidste frist 31.12. 1989 ... Renten er variabel... [Pengeinstitutets] ekstra nedsatte rente ... ligger 1% under bankens normale rente, som p.t. er 12%. Tilbuddet gælder for alle lån bevilget i perioden 1.10. til 31.12. 1989, og renten vil i 1989 og 1990 ligge 1% under bankens normale rente for billån.«

Klageren, hvis billån var oprettet den 8. december 1989, var utilfreds med, at banken pr. 1. januar 1990 hævdede renten til 13,5%. Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte:

»Den stærke fremhævelse i indklagedes reklamebrochure af, at der tilbydes en rente på 11% p.a., må som anført af klageren anses for uheldig, når det måtte forventes, at renten ville blive forhøjet betydeligt kort tid efter låneaftalens indgåelse. Det fremgår dog samtidig af brochuren, at renten er variabel, og at tilbudet i realiteten alene går ud på, at renten indtil udgangen af 1990 vil være 1% mindre end indklagedes normale rente for tilsvarende lån. Der findes herefter ikke at være fuldt tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at klageren som følge af brochuren udformning har krav på en yderligere nedsættelse af renten i forhold til den normale rente.«

Mindretallet fandt, at klageren havde haft føje til at gå ud fra, at den angivne rente på 11% alene ville blive reguleret i takt med de reguleringer, som efter låneaftalens indgåelse måtte blive foretaget for tilsvarende lån på normale rentevilkår.

Derimod fik kunden medhold i sag 635/1993, hvor pengeinstituttet havde ud-

betalt lånet, til trods for at låntageren ved underskrivelsen af gælds brevet med en håndskrevet tilføjelse havde gentaget en tidligere stillet betingelse om maksimering af fremtidige renteændringer til Nationalbankens diskonto + 5%-points. Pengeinstituttet måtte respektere betingelsen.

I sag 154/1994 indeholdt gælds brevet bl.a. følgende vilkår:

»Det lånte beløb forrentes fra afregningsdagen med CIBER-renten på 3 måneder + 2%, p.t. 12,81%. Rentesatsen reguleres hvert kvartal, første gang den 30.9.1992. Renten beregnes kvartalsvis bagud hver ultimo og tillægges det skyldige beløb ...

.....

For lånet gælder i øvrigt [indklagedes] »Almindelige forretningsbetingelser« og »Almindelige betingelser for ydelse af lån og kreditter«, som jeg har modtaget sammen med en kopi af gælds brevet, og som er en del af gælds brevet vilkår ...«

Pengeinstitutankenævnet fandt, at renteklausulen i bankens Almindelige forretningsbetingelser var uanvendelige.

Som eksempel på, at renteændringsklausulen må vige eller dog modificeres på grund af pengeinstituttets adfærd efter aftalens indgåelse, kan nævnes sag 418/1989: den sædvanlige renteændringsklausul i låneaftalen kunne ikke anvendes til at ændre den rentesats, som fremgik af det frivillige forlig, der var trådt i stedet for den misligholdte låneaftale, men som ikke indeholdt renteændringsklausul. Jf. også sag 63/1994, hvor sparekassen trods stigninger i den relevante sats på grund af en fejl i 4 år havde undladt at regulere renten på en »anpartskredit« oprettet med sædvanlig renteændringsklausul. Sparekassen fandtes ikke afskåret fra med virkning for fremtiden at korrigere fejlen, således at kunden fremover skulle betale sædvanlig rente for lån af denne art. Sparekassen måtte dog indse, at den havde skabt en forventning hos kunden om fast forrentning, hvorfor forhøjelsen af renten kun kunne ske med et vist forudgående varsel, der blev sat til en måned.

I sagerne 69/1988 og 438/1989 var pengeinstituttet trods pantebrevens udtrykkelige vilkår om fast forrentning på et tidspunkt begyndt at beregne sig variabel rente. Efter at kunderne var blevet opmærksomme herpå, bestred de, at dette havde den fornødne hjemmel. Ingen af klagerne fik medhold. I sag 69/1988 lagde Pengeinstitutankenævnets flertal vægt på kundens passivitet over for modtagne opkrævninger og den i pantebrevet hjemlede adgang til opsigelse fra pengeinstituttets side. Mindretallet ville give klageren medhold i, at han skulle stilles, som om pantebrevet de seneste år var blevet forrentet med 5% p.a. i stedet for de oppebårne 15%.

I sag 438/1989 var der i Nævnet enighed om at anse det for bevist, at klagerens afdøde ægtefælle (den oprindelige pantebrevsdebitor) omkring 1970 havde accepteret overgang fra 6,25% p.a. til variabel forrentning mod forlænget løbetid.

Et lignende problem forelå i sag 281/1990 om et pantebrev (oprettet i 1965), der ikke indeholdt fast rente, men bestemte, at rentefoden var 1% over den til enhver tid værende højeste indlånsrente hos pengeinstituttet. Pantebrevet kunne af begge parter opsiges med års varsel. I 1974 meddelte pengeinstituttet (med et varsel på godt en måned) kunden, at det så sig nødsaget til at forhøje den halvårslige ydelse; skrivelsen nævnte, at dette var en følge af den forhøjede udlånsrente, men intet om, at rentebetingelserne for lånet var ændret. Det blev kunden først opmærksom på i 1990.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at kunden henset til det uklare og upræcise indhold af den nævnte skrivelse fra 1974 ikke burde have indset, at pantebrevets rentebestemmelse blev ændret, hvilket pengeinstituttet heller ikke kunne træffe bestemmelse om uden kundens samtykke. Herom og ikke længere var der enighed i Nævnet. Flertallet fandt, at pengeinstituttet skulle foretage en efterregulering af restgælden, idet pengeinstituttets adgang til at opsige med 6 måneders varsel ikke kunne tillægges betydning. Mindretallet nåede det modsatte resultat med henvisning til opsigelsesadgangen og kundens passivitet.

5.1.4. Renteændringer. Hvilke variationer?

Af de sædvanligt anvendte klausuler fremgår, at lånet forrentes med den af pengeinstituttet til enhver tid fastsatte sats (evt. med tilføjelsen: »for lån af denne art« eller lignende), p.t. x%, og at renten til enhver tid kan ændres, i visse tilfælde med et vist kortere varsel.⁹¹

De vidtrækkende formuleringer i renteændringsklausulerne giver anledning til principielle betænkeligheder, jf. nærmere herom i kapitel 2.1 om indlån. Også ved udlån er information om renteændringer selvsagt af væsentlig betydning. Ved udlån gælder desuden, at forbrugers mobilitet normalt er mere begrænset på grund af de typisk relativt høje omkostninger ved lånoptagelse i et andet pengeinstitut med et lavere (aktuelt) renteniveau. Hertil kan komme andre mobilitetshindringer, f.eks. at låntager ikke (længere) anses for kreditværdig.⁹²

Pengeinstitutterne har selvsagt ikke en fuldstændig fri adgang til at ændre renten i bestående udlånsforhold. Jf. herved følgende uddrag af præmisserne i *U 1999.633 SH*:

91. Se nærmere i kapitel 2.1. med eksempel og nærmere om varsling af renteændringer på udlån under 5.1.4.6.

92. Se nærmere *Peter Møgelvang-Hansen* i Jura på mange måder. Festskrift til Børge Dahl (1994) s. 161 ff. samt den udførlige gennemgang og diskussion s. 19-54 i rapporten Pengeinstitutternes standardvilkår over for forbrugerne afgivet i maj 1990 af en arbejdsgruppe nedsat af Forbrugerombudsmanden.

»Efter de afgørelser, der træffes af domstolene og Pengeinstitutankenævnet, har banker ikke en vilkårlig adgang til ændring af renter, gebyrer og provisioner. Ændringsadgangen er underlagt visse retningslinier. Det kunne derfor synes unødvendigt at imødegå adgangen til arbitrære ændringer. Forbehold om arbitrært at kunne ændre vilkårene i et løbende forretningsmellemværende med en forbruger må som udgangspunkt anses for stridende mod god markedsførings-skik, og det må yderligere anses for at være i strid med god markedsførings-skik at kræve at kunne håndhæve regler af denne karakter, som i praksis ikke følges. De anfægtede vilkår må videre anses for at være i strid med bestemmelserne i kreditaftalelovens § 9, stk. 3 og § 15, stk. 1, hvorefter der skal ske angivelse af de betingelser hvorunder omkostningerne kan ændres, respektive angivelse af hvorledes renten er variabel. Den arbitrære ændringsadgang stemmer heller ikke overens med bestemmelsen i art. 4, stk. 1, litra b i direktiv 87/102/EØF, hvorefter kreditaftalen skal indeholde en angivelse af de betingelser, hvorunder størrelsen af de årlige omkostninger i procent kan ændres.«

På grundlag af den foreliggende lovgivning og retspraksis, se nærmere kapitel 2.1, er det imidlertid vanskeligt at opstille præcise kriterier for det nærmere indhold af de begrænsninger, der gælder.

De første år af Pengeinstitutankenævnets levetid var klager herom ikke hyppige og Nævnspraksis præget af tilbageholdenhed med hensyn til forsøg på formulering af mere præcise kriterier for, i hvilket omfang pengeinstitutterne har adgang til at ændre renten i bestående låneforhold. Et flertal i Nævnet var tilsyneladende mest tilbøjelig til at udtrykke begrænsningen som et forbehold for åbenbare urimeligheder,⁹³ mens et mindretal ved forskellige lejligheder tilkendegav den principielle opfattelse, at de almindeligt anvendte renteændringsklausuler måtte fortolkes således, at renten skulle fastsættes »under hensyn til den til enhver tid gældende markedsrente«.⁹⁴

Med et stigende antal sager blev der i første halvdel af 1990-erne mulighed

---

93. Se f. eks. sag 48/1989 refereret i Klager over pengeinstitutter s. 91 f. Fra judiciel praksis kan nævnes *U 1987.699 V*, der med henvisning til aftalelovens § 36 tilsidesatte en forhøjelse af renten på et studielån, hvis rente den pågældende bank efter studietidens ophør lod stige markant og beregnede efter samme satser som almindelige udlån til private. Herved fandtes lånet i væsentlig grad at have skiftet karakter.

94. Jf. således mindretalsudtalelsen i sag 446/1990, der er refereret i Klager over pengeinstitutter s. 92. Det nævnte kriterium ses også anvendt i Vestre Landsrets dom af 27. november 1987 (VLB 701/1983). Dommen (gengivet som bilag 6 til rapporten af maj 1990 fra den af Forbrugerombudsmanden nedsatte arbejdsgruppe) fastslog, at Hypotekbanken ikke var berettiget til at fastlåse renten, efter at have indfriet et statsgaranteret studielån og fået tiltransporteret sparekassens krav på låntager. Hypotekbanken var indtrådt i långivers retsstilling og bundet af renteklausulen, der måtte forstås som en aftale om fastsættelse af en variabel rente under hensyn til markedsrenten til enhver tid.

for at opstille forholdsvis præcise retningslinjer for anvendelsen af de vidtgående renteændringsklausuler. Der foreligger nu forholdsvis mange afgørelser og en stillingtagen en række principielle spørgsmål.

5.1.4.1. Ekstern målestok

Kreditaftalelovens § 15, stk. 2, fastsætter som almindelig regel, at

»det alene [kan] aftales, at renten helt eller delvis skal variere med størrelsen af Nationalbankens diskonto eller lignende forhold, som kreditgiver er uden indflydelse på.«

Bestemmelsen undtager imidlertid kreditgivere, der »har tilladelse til at drive virksomhed efter lov om banker og sparekasser m.v. eller realkreditloven« fra kravet om en ekstern målestok for renteændringer.⁹⁵

De pengeinstitutejede finansieringsselskaber er derimod omfattet af § 15, stk. 2,⁹⁶ og har således ved forbrugerlån stiftet 1. januar 1991 eller senere været forpligtet til at knytte den variable forrentning til en (adækvat) ekstern målestok. Som eksempler på de målestokke, der er valgt af de pengeinstitutejede finansieringsselskaber, kan nævnes: foliorenten for pengeinstitutternes træk i Nationalbanken (sag 497/1991 og 104/1993), den såkaldte CIBOR-rente, der senere blev afløst af fast rente på billån, (sag 672/1992) og den noterede rente på Nationalbankens indskudsbeviser (sag 645/1992* og sag 145/2000).

Spørgsmålet om det nærmere indhold af det antydede krav om, at den eksterne målestok skal være adækvat, ses kun at have været fremme i en enkelt sag, 26/1994. Her var oprindeligt valgt »Nationalbankens rente ved træk på folio« og efter dennes afskaffelse pr. april 1992 et gennemsnit af de dagligt noterede pengemarkedssatser i 4 navngivne pengeinstitutter. Denne førte til, at den pålydende rente på kundens billån i tiden 1. september 1992–1. april 1993 bevægede sig fra 18,650% over 24,400% (pr. 1. januar), 21,900% (pr. 1. februar) og 25,400% (pr. 1. marts) til 21,400%. Pengeinstitutankenævnet udtalte:

95. Også Direktivet om urimelige aftalevilkår i forbruger aftaler (93/13/EØF) tillægger pengeinstitutter m.v. en særstilling på dette punkt, jf. nærmere punkt 2, litra b, i bilaget til direktivet (gengivet i kapitel 2.1).

Pengeinstitutterne er derimod omfattet af kreditaftalelovens § 15, stk. 1, hvorefter oplysning om variable kreditomkostninger skal ske »med angivelse af, hvorledes renten er variabel«. Og efter § 9, stk. 3, skal alle kreditgivere, der forbeholder sig ret til at ændre kreditomkostningerne m.v. ved aftalens indgåelse »angive de betingelser, hvorunder omkostningerne således kan ændres«. Se herved det under 5.1.4 citerede uddrag af præmisserne til U 1999.633 SH.

96. De er også omfattet af Pengeinstitutankenævnets kompetence, se nærmere kapitel 10.1.

»... medført kraftige renteudsving, og den valgte reguleringsfaktor synes allerede af den grund at være mindre velegnet for lån af den heromhandlede art. Ændringsklausulen har endvidere ført til, at renten gennem en periode har ligget på et niveau, som klart overstiger det rimelige. Selv om det ikke kan udelukkes, at ændringsklausulen under andre omstændigheder vil kunne være en fordel for klageren set i forhold til pengeinstitutternes sædvanlige rentefastsættelse, finder Ankenævnet, at der i medfør af aftalelovens § 36 bør ske en vis reduktion af den rente, der er opkrævet af indklagede, og at dette passende kan ske ved, at den pålydende rente nedsættes til 20% i perioden 1. oktober 1992 til 1. maj 1993.«

Kreditgiveren kan selvsagt ikke efter lånets etablering skifte målestokken ud med en anden, hvis denne fører til en større rentebelastning af låntager end den aftalte. Det er imidlertid nødvendigt at finde en ny, når den valgte målestok op-
hører med at eksistere. I mangel af ny aftale mellem parterne eller andre særlige holdepunkter for andet, må aftalen fortolkes ud fra det såkaldte *cy près princip*,⁹⁷ således at det påhviler kreditgiveren så vidt muligt at finde og fremover anvende den nærmest liggende (adækvate) målestok.

Jf. således Pengeinstitutankenævnets sag 373/1993*. I den oprindelige aftale skulle renten variere med »Sparekassen Sydjyllands rente for kassekredit til private«. Da denne sparekasse fusionerede med Bikuben med sidstnævnte som fortsættende pengeinstitut, gik det pågældende finansieringsselskab i januar 1992 over til »Danmarks Nationalbanks udlånsrente til pengeinstitutter« (folio-
renten) og efter dennes afskaffelse pr. april 1992 til »et gennemsnit af de dagligt noterede pengemarkedssatser nedrundet til nærmeste kvarte procentpoint i indklagedes fire aktionærpengeinstitutter«. Begge ændringer blev meddelt til, men ikke tiltrådt af låntageren. Pengeinstitutankenævnet fandt, at en regulering i overensstemmelse med ændringerne i Bikubens rente for kassekredit til private, ville være det, som nærmest ville svare til den hidtidige klausul, hvorfor klageren kunne forlange regulering i overensstemmelse hermed for tiden efter januar 1992. En lignende problemstilling forelå i sag 159/1993.

5.1.4.2. »Lån af samme art«

Ved fortolkningen af pengeinstitutternes sædvanlige renteændringsklausuler har Pengeinstitutankenævnet taget udgangspunkt i et almindeligt princip om, at variationerne skal følge renteudviklingen på det pågældende pengeinstituts nye lån af den pågældende art.⁹⁸

97. Tager navnlig sigte på fortolkningen af testamenter, hvor man så vidt muligt prøver at realisere testators formodede vilje ved at vælge en løsning, der ligger så tæt som muligt på testamentets, når denne ikke lader sig realisere.

98. Ud over de afgørelser, der er nævnt i teksten i det følgende, kan som eksempler på sager, hvor princippet er lagt til grund for afgørelsen, nævnes 325/1992, 568/1992, 211/1993,

I en række typetilfælde synes en renteudvikling i bestående låneforhold i overensstemmelse hermed da også at give et for begge parter ret præcist og let kontrollerbart kriterium. Det respekterer på den ene side pengeinstitutternes mulighed for selv at påvirke de forhold, som renten skal variere med, jf. herved kreditaftalelovens § 15, stk. 2, men medvirker på den anden side i sig selv til at eliminere den omtalte misbrugsrisiko i forhold til »mobilitetssvage« låntagere, idet forhøjelser (eller undladte nedsættelser), der bringer renten ud af trit med den til enhver tid herskende markedsrente, automatisk vil forringe pengeinstituttets muligheder i konkurrencen om nye kunder.⁹⁹

Sagerne 28/1992 og 433/1992 er nogle af de første, hvori princippet blev fastslået.

Sag 28/1992 angik et billån benævnt »privatlån biler«, optaget i 1986 med begyndelsesrente på 11% p.a. og en »blank« renteændringsklausul, der alene henviste til den af pengeinstituttet til enhver tid fastsatte rente. Siden foråret 1990 havde renten på klagerens lån konstant oversteget satsen på nye lån i kategorien »Privatlån biler« med 3,50%-points, hvilket ifølge pengeinstituttet skyldtes, at man havde besluttet, at renten på en række ældre billån skulle tilnærmes renten i kategorien »Privatlån«. Et enigt nævn fandt:

»at indklagede ikke har været berettiget til at forhøje renten på klagerens lån, der er etableret som et »Privatlån biler«, således at den svarer til renten for »Privatlån«, samtidig med at man har fastholdt et væsentligt lavere renteniveau for senere etablerede »Privatlån biler«. Det bemærkes herved, at indklagede ikke har anført nogen begrundelse for den foretagne forhøjelse af renten for visse ældre billån.

... klageren har krav på, at lånets rente fra den 30. marts 1990 nedsættes til den rentesats, der til enhver tid har været gældende for »Privatlån biler«.

I sag 433/1992 var renteændringsklausulen ikke »blank«, men indeholdt en henvisning til »de satser, som [indklagede] til enhver tid fastsætter for lån af denne art«. Et enigt nævnt udtalte bl.a.:

96/1993, 134/1993, 270/1993, 71/1994, 70/1995 og 460/2003. Sagerne 52/1993*, 191/1993*, 229/1993*, 315/1993*, 344/1993* og 433/1993* er eksempler på et større antal lignende ensartede sager mod samme pengeinstitut, som har meddelt, at det ikke ønsker at følge Nævnets afgørelser.

99. Jf. herved sag 171/1996: »Ankenævnet finder, at det må lægges til grund, at klagerens lån løbende er blevet forrentet med indklagedes rentesats for lån af den pågældende art. Ankenævnet finder ikke at kunne kritisere, at indklagede har bibeholdt en forholdsvis høj rente for den pågældende lånetype uanset et fald i det generelle renteniveau. Herved bemærkes, at rentesatsen ikke findes at være urimelig høj.« I sag 568/1993 forhøjede banken i april 1993 renten med 2,5 %-points på den pågældende lånetype, hvis rentesats herefter var 17,50 %. Der blev givet 1 måneds varsel, jf. under 5.1.4.6. Pengeinstituttankenævnet konstaterede, at renteforhøjelsen på klagerens lån var i overensstemmelse med den generelle renteændring, som der ikke fandtes grundlag for at tilsidesætte.

»Allerede efter indholdet af den citerede bestemmelse i låneaftalens almindelige bestemmelser findes indklagede ... ikke at være berettiget til for klagerens lån at fastsætte en rente, der er højere end den rente, der til enhver tid er gældende for nye lån af samme art som klagerens.«

5.1.4.3. »Blanke« klausuler

Den forskellige udformning af præmisserne i de to sager synes at bero på klausulernes ordlyd. Formuleringforskellene synes således i Nævnspraksis at være tillagt den betydning, at det opstillede princip anvendes mere håndfast, når klausulen udtrykkeligt henviser til »lån af denne art« end ved de »blanke« klausuler, hvor princippet er anvendt med et væsentlighedsforbehold, således at der skal være tale om væsentlige afvigelser fra satsen på nye lån af samme art.¹⁰⁰

Efter vor opfattelse er der ikke i almindelighed tilstrækkelig grund til at tillægge formuleringforskellen nogen betydning. Der er jo i almindelighed tale om masseafsætning af lån inden for et på stiftelsestidspunktet forholdsvis klart defineret »produktsortiment«. Lånets begyndelsesrente er normalt fastsat (i relation) til den rentesats (eller det rentespænd), der aktuelt gælder for et bestemt »produkt« inden for pengeinstituttets sortiment. På denne baggrund er det nærliggende at fortolke de »blanke« klausuler på samme måde som dem, der udtrykkeligt henviser til »lån af denne art« eller lignende. Dette synes da også at falde i god tråd med de under 5.1.4.5 omtalte (flertals)afgørelser om individuelle renteforhøjelser. Det er her udtalt, at individuelle forhøjelser »i hvert fald« må være betinget af udtrykkelig aftalehjemmel. Hvis pengeinstituttet ikke kan anvende de hidtil almindeligt anvendte klausuler (der ikke indeholder sådan hjemmel) til individuelle forhøjelser, må renteforhøjelserne forudsætte, at de enkelte lån henføres til bestemte lånetyper, dvs. »lån af denne art«. Se hertil Pengeinstitutankenævnets formand i *Årsberetning 1993* s. 4.

5.1.4.4. Lånets rubricering

Ved anvendelsen af det nævnte rentereguleringsprincip (»renten på lån af samme art«) kan der selvsagt opstå en del spørgsmål vedrørende fastlæggelsen og afgrænsningen af den relevante lånekategori, der udgør »arten«.

Begyndelsesrenten kan som nævnt (under 5.1.2) fastlægges frit, og det er derfor rubriceringen af lånet på aftaletidspunktet, der er afgørende.

---

100. Jf. formandens bemærkninger i *Årsberetning 1993* s. 4 og som klare eksempler sagerne 68/1993 og 104/1993, hvor klagerne ikke fik medhold på grund af manglende misforhold. I samme retning sag 664/1992.

Som altovervejende hovedregel må pengeinstituttet være afskåret fra efterfølgende at henføre lånet til en anden kategori, der indebærer en højere forrentning for kunden.

Se herved sag *136/1994*, hvor banken havde reklameret med, at lån til interessenters indskud i vindmøllelaug ville blive forrentet med bankens laveste rentesats for boliglån til private. Banken var forpligtet til at lade lånets rente følge den til enhver tid laveste sats for boliglån til private, in casu boliglån med sikkerhed, selv om lånet til klageren var usikret.

I sag *560/1995* havde pengeinstituttet på etableringstidspunktet været klar over, at kun ca. 40.000 kr. af et lån på 100.000 kr. skulle anvendes til erhvervelse af en andelsbolig, idet pengeinstituttet overførte dette beløb til andelsboligforeningen. Pengeinstituttet fandtes herved at have accepteret, at lånet i sin helhed blev forrentet med boliglånsrente, uanset at ikke hele lånebeløbet anvendtes til køb af andelsboligen, og pengeinstituttet havde derfor ikke været berettiget til at ændre lånets status i forbindelse med en senere låneforhøjelse; det var herved uden betydning, at klageren ved sin underskrift for så vidt accepterede lånets rentesats, idet det ikke var godtgjort, at klageren blev gjort særskilt opmærksom på, at lånet ændrede karakter.

I sag *12/1992* fandt flertallet, at pengeinstituttet havde været berettiget til at forlange, at en konkursramt skyldners lån efter virksomhedens ophør blev omlagt til et forbrugslån med deraf følgende renteforhøjelse; skyldneren havde dog krav på 1 måneds varsel.¹⁰¹ Et mindretal fandt, at erhvervsvirksomhedens ophør ikke i sig selv kunne begrunde krav på højere rente end den, der gjaldt for erhvervslån, og henviste til, at lånet var ydet som et fast lån, og at låneprovenuet måtte antages at være anvendt til erhvervsformål i overensstemmelse med aftalen.

Sag *228/1990* tangerede en lignende problemstilling. Der var her tale om et boliglån sikret ved kaution og et ejerpantebrev i en ejerlejlighed, som imidlertid blev solgt på tvangsauktion uden dækning af ejerpantebrevet. Der forelå ikke betalingsmisligholdelse. Pengeinstituttet meddelte herefter klageren, at man var berettiget til at opsige lånet til fuld indfrielse, men ville som det mindre stille sig tilfreds med bl.a. en forhøjelse af renten fra 15% til 18%. Klageren anførte bl.a., at det slettede ejerpantebrev ikke havde ydet nogen som helst sikkerhed, hvorfor der ikke var sket nogen reel ændring af låneforholdet. Pengeinstituttet gjorde bl.a. gældende, »at der efter tvangsauktionen ikke længere var tale om boligfinansiering, men om almindelig forbrugsfinansiering.« Pengeinstituttet tog ikke stilling til den netop nævnte betragtning, men udtalte, at pengeinstituttet efter sletningen af ejerpantebrevet på tvangsauktion ifølge lånebetingelserne havde været berettiget til at kræve lånet indfriet, og at de stillede betingelser for

101. Se under *5.1.4.6* om varsling.

låneforholdets videreførelse ikke kunne anses for urimelige. Tilsvarende afgørelse i sag 432/1997, hvor pengeinstituttet ifølge lånevilkårene var berettiget til at kræve boliglånet indfriet ved andelsboligens salg, uanset at der ikke forelå betalingsmisligholdelse, og uanset at lånet havde finansieret ikke alene den officielle handelspris, men også »penge under bordet«; pengeinstituttet var som det mindre af det mere berettiget til at forhøje renten på lånet.

Omvendt synes låntagerens interesser ikke at blive gået for nær, når pengeinstituttet indfører en ny kategori, der ikke omfatter låntageren, men som denne ville have »passet i«, hvis den havde eksisteret, da lånet blev etableret. Jf. således sag 686/1992, hvor det pågældende pengeinstitut først efter klagerens lånoptagelse til bilkøb indførte en særlig rentekategori for billån; klageren havde ikke krav på at få rubriceret sit lån som »billån«. Se i samme retning sagerne 446/1990, 672/1992 og 28/1994.

En særlig problemstilling forelå i sag 344/1994, hvor det blev lagt til grund, at lånet oprindeligt var etableret som »privatlån«, men senere i forbindelse med »kartoffelkuren« var omdøbt til »andelsboliglån« efter aftale med kontohaveren, alene fordi denne ønskede at undgå renteaftgift. Kontohaveren, der 7 år senere klagede over, at lånet ikke var forrentet som et boliglån, fik ikke medhold.

Problemstillinger og -løsninger analoge med dem, der foreligger ved indførelse af nye lånekategorier, har foreligget ved fusionerne. I sag 46/1993 fandtes klageren således ikke at have krav på, at hans lån skulle forrentes efter den fortsættende banks »billånrente«; klagerens lån, der var anvendt til bilkøb, var optaget i den ophørende sparekasse, hvor man ikke havde kategorien »billån«. I sag 145/1992 havde den hedengangne sparekasses rentesats for SU-lån været 1%-point højere end den fortsættendes; den fortsættende sparekasse blev anset for berettiget til at fastholde denne difference i forhold til den til enhver tid fastsatte rente på nye studielån.

Som det fremgår af afgørelserne i sagerne 28/1992 og 433/1992 (refereret under 5.1.4.2), kan pengeinstituttet ikke eliminere det opstillede fortolkningsprincip *raison d'être* ved at vælge stiftelsestidspunktet for lånet som eneste relevante kriterium for afgrænsningen af (i øvrigt identiske) lån.

Pengeinstitutternes interesse i at iværksætte særlige kampagner for »produkter«, som allerede findes i sortimentet, er dog i et vist omfang imødekommet, idet Nævnet i flere afgørelser har accepteret, at pengeinstituttet ikke er forpligtet til at nedsætte renten på bestående lån, når nye lån af samme art i en kortere periode udbydes med introduktionsrabat. Jf. sagerne 645/1992*, 662/1992*, 406/1993* og 220/1994*, der alle accepterede introduktionsrabatter i perioder på 2-3 måneder.

Spørgsmålet er imidlertid, hvor store ændringer der i øvrigt skal til, for at det »nye produkt« er et lån af anden art.

Indførelse af nye lånetyper kan således betyde, at den pågældende lånekategori ikke længere har praktisk betydning med deraf følgende isolering af »gam-

le« låntagere; i og med »produktet« ikke længere udbydes, er der ikke længere den nævnte indbyggede automatiske sikring mod misbrug af renteklausulen.

Spørgsmålet var fremme i sagerne 133/1993 og 305/1992, hvor alle billån ved låneoptagelsen blev behandlet ens uden hensyn til størrelsen af eventuel udbetaling, og hvor pengeinstituttet året efter udskilte billån med udbetaling på 20% og derover til en særskilt kategori med lavere rente. Pengeinstitutankenævnet fandt, at der i hvert fald ikke var grundlag for at lade klagerens billån stige mere end almindelige blanco lån.

Afgørelserne i sagerne 610/1993* og 485/1994* er derimod udtryk for en mere konsekvent fastholdelse af det grundlæggende rentereguleringsprincip. Nævnet fandt i begge sager, at renten på et billån efter den 1. april 1992, da banken ophørte med nye udlån i denne kategori (billån »uden udbetaling«), burde nedsættes med »0,5% svarende til differencen pr. 31. marts 1992 mellem renten på klagerens lån og renten på nye billån, når bortses fra introduktionsrabatten.« Afgørelsen går således ud på, at renten på »ophørte« lån skal bevare de oprindelige relationer til den sats, hvormed der konkurreres om nye kunder.

I sag 166/1996 skulle et billån sikret ved løsøre pant og med over 20% i udbetaling forrentes med satsen »faste lån«. Efter at banken var gået over til anden sikkerhed (transport af ejendomsforbehold) med højere stiftelsesprovision, og lavere rente, klagede kunden, hvis rente var steget med 1%-point, med krav om rentenedsættelse. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at de nye, anderledes sikrede lån var »af samme art«, og klageren havde derfor ikke krav på forrentning i overensstemmelse hermed. Omvendt forelå der ikke oplysninger om, at banken havde forhøjet andre typer »faste lån« med 1% point, og da der heller ikke var oplyst andre forhold, som kunne begrunde den skete forhøjelse af klagerens lån, havde klageren krav på rentenedsættelse med 1% point.

I sag 43/1998 skulle et billån, hvor låntager havde betalt 40% kontant, forrentes fra afregningsdagen »med den af [indklagede] til enhver tid fastsatte rente for samme type billån«. I december 1997 blev lånets rente forhøjet med 0,25% til 5% p.a.; samtidig valgte banken for nye billån med 40% i udbetaling af konkurrencemæssige årsager at forhøje ekspeditionsgebyret fra 1.000 kr. til 1.750 kr. i stedet for at forhøje renten med 0,25% p.a. Låntageren henviste til, at det forhold, at lånet var etableret, før indklagede forhøjede ekspeditionsgebyret, ikke kunne medføre, at han er forpligtet til at betale højere rente end anført i kontrakten, mens banken anførte, at rentestigningen var begrundet i en stigning i diskontoen og blev gennemført på samtlige lån etableret på samme vilkår som klagerens, og at nye billån efter denne dato blev etableret på andre vilkår, idet ekspeditionsgebyret blev forhøjet; henset til de samlede omkostninger var klagerens lån efter bankens opfattelse reelt billigere end et tilsvarende nyudlån. Nævnet fandt ikke, at der var tale om indførelse af en ny lånetype, der adskilte sig fra det lån, der var ydet klageren, hvorfor forhøjelsen af renten på dennes lån var uberettiget.

5.1.4.5. Individuel særbehandling

I modsætning til de hidtil nævnte spørgsmål har spørgsmålet om den retlige vurdering af individuelle renteændringer i bestående forhold givet anledning til uegighed i Nævnet.

Den fri adgang til at fastsætte begyndelsesrenten gælder også individuelle afvigelser i forhold til »artsrenten« på stiftelsestidspunktet for det individuelle lån. Det centrale punkt for den retlige bedømmelse er som nævnt renteændringerne i bestående udlånsforhold. Det opstillede almindelige princip om, at renteændringerne skal følge udviklingen på nye lån, er imidlertid også anvendeligt, når der er tale om individuelle afvigelser.

Er den individuelle begyndelsesrente således på grund af positiv særbehandling af låntageren lavere end »artsrenten«,¹⁰² fører princippet til, at renten ligesom ellers skal variere med »artsrenten«, men således at låntageren bevarer samme fordel i forhold til »artsrenten« som den, der gjorde sig gældende vedrørende begyndelsesrenten, medmindre denne fordel ifølge parternes aftale var gjort betinget eller tidsbegrænset.

Jf. således flertallets afgørelse i sag 450/1992, hvor kunden med henvisning til den sædvanlige renteklausul (der indeholdt »samme art«-henvisning, se herved under 5.1.4.3) havde »krav på, at denne difference mellem aftalt sats og basissats fastholdes«. Mindretallet mente derimod, at kontohaveren selv skulle have sørget for udtrykkelig aftale herom, hvis han til stadighed skulle have særlig favør.

Sag 122/1994 ligger på linje hermed. Flertallet udtalte bl.a.:

»Den nye låneaftale af januar 1991 vedrørende dette lån angiver udtrykkeligt lånet som et privatlån, og parterne aftalte en begyndelsesrente på 16% p.a., medens indklagedes generelle rentesats for privatlån på dette tidspunkt var 18% p.a. Udgangspunktet må herefter være, at lånets rente skal og alene skal ændres i overensstemmelse med ændringerne i indklagedes generelle rentesats for privatlån, således at lånets rente til stadighed skal være 2% mindre end den generelle rentesats, og indklagede har ikke anført særlige omstændigheder, som kan begrunde en fravigelse af dette udgangspunkt. Indklagede bør derfor anerkende, at lånets rente siden den 11. januar 1991 har skullet og fortsat skal fastsættes som indklagede generelle rentesats for privatlån med fradrag af 2%, ligesom indklagede bør omberegne den aktuelle restgæld i overensstemmelse hermed.«

Mindretallet fandt derimod:

»Det fremgår af de i sagen fremlagte lånedokumenter og tilhørende forretningsbetingelser og betingelser for udlån, at renten for de i sagen omhandlede lån er

---

102. Der tænkes her på individuelle rabatter. De i teksten under 5.1.4.4 omtalte introduktionsrabatter er ikke individuelle, men udtryk for en midlertidig generel nedsættelse af »artsrenten«.

variabel, således at der for kundeforholdet gælder de betingelser og satser vedrørende rente, der er fastsat af indklagede, og det er i øvrigt ubestridt af klageren, at rentesatsen er variabel.

Det af klageren anførte synspunkt, at bestemmelserne om variabel rente, hvis sats fastsættes af indklagede, kun skulle være gældende for så vidt angår generelle renteforhøjelser, har ingen støtte i de foreliggende dokumenter. Synspunktet har heller ikke støtte i foreliggende retspraksis. Såfremt klageren havde haft forudsætninger om, at der skulle gælde begrænsninger i den udtrykkelige bestemmelse i de af ham underskrevne dokumenter om, at renten til enhver tid fastsættes af indklagede, måtte klageren have foranlediget, at disse forudsætninger og de deraf følgende begrænsninger i dokumenterne blev udtrykkeligt anført i dokumenterne.

Da klageren ikke har fået indføjet begrænsninger som anført i lånedokumenterne og ikke har dokumenteret, at særlige begrænsninger skulle være aftalt mellem ham og indklagede, stemmer vi for, at den indgivne klage ikke tages til følge.«

Spørgsmålet om, hvorvidt der var aftalt særlige betingelser for den positive særbehandling har været fremme i en del sager. I sagerne 485/1992, 13/1993, 221/1997, 212/2002 og 282/2003 var særligt fordelagtige vilkår på personalelån bortfaldet i forbindelse med fratræden. I sag 60/1992 fastholdt mindretallet, at kunden havde krav på, at rentedifferencen blev fastholdt, mens flertallet (der ikke udtalte sig udtrykkeligt om spørgsmålet) synes at have forudsat, at der som anført af pengeinstituttet alene havde været tale om en midlertidig individuel rentenedsættelse begrundet i kundens forhold.

I sag 696/1993 anså flertallet det ikke for bevist, at kunden i forbindelse med underskrivelse af nyt gældsbrief vedrørende lånet havde givet afkald på den tidligere indrømmede favørrente på 2,5%-points under standardsatsen; det nye gældsbrief angav lånets aktuelle rentesats, men angav ikke udtrykkeligt, at denne svarede til standardrentesatsen.

Det synes ikke at gøre nogen forskel for den retlige vurdering, at begyndelsesrenten svarede til »artsrenten«, og at *den særlige favør, som pengeinstituttet senere ønsker at bringe til ophør, først er indrømmet kunden, efter at lånet har løbet en vis tid*. De retlige synspunkter, der er fremgået af det foregående, synes således også at være afgørende i sådanne tilfælde. Jf. herved 590/1993, hvor flertallet udtalte, at det efter de foreliggende oplysninger måtte have stået kunden klart, at en tidligere bevilget rentenedsættelse havde sammenhæng med hans indlån, hvorfor banken havde været berettiget til at hæve renten til den normale udlånsats, efter at kunden havde flyttet sine indlån. Mindretallet nåede det modsatte resultat med henvisning til, at det ikke var godtgjort, at det i forbindelse med aftalen om rentereduktion var tilkendegivet som en forudsætning herfor, at kunden ikke flyttede sine indlån til et andet pengeinstitut.

Modsvarende fører princippet til, at en låntager, der blev udsat for negativ særbehandling, (alt andet lige) må finde sig i, at den relative ufordelagtighed i

forhold til den til enhver tid fastsatte »artsrente« kan fastholdes, når den individuelle begyndelsesrente var højere end »artsrenten« på stiftelsestidspunktet. Spørgsmålet har så vidt ses ikke foreligget i nævnspraksis.

Nævnsflertallet har (også) fastholdt princippet i tilfælde, hvor der er spørgsmål om individuelle renteforhøjelser »undervejs« dvs. i bestående forhold, hvor begyndelsesrenten svarede til »artsrenten« på stiftelsestidspunktet.

Flertallet har således tilsidesat individuelle forhøjelser, der er foretaget under henvisning til »helkundeophør« – flytning af lønkonto til andet pengeinstitut (sag 128/1991)¹⁰³ – »risikoforøgelse« på grund af låntagers investering i anparter (sag 585/1992*) og indførelse af »rentespænd« med renteforhøjelse til følge, fordi låntager blev placeret i den øvre del (sagerne 585/1991, 516/1992 og 609/1992*). Flertallets præmisser i sagerne 585/1991, 585/1992* og 609/1992* er i hovedsagen enslydende; fra sag 585/1992* citeres:

»Vi finder, at en forhøjelse af renten på et lån som udgangspunkt alene kan ske i forbindelse med en generel forhøjelse af pengeinstitutts rente for lån af den pågældende art. En adgang til herudover at forhøje renten på grundlag af en vurdering af den enkelte låntagers forhold må efter vor opfattelse i hvert fald forudsætte, at lånedokumentet indeholder udtrykkelig hjemmel herfor. Vi finder derfor, at indklagede ikke har været berettiget til at forhøje renten på klagerens lån med 2% pr. 7. januar 1992.«¹⁰⁴

Mindretallet i Nævnet udtalte i sagerne 585/1991¹⁰⁵ og 585/1992*, at pengeinstitutts almindelige forretningsbetingelser gav fornøden hjemmel til renteforhøjelse på grundlag af en vurdering af den enkelte låntagers forhold. Mindretallet har i andre sager (f.eks. 516/1992) nået samme resultat som flertallet, men med den begrundelse, at den individuelle renteforhøjelse ikke var sket med passende varsel.¹⁰⁶

De citerede flertalspræmissers henvisning til, at individuelle renteforhøjelser »i hvert fald« må forudsætte udtrykkelig hjemmel, må forstås som et signal om, at individuelle renteforhøjelser, der har udtrykkelig formel hjemmel i lånedokumentet, efter omstændighederne kan tænkes at blive tilsidesat på andet grundlag, f.eks. aftalelovens § 36.

I lyset af U 1999.633 SH har bankerne ændret renteklausulerne i deres almin-

103. Forbrugerombudsmanden har udtalt sig på linje hermed ved en bedømmelse i lyset af markedsføringslovens § 1, se nærmere *Forbrugerstyrelsens Juridiske Årbog 1992* s. 68 f.

104. I denne sag var renteændringsklausulen »blank«. I sagerne 128/1991 og 516/1992, hvor klausulen henviste til den til enhver tid fastsatte sats for lån af samme art, udtalte flertallet, at resultatet fulgte allerede af klausulens ordlyd. Om eventuelle forskelle på den retlige vurdering ved henholdsvis »blanke« klausuler og klausuler med udtrykkelig »samme art« henvisning, se under 5.1.4.2.

105. Kommenteret af Ole Simonsen i *Fagskrift for Bankvæsen 1992* s. 119 ff.

106. Se nærmere under 5.1.4.6 om varsling.

delige forretningsbetingelser ad modum det eksempel, der er anført ovenfor i kapitel 2.1. Herefter indeholder de almindelige forretningsbetingelser normalt en reference til, at ændring kan ske (med et vist varsel), hvis »de forudsætninger, som lå til grund for individuelt aftalte rentevilkår ikke længere er opfyldt«. Den eksplicitte fremhævelse heraf i de almindelige forretningsbetingelser udgør dog ikke i sig selv tilstrækkeligt grundlag til at fravige det udgangspunkt, som følger af de tidligere afgørelser, og hvorefter renteforhøjelser begrundet i den enkelte kundes forhold forudsætter udtrykkelig hjemmel i aftalegrundlaget.

Jf. således sag 265/2001, hvorefter bankens variable rentesatser på udlån ifølge de almindelige forretningsbetingelsers punkt 4, nr. 5 kunne »forhøjes ... med en måneds varsel, hvis... 5) de forhold, som individuelt blev lagt til grund ved fastsættelse af kundens rentevilkår, ændrer sig.« Banken havde i denne sag meddelt kunden følgende:

»Idet jeg henviser til Jeres engagement med [indklagede], der bl.a. udgør et lån med en restgæld på kr. 246.356,00, er det med beklagelse jeg kan konstatere, at I ikke mere benytter os med lønkonti og budgetkonti. Herved er vi i den situation, at vi ikke har indblik i Jeres økonomiske situation, hvilket er en forudsætning for opretholdelse af et lån af ovennævnte størrelse.

Da I jo samtidig har valgt at købe fast ejendom, på trods af vores holdning her til, og har fået denne ejendom finansieret af Nykredit, og da jeg kan konstatere, at der overføres kr. 3.500,00 hver måned fra [P] i Åbybro til ovennævnte lån, vil jeg anmode Jer om, at få flyttet Jeres samlede engagement til f.eks. et af de pågældende finansieringsinstitutter.

Sker dette ikke inden for 14 dage, vil jeg med hensyn til gældsbevets almindelige betingelser, ændre rentevilkårene, således at renten øges fra i dag 13,25% p.a. til fremover p.t. 16,50% p.a.

Skulle dette betyde, at tilbagebetalingshorisonten forlænges til en uakceptabel længde, kan det blive nødvendigt at sætte ydelsen på lånet op tilsvarende, således at den nuværende tilbagebetalingstid opretholdes.«

Ved skrivelse af 11. juli 2001 meddelte indklagede, at rentesatsen på lånet var ændret fra 13,25% p.a. til p.t. 16,25% p.a. Kunden klagede herefter til Pengeinstituttankenævnet, der udtalte:

»En adgang til at forhøje renten på et lån på grundlag af en vurdering af den enkelte låntagers forhold må forudsætte, at lånedokumentet indeholder hjemmel herfor. En sådan hjemmel indeholdes i pkt. 4.5. i indklagedes almindelige forretningsbetingelser, som er gældende for klagernes lån.

Ankenævnet finder imidlertid, at en renteforhøjelse på grundlag af den nævnte bestemmelse må forudsætte, at der er tilstrækkelig sikkerhed for, hvilke forhold der individuelt blev lagt til grund ved den oprindelige fastsættelse af klagerens rentevilkår.

Der foreligger ikke for Ankenævnet oplysninger herom, og Ankenævnet finder derfor, at indklagede ikke har været berettiget til som sket at varsle og pr. den 11. juli 2001 at gennemføre den skete renteforhøjelse.«

5.1.4.6. Krav om varslings?

De fleste pengeinstitutter synes at have udformet deres standardrentevilkår i privatkundeforhold på en måde, som i store træk svarer til det eksempel, der er citeret i kapitel 2.1, dvs. således at renteændringer, som ikke skyldes udefra kommende forhold, sker med 1 måneds varsel, og at ændringerne oplyses ved brev eller ved annoncering i dagspressen efterfulgt af orientering på første kontoudskrift efter ændringen. Se herved kreditaftalelovens § 15, stk. 4.

I sag 66/2003 var 3 renteændringer i perioden 1998-2000 ikke som foreskrevet i udlånsvilkårene meddelt ved brev eller annoncering, men alene på kontoudtog udsendt i forbindelse med årsskifte. Da dette ikke fandtes tilstrækkeligt, blev det pålagt pengeinstituttet at yde klageren en rentekompensation, der stillede denne, som om de skete renteændringer ikke var foretaget. Tilsvarende afgørelse i sag 460/2003.

Den varslingspligt, der efter det i kapitel 2.1 anførte eksempel påhviler pengeinstitutterne, omfatter bl.a. individuelle forhøjelser af udlånsrenten. Det er dog selvsagt en forudsætning for forhøjelsen, at pengeinstituttet overhovedet har aftalemæssig hjemmel hertil. Se i det hele flertals- og mindretalsafgørelser omtalt under 5.1.4.5. Hvis en individuel renteforhøjelse har tilstrækkelig hjemmel, følger det af sagens natur, at varslingen skal ske ved brev til kunden.

Ud over sådanne udtrykkeligt påtagne varslingsforpligtelser gælder som almindelig regel, at kunden skal underrettes om (i øvrigt hjemlede) væsentlige, betydningsfulde ændringer med et rimeligt varsel.¹⁰⁷

Jf. sag 112/1988, hvor pengeinstituttet ikke længere ville yde klageren positiv særbehandling og uden varsel havde hævet provisionssatsen på en kassekredit fra 0 til 3%. Nævnet udtalte bl.a., at »den omhandlede væsentlige ændring af vilkårene for klagerens kassekredit burde være meddelt klageren ved særskilt skrivelse og med et rimeligt varsel.«

Sag 25/1988 angik en kassekreditlignende »servicekonto«. Ved angivelse nederst på et kontoudtog udsendt den 30. september meddelte pengeinstituttet, at det pr. samme dato nedsatte kontoens debetrente, men samtidig indførte provisionsbetaling i forhold til det aftalte maksimum. I Pengeinstitutankenævnet var der enighed om at give klageren medhold i, at han ikke skulle betale provisionsbeløbet for det første kvartal, men ikke om begrundelsen. Flertallet udtalte, at der ikke var tale om en almindelig renteændring, men om en principiel og betydningsfuld ændring af vilkårene for kreditten, hvorfor pengeinstituttet for i videst mulige omfang at sikre, at kontohaverne blev bekendt med ændringen, burde have givet meddelelse ved særskilt skrivelse. – Mindretallet ville ikke kritisere meddelelsesformen, men fandt, at der burde være givet et rimeligt varsel.

---

107. Ligesom det er tilfældet i inlånsforhold, se nærmere herom kapitel 2.3.2.3, beror varslets længde på de konkrete omstændigheder.

I de netop omtalte to sager var tale om kontoforhold, der løb indtil videre, dvs. uden indbygget tidsmæssig begrænsning. Der var derfor ikke tvivl om, at ændringerne havde aftalemæssig hjemmel.¹⁰⁸

Anderledes forholdt det sig i sag 174/1992 om en kassekredit på 20.000 kr., der i februar 1991 blev forlænget til udgangen af 1993. I kreditkontrakten blev rentesatsen anført til »p.t. 16% p.a.« og provisionssatsen til: »p.t. 0,0% p.a.«. I en brochure havde den pågældende bank markedsført kontoformen med fremhævelse af fordelene ved, at der kun skulle betales renter ved træk på kreditten. I februar 1992 nedsatte banken renten med 2%-points, som imidlertid samtidig blev satsen for provision af kreditmaksimum.

Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte, at:

»kreditkontraktens angivelse af provisionssats på p.t. 0,0% p.a. er usædvanlig og kan ikke fortolkes således, at der var aftalt en provisionssats for låneforholdet. Indklagede må imidlertid være berettiget til med et passende varsel at ændre kredittens vilkår, herunder at indføre en provisionssats. Vi finder, at et sådant varsel passende kan sættes til 6 måneder ...«

Mindretallet udtalte heroverfor bl.a.:

»Vi lægger til grund, at fornyelsen af kassekreditten i februar 1991 skete på grundlag af bl.a. oplysningerne i indklagedes brochure. Med henvisning til det fra denne brochure ovenfor citerede samt til det i kreditkontrakten individuelt fastsatte vilkår, hvorefter kreditten skulle løbe indtil udgangen af 1993, finder vi, at indklagede har givet klageren en berettiget forventning om, at det vederlag, han skulle betale for kreditfaciliteten, i kontraktens løbetid alene ville bestå i forrentning (efter en variabel sats) af det trukne beløb.«

Tilsvarende afgørelse i sag 262/1994. Se i øvrigt sagerne 63/1994 (omtalt under 5.1.3) og 12/1992 (omtalt under 5.1.4.4).

5.2. Morarente¹⁰⁹

Efter rentelovens § 7, stk. 1, jf. § 5, gælder som almindelig regel, at morarenten i forbrugerforhold ikke kan overstige den til enhver tid fastsatte referencesats (Nationalbankens officielle udlånsrente) + 7%-points. Er der aftalt en højere

108. Det er et almindeligt princip, at de vilkår, der gælder i et løbende forhold, kan ændres (eller forholdet bringes til ophør) med et passende varsel. Jf. også kapitel 2.3.2.3.

109. Se herved Pengeinstitutankenævnets formand i *Årsberetning 1997* s. 6 ff. Med omtale af særlige problemer af juridisk og praktisk karakter ved misligholdelse og overgivelse til inkasso.

kreditrente, løber den dog også efter, at beløbet skulle være betalt, jf. § 6. Se herved sag 224/1993, sag 385/1998 (omtalt i det følgende) og sag 393/1999.

Fra maksimeringen af morarenten undtager rentelovens § 7, stk. 4, pengeinstitutterne og realkreditinstitutterne, men ikke de pengeinstitutejede finansieringsselskaber, jf. således sagerne 828/1994, 235/2004 og 54/1992, hvor et finansieringsselskab (angiveligt på grund af fejl) havde beregnet sig en månedlig kreditrente på 2% af restgælden og herudover en månedlig morarente på 2% af restancebeløbet. I sag 385/1998 havde finansieringsselskabet i 1990 udlånt 7.000 kr., således at lånet, hvis betalingsplanen var overholdt, ville være indfriet efter 4 år. Det gik imidlertid anderledes, og i 1998 skyldtes 45.000 kr. på lånet. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a.:¹¹⁰

»Renten på 2% pr. måned, som indklagede har beregnet sig efter lånets overgivelse til inkasso, er en videreførelse af den ifølge låneaftalen gældende rente. På denne baggrund finder Ankenævnet – uanset det efterfølgende fald i det almindelige renteniveau – ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at renten overstiger det rimelige i en sådan grad, at der er grundlag for nedsættelse.«

Pengeinstitutternes ret til at beregne sig en morarente, der overstiger rentelovens sats (og kreditrenten), er betinget af aftalemæssig hjemmel.

Pengeinstitutankenævnet har kun i enkelte sager haft anledning til at komme nærmere ind på spørgsmålet herom.

Jf. sagerne 268/1988, 60/1989 og 503/1990. I de to førstnævnte fremhævede Nævnet, at morarenteberegning havde hjemmel i lånedokumentet. I sag 503/1990 stillede flertallet sig tilfreds med, at morarentevilkåret fandtes i nogle almindelige lånebetingelser, som ledsagede lånedokumentet, mens mindretallet ikke fandt, at dette udgjorde tilstrækkelig hjemmel.

Selv om præmisserne i de to førstnævnte sager har en »jf. også« – henvisning

---

110. Ankenævnet kom desuden ind på spørgsmålet om forældelse, hvorom bl.a. anførtes:

»Lånet på 7.000 kr. er alene undergivet den 20-årige forældelse efter Danske Lov 5-14-4. Der er således ikke indtrådt forældelse for så vidt angår dette beløb. Renter af beløbet er derimod omfattet af forældelsesloven af 1908 § 1, stk. 1, nr. 2, hvorefter forældelsesfristen er 5 år. Det bemærkes herved, at det ikke kan antages, at indklagede ved opgørelsen i fogedretten den 19. februar 1992 har opnået et særligt retsgrundlag som nævnt i 1908-loven § 1, stk. 2, for påløbne renter.

Det er i Ankenævnets praksis, jf. 169/1998, fastslået, at forældelsen i henhold til 1908-loven i en sag som den foreliggende afbrydes ved pengeinstitutets nedlæggelse af frifindelsepåstand under klagesagen, såfremt pengeinstituttet, når Ankenævnets afgørelse forligger, uden unødigt ophold forfølger sagen til opnåelse af forlig eller dom m.v.

Af det foran anførte følger herefter, at renter af kravet på 6.900 kr., der er forfaldet mere end 5 år forud for den 18. december 1998, på hvilken dato indklagede nedlagde frifindelsepåstand under klagesagen, må anses for forældede.«

til de Almindelige Forretningsbetingelser, og selv om flertallet i sag 503/1990 henviste dertil, kan det ikke antages, at den i de Almindelige Forretningsbetingelser forbeholdte adgang til at beregne morarenter i sig selv udgør tilstrækkelig hjemmel,¹¹¹ smh. sag 528/1993 (under 6.4.2) og sag 167/2000:

»Ankenævnet finder, at en ret til at forhøje renten på et lån i anledning af misligholdelse må være betinget af, at pengeinstituttet eller finansieringsselskabet har forbeholdt sig denne ret i selve lånekontrakten (købekontrakten) eller i hvert fald i almindelige betingelser eller lignende, hvortil der henvises i lånekontrakterne, og som er udleveret til låntageren. Denne forudsætning er ikke opfyldt i det foreliggende tilfælde, hvor indklagedes overtræksrente alene fremgik af indklagedes prisliste.«

Morarente, som overstiger kreditrenten, kan selvsagt kun beregnes, i det omfang der foreligger betalingsmisligholdelse, jf. herved sagerne 851/1994 og 225/1997, hvor Pengeinstitutankenævnet bl.a. udtalte:

»En betingelse for, at et pengeinstitut kan ændre renten på et lån fra sædvanlig rente til misligholdelsesrente, må være, at lånet er opsagt til indfrielse. Det må efter det foreliggende lægges til grund, at dette ikke var tilfældet i begyndelsen af 1993, da indklagede ændrede renten på klagerens lån til misligholdelsesrente, og der synes heller ikke at være givet klageren meddelelse om renteændringen. Indklagede findes herefter at have været uberettiget til at beregne sig misligholdelsesrente af klagerens gæld ...«.

Der foreligger så vidt ses kun enkelte afgørelser, der har tilsidesat beregnede morarenter som urimeligt høje.¹¹² I sag 441/1998 havde banken i perioden 1994-1998 anvendt en kreditrentesats mellem 14,75% og 15,75% og af restancer som følge af for sen eller manglende betaling af ydelser beregnet sig et rentetillæg (overtræksrente) på 9 procentpoint, ligesom der var opkrævet rykkergebyrer. Ankenævnets flertal fandt ikke »fuldt tilstrækkeligt grundlag« for at tilsidesætte »overtræksrentesatsen« som urimelig, mens mindretallet var af den modsatte opfattelse og ville nedsætte til 6% p.a.

111. Jf. Pengeinstitutankenævnets formand i *Årsberetning 1997* s. 7, *Tilsynets Årsberetning for 1986* s. 51 samt *U 1991.354 Ø*, hvor pengeinstituttet støttede sit krav på morarente på de Almindelige Forretningsbetingelser, men ikke fik medhold. Landsretten udtalte bl.a., at gældsrevet indeholdt detaljerede bestemmelser om virkningerne af misligholdelse, herunder dækning af pengeinstituttets omkostninger, men intet om, at renten ved misligholdelse ville blive forhøjet. – Dommen fastslår det rigtige princip, men viser ved nærmere gennemlæsning, at det pågældende gældsrev i punkt 11 faktisk indeholdt den efterlyste bestemmelse.

112. Se derimod under 5.3 om overtræksrente.

Derimod tilsidesatte et enigt nævn i sag 3/2000 overtræksrente/misligholdelsesrente på en i 1986 etableret erhvervskassekredit, idet det af pengeinstituttet fastsatte tillæg på 12% points til produktrenten (på 11%) i lyset af renteniveauet i 2000 fandtes urimeligt højt; rentesatsen burde nedsættes til produktrenten med tillæg af 6% points.

5.3. Overtræksrente¹¹³

Pengeinstitutankenævnet har i enkelte afgørelser fundet anledning til at fremkomme med principielle udtalelser om pengeinstitutters beregning af overtræksrente.

Sag 178/1988, der angik overtræk af en budgetkonto, blev afgjort i klagerens favør med bl.a. følgende principielle bemærkninger:

»... ikke ... tilladelse til at overtrække kontoen. Indklagede har derfor som udgangspunkt været berettiget til at opkræve overtræksrente efter almindelige regler herom.

Det er imidlertid Ankenævnets opfattelse, at indklagede, da overtræk begyndte at forekomme – efter det af klageren oplyste i 1981 og med vekslende debetsaldi – inden rimelig tid burde have gjort klageren opmærksom på, at der af sådanne overtræk beregnes ikke blot sædvanlig rente, men herudover et særligt tillæg for overtræk. Da dette ikke er sket, og da klageren så vidt ses først kunne blive opmærksom herpå ved modtagelsen af kontoudskrift pr. 16. august 1988, bør indklagede tilbagebetale klageren det særlige overtrækstillæg, ikke blot som sket med en anden begrundelse fra 1. januar 1987, men tillige for perioden fra 16. august 1983.«

Lignende afgørelser i sagerne 111/1991, 584/1991* og 232/1998, der – øjensynligt inspireret af kreditaftalelovens § 12 – alle fastsatte fristen for underretning til tre måneder.

Sag 111/1991 angik desuden spørgsmålet om, hvorvidt pengeinstituttet overhovedet var berettiget til overtræksrente i et tilfælde, hvor en kassekredits maksimum blev overskredet ved første rentetilskrivning. Kassekreditkontrakten indeholdt den jævnlige forekommende klausul om, at kunden ved overskridelse af maksimum på grund af rente- og provisionstilskrivning har pligt til at indbetale det overskydende beløb senest 8 dage efter at have fået meddelelse herom. Pengeinstituttet gjorde gældende, at klausulen ikke bevirkede, at overtræksrenteberegning var betinget af meddelelse. Nævnet lagde til grund, at kunden var klar

---

113. For så vidt angår forhold omfattet af kreditaftaleloven henvises til lovens § 12, se nærmere herom *Lennart Lyng Andersen: Kreditaftaleloven med kommentarer* (3. udg. 2001) s. 136 ff.

over, at renter og provision blev tilskrevet kvartalsvis, og at han derfor måtte indse, at maksimum blev overskredet. Pengeinstituttet fandtes som udgangspunkt at have haft krav på overtræksrenter; den nævnte klausul blev således ikke tillagt betydning for spørgsmålet.

I sag 59/1989 blev et længerevarende overtræk, som parterne havde ført forhandlinger om, først belagt med den særlige overtræksrente, efter at klageren havde meddelt, at han ville overføre sit engagement til andet pengeinstitut. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at pengeinstituttet under de foreliggende omstændigheder havde været berettiget til at debitere overtræksrente.

I sag 128/2000 fandt Pengeinstitutankenævnets flertal det ikke godtgjort, at pengeinstituttet havde haft aftalemæssig hjemmel til at trække låneydelser fra klagerens lønkonto, men udtalte samtidig at pengeinstituttet efter almindelige regler om modregning havde været berettiget til at hæve på indeståendet på lønkontoen til dækning af lånet. Kontohaveren fandtes også at hæfte for den gennem de selvbestaltede træk på lønkontoen oparbejdede negative saldo på ca. 30.000 kr., idet dette beløb var anvendt til nedbringelse af klagerens udlånskonto. Da disse overførsler imidlertid ikke var sket efter aftale med kontohaveren, var pengeinstituttet ikke berettiget til at kræve kreditrente og ej heller overtræksrente af den negative saldo på lønkontoen, men alene forrentning efter rentelovens regler. Mindretallet fandt, at overførslerne fra lønkontoen havde været berettiget, og lagde til grund, at klageren ikke er blevet ringere stillet ved, at det var lønkontoen, der gennem de nævnte overførsler kom i overtræk, i stedet for lånet, hvilket ville have været konsekvensen, hvis ydelserne ikke var overført til lånet fra lønkontoen.

Kassekreditkontrakter savner ofte vilkår om kredittens udløb, idet det alene er fastsat, at aftale om afvikling skal indgås inden en nærmere angivet dato. At denne dato indtræder, er ikke ensbetydende med, at der uden videre indtræder et overtræk, der kan udløse krav på overtræksrente. Jf. således sagerne 331/2004 og 291/1998 med fremhævelse af, at pengeinstituttet burde have opsagt kreditaftalen, såfremt det ikke kunne accepteres, at kreditten efter den angivne dato henstod uden afvikling.

I sag 290/1993* var en indlånskonto overtrukket med ca. 20.000 kr. som følge af overførsler til kundens lån i samme pengeinstitut. Efter at udlånet var dækket ved realisation af stillet tredjemands pant, anlagde banken inkassosag mod kunden vedrørende overtrukket, som banken krævede forrentet med en sats på p.t. 25% p.a. Pengeinstitutankenævnet udtalte i enighed, at banken efter almindelige regler var berettiget til at forlange, at ubevilgede overtræk af indlånskonti skal forrentes med en sats, der overstiger den sædvanlige udlånsrente.

Nævnsflertallet fandt imidlertid, at satsen på p.t. 25% var urimeligt høj; i betragtning af, at renten (p.t. 19,75%) for bevilgede overtræk på indlånskonti i sig selv var høj i forhold til det almindelige renteniveau, var der kun »plads« til et

mindre tillæg på 2%-points hertil ved ubevilgede overtræk; overtræksrenten skulle således nedsættes til 21,75% p.a. Mindretallet fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for at anse den anvendte sats for urimelig.

I sag 394/1993 fandt et enigt Nævn en rente på 32% urimelig høj. Flertallet fandt, at debetrentesatsen på 21,5% p.a. (pr. 15. marts 1993), som banken havde taget udgangspunkt i, i sig selv var så høj i forhold til det almindelige renteniveau, at der ikke i tillæg hertil burde kunne kræves overtræksrente eller -provision. Mindretallet, der som nævnt også anså 32% for urimeligt højt, fandt, at banken som overtræksrente burde kunne kræve et rimeligt tillæg til de 21,5%.

Kapitel 6

Kaution og tredjemandspant

Som på så mange andre områder inden for bankjuraen var retsudviklingen på kautionsområdet længe nærmest immun over for de forbrugerbeskyttelsessynspunkter, som har gjort sig gældende på andre områder. Oprettelsen af Pengeinstitutankenævnet medførte en forbedring af beskyttelsen af private kautionister takket være derved forbedrede muligheder for tvistpåkendelse og for, at Ankenævnet kunne sætte sit præg på anvendelsen af de kautionsretlige principper i lyset af forbrugerbeskyttelsessynspunkter. Udgangspunktet, også for Pengeinstitutankenævnets retsanvendelse, har imidlertid været den indarbejdede, i ældre teori og retspraksis funderede, praksis, idet kautionsområdet i det store hele har været ulovreguleret.

Klagesagsbehandlingen ved Pengeinstitutankenævnet har givet et indblik i omfanget og beskaffenheden af privatkunders problemer i kautionsforhold. I en nordisk rapport fra 1995 om privat kaution¹¹⁴ blev erfaringerne sammenfattet i,

- at 10-15% af de bankklager, der indtil da var indgivet til Ankenævnet (og de tilsvarende nævn i de øvrige nordiske lande), vedrørte kautionsforhold,
- at sagerne forholdsvis ofte gav anledning til vanskelige bevisspørgsmål,
- samt at de væsentligere kundeproblemer dækkede et bredt spektrum spændende fra utilstrækkelig forhåndsinformation til kautionisten over urimeligt vidtgående aftalevilkår til utilstrækkelig underretning i forbindelse med hovedskyldnerens misligholdelse.

Erfaringerne fra Pengeinstitutankenævnets arbejde gav tillige anledning til, at der i forbindelse med »Retningslinjer om etik i pengeinstitutternes rådgivning« i juni 1994 udsendtes en tilkendegivelse vedrørende bankernes anvendelse af kaution. Tilkendegivelsen var (ligesom retningslinjerne) resultatet af forhandlinger mellem Forbrugerombudsmanden, Finansrådet, og Forbrugerrådet. Af tilkendegivelsen fremgik bl.a., at pengeinstitutterne ikke bør medvirke til ydelse af lån mod kaution, hvor kautionsforpligtelsen står i misforhold til kautionistens økonomi, at pengeinstitutterne skal sikre sig, at kautionisten er informeret om

---

114. *Peter Møgelvang-Hansen: Privat kaution for banklån – kautionistproblemer og -beskyttelse* (Nord 1995:40) s. 26 ff. Se i samme retning Pengeinstitutankenævnets daværende formand bl.a. i *Årsberetning for 1989* og *Årsberetning for 1991*.

indholdet og konsekvenserne af kautionsforpligtelsen.¹¹⁵ Tilkendegivelsen er på disse punkter videreført i § 17, stk. 1 og 2, i bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder.¹¹⁶

Trods den megen fokus på problemerne og udtalelser fra højtplacerede bankfolk om, at privatkautioner ikke blev anvendt i samme omfang som tidligere, har Pengeinstitutankenævnet ikke kunnet konstatere nogen mærkbar ændring på området. I *Årsberetning for 1999* udtalte Ankenævnets formand således (s. 5):

»Antallet af klager vedrørende kautionsforpligtelser har gennem årene været betydeligt. Allerede i årsberetningen for 1989 anførte den daværende formand, at der ofte var tale om familiemedlemmer i den ældre aldersklasse med en beskedent økonomi, og han henstillede til pengeinstitutterne at udvise tilbageholdenhed med at modtage kaution i disse tilfælde. Erfaringerne fra Ankenævnet gennem de følgende 10 år giver ikke anledning til at revidere billedet af den typiske klager i kautionssager eller at undlade en gentagelse af den tidligere formands henstilling. Det er med mellemrum blevet fremført, at pengeinstitutterne i betydeligt omfang har begrænset anvendelsen af privat kaution, men dette afspejles ikke på mærkbar måde i Ankenævnet.

Klagerne vedrørende kautionsforpligtelser angår et bredt spektrum af problemer, hvoraf mange må karakteriseres som relativt vanskelige bevismæssigt og/eller juridisk. Det drejer sig eksempelvis om generelle og specielle forudsætninger for påtagelsen af kautionsforpligtelsen, herunder om anvendelsen af det kautionssikrede lån, om kautionsforpligtelsens omfang og om forholdet mellem kautionsforpligtelsen og pant stillet af skyldneren selv.«

En væsentlig del af de problemer, der har vist sig i Ankenævnets praksis, må ses i lyset af, at pengeinstitutternes traditionelle kautionsvilkår er et af det fremmeste eksempler på kontraktvilkår, der er ensidigt fastsat af den stærke part i et kontraktforhold. Det spiller desuden ind, at de traditionelle, civilretlige principper, der regulerer kautionsforhold, lægger op til skønspregede afvejninger af en ofte meget konkret karakter. Dette gør det vanskeligt at opstille operationelle, generelle handleregler til præcisering af bankernes civilretlige forpligtelser, ligesom det gør det vanskeligt på forhånd at vurdere udfaldet af klagesager. Vanskelighederne i så henseende forstærkes af, at de nuancerede vurderinger, som de traditionelle principper lægger op til, forudsætter, at der tilvejebringes detaljerede oplysninger om de konkrete forhold i forbindelse med aftaleindgåelsen

---

115. Se også udtalelserne i Betænkning nr. 1362/1998 om rådgiveransvar s. 156 ff fra et underudvalg under Rådgiverudvalget, som imidlertid samtidig fandt, at kautionsspørgsmål faldt uden for dets kommissorium, og opfordrede til, at der i andet regi blev arbejdet videre med spørgsmålene.

116. Bekendtgørelse nr. 1046/2004 gældende for såvel pengeinstitutter som realkreditinstitutter.

og om de implicerede personers økonomiske forhold på givne tidspunkter; kort sagt forhold, som hyppigt giver anledning til bevismæssige problemer.

I september 2001 offentliggjorde Finansrådet og Forbrugerrådet en »Fælles holdning til regler for privat kaution.«¹¹⁷ Visse af reglerne i »Den Fælles Holdning« blev lovfæstet ved lov nr. 428 af 6/6/2002 og findes nu i om finansiel virksomhed § 48¹¹⁸. »Den Fælles Holdning« dækker bl.a. over, at parterne er enige om,

- at der ikke bør stilles kaution for gammel gæld,
- at en af parterne udarbejdet pjece med generel information om kaution af banken (den långivende eller kautionistens) skal udleveres til og på forhånd gennemgås med kautionisten, således at denne bedre kan overskue kautionsforpligtelsens indhold, omfang og betydning,
- at låntagers bank skal forsyne kautionisten med specifikke oplysninger om låntagers øvrige låneaftaler med banken og give kautionisten kopi af seneste årsopgørelse fra skattevæsenet, seneste 3 lønsedler samt det eventuelt seneste regnskab, hvor der er tale om en virksomhed.
- at kautionsløfter entydigt skal angive kautionsforpligtelsens omfang, hvilket udelukker anvendelse af kautionserklæringer omfattende låntagers fremtidige gældsforpligtelser (såkaldte alskyldserklæringer),
- at kautionisten ikke kan hæfte for et beløb større end lånets hovedstol eller kredittens maksimum ved kautionsaftalens indgåelse, (nu lovfæstet i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 4)
- at kautionsforpligtelser maksimalt skal være gældende i 10 år (for kassekreditter og lån uden fastsat tilbagebetalingstidspunkt dog højst 5 år), således at kautionisten er frigjort, hvis han ikke inden for dette tidsrum er blevet mødt med krav fra banken, (nu lovfæstet i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 6),

---

117. Se www.finansraadet.dk og www.fbr.dk.

118. Videreførelse af Bank- og sparekasselovens § 41 a som affattet ved lov nr. 428 af 6/6/2002. Den »Fælles Holdning« »gælder for« privat kaution fra og med 1/1/2002.

De nye lovregler, jf. bank- og sparekasselovens § 41 a, og nu lov om finansiel virksomhed § 48, trådte i kraft 1/7/2002, således at stk. 4-7 (maksimeringen af kautionshæftelsen, kravet om skriftlig aftale, tidsbegrænsningen af kautionshæftelsen og kravet om årlig meddelelse) anvendes på aftaler indgået den dato eller senere, mens stk. 1-3 (om pengeinstituttets pligt til at underrette om henstand og misligholdelse i hovedforholdet) anvendes også på tidligere indgåede aftaler, hvis de pågældende ydelser er forfaldne efter lovens ikrafttræden). Jf. lov nr. 428 af 6/6/2002 § 19, stk. 4, og § 20, stk. 2. § 48, stk. 7, (kravet om årlig meddelelse om størrelsen af den kautionssikrede forpligtelse) er gentaget i god skik bekendtgørelsens § 17, stk. 3, der gælder for såvel penge- som realkreditinstitutters aftaler og trådte i kraft 1/4/2004.

- at kautionisten hvert år skal have meddelelse om størrelsen af den kautionssikrede forpligtelse, (nu lovfæstet i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 7, og i bekendtgørelse om god skik § 17, stk. 3), og
- at fristen for meddelelse til kautionisten om låntagers misligholdelse nedsættes til 3 måneder, således at overskridelse af fristen for underretning i alle tilfælde får den konsekvens, at kautionisten alene hæfter for det beløb, som låntagerens gæld til pengeinstituttet ville have udgjort, hvis denne havde betalt alle ydelser rettidigt bortset fra 3 måneders perioden¹¹⁹ (nu lovfæstet i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 1 og 2).¹²⁰

Som nævnt er den nu gennemførte, sporadiske,¹²¹ lovregulering til beskyttelse af private kautionister mod pengeinstitutter i væsentlig grad genereret af de temmelig massive erfaringer fra enkeltsager, der er behandlet ved Pengeinstitutankenævnet. Lovreguleringen af de nævnte spørgsmål er dog ikke ensbetydende med, at væsentlige dele af nævnspraksis herefter primært er af retshistorisk interesse. For det første bevirker ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelserne (se dette afsnits femte note), at kun lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 1-3, i det hele er trådt i stedet for den tidligere § 41 i bank- og sparekasseloven; de øvrige ændringer angår kun aftaler indgået 1/7/2002 eller derefter. Desuden er der, selv bortset fra de emner, der nu er undergivet lovregulering, rigeligt at berette fra Pengeinstitutankenævnets praksis på kautionsområdet.

---

119. Overskridelse af 3 månedersfristen medfører desuden, at pengeinstituttet mister sit krav mod kautionisten, i det omfang dennes regreskrav mod hovedpersonen er forringet, selv om den automatiske nedsættelse tages i betragtning, jf. lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 3.

120. Se nærmere *Lennart Lynge Andersen & Nina Dietz Legind* i U 2002 B 347 ff. om ændringerne ved lov nr. 428 af 6/6/2002. Udviklingen og den »fælles holdning« er omtalt af *Mette Frøland* i Julebog 2002 fra Juridisk Institut s. 287 ff. og af *Nina Dietz Legind* i *Lennart Lynge Andersen* (red): Kreditrettens udvikling (2003) s. 149 ff. sammen med bl.a. med de forslag til regulering af kautionsområdet, der er fremsat af Europa-Kommissionen i et forslag til nyt forbrugerkreditdirektiv (KOM (2002)443 (endelig)), der er gengivet og hvis øvrige aspekter er omtalt af *Lennart Lynge Andersen* samme sted s. 11 ff. Den »fælles holdning« er tillige omtalt af *Nina Dietz Legind* i *Privat kaution* (2002) s. 233 ff. og i *Juristen* 2003.274 ff., sidstnævnte sted med særligt henblik på den retlige betydning af de principper, der ikke blev lovfæstede. De nye regler er tillige omtalt af *Nina Dietz Legind* i *Privat kaution for banklån* (2003). Se også *Hans Viggo Godsk Pedersen: Kaution* (6. udg. 2002) og *Hans Helge Beck Thomsen: Kaution og andre solidariske skyldforhold* (2004) s. 127 ff.

121. I Norge og Finland er indført regler, som (tilnærmelsesvis) udtømmende regulerer kautionsforhold (i pengeinstitutsammenhæng). De norske og finske lovregler er nærmere omtalt af *Nina Dietz Legind: Privat kaution – behovet for en kodifikation af privat kaution for banklån* (2002) s. 19 ff. Se også *Viggo Hagstrøm og Ari Huhtamaki* i *Lars Gorton* (red.): *Bankrättsligt seminarium Lund 23-24 mars 2001* (2002) s. 75 ff og s. 87 ff.

Det relativt store antal klager på området er selvsagt funderet i en række, forskelligartede klagetemaer. Et hyppigt fællestema er imidlertid, at klager påstår, at kautionssløftet er ugyldigt (på grund af kautionistens alder, evne til at forstå kautionsforpligtelsens indhold og konsekvenser, manglende information osv.). I afsnit 6.1 behandles en række af disse klager. Under 6.2 omtales – foruden alskyldserklæringerne – en række sager om (kautionistens forventning om) begrænsninger i kautionsforpligtelsen i relation til tid og beløb. Disse sager synes i vidt omfang at kunne være undgået, hvis pengeinstituttet i højere grad havde informeret om kautionsforpligtelsens indhold, jf. herved under 6.2.2 og 6.2.3. Endelig har pengeinstituttets manglende underretning til kautionister om restancer i hovedforholdet været et hyppigt klagetema, jf. bank- og sparekasselovens § 41, der nu er afløst af lov om finansiel virksomhed § 47 og § 48, stk. 1-3, og under 6.3.

En del kautioner i pengeinstitutterne er kaution, som (f.eks.) en hovedandpartshaver påtager sig i anledning af anpartsselskabets lån eller kredit i pengeinstituttet. Der foreligger en del klager angående sådanne »selskabskautioner«, men de fleste klager er blevet afvist under henvisning til Vedtægternes § 2, stk. 3, jf. nedenfor kap. 10.3.3.2.

6.1. Stiftelse af kaution m.v.

6.1.1. Kautionistens person, herunder alder

Fra Pengeinstitutankenævnets start har der været klager over, at pengeinstitutterne benytter ældre kautionister. Klagetemaet har i alle sagerne været, at kautionisten (tredjemandspantsætteren) på tidspunktet for kautionen (pantsætningen) typisk på grund af den pågældendes alder eller sygdom ikke var i stand til at overskue konsekvenserne af sin underskrift, og at kautionssløftet derfor ikke var bindende for kautionisten, jf. værgemålslovens § 46 om ugyldighed, hvis det må antages, at den pågældende, på grund af sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsförvirring eller en lignende tilstand, manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Selv om disse betingelser ikke er tilstede, kan den pågældendes manglende evne til at overskue konsekvenserne af aftalen efter omstændighederne begrunde ugyldighed efter aftalelovens § 36 (eller § 31). Se fra domspraksis *U 1993.949 V*.¹²²

Som det fremgår af nedennævnte sager kan høj alder derimod ikke i sig selv begrunde ugyldighed, idet der som anført af pengeinstituttet i sag 62/2000 »ikke

---

122. Efter vor opfattelse bærer resultatet i den pågældende sag nok så meget præg af, at der forelå kaution for gammel gæld og manglende information.

[kan] sættes lighedstegn mellem alder og evne til at overskue økonomiske sammenhænge«. ¹²³

Se herved sag 36/1988 (tredjemandspantsætter var 80 år ved pantsætningen), 126/1988 (kautionisten 80 år), 185/1988 (75 år), 397/1991 (87 og 82 år), 26/1992 (74 år), 600/1993 (82 år), 606/1995 (83 år), 332/1999 (74 år), 58/1999 (nærmere omtalt under 6.1.2.2) og 376/1999 (68 årig, førtidspensioneret på grund af psykisk lidelse; dissens) 62/2000 (73 år). I disse sager fandt Ankenævnet(s flertal) det ikke godtgjort, at kautionisten/tredjemandspantsætteren havde været ude af stand til at forstå dispositionen. I sag 239/1988, hvor et flertal statuerede, at en tredjemandspantsætning var ugyldig, henvises bl.a. til pantsættens alder (85 år). Se om sagen nedenfor.

I sag 7/1999 havde den nu afdøde kautionist kautioneret for lån til naboens søn og svigerdatter. Klageren (kautionistens søn) anførte, » at han ikke var bekendt med den omhandlede kaution, idet han i så fald ikke havde overtaget boet til privat skifte. Hans far var på kautionstidspunktet 76 år. Det er hans overbevisning, at faren ikke forstod konsekvenserne af kautionsforpligtelsen, idet han på intet tidspunkt havde til hensigt at lade klageren som enearving overtage en sådan forpligtelse.« Ankenævnet fandt ikke, at der var godtgjort omstændigheder, der kunne føre til ugyldighed. Samme udfald fik sagerne 555/1994 og 386/1998, der angik lignende tilfælde, hvor kautionistens arvinger havde vedgået arv og gæld, men helst var fri for kautionsforpligtelsen.

Af sag 1/1989 fremgår, at kautionisten var 72 år på tidspunktet for kautionen (1987), og at hun i 7 år havde boet på plejehjem på grund af alderdomssvækkelse og hukommelsesbesvær. Kautionistens svigersøn, der i 1986 havde fået generalfuldmagt, henvendte sig inden klagen til Pengeinstitutankenævnet til sparekassens advokat, der oplyste, »at kautionstilsagnet var en nødvendig betingelse for bevilling af den pågældende kassekredit [til klagerens søn], at samtlige klagerens børn ifølge det oplyste skulle have tiltrådt kautionen, og at tilsagnet ... blev underskrevet i kautionistens eget pengeinstitut.« Pengeinstitutankenævnet afviste klagen i medfør af Vedtægternes § 7, stk. 1 (bevisførelse).

I sagerne 336/1989 og 165/2002 var tredjemandspantsætter henholdsvis 90 år (og angiveligt ude af stand til at forstå konsekvenserne) og 88 år (og angiveligt senil dement); afvisning efter § 7, stk. 1. I sag 649/1992 var kautionisten 78 år. Også denne sag blev afvist efter § 7, stk. 1, da Ankenævnet ikke ville tage stilling til rækkevidden af en lægeerklæring. Jf. desuden sag 353/2001, hvor statsamtet havde beskikket en værge efter værgemålslovens § 5, stk. 1, jf. 3, til at varetage klagerens interesser under en fogedsag; bevisførelsen angående kautionens ugyldighed efter samme lovs § 46 fandtes at burde ske ved domstolene.

---

123. Den generalisering, der ligger til grund for lovreglerne om mindreåriges umyndighed, hviler derimod på det stik modsatte synspunkt.

Sagerne 219/2001 og 286/1995 fik samme udfald; sidstnævnte sag angik kaution og pantsætning for en søns lån stillet af en 73-årig, som ifølge klageren (den afdøde kautionists datter) ikke havde været »»ved sine fulde fem« efter en hjerneblødning«; af sagen fremgår i øvrigt, at kautions- og pantsætningsdokumenter var underskrevet i hjemmet, og at klageren, efter den seneste forhøjelse, havde meddelt pengeinstituttet, at hendes mor ikke var klar over konsekvenserne af de forpligtelser, hun havde påtaget sig; ifølge indklagede kontaktede man herefter telefonisk klagerens mor, der bekræftede, at hun kendte konsekvenserne.

De i sådanne sager blotlagte problemer var anledningen til, at Pengeinstituttankenævnets formand i allerede *Årsberetningen for 1989* udtalte følgende:

»Jeg finder grund til endelig at fremdrage et enkelt problem i forbindelse med kautionsforpligtelser, hvorom et betydeligt antal klager drejer sig. Der er særdeles hyppigt tale om kaution, stillet af familiemedlemmer i den ældre aldersklasse og med en beskeden personlig økonomi. Man kan have den opfattelse, at pengeinstitutter overhovedet ikke burde give lån mod kaution fra familiemedlemmer og for den sags skyld andre, der ikke er rimeligt økonomisk stærke, og man kan i hvert fald på grundlag af indvundne erfaringer henstille, at spørgsmålet om kaution i disse tilfælde, og når der er tale om mennesker i en høj alder, overvejes meget nøje, og at det virkelig alvorligt sikres, at disse mennesker er fuldt ud klar over den – ofte meget – betydelige risiko, de udsætter sig for ved at påtage sig en kautionsforpligtelse.«¹²⁴

Se om spørgsmålet også sag 472/1990, hvor tredjemandspantsætter på tidspunktet for håndpantsætningen var 83 år og et år efter blev sat under lavværge-mål. Ifølge klageskrivelsen var hun stærkt præget af senilitet og depression. Ankenævnet afviste sagen efter Vedtægternes § 7, stk. 1. Samme udfald fik sag 318/1999 (ifølge fremlagt lægeerklæring led kautionisten (der endnu ikke var 70) på underskrivelsestidspunkt af tiltagende demens; senere var stillet diagnosen Alzheimer).

Efter værgemålslovens § 27 kan en umyndig ikke forpligtes ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld. Reglen indeholder et ubetinget forbud mod, at personer under 18 år (og umyndiggjorte) påtager sig kaution m.v. Der findes ikke Ankenævns-sager herom.

Med hensyn til kautionstilsagn afgivet af meget unge personer henvises til sagerne 483/1991 og 483 a/1991, hvor det ikke blev tillagt betydning, at klageren var 18 og 20 år, da hun kautionerede for sin fars engagementer. Under forløbet var datterens børneopsparing blevet afskrevet som en ekstraordinær ydelse på faderens billån. Den unge alder blev heller ikke tillagt betydning i sagerne

124. Formanden vendte tilbage til spørgsmålet i *Årsberetningen for 1991*, særlig rettet på alskuldserklæringer.

616/1991 (20 år) og 157/2000 (18 årigs kaution for sin mors lån; dette blev anvendt til at indfri gammel gæld). Sag 479/1989 er noget atypisk: En 18-årig påtog sig i september 1987 kaution for et lån på 15.050 kr., som en bank ydede til en af kautionistens jævnaldrende venner. Kautionisten var arbejdsløs og modtog laveste ungdomsydelse. Efter at banken i juli 1988 havde gjort kautionsforpligtelsen gældende, ydede en anden bank kautionisten et lån, der blev anvendt til indfrielse af kautionsforpligtelsen. Klageren påstod herefter, at han ikke hæftede for det nye lån. Ankenævnet gav banken medhold, da der ikke var godtgjort sådanne omstændigheder i forbindelse med lånet, at klageren kunne fritages for lånet.

6.1.2. Særligt om informationskravene til pengeinstitutterne

Et stort antal sager vedrører spørgsmålet om pengeinstituttets information af kautionisten, inden denne forpligter sig. Det drejer sig både om generel information om, hvad der kan være konsekvenserne af at påtage sig kaution eller tredjemandspantsætning, og om de mere konkrete risikofaktorer, såsom hovedpersonens økonomiske forhold etc., se herom under 6.1.2.2. Et særligt tema, der optræder hyppigt og har været jævnlige tilbagevendende, lige fra Pengeinstitutankenævnets første dag, er kaution eller tredjemandspantsætning for gammel gæld og andre tilfælde, hvor provenuet af det sikrede lån ikke stilles til hovedpersonens disposition, se herom under 6.1.2.1.

Sådanne sager er, til trods for Pengeinstitutankenævnets indsats gennem mere end 15 år, stadig talrige og vedblivende centreret om stort set samme temaer. Dette forhold peger i retning af, at pengeinstitutternes information af kautionisterne generelt er for dårlig. Selv om nogle kautionister, når forpligtelsen bliver aktuel, formentlig er chanceryttere, illustrerer sagerne, at der behov for mere og bedre information af kautionister både om kautionsinstituttet generelt og – navnlig – om de spørgsmål, der knytter sig til det enkelte kautionsengagement.

Sagerne illustrerer også, at pengeinstitutterne ofte forlader sig på mundtlig orientering – i mange af sagerne har påstand stået mod påstand. Efter omstændighederne indebærer dette, at sagerne enten må afgøres »på bevisbyrden« eller efter omstændighederne afvises som uegnede til nævnsbehandling, jf. Vedtægternes § 7, stk. 1. Selv om det nok er uundgåeligt, at en del sager må afgøres på disse måder, fordi faktaunderlaget ikke i alle sager kan være fyldestgørende, må det være i alle parter velforståede interesse at begrænse antallet af sådanne sager. Eftersom det i sagens natur er ikke så lidt nemmere at sikre sig dokumentation for, at man har givet en oplysning, end at dokumentere, at man ikke har modtaget information, er det nærliggende, at pengeinstitutterne som den professionelle part gør en systematisk indsats med henblik på at minimere de bevis-

mæssige problemer med hensyn til oplysningspligtens opfyldelse. Som det fremgår af en del af de sager, der omtales i det følgende, synes visse pengeinstitutter da også at have taget skridt i denne retning. Og som nærmere omtalt i indledningen til kapitel 6 og under 6.1.2.2 har pengeinstitutterne i samarbejde med Forbrugerrådet gennem »Den Fælles Holdning« forsøgt at give informationsindsatsen et generelt »løft«. Det er det selvsagt for tidligt at sige noget om, hvorvidt og hvordan dette vil give sig udslag i praksis, herunder i antallet og indholdet af klager til Pengeinstitutankenævnet.

6.1.2.1. Gammel gæld/likviditetsforudsætning

Kan en låntager ikke (længere) klare sine betalinger på eksisterende usikrede lån, eller ønsker en låntager af andre grunde at omlægge sin gæld, er pengeinstitutterne ofte indstillet på at gå med til at »samle« lånene i ét nyt lån, hvis løbetid og betalingsplan stemmer bedre overens med hovedpersonens (aktuelle) betalingsevne. En lignende situation kan foreligge, når en kassekreditkontrakts maksimum forhøjes for at bringe et eksisterende overtræk på kontoen ud af verden eller for at indfri anden gæld.

Det har i sådanne tilfælde ikke været ualmindeligt, at pengeinstituttet betinger det nye lån eller kreditforhøjelsen af sikkerhed i form af kaution.¹²⁵ Alt efter omstændighederne kommer kautionen til at sikre et allerede konstateret tab for pengeinstituttet, en gældspost, som hovedpersonen i praksis har haft svært ved at klare, og/eller et lån, som ikke (fuldt ud) tilføjer hovedpersonen ny likviditet. Hvis der i forbindelse med omlægningen (som det synes at være udbredt praksis i pengeinstitutterne) oprettes helt nye lånedokumenter, fremtræder forholdet imidlertid (alt andet lige) efter dokumenternes indhold som ethvert andet låneforhold uden sådan forhistorie.

Kendskab til de særlige risikomomenter, der kan gøre sig gældende i de nævnte tilfælde, er typisk vigtig for kautionistens beslutning, hvortil kommer, at kautionister, i hvert fald når de ikke handler erhvervsmæssigt, i mangel af oplysning om andet, normalt må formodes at gå ud fra, at der ved det kautionssikrede lån tilføres hovedpersonen ny likviditet.

Det er da også fastslået i lang og fast praksis ved Pengeinstitutankenævnet, at en kautionist i almindelighed må kunne forudsætte, at provenuet af et kautionssik-

125. Ifølge »Den Fælles Holdning« er Finansrådet og Forbrugerrådet enige om, at ikke bør stilles kaution for gammel gæld. Så vidt ses, er denne enighed (endnu) ikke udmøntet i nærmere regler eller retningslinjer, jf. *Nina Dietz Legind: Privat Kaution for banklån* (2003) s. 55. Se herved sag 64/2004, hvor mindretallet ville tillægge manglende iagttagelse af reglen ugyldighedsvirkning i et tilfælde, hvor kautionisten var bekendt med forholdet.

sikret lån stilles til hovedpersonens disposition, således at banken forud må underrette kautionisten, såfremt dette ikke er tilfældet.¹²⁶

Jf. således allerede sagerne 22/1988 og 138/1988 om den situation, at en bestående kredit forhøjes mod kaution, og at provenuet anvendes til at nedbringe bankens tilgodehavende hos hovedpersonen. Pengeinstituttet kunne på grund af manglende underretning ikke gøre kautionen gældende mod kautionisten. Samme spørgsmål – og samme resultat – optræder i bl.a. sagerne 437/1989, 439/1989 og 257/1998.

Pengeinstitutankenævnets praksis kan på dette punkt ses som en udmøntning af den traditionelle forudsætningslære: kautionisters typiske forventning om, at lånet stilles til låntagers disposition, er en »typeforudsætning«, hvis urigtighed i det enkelte tilfælde er ensbetydende med, at kautionisten svævede i en kendelig vildfarelse, som bevirker, at kautionssløftet er ugyldigt, medmindre kautionisten inden aftalens indgåelse blev underrettet om eller i øvrigt var bekendt med, hvordan det i virkeligheden forholdt sig.

Ved kaution for gammel gæld må pengeinstituttet således særligt sikre sig, at kautionisten er opmærksom på hovedfordringens særlige karakter.¹²⁷ I sag 125/1990 oplyste Sparekassens direktør under klagesagen, at »han som eneste gang i sit 34-årige virke hos indklagede havde bedt samtlige [5] kautionister møde samtidig til underskrift af lånedokumentet for at orientere om den store risiko, der var tilstede.« Pengeinstitutankenævnet lagde – bl.a. under henvisning til denne erklæring – til grund, at klagerne var blevet orienteret om den med kautionen forbundne risiko.

Det er efter den nævnte praksis ikke afgørende, at den gamle gæld er misligholdt eller i øvrigt frembyder særlige risici. Det centrale er som nævnt, at provenuet af det kautionssikrede lån ikke stilles til låntagers disposition, dvs. at kautionen angår allerede eksisterende gæld (»gammel gæld«), jf. f.eks. sag 34/1991 (dissens for at anvende Vedtægternes § 7 (bevis)), 42/1991 og 428/1991. I sag 246/1989 var lånet stiftet og udbetalt den 28/1/1985, medens kautionserklæring blev underskrevet den 16/9/1985. Kautionserklæringen var afgivet på et særskilt dokument, der viste kontonummer på det sikrede lån, men ikke dets hovedstol eller stiftelsesdato. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at pengeinstituttet har pligt til at oplyse kautionisten om, at kautionen skal stilles for en allerede eksisterende gæld. Klageren var herefter ikke bundet af kautionserklæringen.

Er der delvis tale om kaution for gammel gæld, indtræder der efter nævnspraksis alene partiel ugyldighed, jf. således f.eks. sag 283/1992 og sag

126. Juridisk praksis ligger på linje hermed, jf. *U 2001.663 V*.

127. Herudover må det antages, at de krav, der i almindelighed (dvs. også uden for »gammel gæld-tilfældene«, se under 6.1.2.2) stilles til bankens oplysninger, (alt andet lige) skærpes ved kaution for gammel gæld, jf. i denne retning *U 1994.126 V*.

573/1994, der angik begrænset kaution i forbindelse med forhøjelse af hovedpersonens lån til 350.000 kr.:

»Klageren kunne, da han påtog sig kautionsforpligtelsen i 1987, med føje forudsætte, at indklagede i den forbindelse ydede debitorerne yderligere kredit af mindst samme størrelse som det beløb på 100.000 kr., med hvilket han påtog sig at hæfte. Dette var imidlertid ikke tilfældet, idet der alene blev ydet en yderligere kredit på 50.000 kr. Det er ikke godtgjort, at indklagede oplyste klageren herom, eller at denne i øvrigt var bekendt hermed. Klagerens kautionsforpligtelse findes herefter alene at have været gyldigt stiftet for så vidt angår 50.000 kr. ...«

Ovennævnte principper anvendes i nævnspraksis tilsvarende på tredjemandspantsætning. Jf. f.eks. sagerne 381/2000 og 436/2000, hvor et ejerpantebrev på 80.000 kr. var håndpantset i anledning af et samtidig ydet lån på 40.000 kr. til pantsætters daværende samlever; imod klagerens benægtelse fandtes det ikke godtgjort, at klageren i forbindelse med pantsætningen af ejerpantebrevet var klar over, at sikkerhedsstillingen tillige omfattede samleverens gæld i henhold til den eksisterende kassekredit. Det fremgår (forudsætningsvis) af begge de nævnte afgørelser, at en pantsætningserklærings alskyldklausuls helt uspecificerede reference til, at sikkerheden omfatter (også) al eksisterende gæld, selvsagt ikke i sig selv er tilstrækkelig til at bibringe kautionisten/tredjemandspantsætteren viden om, at der i det konkrete tilfælde stilles sikkerhed for gammel gæld.

Sag 574/1994 angår »likviditetsforudsætningens« nærmere anvendelse på tredjemandspantsætning med alskyldklausul (i (må det vel antages) tilfælde, hvor det ligger klart, at pantsætningen også omfatter den eksisterende gæld):

»En tredjemand, der stiller pant til sikkerhed for den gæld, som til enhver tid måtte påhvile debitor over for et pengeinstitut, må i almindelighed kunne gå ud fra, at der i forbindelse med pantsætningen stilles yderligere kredit til rådighed for debitor af mindst samme størrelse som pantets værdi [in casu ca. 110.000 kr.]¹²⁸.

I det foreliggende tilfælde var kassekreditens saldo ca. 145.000 kr. på pantsætningstidspunktet. Kassekreditens maksimum blev i forbindelse med pantsætningen straks forhøjet til 200.000 kr. og i marts 1993 til 245.000 kr. Indklagede accepterede yderligere betydelige træk ud over dette maksimum, idet saldoen var ca. 320.000 kr., da kreditten i oktober 1993 blev omlagt til et fast lån.

Ankenævnet finder, at klageren under disse omstændigheder ikke kan gøre gældende, at indklagede har handlet i strid med den nævnte typeforudsætning«.

Formodningen for, at kautionisten/tredjemandspantsætteren, når der stilles sikkerhed for gammel gæld, svævede i en ugyldighedsbegrundende, kendelig vildfarelse, kan som nævnt brydes ved bevis for, at kautionisten enten modtog oplysning herom fra banken eller ad anden vej var bekendt med forholdet.

---

128. Vor tilføjelse.

I sagerne 544/1995 og 344/1989 anså Nævnet det for godtgjort, at banken havde opfyldt informationspligten. I sidstnævnte sag var kautionstilsagnet afgivet på lånedokumentet, og på dettes forside var anført, at godt 20.000 kr. af lånet på 35.000 kr. var en forhøjelse. Lignende afgørelse i sagerne 456/1996*, 255/1998 og 405/1999 (dissens af andre grunde). I sagerne 318/2001 og 257/2002 var oplysningspligten opfyldt, idet det var oplyst eksplicit i aftalen, at der var tale om kaution for gammel gæld; i sag 318/2001 var anvendt følgende formulering:

»inden underskrift på dokumentet er jeg blevet vejledt om følgende særlige forhold:

– at det/den kautionssikrede lån/kredit ikke stilles til debitors disposition, men benyttes til betaling af andre af debitors forpligtelser over for banken.«

Tilsvarende afgørelser i sagerne 306/2003, 373/2003 og 381/2002, hvor det fremgik af kautionserklæringen, at kautionslånets »nettoprovenu anvendes til indfrielse af bestående fordringer«, og i sag 421/1996, hvor Pengeinstituttankenævnet lagde vægt på referatet af et møde, hvis konklusioner ifølge kautionserklæringen var tiltrådt af kautionisten.

I sag 400/1990 afviste Ankenævnet sagen under henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1. Kautionisten havde oplyst, at han ikke var orienteret om, at låneprovenuet skulle anvendes til nedbringelse af restancer til kreditforeningen og overtræk på sønnens lønkonto, medens banken fastholdt, at kautionisten var orienteret herom, og at han var blevet orienteret om et nyt budget udarbejdet for sønnen og dennes samlever. Lignende afgørelse i sag 189/2002. Også sagerne 341/1992, 496/1992, 203/1993 og 255/1998 afvistes efter Vedtægternes § 7 – i de to sidstnævnte tilfælde under henvisning til, at kautionisten var gift med hovedpersonen. Også i sag 258/1998 stod påstand mod påstand med hensyn til spørgsmålet om forudgående underretning; sagen blev afvist efter Vedtægternes § 7, stk. 1, med den bemærkning, at bevistvivlen i givet fald måtte afklares under en allerede verserende retssag mellem parterne.

I sagerne 93/1999 og 94/1999 blev provenuet af kautionslånet hovedsagelig anvendt til afværgelse af en tvangsauktion; udtalt, at der ikke forelå kaution for gammel gæld, og at kautionisten i øvrigt erkendte at have været bekendt med, at der var begæret tvangsauktion, hvorfor han havde måttet indse det som en nærliggende mulighed, at provenuet af kautionslånet eller en del heraf ville blive anvendt til afværgelse af tvangsauktionen.

Herudover foreligger der selvsagt heller ikke ugyldighed, hvis kautionisten i forvejen hæftede for den gamle gæld, jf. sagerne 378/1997 og 480/2002, hvor forældre i september 1996 påtog sig kaution for deres søns billån på 182.800 kr., og hvor de i forbindelse med, at sønnen udskiftede bilen i 1998, kautionerede for et nyt lån på ca. 230.000 kr., hvoraf ca. 151.000 kr. blev anvendt til indfrielse af det i 1996 ydede lån. Tilsvarende afgørelse i sag 353/2001. I sag 245/2003

påstod pengeinstituttet, at kautionisten, der havde kautioneret for sin samlevers gamle gæld, var bundet af et tidligere (under sagen udokumenteret) kautionsløfte for den gamle gæld; sagen blev i overensstemmelse med nævnflertallets votum afvist efter Vedtægternes § 7, stk. 1, som bevisuegnet, mens mindretallet ville afgøre sagen »på bevisbyrden«, dvs. til fordel for klageren.

Betoningen af kautionisters »likviditetsforudsætning« indebærer som nævnt ovenfor, at bankens oplysningspligt ud fra »gammel gæld-synspunkter« strækkes videre end til tilfælde med en særlig risiko for misligholdelse. Af (et flertal) ved Pengeinstitutankenævnet er det således lagt til grund, at bankens særlige oplysningspligt også gælder, når der i forbindelse med hovedpersonens bankskifte optages kautionssikret lån i den nye bank til »overførsel« (dvs. indfrielse) af lån i den gamle. Jf. således Pengeinstitutankenævnets flertal i sagerne 79/1992 og 116/1993. Sidstnævnte sag illustrerer en række kautionsretlige spørgsmål:

Klageren – en mormor – havde for det første påstået tredjemandspantsetningsaftalen tilsidesat, da det ydede lån ikke i fuldt omfang var anvendt til ombygning (men delvis til indkøb af forbrugsgoder). På dette punkt fik klageren ikke medhold, idet intet fremgik af lånedokumentet om lånets anvendelse, og heller ikke et forudsætningssynspunkt kunne føre til dette resultat.

Herefter udtalte det samlede Nævn sig i overensstemmelse med det ovenfor anførte om gammel gæld, men to medlemmer fandt (som dissensen i sag 79/1992), at dette princip ikke gælder, når det gamle lån, der indfries med provenuet af det nye, ikke er ydet af det pågældende pengeinstitut.

Om bevisbyrden udtalte det samlede Nævn:

»Efter Ankenævnets opfattelse har pengeinstituttet bevisbyrden for, at pantsætteren på forhånd er klar over, at låneprovenuet skal anvendes til indfrielse af gammel gæld og – såfremt denne bevisbyrde ikke løftes – tillige bevisbyrden for, at pengeinstituttet har oplyst pantsætteren herom. Det er endvidere nævnets opfattelse, at følgen af, at det ikke af pengeinstituttet godtgøres, at pantsætteren på tidspunktet for pantsætningen var eller blev klar over, at provenuet skulle anvendes til indfrielse af gammel gæld, må være, at pantsætteren er frigjort for sin forpligtelse over for pengeinstituttet i det omfang, det ved pantsætningen sikrede lån er anvendt til betaling af gammel gæld.«

Tre medlemmer afviste herefter klagen efter Vedtægternes § 7, stk. 1, mens et medlem under henvisning til den bevisvurdering, der havde fundet sted i fogedretten,¹²⁹ lagde til grund, at klageren ikke var bekendt med, at lånet delvis skulle anvendes til indfrielse af gammel gæld.

---

129. Fogedretten i Tårnby (FS 2980/91) havde fremmet sagen for et mindre beløb end påstået af pengeinstituttet, da retten ikke fandt det godtgjort, at klageren var tilstrækkeligt informeret om, at lånet skulle delvis anvendes til indfrielse af gammelt lån.

6.1.2.2. Anden information

Som nævnt i indledningen til kapitel 6 stiller den »Den Fælles Holdning« bl.a. forholdsvis specifikke krav til pengeinstitutternes førkontraktuelle information til private kautionister. For det første skal pengeinstituttet udlevere og med kautionisten gennemgå en af Finansrådet og Forbrugerrådet udarbejdet pjece med generel information om kaution. Og for det andet skal hovedpersonens pengeinstitut give kautionisten specifikke oplysninger om låntagers øvrige låneaftaler med banken og give kautionisten kopi af seneste årsopgørelse fra skattevæsenet, seneste 3 lønsedler samt det eventuelt seneste regnskab, hvor der er tale om en virksomhed.¹³⁰

Kravene efter »Den Fælles Holdning« har »soft law« kvalitet, dvs. er anbefalinger, som ikke i sig selv er retligt forpligtende for pengeinstitutterne. Kravet om generel information om kautionsforpligtelsen modsvares imidlertid af det offentligretlige diktat i § 17, stk. 2, i bekendtgørelsen om god skik, hvorefter pengeinstituttet skal sikre sig, at kautionisten er informeret om indholdet og konsekvenserne af kautionsforpligtelsen. At dømme efter Finanstilsynets vejledning til bekendtgørelsen går § 17, stk. 2, ikke videre i kundebeskyttelsen end »Den Fælles Holdning«, idet det fremgår af vejledningen, at bekendtgørelsens krav kan opfyldes ved udlevering af den nævnte pjece. Overtrædelse af bekendtgørelsens § 17, stk. 2, er for så vidt risikofri, som en førstegangsovertrædelse efter bekendtgørelsen § 35, kun kan begrunde, at Finanstilsynet udsteder et påbud, som kriminaliserer gentagelse, jf. § 36. Det må dog antages, at tilsidesættelse af § 17, stk. 2, tillige kan have civile retlige virkninger til fordel for de pågældende kautionister, se nærmere nedenfor.

I hvert fald hvis retningslinjen i »Den Fælles Holdning« om, at der i det enkelte tilfælde skal gives kautionisten specifikke oplysninger om hovedpersonens økonomiske forhold, bliver almindelig praksis i sektoren, er det nærliggende, trods dette informationskrav i sig selv retligt uforpligtende (»soft law«) karakter, at antage, at også tilsidesættelse heraf kan have civile retlige implikationer.

Den nærmere fastlæggelse af de civile retlige konsekvenser af tilsidesættelse af de nævnte oplysningskrav beror på bl.a. Pengeinstitutankenævnets fremtidige praksis. En nærliggende mulighed (ad modum f.eks. kreditaftalelovens § 23, stk. 3)¹³¹ er en fortolkning, hvorefter tilsidesættelsen af en offentligretlig informationspligt, der har til formål at sikre forbrugere et forsvarligt beslutningsgrundlag, skaber en vis formodning for, at kautionistens beslutningsgrundlag har været mangelfuldt, og at risikoen herfor hviler på pengeinstituttet, der såle-

130. Se nærmere *Nina Dietz Legind: Privat kaution for banklån* (2003) s. 37 ff. og 46 ff. for nærmere omtale af pjecen.

131. Se også under 6.1.2.1 om ugyldighed på grund af kendelig vildfarelse.

des som udgangspunkt må tåle, at kautionisten ikke er bundet (fuldt ud) af kautionssløftet, men således at formodningen kan brydes ved godtgørelse af, at kautionisten til trods for oplysningspligtens tilsidesættelse havde et forsvarligt beslutningsgrundlag. Baseret på et sådant synspunkt forekommer en tilsidesættelse af kautionssløfter at være en mere nærliggende mulighed ved tilsidesættelse af pligten til at informere om specifikke risici end ved undladt oplysning om generelle kautionsretlige forhold¹³².

I dansk ret antages *pengeinstituttets oplysningspligt angående hovedpersonens forhold*¹³³ traditionelt ikke at gå videre end til en pligt til loyalt at give kautionisten oplysning om særlige risikoforhold, der efter de for pengeinstituttet foreliggende oplysninger gør sig gældende, og som den ikke kan påregne, at kautionisten kender til.¹³⁴ I overensstemmelse hermed har pengeinstituttet i hvert fald en almindelig oplysningspligt, når den ligger inde med oplysninger, som indicerer, at hovedpersonens økonomi (alt andet lige) er på vej mod et sammenbrud. På tilsvarende måde som anført ovenfor om gammel gæld/likviditetsforudsætningen (se nærmere under 6.1.2.1) er det i disse tilfælde nærliggende at se oplysningspligten som et udslag af det almindelige aftaleretlige princip om ugyldighed på grund af kendelig vildfarelse.

I sag 397/1993 havde banken ikke informeret kautionisten om, at der, banken bekendt, var indgivet begæring om tvangsauktion over hovedpersonens faste ejendom; kautionisten var ikke bundet. Kautionisten havde udtrykkeligt spurgt banken om hovedpersonens økonomi uden at få oplysningen; resultatet var dog næppe blevet et andet, selv om der ikke var spurgt.

Sag 306/1992* angik en kaution for en brors lån i en mindre sparekasse. Kautionisten fik medhold i, at kautionsforpligtelsen ikke kunne gøres gældende, da hun ikke havde fået oplyst eller var bekendt med, at broren havde indledt en gældssanerings sag (dissens for at anvende Vedtægternes § 7, stk. 1).

I sag 444/1993 blev kautionsforpligtelsen nedsat, da pengeinstituttet ikke i forbindelse med en fornyelse af kautionserklæringen havde orienteret om, at der var en restance på hovedfordringen.

Sag 462/1995* vedrørte kaution for en brors og svigerindes lån på 100.000 kr., som blev krediteret hovedpersonernes kassekredit, hvis saldo herefter var

132. Til illustration af hidtidig praksis ved Pengeinstitutankenævnet angående dette punkt henvises til sagerne 544/1995, 122/2002 og 246/2002.

133. Det følgende angår Pengeinstitutankenævnets hidtidige praksis og tager derfor i sagens natur ikke højde for de ændringer heri, der kan forventes at følge af de i teksten anførte offentligretlige og soft law-baserede krav om information.

134. Se nærmere *Nina Dietz Legind*: Privat kaution – behovet for kodifikation af privat kaution for banklån (2002) s. 108 ff. og samme: Privat kaution for banklån (2003) s. 46 ff. samt *Hans Viggo Godsk Pedersen*: Kaution (6. udg. 2002 s. 19 ff., samt og fra juridiciell praksis *U 1994.126 V* og *U 2001.1293 H*.

ca. 220.000 kr. (negativ); dens aftalte maksimum var 100.000 kr. Få dage senere blev kassekreditten debiteret tre checks med et samlet beløb på ca. 100.000 kr. Mens Pengeinstitutankenævnets mindretal ville afvise sagen med henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1, lagde nævnsflertallet til grund, at kautionisterne ikke var bekendt med, at kassekreditten var overtrukket med mere end 200.000 kr., og fortsatte:

»Vi finder, at der måtte påhvile indklagede en forpligtelse til at gøre kautionisterne udtrykkelig opmærksom på, at der således allerede forelå en aktuel og væsentlig misligholdelse fra debitorernes side. Det er i denne forbindelse uden betydning, at en ikke ubetydelig del af overtrukket efter det oplyste var bevilget af indklagede. Da klagerne som det må lægges til grund heller ikke på anden måde var bekendt med disse forhold, og da det under de beskrevne omstændigheder findes uden betydning, at der umiddelbart efter indbetalingen af kautionslånets provenu på kreditten blev trukket med checks på et tilsvarende beløb,¹³⁵ stemmer vi for at tage klagerens påstand til følge, således at den afgivne kautionserklæring anses for uforbindende for klagerne.«

Spørgsmålet om *pengeinstituttets oplysningspligt vedrørende medkautionisters betalingsevne* synes kun at have foreligget i sagerne 122/1995 og 635/1994. Begge sager havde samme »hovedperson« og udsprang af familiemedlemmers kaution for samme forhold. Mens Pengeinstitutankenævnets flertal i begge sager fastholdt kautionisternes fulde hæftelse med den begrundelse, at banken ikke var forpligtet til at videregive oplysninger om medkautionisten til klageren, ville et mindretal afgøre sagerne efter samme synspunkter, som efter det ovenfor anførte lægges til grund, når det drejer sig om hovedpersonens økonomiske forhold. I sag 122/1995 var mindretallets begrundelse følgende:

»Inden lånet på 48.500 kr. blev bevilget, indhentede indklagede bankoplysninger om en af klagerens to medkautionister. Det fremgik heraf, at den pågældende ikke ejede aktiver med nævneværdig friværdi og ej heller ud fra sit budget kunne påtage sig yderligere forpligtelser.

Vi lægger herefter til grund, at det allerede efter de ved kautionsforholdets etablering foreliggende oplysninger var overvejende sandsynligt, at den pågældende medkautionist ikke ville være i stand til at honorere kautionsfordringen og ej heller de øvrige kautionisters regreskrav, for det tilfælde kautionsforpligtelsen måtte blive aktuel, og at indklagede var bekendt med disse oplysninger.

Da indklagede ikke med føje kunne påregne, at klageren havde kendskab til medkautionistens nærmere økonomiske forhold, og da oplysningen om, at klagerens eventuelle regresfordring nærmest måtte anses for værdiløs, måtte formodes at være relevant for klagerens beslutning om at forpligte sig som kautionist, fin-

---

135. Det indklagede pengeinstitut havde gjort gældende, at der af denne grund ikke forelå kaution for gammel gæld, jf. herom under 6.1.2.1.

der vi, at indklagede havde pligt til at oplyse klageren om den foreliggende særlige risiko, som var indklagede bekendt.

Det bemærkes herved, at vi ikke finder, at reglerne om pengeinstitutters tavshedspligt om enkeltpersoners økonomiske forhold kan tillægges selvstændig betydning ved afgrænsningen af et pengeinstituts pligt til efter almindelige regler om loyalitet over for kontraktpart at henlede dennes opmærksomhed på, at der foreligger særlige risikomomenter. Vi lægger herved bl.a. vægt på, at oplysningspligten kan opfyldes på en måde, som ikke kommer i konflikt med tavshedspligten.

Vi finder ikke i det foreliggende tilstrækkeligt grundlag for at antage, at klageren i det hele ville have undladt at kautionere, hvis hun havde været bekendt med den ene medkautionists økonomiske situation. Oplysningspligtens tilsidesættelse findes i stedet at burde tillægges den virkning, at indklagede i forhold til klageren bør bære risikoen for medkautionistens betalingsevne. Dette indebærer, at klagerens kautionsforpligtelse bør nedsættes med 1/3, svarende til den del, der endeligt skulle påhvile medkautionisten i forholdet mellem denne og klageren. Vi finder ikke, at klageren ved sin underskrivelse af det senere kautionsdokument, der trådte i det oprindeliges sted, har tabt retten til at påberåbe sig, at indklagede tilsidesatte sin oplysningspligt inden kautionsforholdets etablering.

Idet vi i øvrigt er enige med flertallet, stemmer vi herefter for at nedsætte klagerens kautionsforpligtelse med 1/3.«

Også sag 122/1998 angik kautionistens forudsætninger vedrørende en medkautionist; men til forskel fra sag 122/1995 (omtalt ovenfor) bestod den særlige risiko i 1998-sagen i, at medkautionisten ikke blev forpligtet; Ankenævnet udtalte:

»Ved underskrivelsen af allongen den 25. september 1981 kunne klageren berettiget forvente, at H indtrådte som meddebitor. Herved bemærkes, at H var meddebitor på det lån, forhøjelsen vedrørte, og at H's navn var anført i et underskriftsfelt på allongen. Uanset at det ved den efterfølgende fagedforretning viste sig, at såvel H som M var insolvente, finder Ankenævnet, at indklagede må bære risikoen for at klagerens forudsætning for kautionstilsagnet ikke blev opfyldt. Ankenævnet finder herefter, at klageren ikke er bundet af kautionsløftet, og at klageren bør stilles, som om løftet ikke var afgivet.«

I sagerne 297/1996 og 178/2001 udtalte Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttet ikke havde haft pligt til at informere kautionisten om, at risikoen kunne være begrænset, hvis der var stillet krav om, at hovedpersonen, der nu var død, og hvis bo blev behandlet som et gældsfragåelsesbo, havde tegnet livsforsikring.

6.1.3. Gyldighedsspørgsmål i øvrigt

I dette afsnit er samlet en række enkeltstående klager:

Sag 386/2000 angik gyldigheden af klagerens håndpantsettning af et ejerpan-tebrev på 115.000 kr. i fast ejendom til sikkerhed for klagerens forældres enga-

gement. Klageren gjorde gældende, at underskriften var falsk. Selv om dette umiddelbart pegede i retning af afvisning efter Vedtægternes § 7, stk. 1, blev sagens udfald et andet, idet Ankenævnet udtalte:

»Det må efter det foreliggende lægges til grund, at klageren overtog ejerpantebrevet i forbindelse med købet af ejendommen med henblik på finansiering af en eventuel ombygning af ejendommen, og at indklagede var bekendt hermed. Det må endvidere lægges til grund, at indklagede på tidspunktet for oprettelsen af håndpant sætningserklæringen anså klagerens forældres engagement for tilstrækkeligt sikret.

Ankenævnet har ikke mulighed for at bedømme, om underskriften på håndpant sætningserklæringen er falsk.

Under henvisning hertil og til det oplyste om forældrenes økonomiske situation finder Ankenævnet imidlertid, at indklagede, i det omfang det måtte blive fastslået, at pantsætningserklæringen ikke er falsk, men underskrevet af klageren, måtte indse, at der fra klagerens side forelå en vildfarelse med hensyn til indholdet af håndpant sætningserklæringen. Ankenævnet finder derfor, at indklagede er afskåret fra at gøre pantsætningen gældende over for klageren, uanset om håndpant sætningserklæringen rent faktisk bærer klagerens underskrift.«

I sag 606/1992 bestred en kautionist – hovedpersonens mor – at hun vidste, at sønnen var under lavværgemål. Ankenævnet afviste sagen under henvisning til Vedtægternes § 7. Det fremgik bl.a. af pengeinstituttets lånedokument, at »Pant sætters og kautionists forpligtelse består fuldt ud uanset gyldigheden af debitors/kautionists/medkautionists underskrift samt gyldigheden af en eventuel pantsætning.« Med henvisning til aftalelovens § 36 fandt Ankenævnet, at banken var afskåret fra over for klageren at påberåbe sig det citerede vilkår, som ikke var særligt fremhævet og ikke havde været drøftet med klageren.¹³⁶

Sag 423/1990* (spørgsmål om generalfuldmægtigs selvindtræde og rækkevidden af en alskyldserklæring) er behandlet under 6.2.1 om alskyldserklæringer.

Et særligt tilfælde forelå i sag 278/1992, hvor en kvinde i 1988 sammen med sin samlever havde underskrevet en håndpant sætningserklæring vedrørende et ejerpantebrev. I forbindelse med kreditudvidelse i hovedforholdet underskrev hun en ny kassekreditkontrakt som pantsætter og tillige som selvskyldnerkautionist. En fortrykt rubrik med plads til navne på selvskyldnerkautionister var ikke udfyldt. Under klagesagen oplyste kvinden, at hun ikke var blevet informeret om, at hun underskrev som selvskyldnerkautionist, og at hun havde fortalt

---

136. Banken var tilsyneladende ikke klar over situationens alvor, idet man i høringssvaret havde udtalt, at kautionister især i familieforhold ud fra en almindelig bonus pater betragtning bør vide sig sikker på gyldigheden af debtors underskrift, forinden kautionstilsgnet afgives.

sin bankrådgiver, at hun som hensiddende i uskiftet bo ikke måtte forpligte sig i yderligere omfang. Ankenævnet gav klageren medhold med følgende præmisser:

»Henset til, at klagerens navn ikke er anført i den rubrik på side 2 af kassekreditaftalen af 5. april 1990, der er beregnet til at angive kautionistens navn, og at kautionsforpligtelsen således alene relaterer sig til, at klager på kontraktens side 3 har underskrevet såvel som pantsætter som selvskyldnerkautionist, findes det ikke mod klagerens benægtelse godtgjort, at hun på underskriftstidspunktet var klar over, at hun påtog sig en kautionsforpligtelse. Ankenævnet finder herefter ikke, at indklagede kan gøre kautionsforpligtelsen gældende overfor klageren.«

I sag 239/1988 havde et ægtepar bankkreditter på 350.000 kr. Gælden var sikret ved eget pant, bl.a. et ejerpantebrev på 210.000 kr. I 1986 bevilgede banken et overtræk på den ene kredit, da parret havde vanskeligheder med at sælge deres gamle ejerlejlighed. I 1987 underskrev mandens 85-årige mor¹³⁷ en fuldmagt til sønnen til at oprette et ejerpantebrev i hendes faste ejendom. Den følgende måned underskrev moren en allonge til ejerpantebrevet på 210.000 kr., således at dette også hæftede på hendes ejendom. Hun underskrev ikke yderligere dokumenter. Et flertal i Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

»Klageren har alene tiltrådt, at ejerpantebrevet blev tinglyst med pant tillige i den hende tilhørende faste ejendom, men har ikke underskrevet en håndpantsetningserklæring eller noget andet dokument, som angiver omfanget og karakteren af de krav, til sikkerhed for hvilke pantsætningen skete. På denne baggrund, og når yderligere bl.a. henses til klagerens alder, må det antages, at klageren ikke har været klar over betydningen af den forpligtelse, hun påtog sig. Disse medlemmer finder, at pantsætningen herefter må anses for ugyldig, og stemmer derfor i det hele at tage klagerens påstand til følge.«

I sag 164/1989 havde klageren kautioneret for 40.000 kr. af et lån på 81.000 kr., ydet til et anpartsselskab under stiftelse. Låneprovenuet skulle anvendes som indskudskapital (og blev sat ind på selskabets kassekredit), og også selskabets to anpartshavere havde kautioneret. De månedlige ydelser på lånet skulle sparekassen hæve på anpartsselskabets kassekredit. Såvel selskabet som de to anpartshavere blev insolvente i 1988, hvorefter sparekassen gjorde kautionsforpligtelsen gældende. Pengeinstitutankenævnet fastslog, at kautionsforpligtelsen var ugyldig. Nævnet udtalte bl.a., at:

»Da ydelserne på det lån, for hvilket klageren har kautioneret, og hvis provenu blev anvendt som indskudskapital i anpartsselskabet, blev debiteret selskabets

---

137. Se om aldersspørgsmålet i kautionssager ovenfor 6.1.1.

kassekredit, var selskabet ikke alene formelt, men også reelt, debitor for lånet. Der blev således i strid med reglerne i Anpartsselskabsloven i realiteten ikke tilvejebragt nogen indskudskapital, hvilket indklagede var eller burde være klar over. Som følge af den anvendte konstruktion, for hvilken indklagede i det mindste har et væsentligt medansvar, er det endvidere usikkert, hvorvidt klageren i givet fald ville kunne gøre regres mod anpartshaverne eller den ene af disse, hvorved bemærkes, at dette spørgsmål ikke er afklaret ved den under forbehold afgivne »skylderklæring«. Under disse omstændigheder findes indklagede at måtte være afskåret fra at gøre kautionen gældende over for klageren, hvis påstand derfor tages til følge.«

I sag 363/1989 var der ydet lån på henholdsvis 15.000 kr. og 6.000 kr. til kautionistens søns (daværende) samlever. Kautionisten påstod forpligtelsen uforbindende for hende, da hun var næsten blind og ude af stand til at læse dokumenterne, som hun ikke havde modtaget kopi af. Kautionisten var kunde i vedkommende filial. Sparekassen udtalte, at kautionisten var blevet ekspederet af sin sædvanlige kontaktperson, der havde informeret om konsekvenserne af en kautionsforpligtelse. Pengeinstitutankenævnet afviste sagen under hensyn til Vedtægternes § 7, stk. 1.

Et velkendt fænomen inden for kautionsretten er, at kautionisten ofte har en eller flere forudsætninger om spørgsmål, der blot ikke kommer frem over for pengeinstituttet, før det er gået galt:

Se herved sag 198/1990 (klageren ønskede ikke at kautionere for et lån, hvis hans broder købte en ejendom, medens han gerne ville kautionere, hvis broderen forpagtede en forretning. Pengeinstitutankenævnet afviste sagen under henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1), sag 77/1990, 227/1990, 79/1991, 159/1991, 231/1991 (forudsætning om, at banken ikke tillod overtræk), 446/1991 (klager havde forudsat, at kautionen kun skulle løbe til hans fyldte 70. år), 103/1992 (klager havde forudsat, at pengeinstituttet ville undersøge, at hovedmanden ikke havde skattegæld) og 461/1992 (klager havde forudsat, at hovedfordringen skulle udbetales til hende til udligning af et lån, hun havde ydet hovedmanden). I sag 36/1997 var der kautioneret for en svigersøn, der var fiskeeksportør og gik i betalingsstandsning ca. et år senere. Inden kautionsstillelsen havde pengeinstituttet indhentet soliditetsoplysning i kautionistens bank, der havde udtalt, »Forbindelsen med os forløber uden anmærkninger, men vi vil med vort kendskab til kunden i øvrigt mene, at en kautionsforpligtelse af nævnte størrelse ikke kan tilrådes.« Kautionisten gjorde gældende, at det havde været en forudsætning for kautionen, at hans eget pengeinstitut kunne godkende ham som kautionist. Dette blev bestridt af pengeinstituttet. Med henvisning til, at den nævnte forudsætning ikke var gjort til en betingelse for kautionen, og at det ikke var godtgjort, at pengeinstituttet havde været bekendt med, at kautionisten havde haft en sådan forudsætning, gav Ankenævnet pengeinstituttet medhold.

Derimod fik klagerne medhold i de fælles sager 277/1992*, 297/1992* og 298/1992*, hvor et flertal udtalte, at tre personers kaution/pantsætning var sket som led i en aftale om, at banken skulle tilbagekalde sin konkursbegæring over hovedpersonen, og at det derfor var i strid med klagernes forudsætninger ved sikkerhedsstillelsen, at banken ca. 1 måned efter på ny indgav konkursbegæring.¹³⁸

I sagerne 515/1990 og 516/1990 havde hovedpersonerne i forbindelse med et kautionssikret lån givet sparekassen håndpant i 2 livsforsikringspolicer. I låneaftalen var bl.a. anført: »I misligholdelsestilfælde er [sparekassen] berettiget til uden varsel af ophæve forsikringen og modtage tilbagekøbsværdien.« Ved hovedpersonernes misligholdelse indfrie kautionisten kautionsforpligtelsen. Han påstod imidlertid senere sparekassen tilpligtet at tilbagebetale det pågældende beløb, da det havde vist sig, at forsikringerne var rene risikoforsikringer uden genkøbsværdi. Under sagsbehandlingen oplyste sparekassen, at sparekassen aldrig havde haft direkte kontakt med kautionisten, idet al kontakt skete via hovedpersonerne. Det var sparekassen, der havde anbefalet de pågældende policer, og valget af risikoordninger skyldtes hovedpersonernes ønske om lave omkostninger. Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold, da det ikke var godtgjort, at policernes tilbagekøbsværdi havde haft betydning for afgivelsen af kautionsløftet, eller at sparekassen havde været bekendt hermed.

6.2. Hvad kautioneres der for?

Dette afsnit angår fastlæggelsen af en kautionserklærings omfang i henseende til tid og beløb. Hvis kautionisten skal have en mulighed for at overskue sine forpligtelser, er det ikke mindst i privatkundeforhold vigtigt, at der sker en begrænsning i kautionsforpligtelsen. At dømme efter sagsmaterialet fra Pengeinstitutankenævnet synes det i så henseende at have været et temmelig udbredt problem, at pengeinstitutterne ikke har ofret tilstrækkelig omhu på at udforme kautionsaftalerne således, at pengeinstitutternes intentioner med hensyn til kautionsforpligtelsens omfang kommunikerer effektivt til kautionisterne. Der er f.eks. næppe mange, i hvert fald ikke uden for bankverdenen, der har nogen klar forestilling om, hvad begreber som rangførste og rangsidste dækker over, og det kan f.eks. næppe heller undre, at en kautionist bliver forvirret over – måske fle-

---

138. Der findes på linie hermed sager, hvor klagetemaet er, at kautionisten i forbindelse med kautionsløftet mundtligt aftalte med pengeinstituttet, at kautionen skulle bortfalde, når en bestemt begivenhed indtrådte. Se f.eks. sag 44/1990, hvor en kautionist påstod, at kautionen alene dækkede et boliglån, der var indfriet ved salg af boligen. Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold under henvisning til kautionserklæringen.

re år efter – at modtage meddelelse om, at kautionsforpligtelsen gøres gældende, når det i den oprindelige aftale hedder, at lånet (hovedfordringen) tages op til forhandling efter 12 måneder.

Som nærmere omtalt i indledningen til kapitel 6 er visse aspekter af spørgsmålet om såvel tidsmæssig som beløbsmæssig begrænsning nu underkastet lovregulering i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 4, 6 og 7, der gælder for aftaler indgået 1/7/2002 eller derefter.

6.2.1. Alskyldsklausuler

Når privatpersoner påtager sig en kautionsforpligtelse, er den konkrete anledning typisk, at hovedpersonen ønsker et lån i pengeinstituttet med et ganske bestemt formål for øje. Kautionistens interesse på aftaletidspunktet samler sig naturligt nok om den konkrete anledning, dvs. det samtidig optagne lån. Indeholder kautionsdokumentet en alskyldklausul, kommer kautionen imidlertid (efter ordlyden) til at række videre.

Det karakteristiske ved alskyldsklausuler er den manglende specifikation af, hvilke fordringer i hovedforholdet kautionen skal sikre. En typisk formulering går ud på, at kautionsforpligtelsen omfatter »ethvert beløb, som banken til enhver tid måtte have eller få til gode hos [hovedpersonen]«

Efter ordlyden skal kautionen således sikre ikke alene hovedpersonens samtidig etablerede lån (der som nævnt er den konkrete anledning), men tillige såvel tidligere stiftede krav (»gammel/eksisterende gæld«) som fremtidigt stiftede krav. Det siger næsten sig selv, at det, som allerede antydtes, typisk er uventet for den, der ønsker at hjælpe hovedpersonen i en ganske bestemt anledning, at han/hun tillige kommer til at sikre alle dennes eventuelle øvrige mellemværender med banken, nu og i fremtiden. Kautionens omfang er ikke alene overraskende, men også uoverskuelig for en privatperson, ikke mindst hvis kautionsforpligtelsen ikke er beløbs- og/eller tidsbegrænset.

Ikke desto mindre viser sagerne lige siden Pengeinstitutankenævnets oprettelse, at alskyldklausuler ved privatkautioner snarere har været hovedreglen end undtagelsen, også i privatkundeforhold.

Til trods for ofte tilkendegivne betænkeligheder ved alskyldklausuler¹³⁹ sy-

---

139. Allerede i skrivelse af 10/11/1980 henstillede Bank- og Sparekassetilsynet til pengeinstitutterne, at »vise tilbageholdenhed med at anvende kautionsdokumenter, der forpligter kautionisten for alt mellemværende med debitor, herunder fremtidige forpligtelser. Kautionsforpligtelser af denne art bør sædvanligvis kun anvendes i tilfælde, hvor der er en økonomisk forbindelse mellem debitor og kautionist, f.eks. hvor debitor er et aktie- eller anpartsselskab, og hvor pengeinstituttet ønsker, at den der besidder den væsentligste del af aktie- eller anpartskapitalen, hæfter personligt for selskabets forpligtelser over for pengeinstituttet.«

nes hidtidig rets- og nævnspraksis ikke at give belæg for den antagelse, at der i fravær af udtrykkelig lovhjemmel er basis for at anse denne form for kaution for ugyldig *per se* i privatkundeforhold. Tværtimod har Pengeinstitutankenævnet principielt accepteret gyldigheden af alskyldklausuler, i hvert fald når de indeholder beløbsbegrænsning, jf. sag 29/1994, men samtidig fremhævet betænkkelighederne ved disse klausuler. Jf. følgende principielle udtalelse sag 492/2000*, som tilmed angik en beløbsubgrænset kaution:

»Ved kautionserklæringen påtog klagerne sig at hæfte uden beløbsbegrænsning for enhver forpligtelse, som deres datters virksomhed havde eller senere måtte få over for indklagede. Ankenævnet finder, at anvendelse i private kautionsforhold af en sådan beløbsubgrænset alskyldserklæring generelt giver anledning til væsentlige betænkkeligheder. Selv om der ikke måtte være tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte erklæringen i medfør af aftalelovens § 38 c, jf. § 36, må der i hvert fald stilles strenge krav med hensyn til beviset for, at kautionisten har forstået erklæringens betydning og rækkevidde.«¹⁴⁰

Som nævnt i indledningen til kapitel 6 tager »Den Fælles Holdning« klart afstand fra anvendelsen af alskyldklausuler ved privatkaution. På det umiddelbart retligt forpligtende niveau modsvares denne »soft law-regulering« af den, på dette punkt, noget mindre klare bestemmelse i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 4, hvorefter en kautionist ikke kan »hæfte for et beløb større end lånets hovedstol eller kredittens maksimum ved kautionaftalens indgåelse«. I og med at bestemmelsen angår afgrænsningen af kautionens genstand, der er beskrevet som »lånet« eller »kreditten«, og bestemmer, at det er denne (og altså ikke kautionsfordringen), der skal være maksimeret, kan det hævdes at ligge sprogligt nærmest at fortolke bestemmelsen som en udelukkelse af alskyldklausuler; disse angiver jo pr. definition ikke bestemte lån eller kreditter som kautionens genstand og kan dermed i sagens natur heller ikke opfylde det af bestemmelsen følgende krav om maksimering ved hjælp af lånets hovedstol eller kredittens maksimum. På den anden side tyder de ministerielle forarbejder til bestemmelsen

140. I det konkrete tilfælde fandt et enigt nævn, at de angivne strenge bevismæssige krav ikke var opfyldt.

Tilsvarende afgørelse (med dissens) i sag 349/1996 om beløbsubgrænset kaution for ægtefælles gæld fra erhvervsvirksomhed, hvor kautionisten var bogholder. Lignende forhold og afgørelse (uden dissens) i sag 349/2003.

I sag 210/1990 fandtes derimod ikke at være grundlag for at tilsidesætte ægtefælles individuelt udformede, beløbsubgrænsede kautionserklæring med alskyldsklausul for et anpartsselskabs gæld. Og i sag 476/1996 lagde flertallet (modsat mindretallet), med henvisning til bl.a. klagerens passivitet i 5 år, til grund, at klageren på forhånd var underrettet om, at de hæftede for sønnens og svigerdatterens samlede engagement, som derfor fandtes omfattet af en beløbsubgrænset alskyldsklausul.

nærmest på, at denne ikke (trods den temmelig uforbeholdne udtalelse i »Den Fælles Holdning«) er tænkt som en udelukkelse, men alene en begrænsning af anvendelsen af alskyldklausuler i privatkautionsforhold.¹⁴¹ Selv om dette som nævnt ikke synes at harmonere fuldt ud med bestemmelsens ordlyd, kan det næppe udelukkes, at bestemmelsen i lyset af de ministerielle forarbejder vil blive tillagt det mindre vidtgående indhold, at den kun udelukker beløbsubegrænsede alskylderklæringer.¹⁴²

I det omfang alskyldklausuler ikke er undergivet særlig lovregulering, er de civilretlige reaktionsmuligheder begrænset til »enkeltagscensur« funderet i almindelige aftaleretlige principper om vedtagelse og fortolkning samt den civilretlige generalklausul.

Som følge af hjemmelsgrundlagets beskaffenhed beror afgørelsen på totalvurderinger af omstændighederne i det enkelte tilfælde. Af den foreliggende Ankenævnspraksis kan dog udledes visse nærmere retningslinjer for, hvornår »indgreb« mod alskyldklausuler er indiceret.

Det ligger således fast, at det ovenfor (under 6.1.2.1) anførte om bankens oplysningspligt vedrørende »gammel gæld« ikke påvirkes af, at kautionserklæringen indeholder en alskyldklausul; banken har således også ved kaution med alskyldklausul en civilretlig pligt til at give kautionisten specifik oplysning herom, hvis kautionen skal omfatte »gammel gæld«, jf. f.eks. sag 455/1989. Se herved også sag 458/1997* (dissens)

Desuden kan nævnes tilfælde, hvor bankens fordring på hovedpersonen er opstået ved en tilfældighed uden hovedpersonens medvirken.¹⁴³ Jf. herved sag 187/1991,¹⁴⁴ hvor en »megabank« gjorde gældende, at en alskylderklæring, som debitor havde påtaget sig over for en af de »infusionerede banker«, havde grebet debitores lån i en anden af de fusionerede banker. Ankenævnet afviste denne trafik, da det forhold, at banken var indtrådt i de andre bankers rettigheder, ikke kunne bevirke, at ejerpantebrevet efter fusionen ansås som stillet til sikkerhed for engagementer, der forud var indgået med banken eller den anden bank.

På linje hermed ligger tilfælde, hvor bankens senere opståede krav på hovedpersonen kvalitativt adskiller sig klart for den gæld, som var den konkrete anledning for kautionen, jf. sag 221/1988:

---

141. Se nærmere *Lennart Lynge Andersen & Nina Dietz Legind* i U 2002 B.351 med nærmere omtale af forarbejderne.

142. Jf. i denne retning *Nina Dietz Legind: Privat kaution for banklån* (2003) s. 68. Se også *Hans Viggo Godsk Pedersen: Kaution* (6. udg. 2002) s. 42.

143. Jf. fra judiciel praksis *U 1981.543 V* om veksler, der efter at være accepteret af hovedpersonen blev diskonteret i banken af en vareleverandør.

144. Sagen angik ikke tredjemandspantsætning, men pantsætning (med alskyldsklausul) for egen gæld.

En sparekasse havde stillet garanti på 238.000 kr. for udførelsen af en entrepri- se. Tredjemand lagde i den anledning et skadesløsbrev på 238.000 kr. til sikker- hed. Efter håndpantserklæringen »hæftede [...] skadesløsbrevet] primært for garanti nr. xx«, og dokumentet indeholdt en alskyldserklæring. Hovedperso- nen havde på dette tidspunkt ikke andre engagementer med sparekassen. I august 1988 udgik garantien. Sparekassen nægtede imidlertid at udlevere skadesløsbre- vet, da hovedpersonen i mellemtiden havde fået bevilget et udlandslån på 1.050.000 kr. og en kassekredit på 100.000 kr. Pengeinstitutankenævnet udtalte:

»Udstedelsen af skadesløsbrevet og af håndpanterklæringen af 3. december 1987 fandt sted i anledning af og til sikkerhed for den garanti, indklagede stillede for klagerens søn, hvilket understreges af, at skadesløsbrevets hovedstol svarede til garantibeløbet, og indklagede havde på tidspunktet for klagerens sikkerhedsstil- lelse ikke andre engagementer med klagerens søn. Det må lægges til grund, at indklagede ikke over for klageren udtrykkelig har præciseret, at skadesløsbrevet også skulle tjene til sikkerhed for andre engagementer, som senere måtte blive indgået med klagerens søn. Indholdet af selve skadesløsbrevet er ikke ganske klart, men peger nærmest i retning af, at det alene tjener til sikkerhed for krav, indklagede måtte få i anledning af garantien. Under disse omstændigheder findes indklagede ikke over for klageren, der påtog sig sikkerhedsstillelsen som privat- person, at kunne påberåbe sig den fortrykte alskyldserklæring i håndpanter- klæringen. Ankenævnet tager derfor klagerens påstand til følge som nedenfor bestemt.«

Tilsvarende situation forelå i sag 7/1990, der fik samme udfald. Jf. tillige sager- ne 396/1990 og 539/1993*, der begge angik tredjemandspantserkning.

Sag 22/1995* angik rækkevidden af alskyldsklausul i forbindelse med pant for egen gæld; flertallet udtalte:

»Det må lægges til grund, at klagerens pantsætning i 1989 af pantebrevet på op- rindelig 54.761,27 kr. skete i forbindelse med, at indklagede ydede klageren selv et lån. Vi finder, at indklagede ikke alene på grundlag af den standardmæssige alskyldserklæring kan gøre gældende, at pantebrevet tillige er stillet til sikkerhed for klagerens kautionsforpligtelse for ægtefællens lån og dermed reelt tillige er stillet til sikkerhed for dette lån. Herefter, og da det er ubestridt, at klagerens egne lån hos indklagede er indfriet, stemmer vi for at tage klagerens påstand om udlevering af pantebrevet på oprindelig 54.761,27 kr. til følge.«

Mindretallet var af en anden opfattelse:

»I pantsætningserklæringen vedrørende pantsætningen af pantebrevet på oprin- delig 54.761,27 kr. var udtrykkeligt angivet, at den skete til sikkerhed for opfyl- delse af enhver forpligtelse, som klager da havde eller senere måtte få over for indklagede. Pantsætningen dækker således efter sin ordlyd også opfyldelsen af

de forpligtelser, som klager ubestridt har i henhold til kautionen for ægtefællens lån. Da der alene er tale om pant for pantsætters egne forpligtelser, finder vi ikke grundlag at tilsidesætte pantsætningserklæringens ordlyd eller for at foretage en indskrænkende fortolkning af denne«.

Tilsvarende afgørelse (uden dissens) i sag 336/1995 og i sag 145/1995* (om tredjemandspant, med dissens).

I sag 20/1990 var den kvalitative forskel på de forskellige gældsposter ikke tilstrækkelig klar; pantsætning af ejerpantebreve til sikkerhed for opfyldelsen af forpligtelser af enhver art, som ægtefællens erhvervsvirksomhed havde eller senere måtte få over for banken, omfattede ikke alene gæld i forbindelse med virksomhedens løbende drift, men også gæld vedrørende erhvervsejendommen. Jf. i samme retning sag 178/2003, hvor beløbsbegrænset kaution med alskyldsklausul stillet i forbindelse med byggekredit også fandtes at omfatte det boliglån, der trådte i byggekreditens sted, og som kautionisten beviseligt var orienteret om.

Til yderligere illustration af Ankenævnspraksis angående den retlige vurdering af alskyldklausuler henvises til følgende sager:

Sag 330/1989 angik spørgsmålet om, hvorvidt en alskyldsklausul i pantsætningsaftale gav banken sikkerhed for mere end et lån på oprindeligt 71.800 kr. Vedkommende banks låneformular blev benyttet både til egen pantsætning og kaution/tredjemandspant. Dokumentets forside indeholdt – indrammet – en alskyldserklæring og dets afsnit B, punkt 1, en alskyldserklæring angående pant stillet af låntager, medens punkterne B 2 ff indeholdt en række andre vilkår. I afsnit C hed det i punkt 9, at afsnit B punkterne 2-5 gjaldt tilsvarende for kaution og tredjemandspant. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at punkt C 9 utvetydigt undtog punkt B 1. Trods beskrivelsen på dokumentets forside af det sikrede mellemværende kunne alskyldserklæringen derfor ikke anses for vedtaget mellem parterne. Lignende spørgsmål i sag 552/1995, der fik samme udfald.

Også afgørelserne i sagerne 390/1991* (da pengeinstituttet ikke havde klarlagt, at ny kautionserklæring ikke trådte i stedet for tidligere kaution med alskyldsklausul, men skulle supplere denne, ansås den tidligere kautionserklæring for bortfaldet) og 9/1991 kan ses som udslag af almindelige aftaleretlige synspunkter; i sidstnævnte sag udtaltes:

»Ved kautionsdokumentet af 11. juli 1986 kautionerede klagerne begrænset for en bestemt kassekredit. Af kautionsdokumenterne af december 1987, som er oprettet på samme formular som dokumentet af juli 1986, fremgår ikke tydeligt, at kautionen nu angik ethvert mellemværende, og indklagede har ikke gjort gældende, at man i forbindelse med klagerens underskrift af de nye kautionserklæringer på anden måde fremhævede kautionserklæringens ændrede indhold. Selv om kautionerne fortsat var beløbsbegrænsede, må ændringen anses at have forøget klagerens risiko. På denne baggrund findes klagerens underskrift af de nye kautionserklæringer at måtte anses for uforbindende«.

I sag 171/2001 fandtes der ikke grundlag for indskrænkende fortolkning af alskyldsklausul (angående egen og ægtefælles gæld) i aftale om pantsætning af ejerpandebrev, som var tiltransporteret klageren i forbindelse med dennes overtagelse af ægtefællens faste ejendom, der tjente som familiens bolig.

I sag 474/2000 havde klageren stillet pant (med alskyldsklausul) for hovedpersonens erhvervsmæssige gæld på 110.000 kr. i bank A samt pant og kaution med alskyldsklausul for hovedpersonens private gæld (175.000) i bank B. I forbindelse med, at hovedpersonen samlede begge de nævnte engagementer i pengeinstitut C, overførtes også sikkerhederne til C. Det blev lagt til grund, at der ikke herved var tilsigtet nogen forøgelse af klagerens sikkerhedsstilling, og den reelle forøgelse af sikkerheden, som var følge af sammenlægningen af engagementerne i A og B til ét engagement hos C, fandtes ikke at kunne gøres gældende over for klageren. Pengeinstitut C skulle derfor anerkende, at sikkerheden for den erhvervsmæssige kassekredit alene udgjorde 110.000 kr.

Sag 423/1990* er en af de mere farverige afgørelser, også i juridisk sammenhæng. En da 59-årig kvinde havde i 1983 givet generalfuldmagt til en bankprokurist til at bestyre hendes formue. Formuen bestod af værdipapirer, der på det tidspunkt var lagt til sikkerhed for kvindens kassekredit. Da fuldmægtigen i 1989 fratrådte sit job som bankfunktionær, overførtes kvindens engagement til den sparekasse, hvor fuldmægtigen (nu?) var kunde.

Af sagen fremgår, at fuldmægtigen i 1989 ansøgte om et udlånslån på 1,3 mio. DKK. Provenuet heraf skulle anvendes til omlægning af fuldmægtigens private gæld. Som sikkerhed for udlånslånet tilbød han sikkerhed i kvindens depot, der på daværende tidspunkt endnu ikke var overført til sparekassen. Den 31. oktober 1989 underskrev fuldmægtigen for kvinden en »Almindelig håndpanterklæring«, ifølge hvilken dennes depot pantsattes til sikkerhed for, hvad fuldmagtshaver til enhver tid måtte være eller blive sparekassen skyldig. Ved udateret påtegning – formentlig af november 1989 – på forsiden af en kopi af håndpanterklæringen og ved påtegning af 15. december 1989 på en allonge til den originale håndpanterklæring tiltrådte kvinden håndpantsetningen. Af låneprovenuet fra udlånslånet anvendtes 331.505 kr. til køb af obligationer, som indlagdes i kvindens depot, og 155.000 kr. til indfrielse af kvindens kassekredit i det tidligere pengeinstitut. Efter sagsreferatet oplyste kvinden bl.a., at »Med henvisning til overflytningen af engagementet til indklagede kom fuldmagtshaveren en dag på besøg hos klageren og bad hende underskrive et dokument. Efter at klageren havde underskrevet dokumentet, medtog fuldmagtshaveren dette. Få dage efter fik klageren en anmodning fra indklagede om at komme hen i den lokale afdeling for at underskrive. Klageren ringede straks til fuldmagtshaveren for at få oplyst, hvad det var, hun skulle underskrive og fik af ham oplyst, at der var tale om en formssag i forbindelse med overflytningen af hendes engagement til indklagede. Klageren henvendte sig herefter i afdelingen og underskrev det

papir, hun fik forelagt, på det anviste sted. Hun blev ikke i forbindelse hermed vejledt om, hvad underskriften vedrørte, idet der slet ikke blev talt herom.«¹⁴⁵

Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

»Den af klageren udstedte generalfuldmagt kunne ikke give fuldmagtshaveren beføjelse til at foretage håndpantsettning af klagerens værdipapirbeholdning til sikkerhed for egen gæld, men desuagtet er håndpanterklæringen først underskrevet af fuldmagtshaveren på klagerens vegne under henvisning til generalfuldmagten. Selve eksistensen af denne indicerede, at klageren ikke havde erfaring med økonomiske dispositioner af den omhandlede art. Under disse omstændigheder og når endvidere henses til, at der var tale om en for klageren særdeles vidtrækkende og risikabel disposition, måtte der påhvile indklagede en særlig forpligtelse til at sikre sig, at klageren fuldt ud var orienteret om betydningen af, at hun tiltrådte håndpanterklæringen. Indklagedes City afdeling burde i hvert fald have indkaldt klageren og fuldmagtshaveren til et samtidigt møde i afdelingen med henblik på en grundig drøftelse af sagen. Indkaldelse af klageren til underskrift af håndpanterklæringen i en anden afdeling var ikke egnet til at sikre, at klageren modtog den fornødne orientering.

Det er ubestridt, at klageren ikke fra indklagede har modtaget oplysning om karakteren af fuldmagtshaverens engagement med indklagede. Det må således lægges til grund, at klageren – selv om hun måtte have forstået, at der var tale om pantsætning for fuldmagtshaverens gæld – hverken blev gjort bekendt med størrelsen af den aktuelle gæld eller med det forhold, at der i hvert fald i væsentligt omfang var tale om sikkerhedsstillelse for ældre gæld. Det må endvidere lægges til grund, at indklagede ikke overfor klageren har fremhævet betydningen af, at der var tale om en alskyldserklæring, der tillige omfattede enhver fremtidig gæld.

Efter det således foreliggende må det lægges til grund, at indklagede ikke eller i hvert fald ikke i fornødent omfang har informeret klageren om de meget vidtrækkende konsekvenser af, at hun tiltrådte håndpanterklæringen, og der er efter det oplyste ikke grundlag for at antage, at klageren fra anden side er gjort bekendt hermed. Håndpanterklæringen findes herefter som udgangspunkt at måtte anses for uforbindende for klageren.

Det må imidlertid efter det oplyste antages, at indfrielsen af fuldmagtshaverens gæld til klageren pr. 31. oktober 1989, 495.000 kr., ikke ville være sket, med mindre udlandslånet var blevet optaget, og at pantsætningen af klagerens værdipapirdepot var en forudsætning for lånet. Klageren ville derfor, hvis hele værdipapirdepotet nu blev frigivet, opnå en økonomisk fordel, som ikke kan anses for rimeligt begrundet. På denne baggrund findes forholdet mellem klageren og indklagede at burde reguleres således, at værdipapirer til en kursværdi af 495.000 kr. pr. 31. oktober 1989 fortsat skal anses for pantsat til sikkerhed for fuldmagtshaverens gæld til indklagede i henhold til udlandslånet, medens den resterende del af klagerens værdipapirdepot skal frigives til klageren. I forbindelse med klagerens fortsatte sikkerhedsstillelse findes det at burde pålægges indklagede forlods at afskrive fremtidige indbetalinger vedrørende udlandslånet på den pantsikrede del af gælden.«

145. Pengeinstituttet bestred til dels dette hændelsesforløb.

6.2.2. Beløbsbegrænsninger m.v.

Som nævnt i indledningen til kapitel 6 er der nu i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 4, bestemt, at en kautionist ikke kan hæfte for et beløb større end lånets hovedstol eller kredittens maksimum ved kautionsaftalens indgåelse. Lovbestemmelsen, der har virkning for aftaler indgået 1/7/2002 eller derefter, indebærer, at der i alle tilfælde er en beløbsmæssig maksimering af kautionshæftelsen. Den lovbestemte maksimering udgør et tillæg til den, der eventuelt måtte være aftalt mellem parterne.

Som det fremgår af de afgørelser, der omtales i det følgende, har formuleringen og fortolkningen af aftalevilkår indeholdende beløbsbegrænsninger, hyppigt givet anledning til klagesager.

Risikoen for, at kautionisten og banken har forskellige opfattelser af, hvad der kautioneres for, er f.eks. særlig stor, hvis kreditten forhøjes fra f.eks. 100.000 kr. til 150.000 kr., og en beløbsbegrænsning på 50.000 kr. fremgår af kautionsdokumentet. I sådanne og en del andre tilfælde, hvor kautionserklæringen indeholder en beløbsbegrænsning, kan der let opstå tvivl om, hvorvidt beløbsbegrænsningen er

- kvantitativ, idet den forstås som en reference til kautionsfordringen med den virkning, at kautionisten hæfter med 50.000 for 150.000 kr., dvs. kautionistens betalingspligt er upåvirket af hovedpersonens betalinger, så længe der endnu skyldes 50.000 kr. i hovedforholdet (begrænset kaution),
- kvalitativ, idet den forstås som refererende til hovedfordringen med den virkning, at kautionisten kun hæfter for de 50.000 kr., der udgjorde forhøjelsen i hovedforholdet, dvs. at kautionisten kun hæfter, i det omfang de »yderste« 50.000 kr. i hovedforholdet ikke er tilbagebetalt (såkaldt delkaution).

I Pengeinstitutankenævnets praksis synes der at være en almindelig tendens til at anse kaution med beløbsbegrænsning for begrænset kaution, og at der skal ganske meget til, for at tvivlen om kautionens udstrækning kommer kautionisten til gode.

I sag 358/1991 havde kautionisten underskrevet direkte på sparekassens – noget gnidrede – standarddokument, hvor lånebeløbet i hovedforholdet var angivet til 24.943 kr., men hvor i højre hjørne var angivet »Låneart kaution. Forhøjelse kr. 7.000.« Et flertal fandt ikke, at kautionisten havde føje til at tro, at han alene hæftede for forhøjelsen; mindretallet udtalte:

»Efter det foreliggende kan det ikke lægges til grund, at klageren forud for forhøjelsen var kautionist for lånet. Under hensyn til indholdet af lånedokumentet, herunder dets fortrykte, meget lidt iøjnefaldende angivelse af kautionens tilsigtede omfang i rubrikken til venstre for kautionistens navn m.v., finder vi ikke, at

klageren ved sin underskrift gav indklagede en berettiget forventning om, at han var indforstået med at kautionere også for den gamle gæld.¹⁴⁶ Kautionsløftet findes herefter alene at omfatte forhøjelsen, dvs. de »yderste« 7.000 kr. Da indklagedes fordring på debitor er nedbragt med mere end dette beløb, er klagerens kautionsforpligtelse opført. Vi stemmer derfor for, at klagen tages til følge.«¹⁴⁷

I *573/1993* var i forbindelse med en engagementsudvidelse fra 250.000 kr. til 350.000 kr. kautioneret »for et beløb indtil 100.000 kr.« Nævnet udtalte bl.a.: »ikke ganske klart udformet, men det er dog mest nærliggende at forstå den således, at der – i overensstemmelse med, hvad der sædvanligvis er tilsigtet i tilfælde af denne art – var tale om kaution for hele lånet på 350.000 kr., men begrænset på den måde, at klagerens forpligtelse ikke kunne overstige 100.000 kr. (kaution med 100.000 kr. for 350.000 kr.).« (dvs. begrænset kaution).

I sag *183/1992* – præget af hyppige bilkøb – pegede beløbsbegrænsningens formulering entydigt i retning af, at der forelå delkaution: I 1990 blev et billån forhøjet med 55.800 kr. til ca. 156.000 kr., og hovedpersonens far indtrådte »som kautionist og selvskyldner for forhøjelsen kr. 55.800.« Ved bilsalg senere på året betaltes et ekstraordinært afdrag på 40.000 kr. på lånet og i 1991 18.500 kr. På forespørgsel meddelte banken kautionisten, at hans forpligtelse var reduceret med 1/3 af de ekstraordinære afdrag, således at forpligtelsen herefter udgjorde ca. 34.000 kr. Ankenævnet gav kautionisten medhold i, at der var tale om delkaution, og at han var frigjort, da lånet var nedbragt med over 55.800 kr.

I sag *156/2002* blev det bl.a. lagt til grund, at kautionisten i forbindelse med en forhøjelse af lånet ikke skulle hæfte for forhøjelsen på 111.000 kr., men alene for det oprindelige lån, der da var nedbragt til 175.000 kr.; da det endvidere fremgik af den fornyede kautionserklæring, at der kautioneredes for 175.000 kr., og at »forpligtelsen bortfalder når restgælden på lånet er kr. 111.000«, fandt Ankenævnet, at der forelå delkaution, og at afviklingen af lånet først skulle afskrives på den kautions sikrede del af lånet.

I sag *43/1991* var anført i kautionserklæringen, at »Kautionisten hæfter for de rangsidste kr. 32.000.« Klagen var funderet i, at det ikke kunne være korrekt, at forpligtelsen ikke var blevet formindsket i tiden fra lånets stiftelse, til kautionen blev gjort gældende. Ankenævnet fastslog, at vilkåret indebar, at klageren ikke havde føje til at gå ud fra, at der skete reduktion, før gælden var bragt ned under 32.000 kr. (dvs. begrænset kaution). Tilsvarende afgørelse i sag *291/2002*, hvor det fremgik af kautionserklæringen, at nedskrivning af kautionsforpligtelsen først påbegyndes, »når restgælden er afviklet til kr. 65.000«; klageren måtte ind-

146. Se nærmere herom under *6.2.1*.

147. Samme problemstilling, uenighed mellem flertal og mindretal samt udfald kendetegner sag *303/1998*.

se, at han herved påtog sig at kautionere med 65.000 kr. for den samlede kredit på 133.000 kr. Også i sagerne 682/1993 og 318/2001 forelå der begrænset kaution.

På linje hermed sag 172/2002, hvor kautionisten bl.a. havde anført, at hovedpersonens ekstraordinære nedbringelse af kreditten med et beløb svarende til beløbsbegrænsningen ved en tidligere lejlighed var kommet kautionisten til gode, og at dette også burde ske i det foreliggende tilfælde; pengeinstituttet fik medhold i, at der ved den tidligere lejlighed havde været tale om en særligt aftalt foranstaltning, som ikke præjudicerede det foreliggende tilfælde, (dvs. at der forelå begrænset kaution).

Derimod fandtes der at foreligge delkaution i sag 443/2000, hvor kautionisten i forbindelse med kaution for et lån på 90.000 kr., der anvendtes til dels indfrielse af andre gældsposter dels køb af en bil, pris: 68.750 kr., havde foranlediget, at der ved kautionserklæringen blev indføjret som individuel tekst: »Dog kun for bilens købspris kr. 68.750,00.« Også i sag 88/2004 forelå delkaution; delkautionisten havde påtaget sig kaution for en midlertidig forhøjelse på 70.000 kr. af svigerdatterens kassekredit. Denne forpligtelse (og en midlertidig forlængelse heraf) fremtrådte som delkaution, hvorimod en senere forlængelse var formuleret således at forpligtelsen fremtrådte som en begrænset kaution, hvilket imidlertid ikke blev anset for bindende for kautionisten, der ikke var gjort opmærksom på ændringen.

Sag 456/1996 angik den nærmere fortolkning af en begrænset kaution for et lån på 201.000 kr.; kautionen var begrænset til »158.500 kr. + renter, provision og omk.«; Ankenævnet fandt, at dette måtte forstås således, at kautionisten hæftede med 158.500 kr. for debitorernes samlede gæld i henhold til det pågældende lån. De efter angivelsen af begrænsningsbeløbet tilføjede ord »+ renter, provision og omk.« fandtes ikke at kunne forstås således, at beløbet kunne forhøjes med renter tilskrevet i det kautionssikrede låneforhold (men måtte i konsekvens heraf forstås som angående renter mv. af kautionsfordringen).

6.2.3. Tidsbegrænsninger m.v.

Som nævnt i indledningen til kapitel 6 er der nu i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 5, bestemt, at en kautionsforpligtelse (påtaget uden for erhvervsforhold over for et pengeinstitut) bortfalder efter 10 år, medmindre forpligtelsen forinden er gjort gældende af pengeinstituttet. Angår kautionen en kredit med variabelt beløb eller et lån uden fast forfaldtidspunkt er fristen 5 år. Lovbestemmelsen, der har virkning for aftaler indgået 1/7/2002 eller derefter, indebærer, at der i alle tilfælde er en tidsmæssig begrænsning af kautionshæftelsen. Den lovbestemte maksimering af hæftelsesperioden udgør et tillæg til de tidsmæssige begrænsninger, der eventuelt måtte være aftalt mellem parterne.

Som det fremgår af de afgørelser, der omtales i det følgende, har formuleringen og fortolkningen af kautionsaftalevilkår indeholdende tidsangivelser ikke sjældent givet anledning til klagesager.

De tidsangivelser, der anvendes i kassekreditkontrakter (dvs. i hovedforholdet) kan således give anledning til, at kautionisten og pengeinstituttet har forskellig opfattelse af kassekreditens og dermed (indirekte) kautionens løbetid. Den måde, hvorpå vilkårene er formuleret, synes da heller ikke sjældent at give kautionister et vist grundlag for at gå ud fra, at kautionsforpligtelsen ikke kan blive aktuel, hvis den ikke er aktiveret ved eller rimelig tid efter det angivne tidspunkt. Dette gør sig bl.a. gældende med hensyn til det hyppigt anvendte vilkår, hvorefter »kreditten tages op til nærmere overvejelse den dd/mm/åååå« eller »kreditens maksimum forhandles den dd/mm/åååå, hvorefter ny aftale indgås«

Som det fremgår af det følgende, fortolkes sådanne angivelser imidlertid i Pengeinstitutankenævnets praksis i almindelighed således, at de ikke indebærer en tidsbegrænsning af kreditten eller kautionsforpligtelsen, og at kautionisten således fortsat hæfter (på de hidtidige vilkår), hvis kreditten fortsætter efter den angivne dato. Jf. sagerne 480/1989, 566/1992, 589/1993, 299/1999, 416/1999 og 651/1993; i sidstnævnte sag udtaltes, at bestemmelsen (»Kreditens maksimum tages op til genforhandling hvert år den 1.6 første gang den 1.6.1990«) kunne være klarere udformet.¹⁴⁸ Samme udfald fik sag 52/1999 (»Kontoen indfries den 01.06.97, medmindre der træffes ny aftale om afvikling«), hvor Ankenævnet ikke fandt, at kautionisten, uanset den noget uheldige formulering i kautionserklæringen, med rette kunne forvente, at han pr. 1/6/1997 var frigjort for kautionsforpligtelsen, uanset om denne var indfriet, idet han måtte indse, at ny aftale om afvikling kunne træffes med hovedpersonen. Tilsvarende afgørelse i sag 147/2004 (»Dato for aftale: 1. juni 1999«).

Selv om det i det konkrete tilfælde kan fastslås, at kautionsløftet indeholder en tidsbegrænsning, er dermed ikke afgjort, hvilken betydning dette har for kautionsforpligtelsen.

Tidsangivelsen i kautionserklæringer kan således forstås som refererende dels til kautionsforpligtelsens varighed dels til dens indhold, dvs. den tidsmæssige afgrænsning af, hvilke misligholdelser i hovedforholdet der kan udløse kautionsforpligtelsen.

Forskellen på disse to forståelser af tidsbegrænsningen består i, at kautionsforpligtelsen efter den førstnævnte skal være gjort gældende inden den angivne frist. Efter den anden er det derimod tilstrækkeligt, at hovedfordringen er misligholdt inden det angivne tidspunkt. Banken skal herefter gøre kautionsforplig-

---

148. Domstolene har på dette punkt vist sig mere imødekommende over for kautionister, smh. utrykt VLD af 4. marts 1988 (ankesag B 1696/1987).

telsen gældende inden rimelig tid, dvs. efter omstændighederne senere end det angivne udløbtidspunkt. Spørgsmålet må som andre aftalefortolkningsspørgsmål afgøres konkret.

Ofte synes uklarhedsreglen, jf. herved aftalelovens § 38 b, stk. 1, at kunne påberåbes til fordel for kautionisten ud fra det synspunkt, at tvivlen opstår som følge af uklar formulering af kautionserklæringen, og at denne uklarhed bør komme affatteren (pengeinstituttet) til skade. Dette peger i retning af en fortolking, hvorefter tidsbegrænsningen er en egentlig frist for aktivering af kautionserklæringens tidsbegrænsning er identisk med forfaldstiden (for hele gælden eller for sidste rate) i hovedforholdet, alt andet lige ville være urimeligt at fortolke kautionserklæringen på den nævnte måde. Banken ville ikke have praktisk mulighed for at aktivere kautionen rettidigt, hvis dette skulle ske den selv samme dag, som det viser sig, at hovedpersonen ikke betaler af det pågældende beløb.

I rets- og nævnspraksis synes sidstnævnte synspunkt at blive tillagt størst gennemslagskraft i de tilfælde, det efter sit indhold tager sigte på. Virkningen heraf er, at banken i almindelighed har »rimelig tid« efter den konstaterede misligholdelse i hovedforholdet til at aktivere kautionen.¹⁴⁹

Jf. sag 231/1994, hvor det kautionssikrede lån skulle indfries 1/4/1993. Da regnskabet for hovedpersonens virksomhed ikke som forventet forelå pr. denne dato, blev lånet forlænget til 20/8/1993, og kautionisten accepterede 17/4/1993 en tilsvarende forlængelse af kautionserklæringen. Pengeinstituttankenævnet udtalte bl.a.:

»Forlængelsen af kautionserklæringen til den 20. august 1993 kan ikke forstås således, at klagerens kautionserklæring bortfaldt den 20. august 1993 med den konsekvens, at den skulle have været gjort gældende inden denne dato. Det bemærkes herved, at indklagede ikke havde noget grundlag for at rejse krav mod klageren, før det – efter den 20. august 1993 – blev konstateret, at debitor ikke opfyldte sin forpligtelse til at indfri lånet til dette tidspunkt eller fremkomme med regnskabsmateriale, der kunne danne grundlag for en eventuel forlængelse af lånet.«

I sag 300/1993 havde hovedmanden en bestående kassekredit på 300.000 kr., for hvilken to andre personer havde kautioneret. I september 1989 bevilgede banken et overtræk på 50.000 kr., foreløbig tidsbegrænset til den 1/11/1989. Klageren underskrev et særskilt kautionsdokument, hvor kautionen lå til sikkerhed for »opfyldelse af enhver forpligtelse, som [hovedmanden] nu eller senere

149. Se herved fra judiciel praksis *U 1991.95 H*, *U 1992.390 H* og *U 2001.1543 H*, som alle angår ikke-forbrugerforhold.

måtte få overfor [banken], dog at vor tilsvær højst kan andrage de rangsidste kr. 50.000¹⁵⁰. Banken er berettiget til uden kautionisternes tilladelse at give henstand.« – Som det vil ses, havde den ekspederende medarbejder valgt et (tilfældigt?) udpluk af de gængse formuleringer. 3/11/1989 bad banken klageren om at henvende sig i banken for at underskrive et fornyet kautionsdokument. Klageren reagerede ikke på dette brev. I 1990 gjorde banken kautionsforpligtelsen gældende.¹⁵¹ Ankenævnet gav klageren medhold med følgende præmisser:

»Da kautionserklæringen er afgivet for at imødekomme indklagedes vilkår for en forhøjelse af kassekreditens maksimum fra 300.000 kr. til 350.000 kr. i en tremåneders periode, finder Ankenævnet, at kautionsforpligtelsen alene er knyttet til denne tidsbegrænsede forhøjelse.

Indklagede findes at have givet klageren en berettiget forventning om, at dette også var indklagedes opfattelse ved den 3. november 1989 at anmode klageren om at underskrive et fornyet kautionsdokument. Ved ikke at reagere herpå findes klageren at have tilkendegivet over for indklagede, at han ikke ønskede at forlænge kautionsforpligtelsen.

Allerede fordi indklagede ikke gjorde kautionsforpligtelsen gældende inden for rimelig tid efter udløbet af tremåneders perioden, tager Ankenævnet klagen til følge, hvorved bemærkes, at det forhold, at klageren i forbindelse med, at indklagede i oktober 1990 afkrævede klageren kautionen, og at klageren ikke i denne forbindelse protesterede med henvisning til, at kautionsforpligtelsen var tidsbegrænset, ikke findes at kunne gøre nogen ændring heri.«

I sag 380/1999, der angik tabskaution for en kassekredit, førte Pengeinstitutankenævnets fortolkning derimod til, at tidsfristen angik kautionsforpligtelsen som sådan. Ankenævnets udtalte:

»Efter kautionserklæringen af 15. september 1997 og den supplerende skrivelse af samme dato var klagerens forpligtelse som tabskautionister »gældende frem til 1/10-1998«. Ankenævnet finder, at dette efter en naturlig læsemåde må forstås således, at forpligtelsen bortfalder, hvis den ikke er gjort gældende af indklagede inden udløbet af den angivne frist. Nævnet finder således ikke tilstrækkeligt grundlag for at fortolke bestemmelsen på den af indklagede anførte måde, dvs. som alene sigtende til kautionsforpligtelsens genstand, således at der hæftes for gæld stiftet inden fristens udløb. Det bemærkes herved, at indklagede i sine skrivelser af 22. og 30. september 1998 til klagerne selv synes at have lagt den førstnævnte forståelse til grund, og at tvivl vedrørende forståelsen må komme indklagede som den professionelle part og som den, der har affattet bestemmelsen, til skade.

150. Der forelå således delkaution, se herom under 6.2.2.

151. Det var desuden oplyst, at banken havde undladt at foretage sikringsakt med hensyn til et skadesløsbrev. Banken var enig i, at man var ansvarlig herfor, således at der i givet fald måtte ske reduktion.

Ved tabskaution kan kreditor først rejse krav mod kautionisten, når det gennem retsforfølgning mod hovedmanden og realisation af eventuelle panter m.v. er konstateret, at kreditor har lidt tab. Indklagede kunne derfor ikke ved skrivelsen af 30. september 1998 rejse krav mod klagerne – heller ikke ved at »opsige tabskautionen til indfrielse« – og skrivelsen kan derfor alene forstås som et forbehold om eventuelt senere at rejse krav. Dette kan imidlertid ikke være tilstrækkeligt til at opretholde kautionsforpligtelsen uanset den aftalte tidsbegrænsning. Allerede af denne grund er klagerens kautionsforpligtelse ophørt, og det er således unødvendigt at tage stilling til, om fristen udløb den 30. september eller den 1. oktober 1998.«

6.2.4. Omlagte lån

Der ses i Pengeinstitutankenævnets praksis en del eksempler på, at pengeinstitutterne i forbindelse med omlægning af lån ikke altid gør sig den ulejlighed at sørge for at få kautionstens (bevissikre) indforståelse med at hæfte også for det omlagte lån. I et vist omfang beror dette formentlig på, at indhentelse af fornyet underskrift fra kautionisten opleves som en overflødig formalitet, idet der ikke ved omlægningen er tilsigtet nogen væsentlig ændring af kautionstens reelle risikoforhold. Som det fremgår af nedennævnte sager, er dette imidlertid ikke uden videre afgørende, idet det også spiller en rolle, om der ved omlægningen af hovedforholdet er skabt en sådan uklarhed om kautionstens retsstilling, at uklarheden kommer til at gå ud over den professionelle part, dvs. pengeinstituttet.

I sag 450/1989 havde klageren i 1987 kautioneret for en kassekredit i form af en såkaldt totalkonto. Kassekreditten var maksimeret til 95.000 kr., og kautionen var begrænset til 25.000 kr. Efter en ændring af renteaftaltesloven, der medførte, at »totalkonti« blev omfattet af denne, fik debitorerne i 1988 bevilget et »omlægningslån«. Provenuet fra dette lån blev anvendt til indfrielse af kassekreditten, og der blev truffet aftale om samme månedlige ydelser. Kautionisten påstod sig frigjort for kautionsforpligtelsen, idet det lån, han havde kautioneret for, var indfriet.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Det må lægges til grund, at omlægningslånet er et lån af en anden art end totalkontoen, og at der således ikke alene var tale om en ændring af det oprindelige låns kontonummer eller om etablering af et nyt grundlag for det samme lån. Der forelå ikke en lovbestemt pligt til omlægning af totalkontoen, og indklagede kunne have betinget sin ydelse af omlægningslånet af, at der blev stillet samme sikkerheder for dette lån som for totalkontoen. Uanset at omlægningslånet blev anvendt til indfrielse af totalkontoen, findes klagerens kautionsforpligtelse herefter at være ophørt ved indfrielse af totalkontoen og således ikke at være overført til omlægningslånet.«

Sag 102/1989 angik udlandslån optaget i 1985 i tre forskellige valutaer. De skulle indfries i januar 1991. I forbindelse med en valutaomlægning ændredes låneenumrene. En kautionist indbragte sagen for Pengeinstitutankenævnet med påstand om, at kautionen var bortfaldet, idet der forelå nye lån. Banken fik medhold. Pengeinstitutankenævnet henviste til, at udlandslånene efter lånedokumenterne kunne optages i de tre pågældende valutaer eller i »modværdien i en anden eurovaluta«, og at det forhold, at lånene i løbetiden var konverteret til andre valutaer, ikke have udvidet hovedmandens engagement. Sag 682/1994 ligger på linje hermed: pengeinstituttet overførte af tekniske grunde kautionslånet til en anden konto i forbindelse med, at lånet blev taget til inkasso, og oprettede herefter en ny konto for låneforholdet; klagerens kautionsforpligtelse fandtes ikke at være ændret eller ophørt.

I sag 518/1990* havde en far i 1982 kautioneret (begrænset) for et lån på 135.000 kr. Uanset at renten var variabel, forblev den 19% i årene 1982-1985 (da den burde have været 13%). En henvendelse fra sønnen i 1985 om rentenedsættelse resulterede i, at der blev oprettet et nyt gældsbevis på 134.000 kr. – hovedstol (restgælden) på 130.000 kr. og ca. 4.000 kr. i stiftelsesprovision og ekspeditionsgebyr (!). I 1989 misligholdt sønnen lånet, der da var nedbragt til 32.000 kr. Også denne kautionist fik medhold ved Pengeinstitutankenævnet i, at sparekassen skulle have indhentet hans samtykke til det nye lån. Ankenævnet fremhævede, at 1985-lånet skulle anvendes til indfrielse af 1982-lånet, og at det fortrykte felt vedrørende kaution ikke som i lånedokumentet fra 1982 angav kautionistens navn.

Sag 552/1994 angik omlægning i forbindelse med samlivsophævelse af kautionistens datters og dennes samlevers to lån. Omlægningen skete ved, at datteren optog et nyt lån, der anvendtes til indfrielse af de nævnte to lån. Pengeinstitutankenævnet fastslog, at kautionisten ikke fulgte automatisk med, idet det bl.a. udtalte:

»Det må endvidere lægges til grund, at klagerne ikke over for indklagede havde forpligtet sig til at overføre deres kaution til det ny lån. Selv om provenuet af dette blev anvendt til indfrielse af de hidtidige lån, kan en sådan overførsel af klagernes kautionsforpligtelse heller ikke anses for sket automatisk, idet det ny lån ikke kan anses blot at videreføre de to hidtidige, allerede fordi klagernes datters tidligere samlever ikke er debitor ifølge det ny lån. Det forhold, at indklagedes forudsætninger for at yde lånet på 140.000 kr., herunder forudsætningen om, at klagerne også skulle kautionere for dette, ikke blev opfyldt, kan påberåbes over for klagernes datter som debitor som grundlag for et krav om indfrielse af lånet, men findes ikke at kunne påberåbes over for klagerne«

I sag 438/1997 medunderskrev kautionisten, i forbindelse med at hovedpersonen skiftede bankforbindelse, en anmodning om at overføre hovedpersonens engagement, herunder det kautionssikrede lån til den nye bank. »Overførslen«

bestod for lånets vedkommende i, at det blev indfriet med et nyt lån ydet af den nye bank, hvilket svarer til den i pengeinstitutverdenen almindeligt fulgte fremgangsmåde. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at kautionisten alene ved sin underskrift på overførselsanmodningen havde påtaget sig at kautionere for det lån, som den nye bank efter overførslen af engagementet ville yde hovedpersonen, ligesom nævnet heller ikke fandt grundlag for at fastslå, at den nye bank gennem indfrielsen af lånet i den gamle bank var indtrådt som berettiget i henhold til kautionen. Da det var omtvistet, hvorvidt klageren inden overførslen mundtligt havde givet tilsagn til den nye bank om at ville kautionere over for denne, afvistes sagen som bevisuegnet efter Vedtægternes § 7.¹⁵² Den lignende sag 419/1995 blev afgjort til fordel for klageren.

6.2.5. Forholdet til panterettigheder

I det praktiske liv betinger et pengeinstitut sig ofte, at der foruden kaution stilles pant af hovedmanden (eller af tredjemand). Har pengeinstituttet i disse tilfælde yderligere indføjlet en klausul om, at pantet tillige hæfter for anden gæld, kan det økonomiske opgør blive temmelig kompliceret. Det var et af klagepunkterne i sag 129/1989, hvor det bl.a. fremgik af kautionsdokumentet, at der var stillet sikkerhed i form af et ejerpantebrev på 100.000 kr., og at »de pantsatte effekter tjener samtidig til sikkerhed for, hvad debitor af hvilken som helst årsag måtte være eller blive sparekassen skyldig«:

»Af den kassekreditkontrakt, som klageren underskrev som kautionist, fremgik, at debitor og hendes ægtefælle selv havde stillet sikkerhed for kreditten i form af et ejerpantebrev i deres faste ejendom. Klageren har således ved bedømmelsen af sin risiko haft føje til at gå ud fra, at han ved en eventuel indfrielse af kassekreditten ville indtræde i indklagedes yderligere sikkerhed. Det bemærkes herved, at det som sagen foreligger oplyst, ikke kan lægges til grund, at klageren var informeret om, endsige havde samtykket i, at indklagede bevilgede debitor en fornyet kredit med sikkerhed bl.a. i det ejerpantebrev, som sikrede den kredit, som klageren kautionerede for. Indklagede findes som følge heraf at have været uberettiget til som sket at benytte sikkerheden i det håndpansatte ejerpantebrev til nedskrivning af den kredit, som klageren ikke hæftede for.

Indklagede bør derfor anerkende, at klagerens forpligtelse i henhold til den afgivne kautionserklæring nedsættes med 18.521,47 kr., valideret den 4. marts 1988. Det ovenfor fra den i 1984 underskrevne kassekreditkontrakt gengivne vilkår, som efter det foreliggende ikke kan antages at have været gennemgået særskilt med klageren, kan ikke medføre et andet resultat.«

---

152. Se på linje hermed fra judiciel praksis U 1990.247 H.

Se tilsvarende sag 171/1989, hvor sparekassen havde afskrevet provenuet fra salg af en virksomhed på et usikret overtræk. Pengeinstitutankenævnet fremhævede bl.a.:

»i mangel af et udtrykkeligt forbehold fra indklagedes side om det modsatte findes klageren med føje at have kunnet gå ud fra, at løsoerejerpantebrevet med pant i forretningen primært var stillet til sikkerhed for det heromhandlede lån og således i videst muligt omfang ville formindske klagerens risiko ved den påtagne kautionsforpligtelse for dette lån. Det bemærkes, at den af indklagede påberåbte bestemmelse i lånebetingelsernes pkt. 2 [»sparekassen er berettiget til at betragte alle engagementer med debitor som ét mellemværende«] ikke kan tillægges betydning for det heromhandlede spørgsmål.«

Sådant udtrykkeligt forbehold var derimod taget i sag 373/1995, hvor Pengeinstitutankenævnet henviste til, at det tydeligt fremgik af den kreditkontrakt vedrørende en kassekredit på 1.450.000 kr., som kautionisten havde underskrevet, at det af hovedpersonen – klagerens søn – pantsatte værdipapirdepot primært skulle tjene til sikkerhed for sønnens udlandslån og kun sekundært til sikkerhed for kassekrediten. Der fandtes ikke at være godtgjort omstændigheder, som kunne medføre, at dette vilkår ikke er bindende for klageren.

Ankenævnet har taget stilling til det nævnte spørgsmål i en række sager, hvor pengeinstituttet synes at have set bort fra kautionisternes berettigede forventninger om, at pantet nedbringer i hvert fald en del af den økonomiske risiko ved kautionsstillelsen.¹⁵³

I sag 443/2000 havde pengeinstituttet for så vidt forsøgt at dæmpe kautionistens forventninger i denne retning, men havde udtrykt sig tvetydigt, hvorfor resultatet blev det samme som i de øvrige nævnte sager:

»Ankenævnet finder endvidere, at indklagede måtte indse, at klageren forudsatte, at et eventuelt provenu ved salg af bilen ville blive afskrevet på lånet, og Ankenævnet finder ikke, at indklagede i kautions- og lånedokumentets tekst på tilstrækkelig tydelig måde har forbeholdt sig ret til at anvende pantet primært til fyldestgørelse af andre fordringer end den kautionssikrede. Det bemærkes herved, at bestemmelsen om, at kautionisten »ingen forventning har om regres mod pantet« modsvares af bestemmelsen om, at »såfremt håndpant er stillet af debitor, hæfter pantet sekundært for, hvad debitor i øvrigt er eller måtte blive [indklagede] skyldig«.«

I sag 492/1995 var der lagt mere arbejde i kautionsvilkårene, hvoraf bl.a. fremgik:

---

153. Tilsynets *Årsberetning for 1988* s. 64 f og *U1992. 488V*.

»Kautionsistens forudsætning om anden sikkerhed for lånet/kreditte:

Ved min underskrift på kautionsdokumentet erklæres, at jeg ikke har tillagt det nogen betydning for min forpligtelse, at der eventuelt er stillet andre sikkerheder for de kautionssikrede lån/kreditter.

Det indebærer:

- at banken uden min tilladelse kan frigive andre sikkerheder for den kautionssikrede forpligtelse.
- at banken kan anvende pant, der tillige tjener til sikkerhed for andre fordringer end den kautionssikrede til forlods fyldestgørelse af sådanne fordringer.«

Kautionsisten, der var bekendt med hovedpersonens (hans ægtefælles) samlede engagement med pengeinstituttet og med de sikkerheder, som var stillet for det, fandtes ved sin underskrift på kautionsdokumentet at have accepteret, at en forudsætning om ligestillet pant ikke efterfølgende kunne gøres gældende.

I sag 177/1989 kunne kautionisten derimod ikke siges at have accepteret risikoen på informeret grundlag; sagens faktum minder meget om det, der forelå i den ovenfor omtalte sag 171/1989. Pengeinstitutankenævnet gav kautionisten medhold i et tilbagebetalingskrav på 335.000 kr. Under klagen udtalte vedkommende bank bl.a., at:

»Det er ikke ualmindeligt, at en kautionsspåtegning underskrives forinden teksten udfyldes, og det må under alle omstændigheder være klagerens risiko, at der er opstået misforståelser vedrørende kautionforpligtelsens indhold. Hertil kommer, at klageren først reagerede i anledning af den påståede fejl efter, at kautionforpligtelsen var blevet gjort gældende mod ham.«

Dette gav Pengeinstitutankenævnet

»anledning til at tilføje, at det findes kritisabelt, at indklagede lod klageren underskrive som kautionist på en ikke udfyldt allonge til gælds brevet, i særdeleshed i betragtning af, at der ved den senere påførte påtegning på allongen skete en væsentlig forhøjelse af gælds brets hovedstol.«

I sag 242/2002 fastslog Ankenævnet, at pengeinstituttet ikke havde været berettiget til at anvende en del af den forsikringssum, der kom til udbetaling ved totalskade på den pantsatte bil, på en måde, som ikke kom kautionisten til gode.

Lignende problemstillinger som dem, der er beskrevet ovenfor, kan foreligge i tilfælde, hvor der efter realisation af pant er spørgsmål om, hvilke gælds poster der skal dækkes af provenuet. Dette var problemet i sag 234/1998. Der var her tale om en tvist mellem pantsætter og pengeinstitut i et tilfælde, hvor pantet var stillet for såvel egen som tredjemands (ægtefællens) gæld. Klageren havde

pantsat et ejerpantebrev; ved samme pantsætningsdokument havde ægtefællerne pantsat en fællesejet værdipapirbeholdning. Pengeinstitutankenævnet udtalte:

»Klageren er eneejer af den ejendom, hvori ejerpantebrevet på 170.000 kr. havde pant. Samtidig med håndpantsetningen af ejerpantebrevet til indklagede blev der etableret et boliglån med klageren og dennes ægtefælle som debitorer. Selvom håndpantsetningen skete til sikkerhed for det samlede engagement med ægtefællerne og ægtefællens virksomhed, finder Ankenævnet, at klageren med føje kunne forudsætte, at ejerpantebrevet primært skulle tjene til sikkerhed for boliglånet, for hvilket hun var meddebitor. Udformningen af pantsætningsbestemmelsen i gælds brevet vedrørende boliglånet var egnet til at bestyrke denne opfattelse.¹⁵⁴

Herefter, og idet klageren ved indfrielsen af ejerpantebrevet meddelte, at beløbet ønskedes afskrevet forlods på boliglånet,¹⁵⁵ finder Ankenævnet, at indklagede var uberettiget til forlods at afskrive beløbet på virksomhedens kassekredit.«

6.2.6. Misligholdelse af hovedfordringen

Kautionshæftelsens funktion er typisk at sikre pengeinstituttet i tilfælde af misligholdelse i hovedforholdet. I det praktiske liv giver det normalt sig selv, at der foreligger en sådan. Som følgende sager viser, kan spørgsmålet dog undtagelsesvis give anledning til tvivl.

Sag 146/1990 vedrører kaution for en byggegaranti. En bank havde afgivet en arbejdsgaranti på 165.905 kr. over for et boligelskab. Garantien var afgivet efter anmodning fra et tømrerfirma, og garantirekvirentens mor kautionerede over for banken. I december 1987 fik hovedmanden likviditetsproblemer, og personalet forlod arbejdspladsen. Banken indgik herefter aftale med et andet tømrerfirma, som færdiggjorde arbejdet for ca. 285.000 kr. Senere gjorde banken kautionen gældende mod kautionisten.

I klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte kautionisten bl.a.,

»... at indklagede på eget initiativ overdrog udførelsen af entreprisen til et andet firma og bortviste klagerens søn fra byggepladsen uden at foretage hæveopgør, hvorved omfanget og kvaliteten af det allerede udførte arbejde kunne konstateres, således som foreskrevet i AB 72 § 23. Klagerens søn har selv anslået udgif-

---

154. »Såfremt håndpant er stillet af debitor, hæfter pantet sekundært for, hvad debitor i øvrigt er eller måtte blive [indklagede] skyldig.«

155. Om afskrivningsspørgsmålet henvises desuden til sag 846/1994 (mindretallets votum), der er omtalt under 6.2.6.

ter til færdiggørelsen af entreprisen til 95.000 kr. Det er derfor uberettiget, at indklagede nu søger at påføre klageren og klagerens søn et tab, der langt overstiger de rimelige udgifter for færdiggørelsen. Den usikkerhed, der hersker med hensyn til omfanget af de resterende arbejder på det tidspunkt, da indklagede tiltog sig rollen som bygherre ved at fratage sønnen entreprisen, bør komme indklagede til skade, idet indklagede på dette tidspunkt forsøgte sin forpligtelse til at søge omfanget af det allerede udførte arbejde konstateret. Af kautionserklæringen fremgår, at kautionen er begrænset til byggegarantien på 165.905 kr. En betingelse for, at kautionen bliver aktuel, er, at hovedfordringen er misligholdt, i nærværende sag at byggegarantien efter påkrav fra bygherren er krævet frigjort for kautionforpligtelsen. Indklagede må i det omfang, det bestridte krav er berettiget, rette dette mod klagerens søn.«

Pengeinstituttet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Da klagerens søn indstillede arbejdet, valgte indklagede – formentlig under hensyn til den meddelte transport i entreprisens summen – selv at drage omsorg for arbejdets færdiggørelse. Den af indklagede udstedte garanti er ikke gjort gældende af bygherren, og der er heller ikke foretaget nogen opgørelse, som viser, at der ville have været grundlag herfor. Det bemærkes herved, at bygherren, hvis denne havde antaget en anden til færdiggørelse af arbejdet, kunne have modregnet udgifterne hertil i den resterende del af entreprisens summen. Indklagede kan herefter ikke gøre krav gældende mod klagerens søn i dennes egenskab af garantirekvirent, og da klageren alene har kautioneret for sønnens forpligtelser som sådan, kan indklagede – uanset om man på andet grundlag måtte kunne rejse krav mod sønnen i anledning af de afholdte færdiggørelsesomkostninger – ikke gøre krav gældende mod klageren.«

I sag 846/1994 havde hovedpersonen (klageren) efter ophør af driften af en café ikke betalt afdrag på sin (ikke-kautionssikrede) kassekredit, men alene betalt ydelserne i henhold til et privatlån, som hendes børn kautionerede for. Pengeinstituttet opsigde på denne baggrund hovedpersonens samlede engagement, idet der til støtte herfor blev henvist til pkt. 9 i de almindelige forretningsbetingelser (»For erhvervskunder gælder, at banken er berettiget til at betragte alle engagementer med kunden som et mellemværende«). Af pkt. 10 i samme fremgik bl.a.:

»Banken og kunden kan til enhver tid og uden varsel bringe kundeforholdet til ophør. Banken kan dog kun opsigde udlånsaftaler med private kunder med et varsel på 3 måneder, med mindre der foreligger misligholdelse eller anden forfaldsgrund. Ved opsigelse fra bankens side har kunden krav på en begrundelse ...«

Klageren protesterede mod opsigelsen og indbragte sagen for Pengeinstituttankenævnet, hvis flertal bl.a. udtalte:

»Vi finder, at indklagede den 17. november 1994 var berettiget til at opsigde det kautionssikrede lån med henvisning til, at klagerens kassekredit var misligholdt,

og at klageren havde tilkendegivet indtil videre alene at ville afdrage på det kautionssikrede lån og ikke at ville acceptere indklagedes akkordtilbud af 1. november 1994. Da det kautionssikrede lån ikke var misligholdt, og da indklagede i relation til dette lån ikke kunne påberåbe sig bestemmelsen om erhvervskunder i de almindelige forretningsbetingelsers pkt. 9, burde opsigelsen af dette lån dog være sket med 3 måneders varsel i overensstemmelse med de almindelige forretningsbetingelsers pkt. 10. Det bemærkes herved, at der er modstrid mellem gældsbreveets opsigelsesbestemmelse og pkt. 10 i de almindelige forretningsbetingelser, hvortil der henvises i gældsbreve, og at debitor i denne situation bør kunne påberåbe sig den for debitor mest fordelagtige bestemmelse. Det forhold, at opsigelsen skete med for kort varsel, findes dog ikke at kunne tillægges den betydning, at opsigelsen er uden retsvirkning, og lånet må derfor nu betragtes som forfaldent til indfrielse.«

Mindretallet udtalte bl.a.:

»Vi finder ikke, at klagerens tilkendegivelse af, at fremover indbetalte beløb indtil videre alene skulle afskrives på det ikke-misligholdte, kautionssikrede lån og ikke på den misligholdte, ikke-kautionssikrede kassekredit, udgjorde den fornødne saglige begrundelse for, at indklagede kunne påberåbe sig den forbeholdte, uspecificerede ret til at opsiges det kautionssikrede lån med et vist varsel.

Vi lægger herved vægt på, at en skyldner efter almindelige retsgrundsætninger som udgangspunkt er frit stillet med hensyn til at bestemme, på hvilken fordring af flere mulige et samtidig eller senere, frivilligt indbetalt beløb skal afskrives. Indklagede måtte derfor være forberedt på, at skyldneren af hensyn til kautionisterne eventuelt ville vælge at betale den kautionssikrede, private gæld før den ikke-kautionssikrede, erhvervsmæssige gæld. Ville indklagede ikke løbe nogen risiko i så henseende, havde det været nærliggende, om indklagede i forbindelse med etableringen af den erhvervsmæssige kredit havde betinget sig tilsvarende sikkerhed som for det kautionssikrede, private lån, der var stiftet mindre end et år tidligere. Når dette ikke skete, finder vi ikke tilstrækkelig grund til at fravige det nævnte udgangspunkt om skyldnerens principale valgfrihed vedrørende afskrivningsspørgsmålet.

Under disse omstændigheder finder vi ikke, at indklagede havde det fornødne grundlag for at anvende den generelle og helt uspecificerede opsigelsesklausul til at spekulere i den stillede kaution og på denne måde udvirke, at kautionisternes hæftelse for det private lån reelt blev udstrakt til klagerens erhvervsmæssige gæld.

Det følger af det anførte, at vi heller ikke finder tilstrækkeligt grundlag for at antage, at klagerens principale valgfrihed var begrænset, således at hun, trods sin udtrykkelige angivelse af, at gælden skulle afskrives den kautionssikrede gæld, måtte tåle, at indbetalte beløb var blevet afskrevet forholdsmæssigt på de to gældsposter. Efter vores opfattelse forelå der således heller ikke den fornødne saglige begrundelse for at anvende opsigelsesklausulen som løftestang for gennemførelse af et krav herom.«

6.3. Pengeinstituttets underretningspligt

6.3.1. Henstand og restancer. Lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 1-3

Regler om underretning af kautionisten om restancer i hovedforholdet har gammel byrd og anses i almindelighed for at være en af de vigtigste kautionsretlige regler. Reglens *raison d'être* er, at kautionistens mulighed for at begrænse sit tab, herunder for at gøre regres mod hovedpersonen, er større, jo hurtigere han får meddelelse om hovedpersonens manglende betaling. Reglen tager også sigte på, at kautionisten hurtigere kan komme i dialog med hovedpersonen.

Indtil for nylig fandtes reglen i bank- og sparekasselovens § 41, som er videreført i lov om finansiel virksomhed § 47 (gengivet nedenfor), der imidlertid er begrænset ikke-privatkautioner. For de private kautioner gælder nu reglerne i samme lovs § 48, stk. 1-3, (gengivet nedenfor). Ændringen for privatkautionernes vedkommende skal ses i lyset af, at såvel retspraksis som Ankenævnspraksis har vist, at bank- og sparekasselovens § 41 på det praktiske plan ikke var særlig meget værd for kautionisterne. I et stort antal sager har Pengeinstituttankenævnet, lige fra Ankenævnets etablering i 1988, konstateret, at meddelelesespligten efter § 41 er blevet tilsidesat, men at det efter oplysningerne om hovedmandens økonomiske forhold ikke var muligt at fastslå, at dette at have haft indflydelse på kautionistens mulighed for at gøre regres hos hovedmanden, hvorfor de ganske hyppigt forekommende tilsidesættelser af meddelelesespligten i praksis ikke udløste nogen retlig sanktion.

Om lovændringerne henvises i øvrigt til indledningen til kapitel 6.

Der foreligger endnu ikke afgørelser til belysning af de nye regler.

Lov om finansiel virksomhed § 47 og § 48, stk. 1-3, er sålydende:

»§ 47. Er der inden for erhvervsforhold stillet kaution for lån ydet af et pengeinstitut, og udebliver låntager med betaling af hovedstol, afdrag eller renter, skal der senest 6 måneder efter de pågældende ydelsers forfaldsdag skriftligt gives meddelelse til enhver af kautionisterne eller til den eller dem af disse, der er bemyndiget til at modtage meddelelsen på samtlige kautionisters vegne. Undladelse heraf medfører, at pengeinstituttet taber sit krav over for kautionisterne, i det omfang disses regreskrav mod låntageren er blevet forringet ved undladelsen.

§ 48. Har en kautionist uden for erhvervsforhold stillet kaution for lån ydet af et pengeinstitut, og udebliver låntageren med betaling af hovedstol, afdrag eller renter, skal der senest 3 måneder efter de pågældende ydelsers forfaldsdag gives skriftlig meddelelse herom til kautionisten. Bestemmelsen i 1. pkt. finder tilsvarende anvendelse, hvis pengeinstituttet giver låntageren henstand, uden at kautionisten har givet samtykke hertil i det konkrete tilfælde.

Stk. 2. Overskrides fristen i stk. 1, kan kautionsforpligtelsen kun gøres gældende over for kautionisten for det beløb, som låntagerens gæld eller den sikrede fordring ville have udgjort, hvis låntageren havde betalt alle ydelser rettidigt ind-

til det tidspunkt, som ligger 3 måneder forud for det tidspunkt, hvor meddelelse gives.

Stk. 3. Overskridelse af fristen i stk. 1 medfører, at pengeinstituttet taber sit krav over for kautionisterne, i det omfang disses regreskrav mod låntagerne er blevet forringet, selv om nedsættelsen af kautionsforpligtelsen efter stk. 2 tages i betragtning.«

6.3.2. Andre risikoforøgende ændringer i hovedforholdet.

De netop omtalte regler i lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 1-3, pålægger pengeinstituttet en pligt til at underrette kautionisten om visse former for risikoforøgelse (henstand og misligholdelse, der strækker sig over 3 måneder), således at kautionisten for mulighed for at varetager sine interesser.

Spørgsmålet om den retlige betydning af andre former for forøgelse af kautionistens risiko er ikke lovreguleret, men må besvares på basis af almindelige kontraktretlige principper. Disse fører til, at risikoforøgelse som udgangspunkt ikke er pengeinstituttets, men kautionistens problem. Det er således kautionsinstituttets *raison d'être*, at kautionisten i forhold til banken overtager (en del af) den økonomiske risiko for hovedpersonens opfyldelse af hovedfordringen. Det siger på denne baggrund næsten sig selv, at det som udgangspunkt er kautionisten (og ikke pengeinstituttet), det går ud over, hvis efterfølgende forhold bevirker, at kautionistens tabsrisiko bliver større, end den var, da kautionen blev stiftet. Selv om det på aftaletidspunktet stod klart for alle involverede, at kautionisten ikke ville have påtaget sig kautionen, dersom det havde ligget på det rene, at han ville lide et tab derved, kan kautionisten ikke ved hovedpersonens misligholdelse med held påberåbe sig læren om bristende forudsætninger, men er som udgangspunkt bundet af kautionsløftet; dette hænger ganske enkelt sammen med, at kautionisten i forhold til pengeinstituttet ved kautionsløftet har påtaget sig en økonomisk risiko, som ellers var pengeinstituttets.¹⁵⁶

Ligeså klart er imidlertid også, at risikoforøgelse, som skyldes pengeinstituttets forsømmelse eller culpøse adfærd i øvrigt, normalt ikke bør gå ud over kautionisten, men pengeinstituttet.¹⁵⁷

---

156. Se herved *U 1998.566 H*, hvor kautionisten (der handlede erhvervsmæssigt) i forholdet til banken havde accepteret at overtage risikoen for værdien af effekter, der befandt sig på havets bund.

Om andre væsentlige forudsætninger end karakteren/omfanget af kautionistens økonomiske risiko, se f. eks. sag *148/2003*, der bl.a. fastslog, at en kautionist, der havde kautioneret for sin samlever, fortsat var bundet af kautionsforpligtelsen efter samlivsophævelse.

157. Jf. *U 1991.156 H*, som statuerede, at det var kautionistens risiko, at supplerende sikkerhed i et ejerpantebrev var bortfaldet på en tvangsauktion, idet bortfaldet ikke skyldtes bankens forsømmelighed.

Det står således klart, at banken ikke uden kautionistens samtykke er berettiget til at frigive medkautionister eller supplerende pant, som ifølge kautionsaftalen skulle tjene til sikkerhed for hovedforholdet og dermed begrænse kautionistens risiko. Det samme gælder, hvis den supplerende sikkerhed i øvrigt på grund af bankens culpa (f.eks. manglende sikring af pant i forhold til tredje-mand eller anvendelse af sikkerheden til fyldestgørelse af andre krav end det kautionssikrede) ikke kommer kautionisten til gode i det på aftaletidspunktet med rette forudsatte omfang.¹⁵⁸ En temmelig speciel situation forelå i sag 50/2003 (uden betydning for kautionistens hæftelse, at pengeinstituttet efter kautionens aktualisering på grund af hovedpersonens betalingsstandsning havde undladt at holde livsforsikringen i kraft).

På tilsvarende måde bevirker hel eller delvis eftergivelse af hovedfordringen (uden kautionistens samtykke), at kautionsfordringen bortfalder i samme omfang. Sker eftergivelsen som led i en samlet sanering af hovedpersonens gæld, svarer eftergivelsen imidlertid ofte til den nedsættelse, som i mangel af frivillig ordning ville blive resultatet af en formaliseret tvangsakkord- eller gældssaneringsprocedure, hvor det ligger fast, at den tvungne nedsættelse af hovedfordringen ikke påvirker kautionistens hæftelse, jf. konkurslovens § 191 og § 226, stk. 3. Et ønske om ikke at modvirke frivillige ordninger taler for, at frivillige ordninger af nævnte art sidestilles med den tvungne gældsnedskrivning og ikke med eftergivelse, således at hovedfordringens nedsættelse ikke påvirker kautionistens hæftelse over for pengeinstituttet, hvis det kan lægges til grund, at dette ikke ville have opnået større dividende ved en tvungen ordning, jf. således de stort set enslydende kendelser i sagerne 255/1989 og 484/1996, der begge afviste sagen efter Vedtægternes § 7, stk. 1, idet Ankenævnet bemærkede (citeret fra førstnævnte afgørelse):

»Det forhold, at indklagede uden klagerens samtykke har tiltrådt en frivillig akkord for debitorerne, findes ikke som anført af klageren uden videre at medføre, at klagerens kautionsforpligtelse er bortfaldet. Såfremt indklagede kan godtgøre, at debitorerne alternativt kunne have opnået en tvangsakkord eller – måske mere nærliggende – en gældssanering i henhold til konkurslovens regler, og at indklagede ikke herved ville have opnået en større dividende, må klagerens kautionsforpligtelse fortsat bestå, smlg. herved konkurslovens § 191 og § 226, stk. 3.«

Jf. herved også sag 148/1990 om et hændelsesforløb, der normalt kun forekommer i skriftlige eksamensopgaver ved de højere læreanstalter: I 1983 ydede en bank lån på i alt 110.000 kr. Debtors mor stillede pant (en bankbog med et indestående på 126.000 kr.). I 1985, da lånene var nødlidende, oprettedes ét lån på 160.000 kr., og debtors ægtefælle kautionerede. I 1989 opnåede debitor gælds-

158. Se f. eks. *U 1992.488 V.*

sanering (mod at betale 0,8% af gælden), og samtidig anlagdes på vegne pantsætteren sag mod banken med påstand om, at pantsætningen var ugyldig efter myndighedslovens § 65.¹⁵⁹ Denne sag blev forliget efter en dommertilkendegivelse, hvor banken tog bekræftende til genmæle. Set fra familiens synsvinkel restedede herefter det problem, at ægtefællen hæftede som kautionist. Ægtefællen overførte sine konti til et andet pengeinstitut og påstod herefter for Pengeinstitutankenævnet, at kautionsforpligtelsen var ophørt. Han henviste til, at han ikke var blevet fyldestgørende orienteret af banken, og at banken frivilligt havde opgivet pantet. Ankenævnet gav banken medhold med følgende bemærkninger:

»Indklagedes frigivelse af det af klagerens mor stillede håndpant findes ikke at kunne sidestilles med en frivillig opgivelse af et (hånd)pant, når henses til, at indklagede herved fulgte en tilkendegivelse fremsat af retten under en civil retssag. Nævnet finder, at risikoen for pantets bortfald under de i den foreliggende sag oplyste omstændigheder, hvor rettens tilkendegivelse var baseret på, at klagerens mor (pantsætteren) befandt sig i en tilstand omfattet af myndighedslovens § 65, herefter bør bæres af klageren. Da det endvidere ikke kan anses for godtgjort, at indklagede på tidspunktet for afgivelsen af klagerens kautionserklæring for sin ægtefælle var vidende om, at der af denne ville blive indgivet begæring om gældssanering, tages klagen ikke til følge.«

I Pengeinstitutankenævnets praksis er det statueret, at den yderligere belastning af hovedpersonens økonomi og dermed den forøgelse af kautionistens risiko, som følger af en udvidelse af hovedpersonens samlede kredit i banken, ikke uden særlige holdepunkter herfor udløser underretningspligt endsiges bortfald af kautionsforpligtelsen. Jf. f.eks. sagerne *161/1990*, *402/1993*, *147/1994*, *414/1997*, *52/1999*, *307/2002* og *102/2004*; ingen af sagerne var det godtgjort, at der var indgået aftale om, at hovedpersonens engagement ikke måtte udvides uden samtykke fra kautionisten; da kautionen var beløbsbegrænset, blev kautionistens forpligtelse i ingen af sagerne forøget ved kreditudvidelsen.

Efter nævnspraksis synes der kun undtagelsesvis at kunne blive tale om at statuere reduktion af kautionistens forpligtelse eller underretningspligt i tilfælde af anticiperet misligholdelse og lignende i hovedforholdet. Jf. således sag *58/2000*: i et tilfælde, hvor lånet hidtil var afviklet planmæssigt, og hovedpersonen flyttede til Tyskland for at studere, fandtes pengeinstituttet ikke at have tilsidesat sine forpligtelser over for kautionisten ved ikke i forbindelse med flytningen til udlandet at have stillet krav om indfrielse af lånet eller ændring af afviklingsaftalen. Det blev herved ikke tillagt betydning, at hovedpersonens øvrige engagement, herunder en lønkonto, blev opgjort og lukket i forbindelse med flytningen.

Eksempel på et sådant undtagelsestilfælde forelå i sag *450/1990*, der er spe-

---

159. Se nu værgemålslovens § 46.

ciel ved, at det var børnene, der havde kautioneret for forældrenes lån, og ikke omvendt. Kautionen var maksimeret til 25.000 kr. med tillæg af renter for begges vedkommende. I den oprindelige låneaftale var bl.a. anført, at lånet ikke måtte forhøjes uden kautionisternes samtykke. I forbindelse med en ydelsesændring i hovedforholdet, som kautionisterne tiltrådte, blev det aftalt, at der ikke måtte bevilges overtræk eller låneforhøjelser uden skriftlig accept fra begge kautionister. Få måneder efter opstod der et overtræk på 3.000 kr. En opfordring fra sparekassen til kautionisterne om at acceptere overtrækket blev besvaret med, at man anså kautionsforpligtelsen for ophørt, hvilket også var kautionisternes påstand, da sagen kom for Ankenævnet.

Ankenævnet traf følgende afgørelse:

»Det findes på den baggrund at måtte have stået indklagede klart, at det var en afgørende forudsætning for klagernes kautionstilsagn, at der ikke blev ydet debitorerne yderligere kredit af indklagede. Da det af indklagede tilladte overtræk på 3.000 kr. på debitorenes budgetkonto er foretaget uden klagernes accept, findes klagernes kautionsforpligtelse herefter at burde nedsættes med størrelsen af det skete overtræk, således at hver kautionists forpligtelse nedsættes med 1.500 kr., uanset om overtrækket måtte anses for at have forringet klagernes regresmulighed.«¹⁶⁰

Pengeinstitutankenævnets kendelse blev »stadfæstet« ved Tårnby Rets dom af 9. juli 1992 (BS 1003 og 1004/91). Retten gav sparekassen medhold med følgende præmisser:

»Der er tale om selvskyldnerkaution med et specielt vilkår af 23. marts 1990. Dette vilkår har sagsøgeren ikke overholdt, og spørgsmålet er herefter, om dette får indflydelse på kautionsforpligtelsen.

Retten finder ikke holdepunkter for, at sagsøgerens samtykke til mindre overtræk kan medføre, at forpligtelsen kan nedsættes i videre omfang, end det er sket ved Pengeinstitutankenævnets kendelse af 23. maj 1991. Retten lægger herved vægt på beløbets størrelse og på, at de sagsøgte regresmuligheder ikke kan antages at være blevet forringet.«

I sag 372/1989 havde klageren kautioneret for en svigersøns banklån på 40.000 kr. Han påstod sig frigjort for forpligtelsen under hensyn til, at det i hovedforholdet var aftalt, at hovedmandens misligholdelse af et opstillet budget var opsigelsesgrund for arrangementet, at banken ikke havde underrettet ham om hovedmandens misligholdelse af budgettet, og at bankens rådgivning i øvrigt havde været mangelfuld, bl.a. fordi man var bekendt med, at der i syv tilfælde hav-

---

160. Denne løsning ligger på linje med den, der nu gælder ved unkladet pligtmæssig meddelelse om misligholdelse i hovedforholdet, jf. lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 2, se herom under 6.3.1 og i indledningen til kapitel 6.

de været indkaldt til tvangsauktion over hovedmandens ejendom. Et flertal i Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at banken ikke havde været retligt forpligtet til at orientere klageren om debtors økonomiske situation. Flertallet tilføjede, at banken kunne forudsætte, at kautionisten kendte svigersønnens økonomi. Et mindretal i Ankenævnet mente derimod, at der påhvilede banken en underretningspligt svarende til den, der gælder ved betalingsmisligholdelse, og ville afgøre sagen i overensstemmelse med reglerne herom, dvs. dagældende § 41 i bank- og sparekasseloven (der nu er afløst af lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 1-3):

»Når henses til, at klageren i forbindelse med ydelsen af lånet til svigersønnen fik udleveret kopi af budget, samt til at der i lånedokumentet på klagerens initiativ indføjedes en individuelt udformet bestemmelse, hvorefter misligholdelse af budgettet var opsigelsesgrund, findes det at måtte have stået indklagede klart, at debtors overholdelse af budgettet var af væsentlig betydning for klagerens tilsagn om kaution. Under disse omstændigheder findes der at have påhvilet indklagede en underretningspligt i tilfælde af debtors misligholdelse af budgettet. Da imidlertid en stillingtagen til, i hvilket omfang klagerens regreskrav mod debitor ved indklagedes manglende underretning er blevet forringet, ikke på det foreliggende grundlag findes egnet til behandling i Ankenævnet, stemmer disse medlemmer for, at sagen afvises jf. Ankenævnets vedtægter § 7, stk. 1.«

Se herved også sag 29/1994.

Selv om (eller måske snarere: fordi) ændrede forhold således kun i særlige tilfælde udgør en risikoforøgelse, som udløser en underretningspligt for pengeinstituttet eller (andre) retsvirkninger til fordel for kautionisten, kan kautionisten selvsagt være interesseret i at følge med i, hvorledes hovedforholdet udvikler sig. Oplysninger herom kan f.eks. bevirke, at kautionisten kan begrænse sit tab ved at slippe ud af kautionsforholdet i tide.¹⁶¹ I Pengeinstitutankenævnets

---

161. Kautionisten kan ikke gennem opsigelse slippe for at hæfte for allerede opstået gæld i hovedforholdet, men kan alligevel efter omstændighederne have interesse at fremtvinge et økonomisk opgør, f. eks. hvor kautionisten frygter (yderligere) forringelse af mulighederne for regres mod hovedpersonen. I givet fald kan kautionisten ved betaling til banken indtræde i dennes krav på hovedpersonen, så langt regresfordringen dækker.

Efter den bedagede og sjældent anvendte bestemmelse i Danske Lov 1-23-15 har kautionisten tillige en egentlig opsigelsesret over for hovedpersonen, som dermed indirekte presses til at betale til pengeinstituttet. Denne opsigelsesadgang forudsætter bl.a., at banken har mulighed for at kræve betaling af hovedpersonen.

Ved kaution, der helt eller delvis omfatter hovedpersonens fremtidige gæld til pengeinstituttet (dvs. ved kaution for kassekreditter) har kautionisten i mangel af aftalemæssigt holdpunkt for andet en almindelig ret til at opsigte kautionen over for pengeinstituttet med den virkning, at fremtidig opstået gæld i hovedforholdet ikke gribes af kautionsforpligtelsen. Det er dog en forudsætning herfor, at banken kan forhindre den fremtidige gæld i at opstå.

praksis er fastslået, at kautionisten med henblik herpå kan kræve, at pengeinstituttet oplyser ham om udviklingen i hovedforholdet, jf. således sag 132/2000, hvor der bl.a. var spørgsmål om, hvorvidt dette var udelukket af reglerne om pengeinstitutters tavshedspligt. Pengeinstitutankenævnet udtalte:

»Ankenævnet finder, at det følger af almindelige regler om loyal oplysningspligt mellem kontraktspartnere, at indklagede er forpligtet til at meddele M dokumenterede oplysninger om saldo og ind- og udbetalinger på det engagement, som M har kautioneret for. M er berettiget til oplysningerne, så længe indklagede fastholder kautionen, uanset klagerens forbehold om at gøre indsigelse mod forpligtelsen.

Indklagede har anerkendt modtagelsen af M's opsigelse af kautionen. En eventuel udvidelse af engagementet efter opsigelsen vil som udgangspunkt ikke være sikret ved kautionen, og det er derfor relevant for M at få en nøjagtig opgørelse af kautionsforpligtelsen pr. opsigelsesdagen. Ankenævnet finder ikke, at bank- og sparekasselovens bestemmelse om tavshedspligt, jf. § 54, stk. 2,¹⁶² er til hinder herfor.

Det er uoplyst, om kautionen tillige er opsagt over for D,¹⁶³ jf. Danske Lovs 1-23-15.

Uanset dette har D imidlertid mulighed for at forhindre, at der tilgås M oplysninger om engagementet, såfremt han indfrier dette eller opnår en aftale med indklagede om alternativ sikkerhed, hvorved klageren frigøres for kautionsforpligtelsen ...«

Den netop citerede afgørelse giver ikke grundlag for at fastslå de nærmere betingelser for pengeinstituttets pligt til at besvare sådanne forespørgsler fra kautionister. Den usikkerhed, der kan være forbundet hermed, spiller dog næppe i praksis nogen større rolle, idet privatkautionister nu efter gennemførelsen af § 48, stk. 7, i lov om finansiel virksomhed har krav på uopfordret at modtage en årlig opgørelse af gælden i hovedforholdet, se nærmere i indledningen til kapitel 6.

6.4. Kautionsforpligtelsens aktualisering

6.4.1. Tilbageførsel

Aktualiseres kautionsforpligtelsen, kan det spille en rolle for fordelingen af tabsrisikoen mellem pengeinstituttet og kautionisten, om pengeinstituttet har mulighed for at tilbageføre betalinger foretaget af hovedpersonen med henvis-

162. Jf. nu lov om finansiel virksomhed §§ 117 ff. Se nærmere *Nina Dietz Legind: Privat kaution for banklån* (2003) s. 128 f.

163. Dvs. skyldneren i hovedforholdet.

ning til, at der ikke var dækning for de pågældende indbetalinger, som ofte er overført automatisk fra hovedpersonens indlånskonto. Problemet i disse sager er at fastslå, hvornår betalinger må antages at være definitiv, således at pengeinstituttet af afskåret fra at tilbageføre »indbetalinger«. ¹⁶⁴

Som generelt princip fremgår af sag 156/2002, at der i

»det omfang der på S's lønkonto ikke var dækning for de overførte ydelser, var indklagede i forhold til klageren som kautionist alene berettiget til føre ydelserne tilbage, såfremt tilbageførsel skete i umiddelbar forlængelse af, at overførsel fandt sted.«

Til konkret udmøntning heraf udtalte Pengeinstitutankenævnet i sag 229/2002 bl.a.:

»Af kontoudtoget for lånet fremgår, at indklagede den 2. april 2002 tilbageførte 3.987 kr. til lånet med kontoteksten »tilbageført pga. mgl. dækning« med valør den 1. marts 2002. Denne tilbageførsel var uberettiget i forhold til klageren som kautionist, og indklagedes krav mod klageren bør derfor nedsættes med 3.987 kr. med tillæg af renter heraf. Tilbageførslen den 3. april 2002 af april-ydelsen var derimod berettiget, idet denne skete bankdagen efter, at ydelsen var overført til lånet.«

Se endvidere sagerne 448/1991 (tilbageførsel dagen efter acceptabel), 604/1991 (tilbageførsel den 10. august for ydelser vedrørende januar-juli ikke berettiget i forhold til kautionisten), 330/1992¹⁶⁵ (tilbageførsel den 26. februar og 8. august af ydelser indbetalt den 21. januar og 30. april uberettiget) og 352/1993 (tilbageførsel inden en uge accepteret). Se sagerne 235/1989 (6.3.1) og 359/1989 (8.3). Sag 106/2001 (tilbageførsel den 17. maj af ydelserne for henholdsvis marts, april og maj 2000 på grund af manglende dækning på lønkontoen uberettiget). På linje hermed sag 398/1997. I sag 77/2000 fandtes tilbageførsel den 11. marts af ydelserne for januar, februar og marts uberettiget, og det kunne ikke føre til andet resultat, kautionisten havde kendskab til debtors økonomiske forhold gennem hele forløbet.

6.4.2. Renter m.v.

I praksis synes der af og til at ske en sammenblanding af to retligt forskellige rentespørgsmål. Rentespørgsmål foreligger således for det første i relation til fastsættelsen af kautionshæftelsens genstand, dvs. opgørelsen af den fordring,

164. Jf. fra domspraksis *U 1991.945 H*. Se også kap. 8.3.

165. Såvel i sag 604/1991 som i 330/1992 var kautionistens iver efter at forstå udviklingen i hovedforholdet blevet »belønnet« med et (større) ekspeditionsgebyr. Statueret, at dette var sket med urette.

der er sikret ved kaution; spørgsmålet er her, hvorvidt kautionen omfatter forrentningen i hovedforholdet. Se herom under 6.2.2 med omtale af bl.a. lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 4. Forskelligt herfra er spørgsmålet om kautionsfordringens forrentning; dette spørgsmål afhænger dels af kautionsaftalen dels af rentelovens regler. De afgørelser, der er nævnt i det følgende, berører begge spørgsmål.

I sag 538/1991¹⁶⁶ hed det i kautionsdokumentet, at kautionen var gældende »op til et beløb af kr. 200.000 samt renter m.v.« I bankens fortrykte vilkår hed det, at kautionen tillige tjente som sikkerhed for en af banken fastsat overtræksrente, provision eller morarente. Ankenævnet fastslog, at kautionsdokumentet måtte forstås således, at klageren hæfter med 200.000 kr. for hovedpersonens samlede gæld i henhold til det pågældende lån, og at de efter angivelsen af begrænsningsbeløbet tilføjede ord »samt renter m.v.« ikke kunne forstås således, at beløbet kunne forhøjes med renter tilskrevet i det kautions sikrede låneforhold,¹⁶⁷. Endelig blev det fastslået, at forrentning af kautionsfordringen var betinget af betalingsanmodning efter rentelovens § 3, stk. 2.¹⁶⁸

Sag 581/1992 angik følgende kautionserklæring:

»Til sikkerhed for ethvert mellemværende, som ..., maksimum kr. 40.000. Ovennævnte er med tillæg af renter og omkostninger m.v. ... [kursiveret her].«

Ankenævnet fandt, at erklæringen måtte forstås således, at kautionisten hæftede for kredittens maksimum på 40.000 kr. med tillæg af renter og eventuelle omkostninger beregnet i forhold til dette maksimum.¹⁶⁹

Endvidere fandt et flertal i sag 528/1993, at ordene »til sikkerhed for betaling af enhver skyld i henhold til lånet/kreditten« ikke med den fornødne sikkerhed kunne forstås således, at kautionisterne havde påtaget sig at hæfte også for inkassorenter, der påhvilede hovedmanden. Kautionisterne havde heller ikke pligt til at forrente kautionsforpligtelsen med den særlige inkassorente, idet bankens almindelige forretningsbetingelser ikke udgjorde den fornødne hjemmel. Et mindretal afgav en dissens, begrundet i sagens konkrete omstændigheder. Liggende afgørelse (uden dissens) i sag 53/2005.

Sag 188/2003* angik kautionsfordringens forrentning. Banken krævede en forrentning på p.t. 19,5%. Kautionen omfattede en såkaldt totalkonto »med til-

---

166. Sagen omhandlede også det tilbageførselsproblem, der er omtalt ovenfor. En tilbageførsel den 4. oktober for ydelse indsat den 1. oktober var berettiget, medens tilbageførsel den 31. december for ydelser pr. 1. november og 1. december var uberettiget.

167. Jf. således også sag 456/1996 (omtalt under 6.2.2).

168. Jf. også sag 371/2003. Se om rentelovens § 3, stk. 5, ndf. 6.4.3.

169. Se herved lov om finansiel virksomhed § 48, stk. 4, der gælder for aftaler indgået 1/7/2002 eller senere, se nærmere indledningen til kapitel 6 og under 6.2.2.

læg af renter, provision, overtræk og omkostninger«, således at kautionisten hæftede for

- »a) Lån/kreditter med tillæg af renter, provision og lignende. Hertil kommer overtræk, ubetalte afdrag samt renter, provision og lignende heraf.
- b) Sagsomkostninger mv. ved inddrivelse af de i a) nævnte krav hos låntager.
- c) Kravet opgjort i henhold til punkt a) og b) med tillæg af løbende rente efter de for aftalen gældende regler fra det tidspunkt kravet rettes mod den pågældende kautionist ...«

Banken anførte, at misligholdelse fra hovedpersonens side indebar bortfald af trækningsretten, hvorfor der forelå et ubevilget overtræk, medmindre kunden straks betaler det skyldige beløb., og at det fremgik tydeligt af kreditaftalen, at den variable rentesats for ubevilget overtræk på oprettelsestidspunktet var 21¹/₂%. Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte:

»Det følger af bestemmelserne i punkt a og b i afsnittet om »Hæftelsens omfang« i kautionserklæringen af 14. maj 1998, at kautionisten hæfter for den gæld, der påhviler debitor, med tillæg af renter og omkostninger m.m., herunder renter af overtræk. Efter punkt c hæfter kautionisten for kravet opgjort i henhold til punkt a og b »med tillæg af løbende rente efter de for aftalen gældende regler fra det tidspunkt kravet rettes mod den pågældende kautionist ...« Efter vores opfattelse kan denne bestemmelse ikke med den fornødne sikkerhed forstås således, at det af indklagede opgjorte beløb kan kræves forrentet af kautionisten med renten for ubevilgede overtræk eller i øvrigt med en særlig misligholdelsesrente. Vi finder således, at bestemmelsen må forstås på den måde, at det opgjorte beløb alene kan kræves forrentet af kautionisten med den almindelige kreditrente, der gælder for det kautionssikrede lån. Det følger dog af rentelovens bestemmelser, at indklagede i stedet kan vælge at kræve beløbet forrentet efter reglerne i denne lov. Vi stemmer herefter for at tage klagerens påstand til følge som nedenfor bestemt.«

Mindretallet udtalte:

»Vi finder, at bestemmelsen i punkt c må forstås således, at indklagede over for klageren som kautionist – ligesom over for debitor – kan kræve det opgjorte beløb forrentet med renten for ubevilgede overtræk. Vi stemmer derfor for ikke at tage klagen til følge«

6.4.3. Faktisk forældelse?

Ankenævnet har haft nogle klagesager, der rejser spørgsmål om, hvorvidt kautionssfordringer på grundlag af moderne overvejelser om forholdet mellem et pengeinstitut og dets kunder efter en konkret passivitetsvurdering bør anses for op-

hørt («faktisk forældelse») på et tidligere tidspunkt, end de sædvanlige forældelsesregler fører til¹⁷⁰. Det er 20-års forældelsesreglen i danske lov 5-14-4, der er problematisk.

Som det fremgår af f.eks. sag 294/2000 skal der efter praksis en hel del til for at statuere retsfortabende passivitet i relation til ikke forældede fordringer; i den sag udtalte Pengeinstitutankenævnet bl.a.:

»De forhold, at indklagede efter klagerens skrivelse af 7. marts 1996 undlod på ny at fastholde kravet i henhold til kautionen, at klageren efterfølgende indfrie de boliglånet, at indklagede herefter igennem 4 år undlod at rette henvendelse til klageren om gælden, og at gælden ikke fremgik af årsoversigterne m.v. findes også henset til forældelsesreglerne ikke egnede til at bibringe klageren en berettiget forventning om, at indklagede havde opgivet sit krav. Ankenævnet finder derfor ikke grundlag for at anse fordringen for bortfaldet som følge af passivitet.«

I sag 565/1991 konstaterede Ankenævnet, at der ikke var indtrådt forældelse. Lånet var etableret mod kaution i 1979, og det blev opsagt i 1982 på grund af misligholdelse. Klagen blev indgivet i 1991. Tilsvarende afgørelser i sagerne 345/1995, 612/1995, 124/1997, 112/2000, 176/2001, 311/2001 og 53/2005.

I sag 445/1992 havde banken gjort kautionsforpligtelsen gældende i 1992. Lånet var ydet i 1981, misligholdt i 1982, men banken kunne ikke finde kautionisten i den mellemliggende periode, hvilket klageren dog bestred. Et flertal i Nævnet ville hverken statuere forældelse eller retsfortabende passivitet. Et mindretal fandt, at der forelå sådanne forhold, at morarenten af kautionsforpligtelsen (som opgjort i 1982 ved indgivelse til inkasso) først skulle betales fra den 7. august 1992 (1 måned efter påkrav), jf. rentelovens § 3, stk. 5. Tilsvarende mindretalsudtalelse i sag 542/1995.

Et flertal statuerede passivitet i sag 306/1993: Lånet på 2.500 kr. blev ydet i 1974 og opsagt på grund af misligholdelse i 1977. I januar 1979 blev det overgivet til inkasso (2.758 kr.). Den 22. april 1993 rettede banken henvendelse til kautionisten. Banken udtalte, at sagen ville blive overgivet til advokat, og der ville ske indberetning til RKI, såfremt kautionisten ikke inden 8 dage henvendte sig i banken.¹⁷¹ Ankenævnets flertal udtalte, at de – uanset der ikke var indtrådt forældelse – ville tage klagen til følge. De fandt, at banken ved ikke i 15 år at have afkrævet klageren et så beskedent beløb, måtte antages at have bibragt klageren den opfattelse, at kravet var opgivet. To medlemmer udtalte blot, at kautionsforpligtelsen ikke var forældet.

---

170. For kaution stiftet 1/7/2002 eller senere gælder tidsbegrænsningen i § 48, stk. 6, i lov om finansiel virksomhed. Se generelt om forældelse i kautionsforhold Betænkning nr. 1460/2005 s. 238 ff.

171. Det samlede Nævn udtalte, at denne fremgangsmåde var utilstedelig.

DEL III. BETALINGSFORMIDLING

Kapitel 7

Betalingsmidler. Risiko og ansvar

Kapitlet domineres af sager angår forbrugerrettet betalingsformidling ved brug af betalingskort, primært dankort, jf. 7.1. I civilretlig sammenhæng samler interessen sig her først og fremmest om hæftelses- og ansvarsspørgsmålet ved misbrug af betalingskort. Betalingskortlovens oprindelige regler herom gav i Pengeinstitutankenævnets klagebehandling anledning til en del vanskelige fortolknings- og bevisspørgsmål. Med udgangspunkt heri og baseret på det omfattende erfaringsmateriale, der var tilvejebragt ved Nævnet, indledte Finansrådet og Forbrugerrådet forhandlinger, som resulterede i, at betalingskortloven ansvars- og hæftelsesregler blev ændret ved lov 184/1992. De ændrede regler fik stor gennemslagskraft. For det første må de formodes at være en væsentlig årsag til det ret store fald i antallet af Nævnsklager med dette tema. Og for det andet dannede de nye regler skole for løsningen af tilsvarende problemer på beslægtede områder. De kom således til at tjene som model for andre ansvars- og hæftelsesregler, bl.a. lovreglerne vedrørende elektroniske betalingssystemer uden betalingskort, men med kode, såkaldt »*home-banking*« fra 1994.¹⁷²

Betalingskortloven blev i 2000 afløst af lov om visse betalingsmidler, jf. senest lovbekendtgørelse 1501/2004, som for ansvars- og hæftelsesreglernes vedkommende i hovedsagen viderefører betalingskortlovens regler.

Risiko- og ansvarsspørgsmål vedrørende checks behandles under 7.2.

---

172. De tidligere så kontroversielle aftalevilkår vedrørende kundens uagtsomhedsansvar (uden »loft«) for beløb hævet ved hjælp af stjalne eurocheques og det dertil hørende Eurochequekort blev (velsagtens i lyset af problemopfangningen ved Pengeinstitutankenævnet) allerede i 1990 forsynet med beløbsmaksimering på linje med betalingskortlovens dagældende regler. Og i forbindelse med lovændringen i 1992 blev aftalevilkårene vedrørende anvendelse af eurocheques med tilhørende kort bragt i overensstemmelse med betalingskortlovens § 21, stk. 1, 2 og 3, nr. 2. For en nærmere omtale af Pengeinstitutankenævnets praksis angående hæftelse og ansvar for misbrug af eurocheques henvises til nærværende bogs 1. udgave fra 1994 s. 165 ff.

7.1. Betalingskort m.v.¹⁷³

7.1.1. Ansvars- og hæftelsesreglernes udvikling

Ifølge den oprindelige affattelse af betalingskortlovens § 21 kunne kortindehaver¹⁷⁴ hæfte eller være ansvarlig for andres uberettigede brug af betalingskortet i tre tilfælde, nemlig hvis (1) kortet var mistet ved grov uagtsomhed, (2) kortindehaver havde undladt at underrette kortudsteder snarest muligt, efter at han havde fået kendskab til bortkomsten, eller inden rimelig tid efter bortkomsten, eller (3) kortet var misbrugt af nogen, som kortindehaver havde overladt det til. Hæftelsen var maksimeret til 5.000 kr., hvis der var handlet groft uagtsomt; 1.000 kr., hvis der alene var udvist simpel uagtsomhed. Og kortindehaver slap helt for at hæfte for betalinger foretaget efter, at kortudsteder havde modtaget underretning om, at kortet var kommet på afveje. Hvis betalingsmodtageren vidste eller burde vide, at der forelå uberettiget brug, slap kortindehaveren også, idet ansvaret i så fald var betalingsmodtagerens. I det omfang kortindehaver eller betalingsmodtager ikke »opfyldte« de nævnte betingelser, måtte tab bæres af kortudsteder.

Disse tilsyneladende enkle ansvarsregler gav i praksis anledning til en række tvivlsspørgsmål:

For det første var det et omtvistet *lovfortolkningsspørgsmål*, om bestemmelsen vedrørende kortindehavers ansvar for groft uagtsom opbevaring af selve kortet, trods bestemmelsens ordlyd, også omfattede ansvar for grov uagtsomhed i forbindelse med kortindehavers omgang med PIN-koden. Dette spørgsmål blev besvaret bekræftende af et flertal i Pengeinstitutankenævnet. Enkelte byretsdomme anlagde imidlertid den modsatte fortolkning. Spørgsmålet blev »afklaret«¹⁷⁵ af Østre landsret omtrent samtidig med, at lovændringen trådte i kraft. Den ene af landsretsdommene findes i *U 1992.766 Ø*.

173. Efter betalingsmiddeloven er det overordnede begreb, ikke overraskende, »betalingsmidler«, hvorved forstås bl.a. betalingskort, herunder konto- kredit- og købekort, og andre nærmere angivne midler, »i det omfang de kan benyttes til at erhverve varer eller tjenesteydelser, foranledige overførsel af beløb, hæve penge eller foretage andre betalingstransaktioner«. Se nærmere *Susanne Karstoft: Lov om visse betalingsmidler med kommentarer* (2001) s. 28 ff om den nærmere afgrænsning af de af loven omfattede betalingsmidler.

Overskriftens »m.v.« dækker over navnlig hævekort, der også er omfattet af betalingsmiddelovens hæftelses- og ansvarsregler, jf. lovens § 1, stk. 2, nr. 1, sammenholdt med § 2, stk. 2, og homebanking- og internetbankingsystemer, jf. lovens § 1, stk. 2, nr. 3, (»koder og biometriske værdier, som er beregnet til at legitimere brugeren«).

174. Betalingsmiddeloven anvender betegnelsen »brugeren«, om »den, der indgår aftale med udsteder om brug af et betalingsmiddel, eller den, der i forhold til udsteder er retmæssig bruger af betalingsmidlet«, jf. lovens § 3, stk. 1.

175. Landsretten fandt, at PIN-kodens opbevaring kunne inddrages i vurderingen, men præmisserne efterlod en del tvivlsspørgsmål.

For det andet var der i Pengeinstitutankenævnet uenighed om et centralt *bevisbedømmelsesspørgsmål* i sager, hvor det (i overensstemmelse med flertallets nævnte lovforklning) var udslagsgivende, om kortindehaver havde opbevaret PIN-koden sammen med kortet. Dette spørgsmål var fremme i en del sager, hvor det på den ene side lå klart, at kortet var stjålet og anvendt i pengeautomater ved hjælp af PIN-kode, uden at der var registreret noget uregelmæssigt i forbindelse med hævningerne, men hvor kortindehaver på den anden side fastholdt, at koden ikke blev opbevaret sammen med kortet. I nogle af disse sager fandt et flertal ikke, at det var godtgjort, at koden var opbevaret sammen med kortet, og fritog derfor kortindehaver for ansvar. Mindretallet tilsidesatte derimod, i mangel af oplysninger om, at nogen skulle have afluret koden, kundens forklaring som usandsynlig og lagde til grund, at koden var opbevaret sammen med kortet.

Op for det tredje var der i Pengeinstitutankenævnet forskellige opfattelser af, hvor meget eller hvor lidt der skulle til, for at kortindehavers omgang med PIN-koden kunne siges at udgøre »*grov uagtsomhed*«, herunder navnlig om kortindehavers mere eller mindre fantasifulde forsøg på at kamouflere koden fritog for ansvar, når det dog lå klart, at tyven havde anvendt den rette kode. Pengeinstitutankenævnets flertal anlagde her en relativt hård linje over for kortindehaverne.

De tidlige regler og problemerne hermed er udførligt beskrevet i *Klager over pengeinstitutter* s. 49-65.

Ved *ændringen af betalingskortloven ved lov 184/1992* blev tilvejebragt klar hjemmel for, at kortindehavers opbevaring af PIN-koden kan tillægges betydning for fordeling af risiko for tab ved andres uberettigede brug. Herudover gennemførtes på én gang en skærpelse og en lempelse af kortindehavernes økonomiske risiko og ansvar for tab ved andres uberettigede brug af betalingskort med PIN-kode. Skærpelsen bestod i, at kortindehaver uden hensyn til, om der beviseligt er noget at bebrejde ham/hende i den konkrete situation, belastes af en »selvrisiko«, når kort og kode er anvendt, jf. stk. 1, og se nærmere under 7.1.3. Lempelsen bestod i, at den kortindehaver, der efter den (af Nævnsflertallet) tidligere fulgte praksis i langt de fleste tilfælde måtte betale op til 5.000 kr., når kort og kode var anvendt, herefter normalt kunne nøjes med at slippe 1.200 kr. (»selvriskoen«), se nærmere under 7.1.4. Herudover indebar ændringsloven kun mindre justeringer, se nærmere navnlig under 7.1.6 om spærring af mistede kort.

Betalingsmiddellovens § 11 viderefører i meget vidt omfang de tidligere regler i betalingskortlovens § 21. § 11 har følgende ordlyd:

»§ 11. Udsteder hæfter i forhold til brugeren for tab som følge af andres uberettigede anvendelse af et betalingsmiddel, medmindre andet følger af stk. 2-6. Bru-

geren hæfter kun efter stk. 2-6, hvis transaktionen er korrekt registreret og bogført.

Stk. 2. Medmindre videregående hæftelse følger af stk. 3 eller 6, hæfter brugeren med op til 1.200 kr. for tab som følge af andres uberettigede anvendelse af betalingsmidlet, hvis den til betalingsmidlet hørende personlige, hemmelige kode er anvendt.

Stk. 3. Medmindre videregående hæftelse følger af stk. 6, hæfter brugeren med op til 8.000 kr. for tab som følge af andres uberettigede anvendelse af betalingsmidlet, hvis udsteder godtgør, at den til betalingsmidlet hørende personlige, hemmelige kode har været anvendt, og

- 1) at brugeren har undladt at underrette udsteder snarest muligt efter at have fået kendskab til, at koden er kommet til den uberettigedes kendskab,
- 2) at brugeren har oplyst koden til den, der har foretaget den uberettigede anvendelse, uden at forholdet er omfattet af stk. 6, eller
- 3) at brugeren ved groft uforsvarlig adfærd har muliggjort den uberettigede anvendelse.

Stk. 4. Brugeren hæfter med op til 8.000 kr. for tab som følge af andres uberettigede anvendelse af betalingsmidlet, når betalingsmidlet har været aflæst fysisk eller elektronisk og den uberettigede i tilknytning hertil har anvendt en falsk underskrift og udsteder godtgør,

- 1) at brugeren eller nogen, som brugeren har overladt betalingsmidlet til, har undladt at underrette udsteder snarest muligt efter at have fået kendskab til, at betalingsmidlet er bortkommet, eller
- 2) at brugeren eller nogen, som brugeren har overladt betalingsmidlet til, ved groft uforsvarlig adfærd har muliggjort den uberettigede anvendelse.

Stk. 5. Hæfter brugeren efter såvel stk. 3 som 4, kan brugerens samlede hæftelse ikke overstige 8.000 kr.

Stk. 6. Brugeren hæfter uden beløbsbegrænsning for tab, der opstår som følge af andres uberettigede anvendelse af betalingsmidlet, når den til betalingsmidlet hørende personlige, hemmelige kode er anvendt og udsteder godtgør, at brugeren har oplyst koden til den, der har foretaget den uberettigede anvendelse, og at det er sket under omstændigheder, hvor brugeren indså eller burde have indset, at der var risiko for misbrug.

Stk. 7. Uanset stk. 2-6 hæfter udsteder for uberettiget anvendelse, der finder sted, efter at udsteder har fået underretning om, at betalingsmidlet er bortkommet, at en uberettiget person har fået kendskab til koden, eller at brugeren af andre grunde ønsker betalingsmidlet spærret. Udsteder skal give brugeren mulighed for når som helst at meddele, at betalingsmidlet skal spærres, og skal snarest over for brugeren skriftligt eller på anden bevissikker måde bekræfte, at udstederen har modtaget en sådan underretning. Bekræftelsen skal angive tidspunktet for underretningen.

Stk. 8. Uanset stk. 2-6 hæfter udsteder tillige, hvis betalingsmodtager vidste eller burde vide, at der forelå en uberettiget anvendelse af betalingsmidlet. Uanset stk. 2 er udsteder endvidere ansvarlig, hvis et betalingskort er blevet anvendt svigagtigt i forbindelse med en aftale om fjernsalg.

Stk. 9. Erhvervsministeren kan, i det omfang det betinges af prisudviklingen, ændre beløbsangivelserne i stk. 2-5.«

7.1.2. Uberettiget brug? Teknisk fejl?

Anvendelsesområdet for tabsfordelingsreglerne i betalingsmiddelovens § 11, herunder maksimeringen af brugerens eventuelle hæftelse, er tab forårsaget ved andres uberettigede brug af betalingsmidlet.

Brugeren hæfter selvsagt fuldt ud, når brugen af betalingsmidlet er berettiget, dvs. når det er brugt af ham selv eller med hans indforståelse. På den anden side siger det også sig selv, at hæftelse som bruger ikke kan komme på tale, når en transaktion ikke har fundet sted som registreret, men ikke desto mindre (på grund af en teknisk fejl) er debiteret brugeren. Jf. herved betalingsmiddelovens § 11, stk. 1, jf. § 12, stk. 1 og 5; efter sidstnævnte bestemmelse har udsteder bevisbyrden for, at et tab ikke skyldes fejlregistrering eller konteringsfejl mv.

Det bevismæssige spørgsmål om, hvorvidt *registrerede transaktioner overhovedet har fundet sted*, har bl.a. været fremme i sag 260/1990, hvor klageren reagerede på kontoudskrifter, hvorved hun var debiteret bl.a. 11.300 kr. for 19 dankortkøb i to forretninger. 12 af transaktionerne (vedrørende i alt 8.300 kr.) kunne hun ikke vedkende sig. Pengeinstituttet anførte, at samtlige transaktioner var gennemført ved brug af klagerens dankort og ved korrekt anvendelse af PIN-koden. En gennemgang af PBS' registre viste intet uregelmæssigt ved de omstridte transaktioner. Pengeinstitutankenævnet tog ikke klagen til følge. Som begrundelse henvistes til, at klageren ikke havde gjort gældende, at kortet var bortkommet eller overladt til nogen, der havde misbrugt det, samt at det ikke efter det foreliggende var sandsynliggjort, at der var tale om fejlposterings. Samme resultat nåede Nævnet i sagerne 58/1991 og 332/1990.

I sag 151/1990 var det registreret, at der den 27. december kl. 03.32 var hævet 2.000 kr. i en pengeautomat ved brug af klagerens kort og PIN-kode. Klageren kunne ikke vedkende sig transaktionen og krævede beløbet krediteret lønkontoen. Han henviste til, at han på det pågældende tidspunkt havde sovet hos sine forældre (der skriftligt bekræftede dette), og at han til stadighed havde haft kortet hos sig. Han havde anmeldt forholdet til politiet. Pengeinstituttet var af den opfattelse, at klageren enten havde glemt, at han selv havde foretaget transaktionen, eller havde gjort denne mulig for andre ved overladelse af kort og PIN-kode. Pengeinstituttet henviste bl.a. til, at klageren den 26. december kl. 21.05 havde hævet et beløb fra den samme pengeautomat, og at der efter hævnningen af de omstridte 2.000 kr. var forsøgt hævet yderligere beløb, hvilket skulle være usædvanligt i sager om professionelt misbrug.¹⁷⁶ Pengeinstitutankenævnet afviste sagen i henhold til Vedtægternes § 7¹⁷⁷ med henvisning til, at stillingtagen til sagen forudsatte bevisførelse i form af parts- og vidneafhøringer. Lignende afgørelser i sag 72/1991.

176. Den pågældende pengeautomat skulle være indrettet således, at der kun kunne hæves max. 2.000 kr. pr. døgn, se nærmere under 7.1.6 og 7.1.9.

177. Se nærmere herom i kapitel 10.4.2.

Sag 502/1992 udsprang af, at kortindehavers konto var debiteret 500 kr., der var registreret som hævet den 21. april ved hjælp af kort og kode fra en pengeautomat nær kortindehavers bopæl; der var kun registreret ét PIN-kodeforsøg. Kortindehaver oplyste, at hun i tiden 19.-26. april havde været på ferie i Grækenland, at hendes dankort lå i en bortgemt pengekasse, som kun hun havde nøgle til, at PIN-koden lå i hendes bankboks, og at hun aldrig havde brugt sit dankort. Flertallet lagde til grund, at transaktionen var korrekt registreret og bogført, og at koden var anvendt, og fandt herefter, at kortindehaver selv måtte bære tabet på de 500 kr. i kraft af selvriskoreglen. Mindretallet ville derimod afvise sagen som bevisuegnet efter Vedtægternes § 7, idet en stillingtagen fandtes at forudsætte nærmere oplysninger, om hvem der eventuelt havde haft adgang til kortindehavers bopæl samt om de tekniske forhold, herunder muligheden for tekniske fejl. Lignende afgørelser i sag 538/1993 og 62/1994.

I en jævnligt tilbagevendende sagstype ligger det fast, at kortindehaver har forsøgt at anvende kortet til kontanthævning fra en pengeautomat, idet tvisten alene angår det rent bevismæssige spørgsmål om, *hvorvidt automaten har udbetalt beløbet*. Dette fremgik således af bankens edb-registreringer i sag 480/1993, hvor kortindehaver bestred, at beløbet på 500 kr. var blevet udbetalt. Hendes forklaring blev bekræftet i en skriftlig erklæring fra en tredjemand, der havde overværet hævningsforsøget. Banken havde undersøgt sagen nærmere, men ikke konstateret noget uregelmæssigt. Pengeinstitutankenævnet afviste sagen som bevisuegnet. Lignende afgørelser i f.eks. sagerne 179/1996, 212/1997, 344/1998, 382/1999, 314/2002, 93/2003, 231/2004, 238/2004, 241/2004 og 31/2005. Et af de få undtagelsesvise eksempler på realitetsafgørelser i denne sagstype findes i sag 231/1995, hvor Nævnet, som sagen forelå oplyst, fandt det overvejende sandsynligt, at klageren forlod pengeautomaten, inden de 2.000 kr. kom til udbetaling.

Det bevismæssige spørgsmål om, hvorvidt (ubestridt) stedfundne korttransaktioner er *foretaget af en uberettiget og ikke af kortindehaver selv eller med dennes indforståelse*, giver også jævnligt anledning til sager ved Pengeinstitutankenævnet. Nævnsprocessen egner sig imidlertid normalt ikke til afgørelse af dette rent bevismæssige problem, der som oftest kun kan belyses forsvarligt ved afgivelse af mundtlig forklaring, og sådanne sager afvises da normalt også med henvisning til Vedtægternes § 7, jf. således f. eks. sagerne 216/1991, 659/1992, 291/1993, 292/1993, 722/1994, 215/2003, 224/2003 samt 289/2002 (om underskriftbaserede hævninger via i teleterminaler i parisiske natklubber). Hvor det bevismæssigt kan udelukkes, at tekniske fejl mv. har spillet ind, og det kan lægges til grund, at kort og kode har været anvendt, udtaler Nævnet sædvanligvis, at brugeren på grund af selvriskoreglen i § 11, stk. 2, (se nærmere under 7.1.3) under alle omstændigheder hæfter for 1.200 kr., men at foreliggende bevismæssig tvivl med hensyn til, om brugeren hæfter i videre omfang, »enten fordi der ikke er tale om misbrug, eller fordi der foreligger misbrug under

sådanne omstændigheder, at klagerens hæftelse ikke er begrænset til 1.200 kr.«, fører til sagens afvisning i medfør af Vedtægternes § 7, stk. 1. Jf. således f. eks. sag 310/1996, der angik to pengeautomathævninger à 2.000 kr. ved hjælp af klagerens dankort og den dertil hørende kode. Kunden kunne ikke vedkende sig de to hævninger og havde underskrevet tro og love-erklæringer om, at hverken han selv eller andre med hans samtykke havde benyttet hans dankort til hævningerne. Han oplyste også, at han ved en anden lejlighed (der lå efter den første af de omstridte hævninger) havde givet en nær veninde dankortet og oplyst hende om koden, men også, at han ikke havde oplyst koden andre, og at kortet aldrig havde været væk. Pengeinstituttet gjorde gældende, at klageren ikke havde overholdt reglerne for dankort, idet han har videregivet oplysning om PIN-koden til tredjemand. Eksempler på lignende afgørelser findes i sagerne 154/1998, 413/1998, 253/2000, 243/2002 og 302/2003.

Sag 49/1989 blev påkendt fuldt ud i realiteten. Her var der den 30. maj, 7. juni og 8. juni foretaget i alt 5 pengeautomathævninger (à 2.000 kr.), som var debiteret klagerens konto. Klageren gjorde gældende, at kortet og kode måtte være anvendt af en tyv. Han oplyste samtidig, at han havde haft kortet i sin besiddelse i tiden mellem 30. maj og 7. juni og i tiden efter den 8. juni. Klageren fik ikke medhold. Pengeinstitutankenævnet fremhævede, at klageren ikke havde afgivet en nærmere redegørelse, som kunne sandsynliggøre, at en anden person havde haft mulighed for uden klagerens vidende to gange at fjerne dankortet fra hans tegnebog og lægge det tilbage igen. Og i sag 34/2004 fandtes klagen uberegtiget ud fra et passivitetssynspunkt i et tilfælde, hvor klageren først i april 2003 havde gjort indsigelse mod 45 hævnetransaktioner (på i alt 83.000 kr.) i perioden juni 1999- maj 2002, idet der bl.a. blev lagt vægt på, at det efter det oplyste måtte lægges til grund, at klageren havde modtaget kontoudskrifter, hvoraf de senere bestridte transaktioner fremgik. I samme retning sag 315/2001.

Klageren (et dødsbo) fik derimod medhold i sag 409/1995, hvor Nævnet efter det oplyste om den 96-årige afdøde brugers tilstand de sidste måneder før dødsfaldet og efter mønsteret for de omhandlede 10 hævninger à 2.000 kr. fandt det ubetænkeligt at lægge til grund, at der er tale om misbrug af afdødes hævekort; hæftelsen omfattede herefter alene 1.200 kr.-selvrisikoen.

7.1.3. Brugerens selvrisiko

Ved ændringerne af hæftelses-/ansvarsreglerne i 1992 blev der opnået en, sammenlignet med de tidligere regler, ret høj grad af klarhed om ansvarsfordelingen. »Prisen« herfor var – set fra et brugersynspunkt – indførelsen af selvrisikoreglen, som nu findes i betalingsmiddelovens § 11, stk. 2.

Med selvrisikoreglen er tilsigtet en ordning, der giver brugeren et incitament til at passe godt på koden og holde den hemmelig, og som samtidig overflødig-

gør en stillingtagen til vanskelige bevisbedømmelsesspørgsmål angående koden opbevaring i det enkelte tilfælde. Jf. f. eks. sag 415/1992, hvor klageren gjorde gældende, at »PIN-koden ikke har befundet sig sammen med dankortet, hvorfor han har opfyldt sin del af aftalen mellem pengeinstitut og dankortkunde. Klageren finder derfor ikke, at han skal hæfte for nogen del af det hævede beløb, da det i stedet må være indklagede, der skal bevise, at PIN-kodesystemet er sikkert.« Pengeinstitutankenævnet statuerede, at kortindehaver efter selvriskoreglen selv hæftede for 1.200 kr. af tabet med bemærkning om, at der ikke var grundlag for at antage, at der forelå fejlregistrering, »og at det af klageren anførte om, at PIN-koden ikke blev opbevaret sammen med kortet, ikke kan medføre et andet resultat.«

Selvriskoreglen gælder kun ved samtidig anvendelse af betalingsmidlet og den dertil hørende personlige, hemmelige kode. Der er således ingen selvrisiko ved betalingsmidler uden tilhørende kode og heller ikke, når der er tale om f.eks. et kort (med kode), som i det konkrete tilfælde faktisk er anvendt af tyven etc. uden benyttelse af koden. I sag 286/2004 fremgik det af de automatiske registreringer, at kort og kode var anvendt, mens klageren bestred, at tyven kunne have kendt koden. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at »Forbrugerombudsmanden fører tilsyn med, at betalingsmidler, der er omfattet af lov om visse betalingsmidler, er sikre og velfungerende, jf. lovens § 4. På denne baggrund og efter det af indklagede oplyste finder Ankenævnet det godtgjort, at pinkoden til klagerens dankort blev anvendt i forbindelse med misbruget«. Nævnet statuerede herefter hæftelse efter selvriskoreglen. Jf. tilsvarende sagerne 179/2000, 250/2001 og 317/2003.

Svagheder i de sikkerhedsforanstaltninger der skal omgærde systemet, jf. betalingsmiddellovens § 4, kan føre til, at udsteder ikke kan påberåbe sig selvriskoreglen.¹⁷⁸ Fra pengeinstitutområdet kan henvises til sag 226/1994, hvor Pengeinstitutankenævnet bl.a. udtalte:

»Indklagedes hæveautomat er således indrettet, at der i et vist kortere tidsrum efter en saldoforespørgsel, og medens dankortet fortsat er indsat i automaten, kan hæves på kortet uden fornyet indtastning af PIN-koden. Denne indretning, som indebærer, at dankortet ikke kommer ud af automaten samtidig med saldooplysningen, skaber en ikke helt ubetydelig risiko for, at kunden som i det foreliggende tilfælde ved en fejltagelse forlader automaten, selv om kortet fortsat er indsat, således at der herefter består en umiddelbar adgang for andre til at hæve på kontoen. Ankenævnet finder derfor, at den omhandlede indretning vel tilgodeser et hensyn til brugervenligheden, men samtidig indebærer en sådan sikkerhedsrisiko, at indklagede bør bære det fulde tab ved misbruget af klagerens dankort.«

---

178. Se nærmere *Susanne Karstoft: Lov om visse betalingsmidler med kommentarer (2001) s. 107 ff.* med omtale af praksis fra Forbrugerombudsmanden og Forbrugerklagenævnet angående benzinkort.

Anvendelse af selvriskoreglen er ikke betinget af, at der i den konkrete situation er noget at bebrejde brugeren. Jf. f. eks. sagerne 402/1992 og 32/1998, hvor brugeren gjorde gældende, at »hun har gjort hvad der var muligt for at undgå misbrug, hvorfor hun finder det uretfærdigt, at hun skal hæfte for 1.200 kr.« Nævnet konstaterede lakonisk, at selvriskoereglen gælder, uanset hvilke anstrengelser kortindehaveren har gjort sig for at hindre misbruget. Tilsvarende afgørelser i f. eks. sagerne 368/1999, 287/2000, 411/2003 og 390/1996, hvor klagerens oplysning om, at hun aldrig har modtaget en kode til kortet, ikke kunne føre til andet resultat. Brugeren må således betale selvriskoen på op til 1.200 kr. uden hensyn til, hvilke udspikerede metoder der er anvendt i et forsøg på at camouflere koden eller opbevare den sikkert. I sag 502/1992 (refereret under 7.1.2) blev den opbevaret i en bankboks! § 11, stk. 2, hviler dog på en forudsætning om, at de, der udsteder betalingsmidler med PIN-kode, skal tilvejebringe den bedst mulige anvisning på, hvordan koden kan opbevares. I forbindelse med lovændringen i 1992 blev udviklet en såkaldt »PIN-kodehusker«, som er pengeinstitutternes anbefaling til dem, der ikke tør forlade sig alene på hukommelsen. Det forhold, at anbefalingen er fulgt af brugeren, er imidlertid ikke ensbetydende med, at selvriskoen undgås, jf. f. eks. sagerne 425/2001 og 286/2004.

Ordene »op til 1.200 kr.« markerer, at det er det konkret lidte tab, dog maksimalt 1.200 kr., der skal dækkes, jf. f. eks. sag 502/1992 (se under 7.1.2), hvor tabet kun var 500 kr. Hæftelsen »op til 8.000 kr.« i henhold til § 11, stk. 3, kan ikke kombineres med hæftelse efter selvriskoreglen; hæftelsen kan i disse tilfælde højst udgøre 8.000 kr. og ikke overstige det konkret lidte tab forårsaget af det forhold, der udløser hæftelsen efter stk. 3, jf. sag 266/1996.

Har en tyv brugt f. eks. et dankort til såvel underskriftbaserede som PIN-kodebaserede betalinger, omfatter selvriskoreglen som ovenfor nævnt kun den kodebaserede anvendelse. Er der ved hjælp af koden betalt f.eks. 500 kr. og f. eks. 2.000 kr. via falsk underskrift, er brugerens selvrisiko således kun 500 kr. (I eksemplet kan hæftelse for de 2.000 kr. kun komme på tale i medfør af § 11, stk. 4).

Hæftelse efter selvriskoreglen er betinget af, at transaktionen er korrekt registreret og bogført, jf. udtrykkeligt i § 11, stk. 1, 2. pkt. og nærmere under 7.1.2. Det følger af § 11, stk. 8, 2. pkt., at selvriskoreglen ikke gælder, når et betalingskort er anvendt svigagtigt i forbindelse med fjernsalg.¹⁷⁹

Brugeren er helt fri for hæftelse, også efter selvriskoreglen, hvis han når at underrette udsteder om bortkomsten mv., inden kortet misbruges, jf. § 11, stk. 7, og nærmere under 7.1.6.2. Det samme gælder, hvis betalingsmodtageren var i ond tro om den uberettigede anvendelse, jf. § 11, stk. 8, 1. pkt. (se nærmere under 7.1.7).

179. Denne undtagelse er en følge af art. 8 i direktiv 97/7/EF om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg. Tilsvarende regel findes i art. 8 i direktiv 2002/65 om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugere.

I forarbejderne til 1992-lovændringen¹⁸⁰ findes en forudsætning om, at kortudstederne undlader at påberåbe sig selvrisikoreglen i særegne situationer, hvor det ville virke klart stødende, om det passerede skulle belaste kortindehaver økonomisk. Som eksempel er nævnt tilfælde, hvor kort og kode er fratvunget kortindehaver ved voldsanvendelse eller trussel herom. I sagerne 18/2002, 255/2002 og 64/2003 bemærkede Nævnet, at der ikke forelå sådanne ganske særlige omstændigheder.

Selvrisikoen ved uberettiget brug betalingskort efter § 11, stk. 2, er normalt dækket af kortindehavers forsikring, jf. nærmere *Henning Jønsson & Lisbeth Kjærgaard* i Dansk Forsikringsret (8. udg. 2003) s. 228 sammenholdt med s. 648 og s. 672.

7.1.4. Overladelse af kode¹⁸¹

Selvrisikoreglen i § 11, stk. 2, gælder som nævnt kun for betalingsmidler med personlig, hemmelig kode. Det samme gælder § 11, stk. 6, hvorefter brugeren uden beløbsmaksimering hæfter for andres uberettigede brug af betalingsmidlet ved anvendelse af den personlige, hemmelige kode, hvis brugeren frivilligt og forsætligt har oplyst den personlige, hemmelige kode til den pågældende, og at dette er sket under omstændigheder, hvor brugeren indså eller burde have indset, at der var risiko for misbrug.

Det er udsteder, som må godtgøre, at betingelserne for at anvende bestemmelsen er opfyldt, jf. herved sag 162/2002, hvor det ikke fandtes godtgjort, at den 72-årige klager havde oplyst koden til de tre unge, der havde hjulpet hende med indkøb og ved anvendelse af hendes kort og kode uberettiget hævet ca. 60.000 kr. på hendes konto; koden var noteret i let kamufleret form på et stykke karton, der blev opbevaret ved siden af kortet i klagerens taske. Klageren havde ikke bestridt, at hun hæftede op til 8.000 kr. I sag 394/1999 havde klageren oplyst koden til sin mor og en ven, men ubegrænset hæftelse blev anset for udelukket, allerede fordi det ikke var godtgjort, at misbruget af klagerens dankort var foretaget af en af disse. I sag 409/1995 fandtes det ikke godtgjort, at den 96-årige (kort efter af-døde) bruger »bevidst har oplyst PIN-koden til den, der har foretaget misbruget«, hvorfor ubegrænset hæftelse var udelukket. Og i sag 25/1996 kunne det forhold, at brugeren var bekendt med, at den senere misbruger kendte koden, ikke side-stilles med, at klageren tilsigtede havde oplyst denne. I sag 299/2004 fandt flertallet det ikke godtgjort, at brugeren havde udleveret kortet til sin tidligere ægtefælle eller ladet denne have let adgang til kortet, og det var ikke tilstrækkeligt til at

180. FT 1991-92, Tillæg A sp. 1172.

181. Om brugerens hæftelse ved overladelse af kortet, se *Susanne Karstoft* i U 2004 B.50 ff.

aktivere § 11, stk. 6, at brugeren havde oplyst ham om koden; mindretallet ville afvise sagen som bevisegnet.

I forarbejderne til reglen er forudsat, at den ubegrænsede hæftelse for videregivelse af koden kun vil blive gjort gældende, hvis misbrugeren (ud over sit kendskab til koden) har haft let adgang til det fysiske betalingsmiddel. Det har ikke været tanken, at reglen skulle anvendes i de sjældne tilfælde, hvor misbrugeren, efter at have fået oplyst koden, senere ved tyveri, indbrud eller lignende uberettiget og uforudsigeligt har sat sig i besiddelse af betalingsmidlet. Med henvisning hertil fandtes ubegrænset hæftelse udelukket i sag 362/1996, hvor klageren havde erkendt, at hun har oplyst koden til datteren, og at datteren medvirkede til misbruget af kortet, men hvor kortet blev frastjålet klageren under indbrud i dennes lejlighed; heller ikke brugerhæftelse for op til 8.000 kr. efter nr. 3 (se herom under 7.1.5).

Ubegrænset hæftelse efter stk. 6 blev resultatet i sag 328/2002, hvor den 18-årige bruger havde overladt sit hævekort med dertil hørende kode til to af sine venner, således at disse efter forudgående aftale med brugeren på dennes konto kunne hæve penge til spil. De pågældende hævede 50.100 kr. på kontoen ved benyttelse af kort og kode. Herudover fik de pågældende hævet beløb uden anvendelse af koden, men med falsk underskrift; disse beløb blev tilbageført af pengeinstituttet. Nævnets flertal fandt, at klageren ved at udlåne kort og kode under de nævnte omstændigheder burde have indset, at der var risiko for, at de to venner ville misbruge kortet, hvorfor betingelserne for at anvende stk. 6 var til stede.

Er betingelsen om, at brugeren indså eller burde have indset, at der var risiko for misbrug, ikke opfyldt, er ubegrænset hæftelse efter stk. 6 udelukket, men brugeren hæfter op til et maksimum på 8.000 kr. i medfør af § 11, stk. 3, nr. 2, hvis de øvrige betingelser er opfyldt, dvs. kodebaseret anvendelse i tilfælde, hvor brugeren frivilligt og forsætligt har oplyst den personlige, hemmelige kode til misbrugeren, opfyldt, jf. således Nævnets mindretal i den netop omtalte sag 328/2002.

Er den personlige, hemmelige kode oplyst uden forsæt kan brugeren efter omstændighederne komme til at hæfte op til 8.000 kr. i henhold til § 11, stk. 3, nr. 3, om »groft uforsvarlig adfærd« (se herom under 7.1.5). Jf. 436/1993, hvor en pige under brugerens restaurantbesøg havde stjålet dennes tegnebog med kortet i, mens hendes veninde talte med brugeren. Denne havde efterfølgende oplyst koden til den ene af pigerne, som foregav at telefonere til banken for at spærre kortet. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at reglen om ubegrænset hæftelse (efter den tidligere betalingskortlovs § 21, stk. 2), ikke er anvendelig på et sådant tilfælde. Ved at oplyse koden fandtes kortindehaver imidlertid at have udvist »groft uforsvarlig adfærd«, så han slap ikke med at betale 1.200 kr. i henhold til selvriskoreglen, men hæftede med op til 8.000 kr. efter tidligere beta-

lingskortlovs § 21, stk. 3, nr. 2, der er videreført ved betalingsmiddellovens § 11, stk. 3, nr. 3.

Den ubegrænsede hæftelse efter stk. 6 gælder kun for kodebaserede transaktioner. Hvis brugeren i givet fald tillige »opfylder« betingelserne i § 11, stk. 4, for hæftelse for de underskriftbaserede transaktioner, lægges det hermed forbundne hæftelsesbeløb, dog højst 8.000 kr., oveni. Hæfter brugeren »kun« efter stk. 3 for den kodebaserede anvendelse og tillige efter stk. 4 for underskriftbaserede, kan den samlede hæftelse ikke overstige 8.000 kr., jf. stk. 5.

7.1.5. »Groft uforsvarlig adfærd«¹⁸²

1.200 kr.-selvrisikoreglen i stk. 1 og den ubegrænsede hæftelse efter stk. 6 gælder kun for samtidig anvendelse af betalingsmidlet og koden. Reglerne suppleres af stk. 3 og 4, der angår henholdsvis kodebaseret og underskriftbaseret anvendelse.

Stk. 3 om brugerens hæftelse op til 8.000 kr. ved kodebaseret anvendelse er alene tænkt som en undtagelsesbestemmelse forbeholdt de tilfælde, hvor der er et udtalt præventivt behov for kortindehaverhæftelse ud over 1.200 kr. Stk. 3 indeholder ud over den allerede (under 7.1.4) omtalte regel i stk. 3, nr. 2, om brugerens forsætlige oplysning om koden til misbrugeren, dels en regel om hæftelse på grund af manglende spærring (se herom under 7.1.6.1) dels en regel om tilfælde, hvor kortudsteder godtgør, at kortindehaver »ved groft uforsvarlig adfærd har muliggjort den uberettigede brug«.

Ordene »groft uforsvarlig adfærd« blev valgt for at distancere bestemmelsen fra de før 1992-ændringen gældende regler, der talte om »grov uagtsomhed«. Hermed blev markeret en stramning sigtende mod, at bestemmelsen kun fører til hæftelse, hvis det bevismæssigt ligger fast, at helt elementære sikkerhedsforanstaltninger er tilsidesat.

Bestemmelsens snævre anvendelsesområde har fundet klart udtryk i Pengeinstitutankenævnets praksis, jf. således sag 307/1992 om tyveri af dankort fra en tegnebog i en taske, der befandt sig i et uaflåst depotrum på en skole, mens kortindehaver gjorde rent. De fire cifre, der udgjorde PIN-koden, var noteret bag på et foto i samme pung sammen med en anden firecifret kode. Nævnsflertallet fandt det ud fra en samlet vurdering betænkeligt at karakterisere kortindehavers adfærd som »groft uforsvarlig«, idet der blev lagt vægt på

»at opbevaringen i depotrummet af tasken med tegnebogen indeholdende dankortet i hvert fald i det væsentlige skete uden for skoletiden, at kun en begrænset kreds af personer kan antages at have haft naturligt ærinde i depotrummet, at billedet med PIN-koden noteret på bagsiden vel var opbevaret i tegnebogen, lige-

182. Ankenævnets praksis efter betalingskortlovens § 21, stk. 3, nr. 2 og 3, er behandlet af formanden i *Årsberetning 1996*.

som dankortet, men ikke lå umiddelbart ved siden af dette, og *at* koden i et vist – om end beskedent – omfang var kamufleret ved at være noteret sammen med 4 andre cifre. Vi lægger endvidere vægt på, at bestemmelsen om groft uforsvarlig adfærd efter lovens forarbejder er forudsat kun at kunne gøres gældende i et fåtal af tilfælde.«

Mindretallet begrundede sit modsatte resultat med, at kortindehaver havde skabt »såvel en let adgang til selve tyveriet som en let adgang for tyven til at komme i besiddelse af koden.« Lignende flertals- og mindretalspræmisses i sag 254/1994 om opbevaring i uaf låst omklædningsrum på brugers arbejdsplads, et plejehjem uden kodecamouflage. Tilsvarende afgørelse (uden dissens) i sag 542/1994.

For at kodebaseret misbrug af betalingskort kan siges at være »muliggjort« af kortindehavers groft uforsvarlige adfærd, skal *såvel* den uberettigedes besiddelse af kortet *som* den pågældendes kendskab til koden skyldes culpøs adfærd udvist af kortindehaver. Herudover skal forholdet ud fra en samlet vurdering kunne karakteriseres som »groft uforsvarligt«. Jf. således sag 351/1992, hvor Pengeinstitutankenævnet (i enighed) ud fra en samlet vurdering afviste ansvar ud over de 1.200 kr., selv om det kunne bebrejdes kortindehaver, at hun havde noteret PIN-koden i ukamufleret form på en seddel i samme pung som kortet. Afgørende var, at der ikke i forbindelse med selve tyveriet var noget at bebrejde kortindehaver; pungen var stjålet fra tasken under en bustur. Jf. tilsvarende sag 375/1992. I sag 19/1995 forelå ikke nærmere oplysninger om kortets bortkomst, hvorfor der ikke var grundlag for at fastslå, at klageren havde udvist groft uforsvarlig adfærd i forbindelse hermed; selv om det kunne bebrejdes klageren, at han på kortet havde noteret PIN-koden, fandtes klageren efter en samlet vurdering ikke at have udvist groft uforsvarlig adfærd. Jf. også 5/1995, hvor klageren, der havde opbevaret en seddel med oplysning om PIN-koden sammen med kortet, efter en samlet vurdering ikke fandtes at have udvist en groft uforsvarlig adfærd; det forhold, at han i 6 dage havde undladt at kontrollere, om kortet fortsat var i hans besiddelse, kunne ikke at føre til andet resultat.

På linje hermed kan nævnes de indbyrdes stort set identiske sager 420/1991, 529/1994 og 685/1992: kort og ukamufleret kode opbevaret i samme pung i en taske, der blev stjålet fra aflåst bil; ikke hæftelse ud over selvriskoen på de 1.200 kr. Derimod var betingelsen opfyldt i sag 386/1997, hvor pung med kort og kode var efterladt i handskerummet i uaf låst bil.

Den nærmere grænsedragning kan på tilsvarende måde belyses ved at sammenholde sag 351/1997 (der statuerede »groft uforsvarlig adfærd« i et tilfælde, hvor brugeren havde glemt sit dankort i et supermarked, og hvor pinkoden var noteret på en lap, der lå sammen med kortet) med sag 438/1994 (der ikke statuerede »groft uforsvarlig adfærd«; kort og kode var opbevaret i tegnebog i jakke,

som var hængt på indkøbsvogn i supermarked; tyveriet skete, mens brugeren under indkøb vendte sig om ca. 1/2 minut for at hjælpe en ældre dame).

I sag 657/1993 fastslog et enigt Nævn, at kortindehaver ikke havde handlet groft uforsvarligt i et tilfælde, hvor en prostitueret, da der skulle hæves kontanter til denne, havde afluret kunden PIN-koden og efterfølgende tilegnet sig kortet. Kunden hæftede ikke ud over de 1.200 kr. Lignende problemstilling og afgørelse i sag 365/1991. Nævnets flertal statuerede brugerhæftelse i sag 516/1995, hvor klageren i stærkt spirituspåvirket tilstand havde anvendt kortet i en pengeautomat sammen med ham ubekendte personer, hvoraf en havde kunnet aflure koden og herefter fået fat i og uberettiget anvendt kortet. Derimod blev ikke statueret groft uforsvarlig adfærd i sag 594/1995, hvor kortet var glemt ved en pengeautomat, og koden formentlig afluret. I sag 362/1996 (også omtalt under 7.1.4) havde brugeren oplyst koden til misbrugeren (datteren), men kortet var stjålet ved indbrud; ikke muliggjort ved »groft uforsvarlig adfærd«).

I sag 333/2000 fandt flertallet det ud fra en samlet vurdering betænkeligt at statuere groft uforsvarlig adfærd; klageren, havde forladt sin lejlighed uden at låse denne og efterladt kort med tilhørende kode, der var nedskrevet som en del af et fiktivt regnskab i et regnskabshæfte, på køkkenbordet. Mindretallet nåede det modsatte resultat med henvisning til, at klageren havde skabt såvel en let adgang til selve tyveriet som en let adgang for tyven til at komme i besiddelse af koden. I sag 574/1993 statuerede et enstemmigt Nævn brugerhæftelse op til 8.000 kr. i et tilfælde, hvor koden, der blev opbevaret i en tegnebog sammen med kortet, var kamufleret som et telefonnummer. Kortindehaver havde lagt jakken (med tegnebogen i lommen) fra sig på en restaurant den 1. september. Tegnebogen blev stjålet, uden at kortindehaver bemærkede noget, før han den 7. september blev ringet op af banken på grund af et overtræk; der var i mellemtiden hævet 56.000 kr. ved hjælp af kortet og koden. Misbruget fandtes også muliggjort ved groft uforsvarlig adfærd i sag 698/1993, hvor klageren havde glemt kort med tilhørende kode på en benzinstation i forbindelse med en betaling og først blev opmærksom herpå 4 dage senere. Samme udfald fik sag 469/1995, hvor brugeren havde glemt sin taske i cykelkurven, da hun stillede cyklen uden for sin bopæl; i tasken lå hendes pung med kort og den tilhørende kode.

Den anførte linje er videreført i Nævnets praksis under betalingsmiddeloven. Leading case efter denne er 51/2001, hvor Nævnet bl.a. udtalte, at det

»i fast praksis lagt til grund, at uforsigtig omgang med PIN-koden, eksempelvis opbevaring af koden i kamufleret form sammen med betalingskortet, ikke i sig selv kan anses for en groft uforsvarlig adfærd, og at den udvidede hæftelse således forudsætter, at der er udvist uagtsomhed såvel i forbindelse med kortets bortkomst som med hensyn til omgangen med koden. Der er ikke grundlag for at antage, at det i forbindelse med gennemførelsen af lov om visse betalingsmidler har

været tilsigtet at ændre denne praksis, idet det tværtimod i forarbejderne til loven udtales: »Der er ved formuleringerne af reglerne i stk. 3 og 4 i øvrigt ikke tilsigtet ændringer i forhold til retspraksis efter betalingskortlovens regler. Det udvidede ansvar forudsættes som hidtidig kun at blive gjort gældende i et fåtal af tilfælde«, jf. FT 1999-2000, lovforslag nr. 63 s. 24.

I det foreliggende tilfælde er der ikke grundlag for at fastslå, at klageren har udvist uagtsomhed i forbindelse med tyveriet af hans pung indeholdende bl.a. hans hævekort og hans VisaDankort, og den omstændighed, at klageren har udvist letsindighed ved i pungen tillige at opbevare en seddel, på hvilken koderne var noteret kamoufleret som et telefonnummer, kan efter det anførte ikke medføre, at klageren hæfter i medfør af lov om visse betalingsmidler § 11, stk. 3, nr. 3.«

I sag 109/2003 opbevarede klageren på sin aflåste bopæl i samme taske såvel hævekortet som en pinkodehusker, hvoraf kortets pinkode muligt kunne aflæses; dette kunne ikke i sig selv føre til, at misbrugene anses som muliggjort ved klagerens groft uforsvarlige adfærd. Samme udfald fik sagen 14/2002 (indbrudstyveri fra aflåst bopæl af hævekort med tilhørende kode).

Som det fremgår af sagerne 436/1993 og 362/1996 (begge omtalt under 7.1.4) kan § 11, stk. 3, nr. 3, efter omstændighederne begrunde brugerhæftelse, når brugeren har oplyst koden til misbrugeren, men hvor de øvrige betingelser for hæftelse efter stk. 3, nr. 2, ikke er til stede. På tilsvarende måde kan nr. 3 efter omstændighederne begrunde brugerhæftelse for manglende spærring af betalingsmidlet i tilfælde, hvor betingelsen for brugerhæftelse efter nr. 1 ikke er til stede, se nærmere herom under 7.1.6.1.

7.1.6. Spærring

Spørgsmålet om spærring kan have betydning for brugerens hæftelse for andres uberettigede brug i i hvert fald to henseender.

7.1.6.1. Manglende spærring som hæftelses-/ansvarsgrund¹⁸³

Efter betalingsmiddelovens § 11, stk. 3, nr. 1, kan brugers undladelse af at underrette kortudsteder med henblik på spærring af betalingsmidlet, når den personlige, hemmelige kode er kompromitteret, i sig selv begrunde hæftelse op til 8.000 kr. for tab, som kunne være undgået herved. Bestemmelsen i stk. 3, nr. 1, angår kodebaseret anvendelse af betalingsmidlet. Den suppleres af stk. 4, nr. 1, der indeholder om brugerhæftelse op til 8.000 kr. for underskriftbaseret anvendelse af et betalingsmiddel, når det er dette, der er kommet på afveje, og

183. Ankenævnets praksis efter betalingskortlovens § 21, stk. 3, nr. 2 og 3, er behandlet af formanden i *Årsberetning 1996*.

spærring ikke sker snarest muligt. Er et betalingsmiddel med kode anvendt uberegtiget til såvel kode- som underskriftbaserede transaktioner udgør 8.000 kr. overgrænsen for brugerens samlede hæftelse efter stk. 3 og stk. 4, jf. § 11, stk. 5. Betingelsen for brugerhæftelse på max. 8.000 kr. for kodebaseret anvendelse er efter § 11, stk. 3, nr. 1, at det godtgøres, at brugeren »har undladt at underrette kortudsteder snarest muligt efter at have fået kendskab til, at koden er kommet til den uberettigedes kendskab«. Efter den tidligere bestemmelse i betalingskortlovens § 21, stk. 3, nr. 3, var det ikke kodens kompromittering, men kortets bortkomst der var afgørende. Den tidligere regel er i så henseende videreført i betalingsmiddelovens § 11, stk. 4, nr. 1. Denne bestemmelse angår imidlertid alene underskriftbaseret anvendelse af kortet. Ved kodebaseret anvendelse af betalingskort er der således ikke længere nogen specifik lovregel, hvorefter manglende spærring efter kendskab til *kortets* bortkomst udtrykkeligt udløser brugerhæftelse op til 8.000 kr. Om betalingsmiddelovens anvendelse på dette spørgsmål udtalte Pengeinstitutankenævnet i sag 51/2001:

»... Baggrunden for den ændrede formulering må antages at være, at § 11, stk. 3, tillige omfatter betalingssystemer, der fungerer uden kort, jf. at den hidtidige formulering er opretholdt i stk. 4, nr. 1, der omfatter tilfælde, hvor der ikke har været anvendt PIN-kode, men en falsk underskrift. Efter Ankenævnets opfattelse taler stærke reale grunde for at opretholde den hidtidige retstilstand for så vidt angår betalingskort med tilknyttet PIN-kode, og nævnet finder derfor, at det – uanset formuleringen af stk. 3, nr. 1 – fortsat tillige må påhvile indehaveren af et betalingskort at spærre dette snarest muligt efter at have fået kendskab til, at kortet er bortkommet, idet undladelse heraf må anses for en groft uforsvarlig adfærd omfattet af stk. 3, nr. 3. Det bemærkes herved yderligere, at bestemmelsen om groft uforsvarlig adfærd (§ 21, stk. 3, nr. 2) også efter betalingskortloven havde betydning som supplement til bestemmelsen om underretningspligt ved kendskab til kortets bortkomst (§ 21, stk. 3, nr. 3).«

Fristen (»snarest muligt«) for underretning efter stk. 3, nr. 1, regnes fra tidspunktet, kodens kompromittering er kommet til brugerens kendskab. Det afgørende efter nr. 1 er brugerens positive viden (ikke burde-viden)¹⁸⁴ om bortkomsten.¹⁸⁵

I sagerne 266/1996 og 21/2002 fandt Nævnet det efter det fremkomne ikke godtgjort, at brugeren på et bestemt tidspunkt indså, at tasken med kortet var

184. Burde-viden kan efter omstændighederne få betydning efter § 11, stk. 3, nr. 3 (om misbrug muligjort ved »groft uforsvarlig adfærd, jf. under 7.1.5 og teksten nedenfor).

185. I lyset af de citerede præmisser fra sag 51/2001 er afgørelser truffet efter betalingskortlovens § 21, stk. 3, nr. 3, (om kortets bortkomst) alt andet lige vejledende også for anvendelsen af betalingsmiddelovens § 11, stk. 3, nr. 1. I det følgende inddrages derfor også afgørelser truffet i henhold til betalingskortlovens § 21, stk. 3, nr. 3.

bortkommet og ikke blot forlagt i hjemmet. Jf. tilsvarende sag 529/1994, hvor brugeren om eftermiddagen opdagede, at hun manglede sin pung, men først efter hjemkomsten ved 19-tiden blev klar over, at pungen tidligere på dagen var blevet stjålet fra bilen; hun havde derfor først fra dette tidspunkt underretningspligt. I sag 372/1997 lagde flertallet til grund, at brugeren, efter han, mens han var på arbejde, kl. ca. 13 konstaterede, at pungen indeholdende bl.a. hans dankort ikke var i bilen, havde en ikke ubegrundet formodning om, at han havde glemt den på bopælen, og at der derfor ikke forelå »kendskab« til bortkomst allerede kl. 13, men først da han ved hjemkomsten ca. 4 timer senere konstaterede, at kortet heller ikke var på bopælen. Mindretallet fandt derimod med henvisning til tidligere problemer med bilens centrallås, »at klageren måtte indse, at der var en begrundet formodning for, at hans dankort var stjålet«, da han kl. 13 opdagede, at hans pung ikke var i bilen; mindretallet fandt ikke, at underretningspligten var opfyldt ved spærring kl. 17:18. I sag 88/2002 blev lagt til grund, at klageren med føje antog, at kortet var gået til grunde ved en brand og derfor ikke af ham kunne antages være kommet i en uberettigets besiddelse.

Heroverfor kan nævnes sagerne 587/1995 og 756/1994 (underretningspligt indtræden ved viden om bortkomst, uanset at brugeren ikke kunne vide, om kortet var stjålet eller om det var tabt/glemt), og 329/2003, hvor brugeren under indkøb ikke kunne finde kortet; hjemkommet ledte han forgæves efter det. Da han ikke kunne finde det, antog han, at han havde glemt det i en af sine venners biler, eller at det lå i et par bukser, som han havde efterladt i et sommerhus hos en kammerat. Nævnet udtalte, at brugeren vel kunne afvente en undersøgelse af, om dette var tilfældet, hvis en sådan undersøgelse kunne foretages inden for kort tid, men at han i modsat fald og i hvert fald i løbet af samme dag burde have spærret kortet. Jf. tilsvarende sag 557/1994.¹⁸⁶

Jf. herved sagerne 439/1993, 251/1999 og 715/1993, hvor brugeren, da hun efter at have anvendt sit dankort i en butik, en torsdag eftermiddag blev antastet af to mænd, som også havde været inde i butikken. Den ene af mændene stjal hendes pung, men smed den fra sig, da brugeren optog forfølgelsen. Hun konstaterede, at alt tilsyneladende var i pungen, herunder et regnskabshæfte, hvori dankortet sædvanligvis var placeret. Først da hun den følgende dag var på postkontoret, opdagede hun, at kortet var borte. Hun fik det straks herefter spærret

186. I sag 10/1998 nærmede Nævnet sig (endnu mere) en ren »burde-viden«-vurdering, idet kortets bortkomst for brugeren alene fremstod som en eventualitet: brugeren havde efter sine oplysninger i løbet af fredagen opdaget, at han ikke længere havde kortet på sig. Han gik ud fra, at han enten havde glemt det i pengeinstituttet eller lagt det i sin bil. Da han var på arbejde til sent fredag og hele lørdagen, ledte han først efter kortet om søndagen. Ankenævnet fandt, at han på et tidligere tidspunkt burde have skaffet sig vished for, om kortet var på hans bopæl eller i hans bil. Tilsvarende formuleringer findes i sag 470/2002, hvor brugeren (med urette) var gået ud fra, at kortet nok var på hans værelse.

kl. ca. 12,30. I mellemtiden var hævet ca. 13.000 kr. torsdag aften og nat og ca. 10.000 kr. fredag morgen og formiddag. Pengeinstituttet anførte, at brugeren havde haft al mulig grund til umiddelbart efter tyveriet eller i hvert fald torsdag aften at foretage en grundig undersøgelse af pungen, og at forholdet derfor måtte sidestilles med positivt kendskab. Pengeinstituttankenævnet fastslog, at fristen for underretningspligten ikke var begyndt at løbe, så længe brugeren ikke havde positiv viden om bortkomsten. Der var derfor alene basis for at anvende selvrisiko-reglen, medmindre der forelå »groft uforvarlig adfærd« (se nærmere herom nedenfor), hvilket ikke fandtes at være tilfældet.

Opfattet som en ren tidsangivelse giver fristen »snarest muligt« i stk. 3, nr. 3, ikke brugeren lang tid. Kriteriet »snarest muligt« er imidlertid ikke kun en ren tidsangivelse, men dækker også over en vurdering af, hvor hurtigt det under de givne forhold med rimelighed kan siges at have været muligt for den pågældende brugeren at underrette om bortkomsten. Det er sagt med andre ord en betingelse, at den sene underretning kan tilregnes brugeren som uagtsom, for at den kan udløse 8.000 kr.-hæftelse efter stk. 3, nr. 1. I denne sammenhæng er simpel uagtsomhed tilstrækkelig, jf. f. eks. sag 642/1992.

I tiden indtil foråret 1995 blev manglende kendskab til muligheden for at spærre kort uden for pengeinstitutternes sædvanlige åbningstid ved henvendelse til PBS ikke anset for uagtsomhed, idet denne mulighed ikke var særlig fremhævet af pengeinstitutterne, jf. f. eks. sag 642/1992, hvor brugeren blev opmærksom på tyveriet fredag kl. 17, men først underrettede sit pengeinstitut mandag kl. 9:30. Praksis blev imidlertid strammet (i begyndelsen dog under dissens) i foråret 1995 bl.a. i lyset af, at pengeinstitutterne var begyndt at fremhæve denne mulighed i deres regler om dankort, men også under indtryk af, at en uberettiget kunne nå at hæve op til 40.000 kr. i løbet af en weekend. Herefter anser Nævnet brugerens ukendskab til muligheden for at spærre kort uden for sædvanlig åbningstid ved opringning til PBS for uagtsomhed, jf. f. eks. sag 155/2004.¹⁸⁷

I sag 368/2000 blev tyveri fra jakke opdaget kl. 21:00 af brugeren, der da befandt sig i sin lejlighed; da spærring ikke var sket snarest muligt ved underretning af PBS, hæftede brugeren for misbrug, der fandt sted kl. 21:28. Jf. også sag 68/2000, hvor brugeren kl. ca.15.00 blev opmærksom på, at hun ikke længere var i besiddelse af sit hævekort; hun burde have sat sig i forbindelse med pengeinstituttet eller PBS så betids, at kortet kunne være spærret, inden misbrugene kl. 16.29. Jf. også f. eks. sag 608/1992 (bortkomst konstateret fredag kl. ca. 19; underretning givet lørdag kl. ca. 13,00 var for sen) og sag 504/1993 (bortkomst opdaget søndag kl. ca. 18; underretning givet mandag kl. ca. 13 var for sen; der

---

187. Dette er også lagt til grund i judiciel praksis, jf. *U 1995.796 Ø*. Udviklingen er nærmere omtalt af *Peter Blok* i *Pengeinstituttankenævnets Årsberetning 1996*.

var i tidsrummet mandag 11-13 hævet mere end 8.000 kr., som kortindehaver fandtes at hæfte for). I sag *110/1998* fandtes brugeren, efter at han kl. 05:45 blev opmærksom på, at han ikke længere var i besiddelse af sit dankort, at burde have ringet til PBS så betids, at kortet kunne være spærret inden misbrugene kl. 6:11, hvorimod Nævnet ikke fandt et tilstrækkeligt grundlag for at lade klageren hæfte for de misbrug, der blev foretaget tidligere; pengeinstituttet havde gjort gældende, at brugeren burde have reageret senest kl. 05:50. På linje hermed sag *227/2003*, hvor brugeren kl. ca. 01:00 blev klar tyveri af hævekort; spærring skete kl. 12:45; brugeren fandtes at hæfte for transaktioner foretaget kl. 05:49 og kl. 05:50. I sag *98/1995* skete tyveriet kl. 14:30; brugeren, der umiddelbart efter blev klar over tyveriet, tog straks til nærmeste politistation, ankomst ca. kl. 14:40; kl. ca. 15:00 ringede hun til pengeinstituttet og fik kortet spærret; underretningens pligten fandtes klart opfyldt. Modsat udfald fik sag *583/1994*, hvor brugeren havde handlet uagtsomt ved ikke at sikre sig, at hendes ven faktisk foranledigede kortet spærret hods PBS som lovet.

I den ovenfor nævnte sag *608/1992* (hvor brugeren havde fået PBS' telefonnummer at vide, da han anmeldte tyveriet til politiet fredag aften) var undskyldningen for ikke at underrette PBS før lørdag middag, at en opringning foretaget til det oplyste nummer fredag aften havde været forgæves. Pengeinstituttankenævnet lagde imidlertid til grund, at der havde været »fri adgang« til nummeret i hele perioden.¹⁸⁸

Normalt accepteres, at spærring først sker efter, at tyveriet er anmeldt til politiet, forudsat at dette sker hurtigt. Jf. f. eks. sag *121/1996*, hvor tyveri af dankort skete kl. 11:40, politianmeldelse kl. 11:52 og spærring kl. 14:40; med henvisning til bl.a., at samtalen med politiet må have taget en vis tid, fandt Nævnet, at det med den fornødne sikkerhed alene kunne lægges til grund, at de hævnninger, som blev foretaget kl. 12:24 og senere, kunne været undgået.

I sag *51/2001*¹⁸⁹ fik brugeren positivt kendskab til bortkomsten en søndag kl.

188. PBS havde over for Pengeinstituttankenævnet oplyst:

»Der forekommer almindeligvis ikke tekniske problemer af nogen art med hensyn til at foretage telefonisk spærring af Dankort på telefonnummer 44 89 29 29. Belastningen overvåges konstant ved hjælp af kø-display og statistikker.

I tidsrummet fredag 02.10.1992 kl. 00 til lørdag 03.10.1992 kl. 19,00 har der ikke været problemer med at opnå kontakt til PBS på telefonnummer 44 89 29 29. Der har i tidsrummet været 403 opkald, hvoraf 14 opkald er stillet i kø. Den maksimale ventetid i sekunder har været 35, og 2 opkald har forladt køen ubesvaret.«

189. Som nævnt ovenfor angår sag *51/2001* § 11, stk. 3, nr. 3, og ikke nr. 1. I lyset af det ovenfor citerede uddrag af afgørelsens præmisser må det imidlertid antages, at kriteriet »snaarest muligt« i et tilfælde som det foreliggende har samme indhold i sager, der afgøres efter nr. 1 og nr. 3. Tilsvarende må det antages, at afgørelser truffet efter betalingskortlovens § 21, stk. 3, nr. 3, alt andet lige er vejledende også for anvendelsen af betalingsmiddelovens § 11, stk. 3, nr. 1.

ca. 02:15, da han stod uden for en restaurant. Med henvisning til, at han først skulle finde det telefonnummer hos PBS, hvortil henvendelse om spærring kan ske uden for pengeinstituttets åbningstid, kunne det ikke bebrejdes ham, at spærring ikke var sket, da de tre første hævninger fandt sted (kl. 02:43, kl. 03:00 og kl. 03:01). Derimod burde han have sørget for spærring inden kl. 13:46 og kl. 13.51, da yderligere hævninger fandt sted (i den foreliggende sag oversteg summen af disse hævninger imidlertid ikke 1.200 kr.-selvrisikoen). Brugeren i sag 445/2003 oplyste, at han efter kl. 03:30 at have konstateret, at hans kort var stjålet forgæves havde forsøgt at få kortet spærret; efter de foreliggende oplysninger, herunder om antallet af kort, som på samme tid er blevet spærret for andre kunder, fandt Nævnet det ikke sandsynliggjort, at klageren i timerne herefter har været afskåret fra at få forbindelse med pengeinstituttets Spærreservice, hvortil kom, at han også kunne have henvendt sig til PBS; han kunne og burde have foranlediget kortet spærret inden kl. 8:50, da den første misbrugshævning fandt sted. I sag 26/2001 var brugeren 3 dage før første misbrug af kortet blevet opmærksom på, at misbrugeren havde kendskab til koden, men havde først foranlediget kortet spærret 7 dage senere; hun hæftede derfor op til 8.000 kr. efter § 11, stk. 3, nr. 1.

Manglende rettidig spærring kan alene begrunde brugerhæftelse op til 8.000 kr., for uberettiget anvendelse, hvis de pågældende transaktioner kunne være undgået ved rettidig underretning. Misbrug, der sker inden udløbet af fristen, er således ikke omfattet af brugerens hæftelse efter stk. 3, nr. 1. Jf. f. eks. sagerne 109/2003, 285/1997 og 19/1995, hvor bruger havde spærret kortet den 13/4; han var først blevet klar over kortets bortkomst, da han læste kontoudtog; Nævnet lagde herved til grund, at kontoudtoget blev modtaget af bruger den 12/4, hvilken dag der var registreret 3 misbrug i tidsrummet 17:48-18:05; det kunne herefter ikke fastslås, at brugeren blev bekendt med indholdet af kontoudtoget så betids, at en henvendelse fra ham til PBS, kunne have forhindret disse misbrug. Som nævnt ovenfor er det i sag 51/2001 fastslået, at den tidligere regel om underretningspligt snarest muligt efter positivt kendskab til, at *kortet* er kommet på afveje, under betalingsmiddeloven videreføres uændret gennem anvendelsen af § 11, stk. 3, nr. 3.¹⁹⁰ Som eksempler herpå kan nævnes sag 392/2001 om indbrudstyveri af såvel et dankort og et tidligere udstedt hævekort med tilhørende koder. Det blev lagt til grund, at brugeren straks var bekendt med, at begge kort var forsvundet, men han fik alene spærret dankortet, idet han troede, at dette havde afløst hævekortet, således at dette ikke længere var virksomt. Det var det. Nævnsflertallet pålagde brugerhæftelse op til 8.000 kr., som skyldtes tyvens anvendelse af hævekortet.

---

190. Dette svarer til realindholdet af flertallets præmis om dette spørgsmål i bl.a. sagerne 392/2001 og 445/2003, hvor det imidlertid er anført, at resultatet følger af § 11, stk. 3, nr.

1, se heroverfor det i teksten ovenfor gengivne uddrag af præmisserne i sag 51/2001.

Efter omstændigheder kan § 11, stk. 3, nr. 3, (om »groft uforsvarlig adfærd«) også begrunde brugerhæftelse for undladt spærring i tilfælde, hvor brugeren ikke har haft positivt kendskab til kodens kompromittering/kortets bortkomst, men alene udvist uagtsomhed. Den uagtsomhed, der kan begrunde ansvar efter nr. 3, er imidlertid af en ganske anden karat end den simple uagtsomhed, der som nævnt tidligere i dette afsnit er indbygget i kriteriet »snarest muligt« i nr. 1. Om baggrunden for og indholdet af kriteriet »groft uforsvarlig adfærd« se nærmere under 7.1.5. Den dér refererede afgørelse i sag 574/1993 synes at være et eksempel på, at manglende underretning trods burde-viden (sammen med andre forhold) kan begrunde ansvar efter stk. 3, nr. 3. Efter nævnspraksis skal der ganske meget til, for at forholdet kan karakteriseres som »groft uforsvarlig adfærd«. Jf. sag 439/1993, hvor brugeren, da han fik mistanke om tyveri, konstaterede, at tegnebogen lå, hvor han havde efterladt den, og at der ikke var fjernet kontanter fra den. Flertallet fandt ikke, at det udgjorde groft uforsvarlig adfærd, at brugeren ikke tillige undersøgte, om dankortet fortsat lå i tegnebogen. Jf. også sagerne 715/1993 (se tidligere i dette afsnit) og 14/2002, hvor bruger først syv dage efter politianmeldelse af indbrudstyveri (gennem overtræksmeddelelse fra banken) blev opmærksom på, at også hævekort og kode var stjålet; ikke brugerhæftelse ud over 1.200 kr.-selvrisko. Lignende problemstilling og samme udfald i sag 251/1999.

Herudover kan brugerens passivitet efter omstændighederne ud fra almindelige principper om passivitet medføre fortabelse af indsigelse om, at der ikke er brugerhæftelse/ansvar for andres uberettigede anvendelse af betalingsmidlet. Jf. således sag 91/2004, hvor klageren ved først i marts 2004 at følge op på sagen efter pengeinstituttets afslag i december 2001 fandtes at have fortabt sin ret til at kræve et eventuelt tab ved hævnninger i oktober/november 2000 dækket helt eller delvist; Navnet henviste til, at pengeinstituttet havde påberåbt sig § 11, stk. 6, (om ubegrænset hæftelse ved videregivelse af koden), og at dets mulighed for eventuelt at løfte bevisbyrden antagelig var væsentligt forringet som følge af klagerens passivitet. Jf. også sag 168/2003. Modsat resultat blev nået i sag 494/2000, hvor af mere end to års passivitet ikke i sig selv kunne begrunde hæftelse for hele misbruget på i alt 24.000 kr. (men vel for 1.200 kr.-selvrisko). Nævnet bemærkede, at det ikke var gjort gældende, at pengeinstituttet havde lidt tab som følge af, at brugerens indsigelse mod transaktionerne ikke var fremkommet tidligere end sket.

7.1.6.2. Spærring som fritagelsesgrund

Ved meddelelse til udsteder kan brugeren spærre betalingsmidlet med den virkning, at brugerens eventuelle hæftelse efter betalingsmiddelovens § 11, stk. 2-6, ikke omfatter uberettiget anvendelse foretaget efter tidspunktet for underretningen, jf. § 11, stk. 7.

Bl.a. i lyset af sager, der udsprang af uenighed om spærringstidspunktet, jf. f. eks. sagerne 387/1990 og 502/1990 blev betalingskortlovens § 21, stk. 5, i 1992 forsynet med en tilføjelse om, at kortudsteder snarest skal bekræfte modtagelsen af underretningen, og at dette skal ske skriftligt eller på anden bevissikker måde med angivelse af tidspunktet for modtagelsen. Reglen findes nu i betalingsmiddelovens § 11, stk. 7, 2. og 3.pkt. Tilsidesættelse af denne forskrift må antages at indvirke på bevisbedømmelsen til skade for pengeinstituttet.

Der kan dog stadig opstå bevismæssige problemer om, hvornår¹⁹¹ og hvorvidt underretning er givet, jf. sag 592/1992, hvor der forelå modstridende oplysninger om, hvorvidt kunden under en telefonsamtale havde underrettet pengeinstituttet ikke alene om, at hendes afdøde mands dankort, men også hendes eget var stjålet under et indbrud; afvisning som bevisuegnet. Jf. herved også sag 489/1993, hvor brugeren havde telefoneret til en bankmedarbejder på dennes bopæl en lørdag formiddag for at få spærret kortet. Medarbejderen havde ikke adgang til bankens systemer og kunne ikke kontrollere det oplyste kontonummer, som han videregav til PBS. Det videregivne kontonummer vedrørte imidlertid ikke kortindehaverens konto, men hans kones. Nævnsflertallet lagde til grund, at brugeren havde handlet uagtsomt ved at videregive det forkerte kontonummer, hvorfor han på grund af undladt rettidig spærring hæftede for op til 8.000 kr. Mindretallet fandt heroverfor, at »kortudsteder har fået underretning« om kortets bortkomst med den virkning, at kortindehaver ikke hæftede for misbrug foretaget efter telefonsamtalen med bankmedarbejderen. Mindretallet henviste til, at kortindehaveren på opfordring fra bankmedarbejderen ud over (det forkerte) kontonummer havde oplyst sit (rigtige) CPR-nummer uden at være eller blive gjort bekendt med, at den afgørende oplysning under de givne forhold var kontonummeret, og at spærring (eller kontrol af kontonummerets rigtighed) ikke kunne ske på basis af CPR-nummeret.

7.1.7. *Betalingsmodtagerens forhold*

Det fremgår af betalingsmiddelovens § 11, stk. 8, 1. pkt., at tabet påhviler udsteder, hvis betalingsmodtageren var i ond tro (vidste eller burde vide), at brugeren var uberettiget til at benytte kortet.

Bestemmelsen synes kun at kunne få nævneværdig praktisk betydning ved underskriftbaseret anvendelse af dankort (»fluesmækkerløsningen« og teleterminalløsningen).¹⁹²

191. Jf. sag 144/1995, hvor kunden ikke var enig i det klokkeslæt, der var angivet i pengeinstituttets bekræftelse. Sagen afvist som bevisuegnet efter Vedtægternes § 7.

192. Anvendelsen af dankortet i pengeautomater og de såkaldte POS (»point of sale«)-terminaler er PIN-kodebaseret og giver ikke betalingsmodtageren anledning til rutinemæssig kontrol.

Betalingskortloven pålagde betalingsmodtageren en umiddelbar hæftelse i de nævnte tilfælde, og på grund af reglerne i Pengeinstitutankenævnets vedtægter om, hvem der kan klage, og hvem der klages over, (se i det hele kapitel 10), spillede bestemmelsen ingen særlig rolle i Nævnsager, hvor den kun blev fremdraget i meget få sager. Jf. 218/1990, hvor brugeren i forhold til udsteder fandtes at hæfte, selv om tabet endeligt skulle bæres af betalingsmodtager. Nævnet udtalte, at det måtte påhvile kortindehaver selv at undersøge, om der måtte være grundlag for at rejse krav mod betalingsmodtageren. Klageren havde anført, at denne procesbyrde (se nærmere herom under 7.1.8) burde påhvile pengeinstituttet.

Sag 441/2001 angik uberettiget (teleterminalbaseret) anvendelse af et Visa/Dankort, som brugeren havde mistet en meget tidlig morgen i Barcelona. Pengeinstitutankenævnet udtalte i enighed, at spærring kl. 10:43 ikke var rettidig, og at brugeren derfor som udgangspunkt hæftede efter § 11, stk. 4, nr. 1, for to underskriftbaserede transaktioner, der fandt sted efter kl. 9:46, men ikke for en transaktion kl. 7:32. Flertallet udtalte imidlertid videre:

»Af »Visa International Operations Regulations« fremgår bl.a., at betalingsmodtageren skal sammenholde underskriften på notaen med underskriften på kortet og den pågældende persons udseende med et eventuelt fotografi på kortet. Vi finder, at underskrifterne på de fremlagte notaer afviger væsentligt fra klagerens underskrift på VisaDankortet. Hertil kommer, at det har formodningen for sig, at betalingsmodtagerne kunne have opdaget, at den pågældendes udseende ikke svarede til fotografiet på kortet, hvis behørig kontrol heraf var foretaget. På dette grundlag og idet bemærkes, at indklagede 2 ikke har indhentet udtalelse fra betalingsmodtagerne, finder vi det tilstrækkeligt sandsynliggjort, at betalingsmodtagerne burde have opdaget, at der forelå en uberettiget anvendelse af kortet. Vi stemmer herefter for at tage klagerens påstand til følge.«

Mindretallet fandt spørgsmålet om betalingsmodtagerens gode/onde tro bevisuænet, jf. Vedtægternes § 7, og udtalte videre, at underrettningsreglen § 11, stk. 4, nr. 1 (ligesom § 11, stk. 3, nr. 1) er udslag af det almindelige princip om tabsbegrænsningspligt; der fandtes herefter ikke tilstrækkelige holdepunkter til at fastslå, at det på trods af affattelsen af § 11, stk. 8, 1. pkt., kan have været hensigten med bestemmelsen at fravige brugerens almindelige tabsbegrænsningspligt, som således (som den er udmøntet i stk. 4, nr. 1) antoges at gå forud for stk. 8, 1. pkt.

7.1.8. Procesbyrden

Ligesom f. eks. bevisbyrden dækker begrebet procesbyrden over, at den ene af parterne i en civilretlig tvist må finde sig i at være den, der i første omgang må foretage sig noget aktivt (føre et bevis eller anlægge en sag), hvis den pågæl-

dende skal gøre sig håb om at få ret. Modparten kan modsvarende siges »at sidde i baghånd«, idet han kan afvente begivenhedernes gang.

I forholdet mellem et pengeinstitut og dets kunder har pengeinstituttet ofte »fat i den lange ende«, i og med at det i kraft af kontovilkår eller en eksisterende (faktisk) modregningsadgang har mulighed for at debitere kundens konto for et (senere) omtvistet krav med den virkning, at det er kunden, der (i givet fald) må bære procesbyrden. Ikke mindst i pengeinstitutforhold er der typisk stor forskel på parternes evne til at bære procesbyrden. Bl.a. for at modvirke en alt for stor ubalance mellem parterne i forbindelse med tvister om reelt tvivlsomme spørgsmål, kan der således være trang til stræbe efter, at procesbyrden forbliver hos (eventuelt tilbageføres til) pengeinstituttet.

Ét eksempel på bestræbelser i denne retning findes i modregningslærens almindelige krav om, at der skal være et vist mål af klarhed ved modfordringen, jf. nærmere under 3.2.1.

Et andet eksempel findes i relation til hæftelse og ansvar for uberettiget anvendelse af betalingsmidler, jf. betalingsmiddellovens § 11, hvor procesbyrdens fordeling som udgangspunkt (spontant) afhænger af, om det pågældende kort er knyttet til en indlånskonto (der giver dækning) eller en udlånskonto. For at undgå at disse i og for sig tilfældige forhold bliver afgørende for procesbyrdens placering, blev det i forarbejderne til 1992-ændringen af betalingskortloven udtalt, at pengeinstituttet ikke bør debitere (eller fastholde allerede foretagne debitering af) indlånskonti for mere end 1.200 kr. – selvrisikoen, når det ikke er åbenbart, at kortindehaveren har et videregående ansvar, jf. FT 1991-92 Tillæg A sp. 1176.

Som eksempel kan fra Nævnspraksis henvises til sag 592/1992, hvor Nævnet statuerede brugerhæftelse for mindst 1.200 kr. (selvrisikoen) og max. 8.000 kr., men afviste at tage stilling til spørgsmålet om 8.000 kr.-hæftelse, fordi det var bevisuegnet; Nævnet pålagde imidlertid pengeinstituttet foreløbigt at kreditere kortindehavers konto hele det hævdede beløb på nær 1.200 kr. »således at det herefter beror på afgørelsen af nævnte spørgsmål [angående hæftelse op til 8.000 kr.], hvorvidt klageren skal tilbagebetale 6.800 kr. heraf«.

7.1.9. Særligt om fjernsalg

De anførte principper om procesbyrden og dens fordeling har bl.a. fundet udtryk i Forbrugerombudsmandens retningslinjer vedrørende vedrørende fjernsalg m.v. i betalingssystemer med betalingskort punkt 5:

»5. Indsigelser om misbrug, ikke-levering og fortrydelsesret.

Gør kortindehaveren gældende,

- a) at en fjernsalgstransaktion hverken er foretaget eller bemyndiget af kortindehaveren,
- b) at debiteringen overstiger det beløb, der er aftalt med betalingsmodtageren,

- c) at den bestilte ydelse ikke er leveret, eller
- d) at kortindehaveren eller den angivne modtager har udnyttet en lovbestemt eller aftalt fortrydelsesret ved at undlade at modtage eller afhente den bestilte ydelse,

skal kortudstederen stille opkrævningen i bero, mens indsigelsens rigtighed undersøges. Kan indsigelsen ikke umiddelbart tilbagevises som uberettiget, må kortudstederen alene opkræve det beløb, som kortindehaveren kan vedkende sig.

Er kortindehaveren allerede blevet debiteret for transaktionen, skal det omtvistede beløb straks tilbageføres til kortindehaveren.

En senere debitering/gendebitering må kun ske i det omfang kortudstederen kan godtgøre, at indsigelsen er urigtig.«

Retningslinjerne er udformet med henblik på »fjernsalgstransaktioner«, jf. retningslinjernes punkt 1, dvs. tilfælde, hvor der kan gennemføres betalingstransaktioner uden aflæsning af kortet kombineret med brugerens autorisation i form underskrift eller angivelse af kode.

Hovedsigtet er at regulere tilfælde, hvor gennemførelsen af betalingstransaktionen stiller brugeren ringere end forbrugere, der f.eks. betaler pr. efterkrav eller ved indbetalingskort, der følger med den leverede ydelse. Bl.a. med henvisning til, at der ikke var tale om misbrug fra betalingsmodtagerens side, og til, at brugeren ikke på grund af betalingsmåden var ringere stillet end ellers ved køb på internettet af billetter til en festival, som aldrig blev til noget på grund af arrangørens konkurs, fandt Pengeinstitutankenævnet i sag 200/2004 ikke grundlag for at pålægge pengeinstituttet at tilbageføre dankortbetalingen. Tilsvarende tilfælde og afgørelse i sag 203/2004, hvor Nævnet tilføjede, at det ikke kunne føre til andet resultat, at klageren på grund af tidspunktet for den pågældende aftenskoles betalingsstandsning muligvis kunne have undgået tabet, såfremt han havde anvendt en betalingsmåde, der indebar en længere ekspeditionstid.

I sag 34/1997 udtalte Pengeinstitutankenævnet, at det anså retningslinjerne for en formalisering af praksis på området.¹⁹³ Videre konstaterede Nævnet, at brugeren havde fremsat indsigelser omfattet af punkt 5, litra a og b, og udtalte herefter, at udsteder ikke havde godtgjort, at klagerens indsigelser er urigtige. Udsteder skulle derfor tilbageføre 131,10 DEM til brugerens konto med valør den dag, da udsteder blev bekendt med indsigelserne. Se også sagerne 176/1997 og 414/2000, hvor brugerens indsigelser i sager om køb af henholdsvis varer og flybilletter fandtes at være uberettigede, hvorfor udsteder havde været berettiget til at fastholde debitering af de bestridte beløb.

---

193. Som følge heraf lod Nævnet retningslinjerne (der blev til efter forhandlinger med bl.a. detailhandelsorganisationer, PBS og Forbrugerrådet) danne grundlag for afgørelsen i klagesagen, selv om de ikke var trådt i kraft på tidspunktet for den af klagen omfattede betalingstransaktion.

Herudover har Pengeinstitutankenævnet behandlet fjernsalgstransaktionssager, hvor klageren i forbindelse med afregning for billeje i udlandet har klaget over, at der er debiteret et for højt beløb. I sag 358/2003 konstaterede Nævnet, at klageren ved indgåelsen af lejeaftalen havde accepteret et beløb til brændstof samt en nærmere angivet selvrisko i tilfælde af skade, samt at betaling kunne ske via hans VISA/Dankort. I det foreliggende tilfælde fandt Nævnet efter det foreliggende, at klageren var ansvarlig for en skade på bilen, og at der ikke var grundlag for at tilsidesætte debiteringerne, som lå inden for selvriskobeløbet, som uberettigede.¹⁹⁴ Tilsvarende problem og resultat i sag 245/2001. Sagerne 495/2000 og 114/2001 angik lignende tilfælde, men faldt anderledes ud, idet brugeren kunne kræve, at biludlejer som grundlag for gennemførelse af betaling af selvrisko dokumenterede henholdsvis lejerens ansvar og reparationsudgiften. Udsteder havde derfor ikke været berettiget til at gennemføre betalingen og blev pålagt at tilbageføre den.

Efter betalingsmiddelovens § 11, stk. 8, 2. pkt., gælder 1.200 kr. – selvriskoreglen i § 11, stk. 2, ikke ved svigagtig anvendelse af betalingskort ved fjernsalg. Reglen har kun praktisk betydning, i det omfang betaling ved fjernsalg sker ved anvendelse af betalingskort og den personlige, hemmelige kode. Derimod er hæftelsesreglerne i § 11, stk. 3 og 4, begge anvendelige også ved fjernsalg, forudsat at betalingstransaktionen er kodebaseret henholdsvis underskriftbaseret.¹⁹⁵

7.1.10. § 11's fravigelighed

Efter betalingsmiddelovens § 17 kan § 11 ikke fraviges til skade for brugeren. I det omfang udsteders aftalevilkår er i strid med bestemmelsen, er de således uden videre ugyldige, hvis de er til skade for brugeren. Derimod betalingsmiddeloven ikke til hinder for, at hæftelses-/ansvarsreglerne fraviges til gunst for brugeren.

Spørgsmålet om, hvorvidt sådan fravigelse er sket, kan bl.a. rejses i relation til de begrænsninger, kortudsteder har meddelt brugeren vedrørende betalingsmidlets anvendelse. Spørgsmålet er nærmere bestemt, om sådanne anvendelsesbegrænsninger indebærer en maksimering af brugerens eventuelle hæftelse/ansvar. Der er i givet fald tale om en maksimering, der udgør et tillæg til den lovbestemte, og som må støttes på den betragtning, at de af kortudsteder meddelte

---

194. Samtidig fandt Nævnet »anledning til at bemærke, at en kunde, som forespørger sit pengeinstitut om baggrunden for en postering, har krav på snarest muligt at modtage fyldestgørende oplysninger herom«. I den konkrete sag tog det tilsyneladende mere end seks måneder.

195. Se nærmere *Susanne Karstoft*: Lov om visse betalingsmidler (2001) s. 149 f.

begrænsninger har givet brugeren føje til at gå ud fra, at der er spærret for hævnninger i videre omfang. På grund af de hæftelsesbegrænsninger, der følger umiddelbart af loven, har spørgsmålet hidtil kun haft beskeden, selvstændig praktisk betydning.

Spørgsmålet har i Pengeinstitutankenævnets praksis været fremme dels i relation til de af kortudstederne fastsatte 2.000 kr.-grænser pr. døgn for hævnning i (visse) pengeautomater, idet ikke alle pengeautomater automatisk håndhæver hævebegrænsningen. Lignende spørgsmål kan opstå, når kortet er knyttet til en indlånskonto uden overtræksret, og det fremgår af kortvilkårene, at der ikke må disponeres ud over indeståendet på kontoen, men hvor den uberettigede tredje- mand på grund af manglende automatisk saldokontrol har anvendt kortet til at overtrække kontoen. Mens spørgsmålet tidligere ikke var endeligt afklaret i Pengeinstitutankenævnets praksis,¹⁹⁶ ligger det nu fast, at Nævnet ikke finder tilstrækkelig grund til at tillægge angivelse af hævemaksima eller manglende overtræksret virkning som begrænsninger i brugernes hæftelse/ansvar. Jf. f. eks. flertalsudtalelserne i sagerne 529/1994 og 75/1995 (mindretallet havde ikke anledning til at udtale sig om spørgsmålet) samt følgende enstemmige udtalelse i sag 425/2001:

»Indklagedes regler for kortets anvendelse kan ikke fortolkes således, at det anførte maksimale hævebeløb på 2.000 kr. pr. døgn angiver en begrænsning af klagerens hæftelse ved misbrug af kortet.

Det forhold, at der ikke var dækning for hævningerne på klagerens konto medfører heller ikke en begrænsning af klagerens hæftelse.«

7.2. Checks

7.2.1. Dækningsløse checks

Som udgangspunkt har den bank, checken er trukket på, (trassatbanken) ikke over for checkindehaveren pligt til at indfri checken. På denne baggrund er det ikke overraskende, at det som udgangspunkt også er checkindehaverens risiko, hvis der ikke er dækning for checken.¹⁹⁷ Undtagelse herfra gælder for checks omfattet af checkgarantiordningen, hvorved pengeinstitutterne har påtaget sig at indfri (ægte) checks under en vis beløbsgrænse.

Desuden kan pengeinstituttet ved sin adfærd i det konkrete tilfælde efter om-

196. Se nærmere s. 162 ff. i 1994-udgaven af nærværende bog.

197. Om pengeinstituttets forpligtelser over for checkudstederen kan henvises til sag 95/1990, hvor det blev statueret, at en bank havde været berettiget til at afvise to checks på grund af manglende dækning, idet det ikke havde pligt til at overføre beløb fra andre af udstederens konti med henblik på honorering af trukne checks.

stændighederne have pådraget sig pligt til at indfri checken. Jf. således sag 164/1988, hvor der i december 1986 var udstedt en check på 15.000 kr. til klageren. Banken afviste imidlertid checken med den begrundelse, at der manglede dækning på kontoen. Senere klagede checkindehaveren (til Finanstilsynet og herefter til Pengeinstitutankenævnet), idet han på checkudstedelsestidspunktet telefonisk havde fået oplyst, at der var dækning for beløbet på kontoen. Banken oplyste under klagesagen, at dens begrundelse for at returnere checken ikke var manglende dækning, idet kontoen efter checkens debitering den 29. december udviste en kreditsaldo på 7.800 kr. Grunden til returneringen var, at banken vurderede, at der var stor sandsynlighed for, at kontohaveren havde udstedt et større antal checks, som banken ville have pligt til at indløse i henhold til checkindløsningsaftalen.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende begrundelse:

»Af kontoudtogene vedrørende kontoen fremgår, at der ved såvel udstedelsen som forevisning af den omhandlede check til betaling var dækning for checkbeløbet. Uanset dette havde klageren som checkindehaver som udgangspunkt ikke krav på, at indklagede honorerede checken, som man ikke havde noteret, jf. Checklovens § 25, stk. 1.

Imidlertid fremgår det tillige, at klageren før forevisning af checken telefonisk af indklagede i overensstemmelse med de faktiske forhold havde fået oplyst, at der var dækning for beløbet, uden at det ved denne lejlighed var blevet oplyst, at indklagede på trods heraf ikke agtede at honorere den pågældende check, som man efterfølgende returnerede med den over for klageren oplyste begrundelse, at der manglede dækning på kontoen, hvilket som ovenfor anført var ukorrekt.

Under de således foreliggende konkrete omstændigheder findes indklagede at burde godtgøre klageren det af denne krævede beløb på 12.155 kr.«

Pengeinstitutankenævnet fandt derimod ikke, at udgangspunktet var fraveget i sag 409/1990. Her havde en bank afvist at honorere en check, da udstederens kreditramme var overtrukket. Checkindløseren klagede til Pengeinstitutankenævnet, idet han påstod, at banken havde lovet at indløse checken. Da han modtog checken, blev der ringet til banken, og der var ligeledes foretaget en opringing til banken, da han indløste checken i en sparekasse. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at antage, at banken havde afgivet en indeståelse. Banken havde således alene oplyst, at der på forespørgselstidspunktet var dækning for checken.¹⁹⁸

---

198. Mens det i teksten behandlede spørgsmål angår trassatbankens dækningspligt, angik *U 1995.160 H* spørgsmålet om, hvorvidt checkindehaverens pengeinstitut havde pådraget sig erstatningsansvar over for checkindehaveren (der var erhvervsdrivende), da det indhentede og viderebragte dækningsoplysninger fra den tyske trassatbank; pengeinstitutet var ikke erstatningspligtigt.

Spørgsmålet om, hvornår en check kan siges at være honoreret, har været fremme i enkelte sager.¹⁹⁹ Den retlige problemstilling og principperne for dens løsning er fremstillet pædagogisk i præmisserne til afgørelsen af sag 589/1992:

»Indledningsvis bemærkes, at en checkmodtager ikke har nogen sikkerhed for, at checkbeløbet bliver betalt af den bank, som checken er trukket på, medmindre banken har givet checken påtegning herom, jf. checklovens § 25.

I et tilfælde som det foreliggende, hvor en check indsættes på checkmodtagerens konto i en afdeling af den bank, som checken er trukket på, kan checken ikke anses for indløst med den virkning, at banken er uberettiget til at tilbageføre checkbeløbet, før banken har undersøgt, om der er dækning for checken på udstederens konto og har besluttet at honorere den. Afgørelsen af, om checken skal honoreres, skal dog træffes inden for rimelig tid.«

Pengeinstitutets afgørelse fandtes at være truffet inden rimelig tid under de foreliggende omstændigheder. Se også sag 812/1994 (omtalt under 7.2.2.3).

I sag 172/1990 indløste en klager den 4. december 1989 en check, der var udstedt til ham. Checken indløstes i trassatbanken. Checken blev debiteret udstederens konto den 5. december 1989. Samme dag blev banken bekendt med, at udstederen havde indgivet konkursbegæring. Banken modtog bogføringsmateriale den 6. december og afviste herefter checken på grund af »manglende dækning«. Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold med følgende bemærkninger:

»Den maskinelle bogføring af checken den 5. december 1989 kan ikke betragtes som en honorering af checken. Indklagede havde først mulighed for at foretage en prøvelse af checken den 6. december, da afdelingen modtog bogføringsmateriale, og da indklagede den 5. december havde modtaget meddelelse om, at checkudstederen havde indgivet konkursbegæring, må indklagedes afvisning af checken den 6. december anses for berettiget, uanset at checken ikke var optaget på overtræksjournalen.«

I sag 41/1996 havde klageren den 16/1 fået indløst checken kontant i sit eget pengeinstitut, som imidlertid ikke kunne få den dækket af trassatbanken, der afviste betaling med henvisning til, at udstederen havde anmeldt betalingsstandsning den 16/1. Det indløsende pengeinstitut modregnede herefter den 19/1 med et beløb svarende til det, der blev udbetalt ved checkindløsningen, i klagerens konto. Pengeinstitutankenævnet fandt dette berettiget med henvisning til, at trassatbanken havde været berettiget til at nægte at honorere checken med henvisning til betalingsstandsningen, og idet klageren ved at anføre sit navn på checken som

199. Se herom fra judiciel praksis *U 1984.30 H*, *U 1994.134 Ø* og *U 1996.1282 Ø*.

endossent over for senere erhververe indestod for dens betaling, jf. checklovens § 18. Klageren var henvist til at rejse sit krav mod checkudstederen. Tilsvarende afgørelser i sagerne 184/1994 og 182/1999. Se også sag 126/1994 og 74/2004 (om den tilsvarende problemstilling ved kontramanderede checks, se herom under 7.2.3).

I tilfælde af manglende honorering af checken skal der inden fire hverdage gives meddelelse herom til den pågældende kunde i dennes egenskab af endossent, jf. nærmere checklovens § 42. I sag 357/2003 havde trassatbanken tilside-sat meddelelsespligten i et tilfælde, hvor klageren i forbindelse med udtræden af et interessentskab havde modtaget en check på 10.000 kr. fra medinteressenten. Checken blev afvist som dækningsløs den 6. april, men klageren fik først meddelelse herom den 24. juni Efter § 42, stk. 6, var pengeinstituttet herefter ansvarlig for den skade, som måtte være forvoldt klageren ved den manglende rettidige underretning, dog maksimalt et beløb svarende til checkbeløbet. Et flertal i Nævnet fandt ikke, at klageren før den 24. juni havde været bekendt med, at checken var blevet afvist som dækningsløs, og lagde endvidere til grund, at klageren ville have afvist at underskrive købekontrakten med den tidligere medinteressent, hvis han havde været bekendt med, at checken var afvist som dækningsløs. Nævnsflertallet anså det desuden for sandsynligt, at klageren i så fald ville have haft mulighed for at sikre sit krav over for den tidligere medinteressent, der efter klagerens underskrivelse af købekontrakten havde afvist at godtgøre klageren beløbet. Flertallet fandt det derfor tilstrækkeligt sandsynliggjort, at pengeinstituttet ved den manglende rettidige underretning om checkens afvisning havde påført klageren et tab svarende til checkbeløbet på 10.000 kr. Som en konsekvens heraf pålagde flertallet tillige pengeinstituttet at foranledige, at klageren blev slettet af RKI. Et mindretal ville afvise sagen som bevis-uegnet efter Vedtægternes § 7, stk. 1.

7.2.2. Udstederindsigelse

7.2.2.1. Falsk mv.

Udstederens indsigelse om, at checken er falsk eller udstedt uden fuldmagt etc., fortabes (alt andet lige) ikke.²⁰⁰ I praksis synes det bevismæssige spørgsmål om, hvorvidt checkudstedelsen var behæftet med sådanne grove mangler, imidlertid ofte at give anledning til tvivl.

Dette gælder f. eks., når checken er udstedt i henhold til fuldmagt, jf. f. eks. sag 322/1993, hvor tvisten stod mellem trassatbanken og den angivne, nu afdøde fuldmagtsgivers arving, der anførte, at fuldmagten var falsk, og at banken derfor

---

200. Dette gælder selvsagt også falske bankchecks, jf. U 2002.2359 Ø.

ikke havde været berettiget til at honorere checken.²⁰¹ Da afgørelsen af sagen afhæng af en vurdering af, om fuldmagten var falsk, afviste Pengeinstitutankenævnet sagen som bevisuegnet. Samme resultat nåede Nævnet i sag *613/1993*, hvor det ikke på det foreliggende grundlag kunne afgøres, hvorvidt en ledende medarbejder i et rejsebureau havde været berettiget til at handle på bureauets vegne. Nævnet kunne dermed ikke tage stilling til den foreliggende tvist mellem checkmodtageren og trassatbanken, der på foranledning af checkudstederens tidligere samarbejdspartner havde nægtet at honorere de pågældende checks, og af hvem checkmodtageren krævede erstatning. I sag *112/2001* lagde Nævnet til grund, at klagerens ægtefælle, efter separation, havde tilbagekaldt klagerens fuldmagt til at disponere ved check, hvorfor pengeinstituttet havde været forpligtet til at returnere de senere af klageren udstedte checks; pengeinstituttet havde ikke pådraget sig erstatningsansvar over for klageren ved ikke at underrette denne om tilbagekaldelsen. Nævnet fremhævede, at det ikke herved havde taget stilling til, hvorvidt klageren som følge af checkenes returnering havde krav mod den fraseparerede ægtefælle. I sag *208/2001* fandtes det indløsende pengeinstitut at have været berettiget til at anse de omhandlede checks for falske, efter at trassatbanken havde oplyst, at de fire checks var erklæret falske af den angivne udsteder. Klageren, der havde endosseret checkene, hæftede herefter, jf. checklovens § 18, jf. § 10, over for det indløsende pengeinstitut for det trukne beløb. Samtidig fremhævede Nævnet, at det ikke havde taget stilling til, om den angivne (nu konkursramte) udsteder med føje havde anset de omhandlede checks for falske, eller til, om klageren kunne rejse krav trassatbanken. Et lignende tilfælde forelå i sag *361/2000*, hvor det dog ikke var klageren, der havde endosseret checken, inden den blev indsat på hendes konto. Klageren hæftede derfor ikke som checkskyldner, men fandtes alligevel i forhold til det indløsende pengeinstitut at burde bære risikoen for falskindsigelsen, således at klageren efter almindelige regler var forpligtet til at tilbagebetale checkbeløbet til indklagede. På linje hermed sagerne *226/1998* (der indeholder en udbygget begrundelse, idet der henvises til, at klageren ellers ville opnå en berigelse på indklagedes bekostning) og *117/2000* (som supplerer henvisningen til de almindelige principper med en jf. herved-henvisning til, at pengeinstituttet ved indløsningen havde taget dækningsforbehold).

Derimod havde trassatbanken i sag *130/1998* ikke haft grundlag for at anse checks for falske i et tilfælde, hvor det pågældende selskab ikke havde gjort falskindsigelse gældende; da banken blev opmærksom på, at checken ikke var underskrevet i overensstemmelse med tegningsforholdene for kontoen, kunne banken have meddelt kontohaveren dette med opfordring til at meddele, om checken ønskedes tilbagekaldt som falsk. Klageren kunne herefter kræve checkbeløbet udbetalt.

201. Herved bemærkes, at en fuldmagt som udgangspunkt ikke bortfalder ved fuldmagtgivers død, jf. aftalelovens § 21, og som eksempel vedrørende checkfuldmagt *U 1991.742 Ø*.

I sag 350/1993 tog Nævnet dog stilling til en falskindsigelse, som blev tilsidesat med henvisning til, at den (senere) afskedigede direktør i det pågældende aktieselskab på udstedelsestidspunktet efter det oplyste var berettiget til at udstede de pågældende checks.

Falske checks er ikke omfattet af pengeinstitutternes checkgaranti, jf. således sag 381/1990, om trassatbankens afvisning af at honorere en check på 500 kr.

Sag 507/1999 udsprang af underslæb begået af kassereren i en forening, der havde givet kassereren checkfuldmagt. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at en fuldmagt til at disponere over en indlånskonto uden trækingsret i mangel af holdepunkter for andet ikke kan forstås således, at den tillige omfatter en adgang for fuldmægtigen til at stifte gæld på fuldmagtsgiverens vegne, hvorfor foreningen ikke hæftede for negativ saldo på kontoen; den omstændighed, at en del af overtrukket hidrørte fra checks, som pengeinstituttet efter checkreturneringsaftalen var afskåret fra at returnere, kunne ikke føre til et andet resultat i den foreliggende situation.

I sag 139/1991 krævede modtageren af syv falske checks erstatning af trassatbanken med henvisning til, at denne ikke havde ført tilstrækkelig kontrol med bevægelserne på kontoen og checkkontoindehaverens uforsvarlige omgang med checkblanketter.²⁰² Pengeinstituttet undskyldte sig bl.a. med, at den dokumentløse, maskinelle clearing indebærer, at man ikke ser de pågældende checks og dermed heller ikke kan kontrollere eventuelle falske underskrifter. Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold, allerede fordi klageren reagerede for sent.

7.2.2.2. Andre ugyldighedsgrunde

Checkudstederen kan som nævnt gøre de kvalificerede indsigelser såsom falsk, fuldmagtsoverskridelse, umyndighed etc. gældende over for trassatbanken. Også udstederindsigelser, som støttes på, at »checken« ikke opfylder checklovens formelle krav, kan bevirke, at udstederen ikke er forpligtet, jf. således sag 293/1991 om en check, som på grund af manglende datering blev anset for ugyldig, jf. checklovens § 1, stk. 5, sammenholdt med § 2, med den virkning at den indklagede bank havde været forpligtet til at efterkomme udstederens krav om tilbageførsel og herved fik et regreskrav mod checkmodtageren.

Derimod kan udstederen normalt ikke gøre gældende, at andre har fremkaldt checkudstedelsen ved f. eks. svig eller lignende »svage« indsigelser.

---

202. Om checkkontoindehavers erstatningsansvar for uforsvarligt forhold, som har muliggjort falske checks, se f. eks. *U 1992.753 Ø*, *U 1999.169 V* og *U 2002.2359 Ø* (om checkblanketter stjålet fra en bank).

I sag 624/1993 havde checkudstederen udstedt en check på 400.000 kr. til et finansieringsselskab, der havde indgivet konkursbegæring mod en af udstederens venner, som, hævdede udstederen, havde givet ham urigtige oplysninger, der havde foranlediget checkudstedelsen. Finansieringsselskabet nægtede kendskab til baggrunden for, at checken var udstedt. Jf. herved aftalelovens § 30. Nævnet fandt ikke, at der var oplyst omstændigheder, der kunne medføre, at finansieringsselskabet skulle tilbagebetale beløbet.

7.2.2.3. Kontramandering

I sag 101/1988 havde klageren i anledning af et krav om ekstrapris for en andelsbolig udstedt en check, som hun kontramanderede samme dag. Checkmodtageren fik indløst checken den næste dag, idet den pågældende bank telefonisk spurgte trassatbanken, om der var dækning for beløbet på klagerens konto, hvilket trassatbanken (indklagede) bekræftede. Trassatbanken oplyste ikke, at checken var kontramanderet, da man ved en generel dækningsforespørgsel som den foretagne alene fremkalder et skærbillede visende kontoens saldo m.m., men ikke oplysning om eventuel kontramandering af checks. Klageren måtte herefter betale beløbet til det indløsende pengeinstitut. Klageren mente, at trassatbanken var ansvarlig, fordi den ikke havde oplyst, at checken var blevet kontramanderet. Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold:

»Indledningsvis bemærkes, at en kontramandering af en check, som af indklagede anført, alene er checkudstederens tilbagekaldelse af trassatbankens (her indklagedes) fuldmagt til at debitere kontoen for checkens beløb. Efter indholdet af klagerens advokats skrivelse af 13. juni 1988 til Den Danske Bankforening må det lægges til grund, at [det indløsende pengeinstitut] ved den stillede dækningsforespørgsel ikke har spurgt specifikt på den omhandlede check, men alene har forespurgt, om der på kontoen var dækning for et givet beløb.

I hvert fald under disse omstændigheder findes klageren, der havde udstedt den omhandlede check uden et sådant forbehold, som er nævnt i checklovens § 14, stk. 2, afskåret fra at rette krav imod indklagede i anledning af, at hun som følge af checklovens regler har måttet betale checkbeløbet til [den indløsende bank] som checkerhverver.«

Lignende afgørelse i sag 350/2001.

I sag 195/1990 udstedte et pengeinstitut efter anmodning en check (dvs. en bankcheck) på 80.000 kr. til sælgeren af en båd. Få dage efter opdagede køberen (klageren), at båden ikke som aftalt var ubehæftet. Han bad derfor banken om at kontramandere checken. Pengeinstituttet indløste imidlertid checken. Under klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte pengeinstituttet, »at en af indklagede udstedt check ikke kan kontramanderes, idet indklagede er direkte ansvarlig

over for den, der ifølge checkens udvisende er berettiget. Checkindehaverens mulighed for at opnå betaling kan således ikke støttes på reglerne om fuldmagt, når der er tale om check udstedt af et pengeinstitut. Dette svarer til, hvad der efter checklovens § 32, stk. 1 gælder for bekræftede checks. Checken blev forevist til betaling inden udløbet af forevisningsfristen jf. checklovens § 29.« Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold med henvisning til, at pengeinstituttet, selv om checken var kontramanderet, i medfør af checklovens § 12 fortsat ville hæfte for checkens betaling over for checkens indehaver. I samme retning sag 121/2002, hvor det var pengeinstituttet, der havde bibragt klageren den fejlagtige opfattelse, at bankchecken kunne spærres. På grund af manglende kausalitet slap pengeinstituttet imidlertid for at betale erstatning. Jf. tilsvarende sag 379/2000, hvor Nævnet bl.a. udtalte:

»Efter at klageren den 20. september 2000 havde købt bilen og udleveret bankchecken på 27.000 kr. til sælgeren, gav indklagede den følgende dag klageren til-sagn om at tilbagekalde checken. Dette var en fejl, da tilbagekaldelse som anført ikke kunne ske. De af klageren liden tab er imidlertid ikke en følge af denne fejl, men er forårsaget af, at sælgeren af bilen ikke umiddelbart ville lade handelen gå tilbage. Der er derfor ikke grundlag for at pålægge indklagede at betale erstatning.«

I sag 182/1992 var det den i checken anførte checkmodtager, der klagede. Klageren var udlejer og var blevet bekendt med, at pengeinstituttet på foranledning af en hans lejere havde udstedt den pågældende check til brug for lejebetaling, men lejeren havde tilbagekøbt checken, der således aldrig var fremsendt. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at den udstedte check lydende på betaling til udlejeren ikke i sig selv stiftede nogen ret for denne, og at denne ikke havde haft checken i sin besiddelse. Klageren fik derfor ikke medhold.

Kontramandering kan ikke ske, efter at checken er honoreret af trassatbanken, også selv om indløsning først er sket efter forevisningsfristen, jf. herved checklovens § 32, stk. 2, og sag 125/2002, hvor trassatbanken, efter at have indløst checken i november og indsat beløbet på klagerens konto i februar, havde imødekommet checkudstederens anmodning om tilbagekaldelse af checken ved at tilbageføre beløbet fra klagerens konto til checkudstederens konto., Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold i, at beløbet skulle tilbageføres til klagerens konto, idet det samtidig anførtes, at Ankenævnet ikke havde taget stilling til, om klageren i forhold til checkudstederen endeligt var berettiget til checkbeløbet.

Honoreringstidspunktet er således afgørende for, hvor længe kontramandering er mulig. Fastlæggelsen af dette tidspunkt (der også er omtalt under 7.2.2.1) belyses af sag 812/1994, der angik en klage fra checkmodtageren, der den 30. august havde indsat checken på sin konto i sit pengeinstitut, som tog dækningsforbehold. Pengeinstitutankenævnet udtalte:

»Den omhandlede check blev kontramanderet af udstederen den 1. september 1994. Forevisningen og den maskinelle bogføring af checken hos indklagede 2 [trassatbanken] fandt først sted den følgende dag, og den kontoførende afdeling havde først mulighed for at foretage en prøvelse af checken den 5. september, da den modtog bogføringsmaterialet. Indklagede 2 [trassatbanken] var herefter berettiget – og over for checkudstederen forpligtet – til at afvise checken, og meddelelsen herom den 5. september til indklagede 1 [checkmodtagers pengeinstitut] var rettidig. Indklagede 2 [trassatbanken] var ikke forpligtet til at give klageren meddelelse om kontramanderingen og/eller om afvisningen. Der er herefter ikke grundlag for at tage klagerens påstand over for indklagede 2 [trassatbanken] til følge.

Det forhold, at checken som følge af tekniske problemer hos indklagede 1 [checkmodtagers pengeinstitut] ikke af denne blev forevist til betaling i indklagede 2 [trassatbanken] den 1. september, men først den 2. september, kan ikke anses for ansvarspådragende. Som anført af indklagede 1 ville tilbagekaldelsen af checken i øvrigt have været rettidig, selv om checken var blevet forevist til betaling den 1. september, idet den kontoførende afdelings prøvelse – hvilket må anses for det afgørende tidspunkt – først kunne være sket den 2. september. Indklagede 1's meddelelse til klageren om checkens afvisning var rettidig, jf. checklovens § 42.«

7.2.3. Checks på afveje. Krydsning

I sag 430/1990 kontramanderede klageren en krydset check, efter at hun havde opdaget, at checken ikke var kommet frem til den pågældende tredjemand. Kontramanderingen skete imidlertid for sent, for forinden havde en person fået udbetalt checkbeløbet på grundlag af et falsk endossement. Vedkommende var kunde i sparekassen. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at sparekassen havde pådraget sig ansvar ved udbetalingen, idet Nævnet fremhævede, at indløseren var kunde i sparekassen, at endossementet ikke gav anledning til mistanke og at sparekassen ikke havde udvist grov uagtsomhed. Pengeinstitutankenævnet henviste herved til checklovens § 21, sammenholdt med § 19 og § 38.

Med samme resultat og begrundelse har Nævnet givet pengeinstitutter medhold i lang række sager, f. eks. sagerne 540/1992, 20/1997, 69/1999, 58/2002, 296/2002, 5/2003 og 146/2001, hvor klagerens tidligere ægtefælle havde tilegnet sig en til klageren udstedt krydset check, forsynet den med falsk endossement og derefter fået den indløst i det indklagede pengeinstitut. Klageren gjorde bl.a. gældende, at indløsningen var sket i en anden afdeling end den, hvor indløseren var kunde, men altså uden at få medhold.²⁰³ I sag 181/1995 havde var

203. Jf. U 1989.784 H, hvorved blev fastslået, at der med ordet »kunde« i checklovens § 38 skal forstås kundeforhold i det indløsende pengeinstitut, ikke nødvendigvis den indløsende afdeling.

checken indløst af en kunde, men pengeinstituttet var ikke frigjort, idet checken var udstedt til kundens samlever og ikke forsynet med endossement, hvorfor kunden ikke fremtrådte som retmæssig checkindehaver, jf. checklovens § 19.

I sagerne 56/1990 og 293/2001 (der af andre grunde blev afvist som bevisuegnet) var indløseren af en krydset check ikke kunde i den pågældende bank, hvorfor indløsningen var i strid med checklovens § 38.²⁰⁴

I sag 183/1998 havde den pågældende ud over den krydsede check fået fat i den berettigedes legitimation (uden foto) og forevist den ved indløsningen. Da indløseren (modsat den berettigede) ikke var kunde i den pågældende bank, blev den indløsende bank pålagt erstatningsansvar efter checklovens § 38, stk. 5. Derimod statuerede Nævnet i sag 249/1996 med henvisning til *U 1995.114Ø*, at en kontohaver kunne anses for »kunde« i relation til § 38, selv om kontoen var oprettet i falsk navn.

Sag 256/1991 blev afvist som bevisuegnet, fordi parterne afgav modstridende oplysninger om identiteten af den person, der havde indløst en krydset check, og dermed om, hvorvidt den pågældende var kunde i banken, jf. checklovens § 38.

I sag 451/1989 indløste en bankkunde en krydset check. Nogle måneder efter henvendte en murer – hvis navn var identisk med den, der havde hævet checken – sig i banken med en fotokopi af checken. Denne var blevet udbetalt til en forkert person. Da banken afviste at betale på ny, klagede mureren til Ankenævnet under henvisning til, at banken ikke havde kontrolleret, om indløserens adresse var sammenfaldende med adressen på den person, som checken var udstedt til. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at det ikke var godtgjort, at banken havde udvist grov uagtsomhed, jf. checklovens § 21. Man lagde herved vægt på, at den indløsende person var kunde i banken, og at den pågældende havde samme navn som klageren og bopæl i samme by. Se herved også sag 203/1990.

I modsætning til klagetemaet i de fleste sager vedrørende indløsning af checks, gik klagen i sag 643/1993 ud på, at »indklagede tilpligtes uden [SIC!] krav om legitimation at indløse ukrydsede checks udstedt af eller til klageren, endosseret in blanco og præsenteret af klageren«. Pengeinstitutankenævnet, der ikke kunne følge klageren, udtalte, at krav om legitimation i forbindelse med indløsning af checks er rimeligt og sagligt begrundet og ikke i strid med checklovens bestemmelser. Jf. herved også sag 305/1999, hvor den indklagede

---

204. Se også fra juridiciell praksis *U 2004.2615 V*, hvor en check på godt 1 mio. kr., udstedt af et forsikringselskab til en svært tilskadekommet, H, blev hævet af dennes ægtefælle, M, indsat på dennes konto i det indløsende pengeinstitut, P, og beløbet senere forbrugt af M. Med henvisning til, at H ikke var i stand til hverken udtrykkeligt eller stiltiende at meddele M fuldmagt til at hæve og disponere over erstatningerne, og idet der ikke var opstået et fuldmagtsforhold alene i kraft af ægteskabet, blev det lagt til grund, at M havde været uberegtiget til at disponere over erstatningsbeløbene som sket. Og idet P havde betalt checken til M, der ikke var retmæssig checkindehaver, var P erstatningspligtig over for H.

trassatbank havde nægtet at indløse en ikke-krydset check præsenteret af en ikke-kunde; udtalt, at indklagede efter almindelige checkretlige regler ikke over for klageren havde nogen pligt til at indløse checken, selv om der var dækning på checkudstederens konto, og at Nævnet ikke fandt grundlag for at kritisere, at trassatbanken i overensstemmelse med sin sædvanlige praksis havde henvist klageren til at indløse checken i sit eget pengeinstitut, således at der herigennem blev opnået større sikkerhed for, at checken blev indløst af den retmæssige indehaver.

Kapitel 8

Betalingservice

Retsstillingen mellem pengeinstituttet og dets kunder ved de forskellige former for betalingservice afhænger af parternes aftale, således som denne forstås i lyset af almindelige, ulovbestemte principper.²⁰⁵

Visse grænseoverskridende betalinger er dog nu undergivet temmelig detaljeret lovregulering i henhold til lov om grænseoverskridende pengeoverførsler²⁰⁶, der gennemfører direktiv 97/5/EF. Se nærmere herom under 8.3.

Den grundlæggende tanke bag pengeinstitutternes betalingservice er, at pengeinstituttet har såvel ret som pligt til under visse betingelser at sørge for gennemførelsen af visse nærmere angivne betalinger fra eller til kundens konto. Se nærmere herom under 8.1. Under 8.2 omtales pengeinstituttets eventuelle ansvar over for kunden i anledning af betalinger foretaget uden kundens tilladelse samt ansvaret for undladelse af at foretage de betalinger, man har påtaget sig for kunden. Under 8.4 omtales spørgsmålet om tilbageførsel.

8.1. Betalingsaftalen

8.1.1. Betalingstilladelse

I praksis ses af og til tvister mellem pengeinstitut og kunde om, hvorvidt pengeinstituttet har været berettiget til at betale en af kundens regninger, idet kunden gør gældende, at der ikke foreligger samtykke hertil, og at betalingen derfor har været uhjemlet. Som det illustreres af sager fra Pengeinstitutankenævnets praksis kan en vurdering ud fra almindelige aftaleretlige principper om, hvornår der foreligger en disposition, efter omstændighederne give anledning til en vis tvivl. Eliminering heraf synes at ligge lige for, derved at pengeinstitutterne sikrer sig, at betaling kun sker, når der foreligger en dokumenterbar betalingstilladelse fra kunden. Der synes da også at kunne opstilles et almindeligt offentligt (god skik) krav herom.²⁰⁷ Dette kan medvirke til at minimere antallet af tvister af denne karakter og til at understrege det i og for sig selvfølgelig, at et pengeinstitut kun bør disponere over midlerne på kunders konti, når der er et klart grundlag herfor.

I sag 314/1990 havde en kommune i april meddelt klageren, der var lejer i en

---

205. Stor praktisk betydning har PBS' BetalingsService, hvorom der (på www.pbs.dk) kan findes forholdsvis udførlige generelle regelsæt for henholdsvis kreditorer og debitorer.

206. Lov nr. 237 af 21/4/1999 som ændret ved lov nr. 365 af 19/5/2004.

207. Jf. således Forbrugerombudsmanden i *Juridisk Årbog 1996* s. 32 f og 35. Se også næste note.

af kommunens ejendomme, at hun skulle efterbetale 1.180 kr. i varme, og at beløbet ville blive trukket over PBS den 12. juni. Beløbet fremgik af PBS-betalingsoversigten pr. 1. juni, hvor det var anført som »lejeafgift m.v.« Efter at beløbet var betalt via PBS, protesterede lejeren med henvisning til, at hun ikke havde givet tilladelse til beløbets betaling. Under sagen anførte pengeinstituttet, at lejeren i begyndelsen af juni mundtligt havde tilmeldt sig PBS vedrørende huslejebetaling til kommunen. Under henvisning til klagerens passivitet over for de to nævnte skriftlige meddelelser, lagde Pengeinstitutankenævnet til grund, at klageren havde accepteret betalingen af beløbet.

I den lige omtalte sag tillagde Nævnet således klagerens passivitet afgørende bevismæssig betydning for spørgsmålet om, hvorvidt der var givet (mundtlig) tilladelse. Afgørelsen kan, lige så lidt som de lignende afgørelser i f. eks. sagerne 114/1992 og 302/1993, tages til indtægt for, at passivitet over for kreditor-meddelelser og/eller PBS-oversigter i sig selv kan sidestilles med en betalings-tilladelse. Dette ville da heller ikke harmonere med almindelige aftaleretlige principper, hvorefter den »rene« passivitet ikke i sig selv er egnet til pådrage aftaleretlig forpligtelse. Jf. sag 407/2002, hvor det nye pengeinstitut i forbindelse med klagerens bankskifte ved en fejl tilmeldte en tredjemands forsikringspræmie til betaling over klagerens betalingservice. Klageren, der selv havde forsikringer i samme selskab, opdagede først fejlen, da der var gået mere end tre år, men fik medhold i sit tilbagebetalingskrav mod pengeinstituttet; Pengeinstitutankenævnet udtalte, at der ikke forelå egen skyld, som kunne tillægges betydning over for pengeinstituttets klare fejl.

Jf. også sag 454b/1990, hvor klageren i tide havde reageret på betalingsoversigten og fået annulleret betaling af en forsikringspræmie. Klageren anførte, at forsikringen tidligere var opsagt, og at betalingstilmelding var sket uden hans viden. Heller ikke pengeinstituttet kendte noget til PBS-tilmeldingen, som var foretaget af det pågældende forsikringsselskab uden pengeinstituttets viden (SIC!).²⁰⁸ Pengeinstitutankenævnet afviste sagen, idet der på grund af den rettidige annullation af betalingen ikke forelå nogen formueretlig tvist.

En særlig situation forelå i sag 7/2003, hvor pengeinstituttet i forbindelse

---

208. For andre eksempler på »selvbetjening« henvises til sagerne 438/1996, 413/1993 og 59/1995. De to sidstnævnte angik pengeinstitutters »uansede« registreringer af overtrukne kundekonti som modtagekonti af børnefamilieydelse og -tilskud. I begge sager udtalte Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttets fremgangsmåde havde været »utilstedelig« og tillagde kunden en skønmæssigt fastsat erstatning for ikke nærmere specificerede udgifter. I sag 291/1996 fandt Pengeinstitutankenævnet anledning til at udtale, at »pengeinstitutter ved direkte indtastning i Told- og Skat og socialforvaltningens edb-systemer kan overføre offentlige ydelser til de enkelte kunders konti. Der må derfor opstilles strenge krav til beviserne for, at der er indgået aftale mellem pengeinstitut og en kunde herom.« Se endvidere sag 314/2000 om flytning af modtagekonto for børnefamilie-

med konvertering af edb-systemer pr. 1/7 fejlagtigt havde tilmeldt indsendte indbetalingskort, der skulle betales fra en girokonto, BetalingsService. Ved skrivelse af 31/7 orienterede pengeinstituttet kontohavere, herunder klageren, om fejlen vedrørende tilmeldingen og anførte, at kontohaveren skulle henvende sig telefonisk, såfremt tilmeldte betalingsaftaler, der ville fremgå af en fremsendt betalingsoversigt, skulle slettes. Om baggrunden for denne fremgangsmåde oplystes under sagen, at det på grund af fejlens store omfang »ikke [var] muligt for indklagede, inden betalingerne skulle effektueres, at gennemgå alle kundeaftaler for at finde frem til, hvilke regninger der korrekt var tilmeldt BetalingsService, og hvilke der fejlagtigt var blevet tilmeldt.« I august og september s.å. gennemførte pengeinstituttet herefter gennem BetalingsService en række betalinger, der alle blev hævet på klagerens girokonto, med et samlet overtræk på 10.557 kr. til følge. Pengeinstitutankenævnet fandt, at klageren efter modtagelsen af skrivelse af 31/7 som følge af almindelige retsgrundsætninger om loyalitet i kontraktsforhold, havde pligt til at kontakte indklagede, såfremt han ikke ønskede betalingerne foretaget via BetalingsService. Da han havde undladt dette, havde han ikke krav på at blive stillet, som om hævningerne ikke var sket, uagtet at han ikke havde givet sin tilladelse til hævningerne.

En række sager vedrører spørgsmålet om, hvor meget der skal til, for at en stående betalingsordre er tilbagekaldt. Problemet har bl.a. været fremme i kølvandet på kontoopdelinger i forbindelse med skilsmisser m.v., jf. herved sag 285/1989, hvor Pengeinstitutankenævnets mindretal lagde vægt på, at der under et møde mellem klageren og pengeinstituttet var udfærdiget et nyt budgetskema i anledning af ophævelsen af samlivet mellem klageren og den tidligere medkontohaver. De omtvistede betalinger angik poster, som skulle overtages af den tidligere medkontohaver, og var ikke med på det nye budgetskema. Under disse omstændigheder burde pengeinstituttet efter mindretallets opfattelse have oplyst klageren om, at de pågældende betalinger alligevel ville blive betalt over hendes budgetkonto. Nævnets flertal nåede det modsatte resultat bl.a. under henvisning til, at klageren kunne have reageret på den fremsendte betalingsoversigt. I sag 830/1994 havde klageren i forbindelse med fraflytning anmodet pengeinstituttet om at slette betaling af alle udgifter angående den fælles bopæl fra hendes budgetkonto; Pengeinstitutankenævnet udtalte, at det muligt kunne bebrejdes pengeinstituttet, at det ikke havde været opmærksom på telefonregninger, men at kunden selv burde have opdaget betalingerne, da hun modtog betalingsoversigterne, hvorfor hun fandtes afskåret fra at rette krav mod pengeinstituttet, og i stedet måtte gøre kravet gældende mod ex-samleveren.

---

ydelse: »Herved bemærkes, at indklagede i givet fald ville have været pligtig at foretage en sådan registrering, også uanset om klageren forinden måtte have aftalt med indklagede, at beløbet skulle indgå hos indklagede«.

I sag 298/1990 fandt et enigt nævn, at klagerens undladelse af på budgetske- ma at medtage en månedlig overførsel til en børneopsparingskonto ikke var til- strækkelig meddelelse om, at betalingerne skulle bringes til ophør.

I sag 474/1999 havde klagerens tidligere samlever hævet næsten hele inde- ståendet på den fælles konto; på denne baggrund lagde Pengeinstitutankenæv- net til grund, at klagerens henvendelse til pengeinstituttet om spærring angik to- tal spærring af budgetkontoen og ikke blot spærring for kontante udbetalinger.

Pengeinstituttet havde i sag 694/1993 undladt at gennemføre aftalt huslejebe- taling for 3 måneder på grund af manglende dækning, hvorimod lejen for den følgende måned blev betalt med overtræk til følge. Under inkassosag angående dette overtræk gjorde kunden gældende, at betalingsordren var tilbagekaldt mundtligt. Med henvisning til, at kunden ikke havde reageret på et kontoudtog, hvoraf betalingen fremgik, men først havde gjort indsigelse ca. et år efter beta- lingstidspunktet, statuerede Nævnet, at kunden var afskåret fra nu at gøre indsi- gelsen gældende. Lignende forhold forelå i sag 161/2002, der fik samme udfald; klageren havde bl.a. gjorde gældende, at pengeinstituttet »burde have afvist be- talingerne på kr. 254,-, 1.615,- og kr. 856,-, da kontoen på det tidspunkt allerede var i overtræk. Andre betalinger er blevet afvist, hvorfor er disse så ikke?«

Endelig kan nævnes sager, hvor spørgsmålet har været, om pengeinstituttet, selv om klageren intet havde foretaget sig med henblik på ændring af betalings- ordren, under de foreliggende omstændigheder burde have undladt betaling.

I sag 161/1989 havde klageren solgt sin faste ejendom til en anden af det pågældende pengeinstituts kunder. På trods af ejerskiftet debiteredes klagerens konto for den følgende terminsbetaling til en kreditforening. Først ca. 15 måne- der senere blev klageren gjort opmærksom herpå af sin revisor; kreditforenin- gen erklærede sig villig til tilbagebetaling, når beløbet var indgået fra ejendom- mens køber. Denne trådte imidlertid kort efter i betalingsstandsning. Klageren krævede herefter erstatning af pengeinstituttet og anførte til støtte herfor bl.a., at pengeinstituttet havde deltaget i forhandlingerne ved ejendomssalget; da det havde kendskab til overtagelsesdatoen burde det »som den professionelle sam- arbejdspartner have sørget for at standse de automatiske overførsler via beta- lingservice«. Pengeinstituttet henviste heroverfor bl.a. til, at pligten til kontrol og reklamation vedrørende PBS-betalinger påhviler kunden, og at der må gælde skærpede krav ved ejerskifte. Klageren undskyldte den sene reklamation med, at hun havde troet, at beløbet på den pågældende betalingsoversigt (ca. 48.000 kr) havde vedrørt hendes ny erhvervede ejendom. Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold og støttede resultatet på klagerens passivitet uden at tage stilling til, om pengeinstituttet havde handlet ansvarspådragende.

Sag 365/1997 angik huslejebetaling for maj måned ved automatisk overførsel den 1/5 fra lejerens konto. Med henvisning til, at lejeren var død den 27/4, pro- testerede en arving efter at have fået boet udlagt 27/5 med krav om, at banken

tilbageførte beløbet. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at pengeinstituttet ikke på betalingstidspunktet var bekendt med dødsfaldet, og udtalte desuden, at tilbageførsel af betalingen i henhold til § 7 i de generelle regler for debitorer i betalingservice måtte forudsætte en anmodning herom fra boet inden den i bestemmelsen anførte frist (dvs. normalt senest den 7. i betalingsmåneden). Klageren fik ikke medhold.

Tilbagekaldelse af en stående betalingsordre forudsætter selvsagt, at tilbagekaldelsen når frem til pengeinstituttet i rette tid. Det gjorde den ikke i sag 353/1992, hvor klagerne først ved skrivelse af den 29. marts meddelte pengeinstituttet, at de havde fået udsættelse med terminen pr. den 31. marts. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at klagerne havde kunnet påregne, at banken kunne nå at standse terminsbetalingen (som medførte, at der ikke var dækning til nogle samtidig fremsendte girokort). I sag 73/1997 var klagerens skriftlige tilbagekaldelse af 31. oktober først modtaget af pengeinstituttet den 5. november, på hvilket tidspunkt tilbageførsel fra udlejers konto ikke kunne finde sted uden kontohavers samtykke; en tidligere fremsendt anmodning om lån til indskud i nyt lejemål kunne ikke anses for en tilstrækkelig tydelig tilbagekaldelse.

I sag 203/1998 var betaling gennem PBS af TV-licens sket i overensstemmelse med reglerne herfor, og betalingen var ikke afvist af klageren inden fristen i debitorreglernes pkt. 4 (den 7. i den pågældende måned); udtalt at klageren selv måtte bære risikoen for, at han ikke i rette tid blev bekendt med den fremsendte betalingsoversigt.

8.1.2. Betalingspligt?

Sag 294/1994 angik manglende betaling af terminsydelse over klagerens girokonto i pengeinstituttet. Kunden havde indsendt check til indsætning på girokontoen. Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet havde været berettiget til at undlade betaling fra kontoen (hvor der ikke var dækning), allerede fordi checken ikke som foreskrevet i betalingsreglerne var påført nummeret på kontoen; kunden havde bl.a. anført, at han aldrig havde påført kontonummeret på indsendte checks til girokontoen. På linje hermed sag 288/1995. Se også sag 381/1995 (forkert beløbsangivelse på indsendt giroblanket; kunden ikke medhold).

Medmindre andet er aftalt, er pengeinstituttets betalingspligt betinget af, at der er dækning på kontoen,²⁰⁹ jf. f. eks. sagerne 603/1993, 394/1994, 55/1996, 107/1997, 288/2000, 116/2002. Sag 361/1994 angik PBS-betaling den 19/7 af

209. Jf. de generelle regler for debitorer i BetalingsService § 3, hvorefter det er afgørende, om der er dækning den dag, der i skyldforholdet til kreditor er angivet som betalingsdag; er der ikke dækning på kontoen for samtlige dagens betalinger, er pengeinstituttet ikke forpligtet til at gennemføre nogen af dagens betalinger.

pantebrevsydelse. Da betalingen førte til et overtræk på ca. 10.000 kr., blev betalingen tilbageført, hvilket blev meddelt kunden (der var bortrejst) i skrivelse af 20/7. Tilbageførslen blev bogført den 22/7; samme dag indgik kundens løn på 23.000 kr. Pantebrevskreditor fremsendte påkrav en 23/7 og opsagde pantebrevet den 11/8. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at pengeinstitutets fremgangsmåde var i overensstemmelse med de for betalingsaftalen gældende regler, og at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at pålægge det erstatningsansvar som følge af, at det ikke på eget initiativ havde sørget for betaling af terminsydelsen, efter at der den 23/7 blev dækning herfor på klagerens konto; det blev herved lagt til grund, at pengeinstitutet ikke var bekendt med, at kunden var bortrejst, og at kunden selv må bære risikoen for, at hun ikke rettidigt blev bekendt med skrivelser af 20/7 og pantekreditors påkrav af 23/7.

Overtrækstilladelse kan været givet stiltiende med den virkning, at pengeinstitutet ikke uden videre kan nægte betaling, fordi der ikke er dækning på kontoen. Jf. således sag 241/1992, hvor banken gennem en længere periode havde accepteret overtræk på en budgetkonto i størrelsesordenen 20.000 kr. Med henvisning hertil fandt Pengeinstitutankenævnet, at den herved indrømmede trækningensret ikke kunne bringes til ophør uden varsel. Derimod kunne kunden i sag 531/1995 ikke støtte ret på, at pengeinstitutet tidligere havde accepteret overtræk af lønkonto og budgetkonto; klagerne måtte i hvert fald som følge af den første spærring af de til lønkontoen tilknyttede kort på grund af overtræk indse, at fremtidige overtræk ikke ville blive accepteret. I sag 208/2000 havde pengeinstitutet pr. 31/12 udsendt kontoudskrift, der viste, at kontoen var i overtræk efter automatisk træk s.d. af terminsbetaling, og hvori kunden blev anmodet til at inddække overtrækket. Kunden modtog kontoudskriftet den 3/1 og inddækkede overtrækket den 4/1. Betalingsoverførslen blev tilbageført 3/1.²¹⁰ Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at det forhold, at pengeinstitutet havde anmodet om inddækning af overtrækket, ikke kunne medføre, at det herefter var afskåret fra at tilbageføre terminsbetalingen.

Sag 37/1989 angik undladt betaling via PBS af husleje, fordi der, til dels på grund af betaling af en anden regning, ikke var fuld dækning på lejerens konto. Efter at udlejereren havde rekvireret fagedforretning, var det lykkedes lejereren at afværge udsættelse af lejemålet på grund af betalingsmisligholdelsen. Omkostningerne herved forlangte hun erstattet af pengeinstitutet. Hun fik imidlertid ikke medhold, idet Pengeinstitutankenævnet ikke fandt det godtgjort, at hun havde fået tilsagn om, at pengeinstitutet ville acceptere overtræk på økonomikontoen. Pengeinstitutet havde bl.a. anført, at »det ikke i en betalingserviceaf-

---

210. Jf. de generelle regler for debitorer i BetalingsService § 11, nr. 2.1, hvorefter tilbageførsel kan ske, hvis der ikke er dækning på betalingsdagen, og betalingen overstiger 1.000 kr.

tale ligger, at pengeinstituttet skal prioritere de betalingsinstrukser, som kunden har afgivet«. ²¹¹ Bemærkningen refererede til, at klageren havde gjort gældende, at hun »har tilkendegivet, at huslejen skulle betales frem for andre regninger, hvilket iøvrigt ligger i sagens natur«. Pengeinstitutankenævnet undlod at udtale sig om dette principielle spørgsmål, men konstaterede blot, at huslejebetalingen ikke kunne være gennemført, uden at der opstod overtræk, heller ikke selv om pengeinstituttet havde undladt at betale en af de andre regninger. ²¹² I sag 184/1999 udtalte Pengeinstitutankenævnet: »Da klageren ikke havde oplyst indklagede om, hvilken af de to betalinger der skulle betales fremfor den anden, findes indklagede ikke at have noget ansvar for sit valg af, hvilken af de to betalinger man foretog«.

Om »arbejdsfordelingen« mellem pengeinstituttet og betalingsmodtageren, når det er sidstnævnte, der sørger for, at kundens betalinger tilmeldes PBS, henvises til sag 289/1992, hvor Nævnet udtalte, at en bank ikke havde haft anledning til at orientere kunden om, at betaling af den førstkommende terminsydelse ikke ville ske automatisk. – Det er ikke anført i kendelsen, men må anses for forudsat, at denne orientering burde ske ved realkreditinstituttet, som havde tilmeldt kunden til systemet.

I sag 131/1999 udtalte Nævnet, at pengeinstituttet, trods kundens oplysning om, at hun havde til hensigt at skifte pengeinstitut, ikke havde været berettiget til uden aftale med klageren at slette to betalingserviceaftaler, ligesom det blev kritiseret, at pengeinstituttet ikke havde underrettet klageren om sletningen. ²¹³

8.2. Pengeinstituttets tilbagebetalings- og erstatningspligt

8.2.1. Uanmodede betalinger

Har pengeinstituttet uden aftalemæssig hjemmel disponeret over midler på kundens konto til betaling af tredjemand, er der i og for sig ingen tvivl om, at der er et ansvarsgrundlag i erstatningsretlig forstand. Hvis kunden skylder pengene til

---

211. Dette ligger på linje med de generelle regler for BetalingsService § 3, 2. pkt.: »Er der ikke dækning på kontoen for samtlige dagens betalinger, er Deres pengeinstitut ikke forpligtet til at gennemføre nogen af dagens betalinger«.

212. Problemstillingen kan sammenholdes med den, der var fremme i sag 221/1990, hvor klagerens telefonregning var ca. 1.100 kr. højere end budgetteret med på hendes budgetkonto. Pengeinstituttet betalte regningen og inddækkede det heraf følgende overtræk på budgetkontoen ved træk på klagerens bogkonto. Pengeinstituttet havde på forhånd flere gange forsøgt at kontakte klageren pr. telefon. Nævnet fandt ikke grundlag for at kritisere pengeinstituttet.

213. Efter de generelle regler for debitorer i BetalingsService § 9 anses tilslutningsaftalen for bortfaldet, såfremt bl.a. kontoforholdet med pengeinstituttet ophører.

tredjemand, er det imidlertid i erstatningsretlig henseende et »problem«, at kunden vanskeligt kan siges at have lidt et tab, da den uanmodede betaling jo har nedbragt kundens passiver og dermed ikke forringet hans økonomiske status.

Den retlige problemstilling kan dog også opfattes på en anden måde. Der er således – ret beset – ikke (udelukkende) tale om »erstatning« i teknisk forstand, men (tillige) om en uberettiget råden over kontoens indestående; denne råden giver kunden krav på retablering af tingenes tilstand, uden hensyn til om erstatningsbetingelserne er til stede. Selv om et pengeinstitut måtte have rådet i fuldstændig god tro (og der dermed ikke er noget ansvarsgrundlag) har kunden et almindeligt krav på tilbagesøgning (dvs. retablering af tingenes tilstand). Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at kunden får i pose og sæk i de omtalte tilfælde, hvor den uanmodede betaling ikke har påført kunden et tab. Det følger således af almindelige principper, at kunden i sådanne tilfælde, i hvert fald normalt, må fralægge sig »den ugrundede berigelse« til pengeinstituttet, i det omfang berigelsen modsvarer af dettes tab.²¹⁴

I det omfang pengeinstituttet kan benytte dette berigelseskrav til modregning, er forskellen på nettoresultaterne af henholdsvis »erstatningsrets-« og »tilbagesøgningsløsningen« ikke stor.

Er der på den anden side tvivl om berigelseskravets berettigelse eller størrelse, medfører modregningslærens betingelse om klarhed (se kapitel 3.2.1), at pengeinstituttet ikke (eventuelt for tiden) kan modregne med berigelseskravet, og derfor (eventuelt blot foreløbig) må tilbageføre det uretmæssigt trukne beløb til kontoen. Virkningen heraf er, at det i relation til berigelseskravets berettigelse er pengeinstituttet og ikke kunden, der må bære procesbyrden (se nærmere herom i kapitel 7.1.9).

Som nedennævnte afgørelser viser, synes Pengeinstitutankenævnet, efter en vis vaklen i tidlig praksis, i almindelighed at følge tilbagesøgningsløsningen.²¹⁵

Jf. således sag 250/1991, hvor en købmand, kort før han drejede nøglen om og lukkede forretningen, henvendte sig i pengeinstituttet og tilbagekaldte en betalingsordre med virkning for en leverandørgæld på 150.000 kr. På grund af en fejl i pengeinstituttet blev leverandøren imidlertid alligevel betalt; pengeinstituttet erkendte, at tilbagekaldelsen var rettidig. Sagen blev i henhold til retsple-

---

214. Problemstillingen kan sammenholdes med den, der forelå i AMBI-sagerne, som angik uretmæssigt oppebårne beløb, hvis tilbagebetaling dog ville medføre en berigelse for virksomheder, i det omfang disse havde »overvæltet« afgiften, jf. *U 1994.430 H*.

215. Som eksempel på erstatningsløsningen kan fra ældre praksis henvises til sag 466/1989, hvor pengeinstituttet i strid med kundens ordre fortsatte med at betale fagforeningskontingent. Kunden fik ikke medhold, da det ikke var godtgjort, at han lidt noget tab ved de fortsatte betalinger. Også sag 451/2001 (refereret i teksten i det følgende) er afgjort efter erstatningsretlige regler, uden at dette dog synes at have reel betydning for resultatet.

jelovens § 361 sendt til Pengeinstitutankenævnet fra retten, idet pengeinstituttet havde indledt inkassosag vedrørende en restgæld på 118.000 kr. på den tidligere købmands kassekredit²¹⁶. Pengeinstitutankenævnet fandt, at beløbet på de 150.000 kr. skulle krediteres den betrukne konto med valør debiteringsdagen, og bemærkede, »at Ankenævnet ikke har taget stilling til, hvorvidt indklagede herefter kan gøre et berigelseskrav gældende mod klageren«.

Med stort set enslydende præmisser nåede Nævnet samme resultat i sag 264/1991 om betaling af ydelse til realkreditinstitut trods betalingsordrens rettidige tilbagekaldelse. En lignende afgørelse findes i sag 569/1991 med udtrykkelig fremhævelse af, at pengeinstituttet ikke på egen hånd kunne fastslå, i hvilket omfang der bestod et berigelseskrav, men i mangel af forligsmæssig løsning måtte være henvist til at gøre muligt krav gældende ved søgsmål. Jf. i det hele bemærkningerne ovenfor om procesbyrden og til yderligere illustration sagerne 5/1996, 351/1996, 391/1996, 60/1998 og 241/1998.

Pengeinstitutankenævnets praksis synes at kunne sammenfattes i, at pengeinstituttet i tilfælde af gennemført uhjemlet betaling skal retablere kundens konto uden hensyn til bankens eventuelle berigelseskrav, i hvert fald når dettes berettigelse ikke er åbenbar. Jf. herved 131/1999, hvor flertallet udtalte:

»Det er ubestridt, at det beroede på en fejl, at indklagede betalte klagerens husleje for marts 1999 på 2.050 kr., idet klageren rettidigt havde afmeldt betalingen. I den foreløbige fraflytningsopgørelse udarbejdet af udlejeren er de 2.050 kr. godskrevet klageren, som herefter i henhold til opgørelsen fik udbetalt 1.246,45 kr. Vi lægger til grund, at dette beløb ikke ville være blevet betalt af udlejeren, såfremt denne ikke havde modtaget beløbet på 2.050 kr. Klagerens påstand om, at indklagede skal godtgøre hende 2.050 kr., kan derfor ikke tages til følge. Derimod finder vi, at indklagede – i overensstemmelse med dennes subsidiære påstand – som konsekvens af den begåede fejl bør godtgøre klageren differencen mellem 2.050 kr. og 1.246,45 kr. eller 803,55 kr., hvilket beløb bør forrentes som nedenfor bestemt. Den omstændighed, at klageren underskrev den foreløbige fraflytningsopgørelse, kan ikke føre til et andet resultat, hvorved bemærkes, at klageren over for udlejeren tog forbehold vedrørende et beløb på ca. 1.400 kr.

Det bemærkes, at vi ikke har taget stilling til, om indklagede herefter kan gøre et berigelseskrav gældende mod klageren eller udlejeren.«

Mindretallet ville pålægge pengeinstituttet at godtgøre kunden hele det fejlagtigt betalte beløb på 2.050 kr., idet det lagde afgørende vægt på, at det økonomiske forhold mellem kunden og beløbsmodtager var klagesagen uvedkommende, og at pengeinstituttet ved at gennemføre betalingen havde grebet ind i tvisten mellem kunden og beløbsmodtageren. Mindretallet gjorde samtidig opmærk-

---

216. Se kapitel 10.3.3.2 om Nævnets kompetence til at behandle klager fra (tidligere) erhvervsdrivende.

som på, at det ikke havde taget stilling til, hvorvidt pengeinstituttet havde et tilbagesøgningskrav mod udlejeren. – Flertallets afgørelse synes ikke at være i modstrid med mindretallets ikke-indblandingssynspunkt; forskellen på flertallets og mindretallets vurdering af sagen synes således alene at bestå i, at der efter flertallets opfattelse ikke forelå nogen tvist mellem kunden og udlejer om de nævnte 1.246 kr. (og at ikke-indblandingssynspunktet således kun havde betydning for restbeløbets vedkommende).

I sagerne 542/1993, 621/1993 og 438/1996 var der ingen reel tvivl om berigelseskravets berettigelse. Sag 621/1993 angik PBS-betaling af terminsydelse; på grund af en indkodningsfejl skete betalingen fra den »forkerte« af kundens to konti i pengeinstituttet. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at kunden ville opnå en ugrundet berigelse, såfremt pengeinstituttet blev pålagt at erstatte ham beløbet; klageren blev herefter stillet (rentemæssigt), som om hævningerne var foretaget fra den »rigtige« konto

Som et eksempel på, at det ikke er en selvfølge, at kunden i alle de her omhandlede tilfælde opnår en berigelse ved tilbagesøgningen, kan henvises til sag 157/1992, hvor Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at betalingsordren var tilbagekaldt, således at pengeinstituttet ikke havde været berettiget til at betale kundens husleje for juli måned, og pålagde pengeinstituttet at betale et tilsvarende beløb ind på kontoen. Pengeinstituttet havde anført, at beløbet var kommet kunden til gode, idet det af udlejeren var modregnet i et krav på kunden; denne havde imidlertid bestridt at skyldte udlejeren noget beløb. Jf. også sag 156/2001, hvor det blev lagt til grund, at kunden alene havde anmodet om overførsel af 1 måneds husleje på 3.000 kr. til en udlejer, men hvor pengeinstituttet havde overført huslejebetalingen fra kundens budgetkonto i 7 måneder; betalingen angik ikke kundens forpligtelser, men dækkede en andens forpligtelser som lejer. Pengeinstitutankenævnet tillagde ud fra en konkret vurdering ikke kundens passivitet over for kvartalsmæssige kontoudskrifter betydning og pålagde pengeinstituttet at tilbagebetale det for meget betalte med bemærkning om, at der ikke herved var taget stilling til, om pengeinstituttet herefter kunne gøre et berigelseskrav gældende mod kunden.

Afgørelsen i sag 457/2001 betjener sig af erstatningsretlig terminologi, men sagens udfald adskiller sig næppe reelt fra, hvad der følger af ovennævnte afgørelser. Også i denne sag havde pengeinstituttet misforstået betalingssterminerne; dette resulterede i, at der blev overført huslejebeløb à 7.500 kr. hver måned og ikke kvartalsvis, således som der var anmodet om. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at pengeinstituttet som udgangspunkt havde pligt til at dække det tab, der var påført kunden ved fejlen, men fandt samtidig, at kunden, efter at have modtaget kontoudtog med de pågældende posteringer, i en periode på ca. et år havde udvist en sådan passivitet, at erstatningen som følge af egen skyld burde nedsættes fra (de krævede ca 58.000 kr.) til 30.000 kr.; der verserede retssag

mellem kunden og udlejer om den for meget betalte leje, og ved Nævnets afgørelse blev bestemt, at kunden skulle give pengeinstituttet transport i sit (eventuelle) krav på udlejer for så vidt angik de 30.000 kr.

8.2.2. Undladte/forsinkede betalinger

Mens spørgsmålet om pengeinstituttets betalingspligt i henhold til aftalen om betalingservice er behandlet ovenfor under 8.1.2 ses i det følgende nærmere på, pengeinstituttets eventuelle erstatningspligt over for kunden for de tab, der påføres denne som følge af betalingspligtens manglende overholdelse. I modsætning til de under 8.2.1 omtalte retableringstilfælde, er der i her behandlede tilfælde spørgsmål om erstatning (i juridisk-teknisk forstand), hvorfor kundens krav er betinget af, at de sædvanlige krav om ansvarsgrundlag i form af culpa og de øvrige almindelige erstatningsbetingelser (kausalitet, adækvans, skadelidtes iagttagelse af sin tabsbegrænsningspligt osv.) er tilstede.

I sag 467/1996 havde pengeinstituttet med urette afmeldt betaling for en kommunal ydelse; kunden tilkendt erstatning for det som følge heraf pålagte kommunale rykkergebyr på 200 kr.

Sagerne 381/1989, 443/1989, 436/1990 og 469/1990 angik alle manglende rettidig betaling af *kontingent til arbejdsløshedskasse* i tilfælde, hvor betalingen var overladt til pengeinstituttet. I alle sagerne fandtes pengeinstituttet at have pådraget sig erstatningsansvar for tab som følge af mistet ret til arbejdsløshedsunderstøttelse. I sag 469/1990 udtalte Pengeinstitutankenævnet:

»Klageren havde med indklagede indgået aftale om, at indklagede skulle sørge for betaling af klagerens kontingent til fagforening og arbejdsløshedskasse.

Efter det foreliggende findes det godtgjort, at klageren efter modtagelsen af rykkerskrivelsen fra arbejdsløsheds-kassen i september måned straks orienterede indklagedes afdeling herom, ligesom hun efter aftale med en navngiven medarbejder i afdelingen til afdelingen straks afleverede det med rykkeren fremsendte girokort med henblik på indklagedes betaling heraf. Indklagede findes under disse omstændigheder at have påtaget sig at sørge for den omhandlede betaling, som, hvilket var kendeligt for indklagede, vedrørte en restance til en arbejdsløshedskasse ...«

I sag 381/1989 fandtes klageren at måtte tåle en nedsættelse af erstatningskravet til 15.000 kr., idet hun ikke havde sørget for omadressering m.v. af post, hvilket havde ført til, at rykkeren fra arbejdsløsheds-kassen ikke var nået frem til den, der varetog hendes interesser under et længerevarende udlandsophold. Inden afrejsen havde hun henvendt sig i pengeinstituttet og afleveret et af arbejdsløsheds-kassen udfyldt girokort. Pengeinstituttet havde ikke sørget for betaling, fordi girokortet var utilstrækkeligt betalingsgrundlag (manglende kreditnummer

m.v.). Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at klageren under de foreliggende omstændigheder havde kunnet påregne, at betalingsgrundlaget var i orden, når pengeinstituttet uden at reklamere havde modtaget det nævnte girokort.

Spørgsmålet om ansvar for manglende betaling af arbejdsløshedsunderstøttelse har også været fremme i f. eks. sagerne 421/1991, 440/1991 og 458/1991, der alle blev afvist som bevisuægnede. I sag 335/2003 var det bevismæssigt uafklaret, hvorvidt det nye pengeinstitut i forbindelse med pengeinstitutskifte havde påtaget sig at videreføre klagerens betalingsaftaler med dennes tidligere bank, men allerede fordi klageren af betalingsoversigterne burde have set, at der ikke blev betalt til arbejdsløsheds-kassen, og da det var hendes egen risiko, at hun ikke havde modtaget rykkerskrivelser mv. før sletningen, blev pengeinstituttet ikke pålagt erstatningsansvar.

Også når det drejer sig om betaling af pantebrevsydelser, husleje, ydelser i henhold til kreditkøbsaftaler samt forsikringspræmier, kan betalingsmisligholdelse få vidtgående følger for debitor²¹⁷ og, når årsagen er uorden i betalingsfor-midlingen, aktualisere erstatningsansvar for pengeinstituttet.

I sag 3/1989 tilkendtes en pantebrevsdebitor erstatning for tab som følge af, at en *pantebrevsydelse* ikke var betalt rettidigt, og pantebrevet derfor var forlangt fuldt indfriet af kreditor. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at pengeinstituttet burde have underrettet klageren (= pantebrevsdebitor), da det modtog underretning om, at pantebrevskreditor havde afmeldt PBS-betalingsstilladelsen, og at det forhold, at klageren ikke havde modtaget betalingsoversigt for den pågældende måned, ikke kunne gøre det ud for en sådan underretning.

Sagerne 154/1993 og 168/1993 angik en banks udformning af saldomeddelelser, der angav et beløb som »nuværende saldo«, til trods for, at beløbet først var til disposition dagen efter bogføringsdagen. Pengeinstitutankenævnets flertal fandt, at dette var uhensigtsmæssigt, men udtalte at det fremgik af de almindelige betingelser, at indbetalinger først er tilstede på et senere tidspunkt end bogføringsdagen. Bankens unladelse af at betale terminsydelse for kunden på grund af manglende dækning på bogføringsdagen var derfor ikke ansvarspådragende, hvorfor kunden ikke kunne kræve erstatning for betalte morarenter.

---

217. I forhold omfattet af Tinglysningslovens § 42a, stk. 1, Lejelovens § 32, stk. 3 og Kredit-aftalelovens § 25 bærer kreditor forsinkelsesrisikoen, idet betalingsinstruks til pengeinstituttet samt dækning på kontoen på betalingsdatoen er tilstrækkelig til, at debtors betaling anses for rettidig i forhold til kreditor. Kun efter Lejelovens regel bærer kreditor til-lige forsendelsesrisikoen, idet debitor er frigjort under de nævnte betingelser. Ved benyt-telse af pengeinstitutternes »Fælles indbetalingsssystem« antages kreditor ved udsendelse af fortrykte girokontokort at have overtaget såvel forsinkelses- som forsendelsesrisikoen, ved indbetalinger til et pengeinstitut, herunder kontooverførsler. Jf. *George Wenning* i U 1995 B.14 ff og *Susanne Karstoft*: Lov om visse betalingsmidler med kommentarer s. 156 f.

Mindretallet nåede det modsatte resultat med henvisning til, at materialet var egnet til at give kunden den opfattelse, at der var dækning på kontoen, blot beløbet var bogført.

Se også sagerne 351/1993 (manglende betaling til kreditforening på grund af en systemfejl; kundens undladelse af at rette henvendelse til pengeinstituttet ved modtagelse af PBS-oversigt eller girokort fra kreditforeningen kunne ikke føre til nedsættelse af kundens krav på at få erstattet morarenter og rykkergebyr, i alt 700 kr.) samt 518/1992, hvor klageren på grund af manglende underretning af pengeinstituttet, da kreditforeningen indledte inkasso, fandtes selv at burde bære halvdelen af tabet. Også i sag 215/2001, hvor pengeinstituttet fejlagtigt havde afmeldt betalinger på et kreditforeningslån fra BetalingsService, blev erstatningen nedsat til det halve med henvisning til bl.a., at kunden under et læn-gerevarende udenlandsophold ikke havde foranlediget, at andre regelmæssigt gennemså hans post, og derved havde medvirket til, at fejlen ikke blev opdaget på et tidligere tidspunkt således, at virkningen af fejlen kunne være minimeret.

I sag 418/1993 fandtes en bank at have pådraget sig erstatningsansvar for kundens eventuelle udgifter i forbindelse med en fejlagtig tilbageførsel af *hus-leje*; samme dag som tilbageførslen fandt sted indbetalte kunden et beløb, således at der herefter var dækning. Pengeinstituttet ifaldt også erstatningsansvar i sag 655/1994, hvor pengeinstituttet, efter at der var foretaget udlæg i den pågældende konto, havde afmeldt de dertil knyttede PBS-betalinger, herunder huslejebetaling, som der på betalingstidspunktet faktisk var dækning for på kontoen. Selv om pengeinstituttet var underrettet herom, blev besked om afmeldingen ikke sendt til kundens midlertidige adresse i udlandet. Erstatningen blev fastsat til 33.300 kr. omfattende udgifter i forbindelse med udlejers ophævelse af lejemålet, men ikke en post på 71.700 kr. dækkende værdien af indbo forsvundet ved flytningen, idet denne del af tabet ikke blev anset for en adækvat følge af den manglende betaling.

Pengeinstituttet fandtes ikke erstatningspligtig i sag 203/1989 om unldadt betaling af en ydelse i henhold til en *købekontrakt*, som var tiltransporteret et finansieringsselskab, der forlangte restgælden indfriet og tog den solgte bil tilbage i henhold til et ejendomsforbehold. Den manglende betaling via PBS skyldtes en indkodningsfejl i pengeinstituttet. Klageren fik imidlertid ikke medhold, idet Pengeinstitutankenævnets flertal lagde til grund, at finansieringsselskabets ophævelse af købekontrakten ikke skyldtes betalingsmisligholdelsen, men debitors øvrige forhold. Mindretallet ville derimod ikke afvise, at der forelå kausalitet.

Sag 184/2001 angik manglende betalinger i henhold til *ulykkesforsikring*, der i juni 1998 var tegnet gennem det med forsikringsselskabet concernforbundne pengeinstitut, og som dækkede klageren og dennes børn; ved tegningen blev aftalt med pengeinstituttet, at præmiebetalingerne skulle tilmeldes BetalingsService. I forbindelse med berigtigelse af børnenes CPR-nr. udstedte forsikringssel-

skabet i juli 1998 ny police, som ikke var omfattet af den nævnte betalingsaftale. Efter udsendelse af rykkere slettede forsikringsselskabet forsikringen i oktober 1998 på grund af manglende præmiebetaling. I 2001 kom klageren ud for en trafikulykke, som forsikringsselskabet ikke ville dække. Kunden gik herefter til Pengeinstitutankenævnet med krav om, at pengeinstituttet skulle anerkende erstatningsansvar for følgerne af den manglende præmiebetaling. Pengeinstitutankenævnet så tilsyneladende ingen grund til gå nærmere ind i en vurdering af de nærmere omstændigheder ved forsikringstegningen og betalingsaftalen, men skar igennem: selv om klageren bestred at have modtaget nogen af de nævnte rykkere, blev det lagt til grund, at disse var modtaget af klageren, idet der ikke var oplyst om uregelmæssigheder i postgangen på de pågældende tidspunkter.²¹⁸ Da klageren ikke havde reageret på rykkerne, fandtes der allerede som følge heraf ikke grundlag for at tage klagerens påstand til følge. Se herved sag 120/1995, hvor kunden ikke havde reageret på en rykker fra sygesikringen »danmark«, der på grund af pengeinstituttets fejl ikke var betalt over kundens budgetkonto. Som følge af den manglende betaling ophørte kundens medlemskab, og kunden blev nægtet nyt medlemskab på grund af hans helbredsoplysninger. Efter en samlet bedømmelse fandt Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttet skulle erstatte kunden 12.500 kr., svarende til halvdelen af det beløb, der var krævet for mistet refusion af forventede dækningsberettigede udgifter; pengeinstituttet havde bestridt ansvaret, men ikke protesteret mod tabsopgørelsen.

Endelig nævnes sag 490/1993, der i modsætning til de øvrige nævnte sager, angik intern overførsel fra en lønkonto til en kapitalpensionskonto. Aftalen mellem parterne gik ud på månedlig overførsel af 1.500 kr. På grund af en pengeinstituttets fejl overførtes intet beløb i anden halvdel af 1992, hvilket kunden blev opmærksom på, da han ordnede selvangivelse i foråret 1993. Pengeinstitutankenævnet pålagde pengeinstituttet erstatningsansvar og opgjorde tabet til ca. 5.000 kr. svarende til renter af restskat og skatteforskellen på personlig beskatning (68%) og beskatningen ved udbetalingen fra kapitalpension (40%). – Pengeinstituttet havde tilbudt en »kulancemæssig« godtgørelse på 1.000 kr. for ulempe og ulejlighed.

8.3. Grænseoverskridende pengeoverførsler

Visse grænseoverskridende betalinger er omfattet af lov nr. 237 af 21/4/1999 (som ændret ved lov nr. 365 af 19/5/2004), der gennemfører direktiv 97/5/EF om grænseoverskridende pengeoverførsler, og derved underkastet temmelig detaljeret lovregulering, som supplerer de almindelige, ulovbestemte principper.

---

218. Jf. herved U 1977.216 Ø.

Indenlandske og øvrige grænseoverskridende pengeoverførsler reguleres derimod fortsat udelukkende af parternes aftale og af de almindelige, ulovbestemte principper.

Anvendelsesområdet for direktivet og dermed for den danske lov er pengeoverførsler, som udføres af banker (og andre kreditinstitutter mv.) inden for EØS på ordre af en kunde (ordregiver) med henblik på at stille en sum penge til rådighed for en modtager i en bank mv. i et andet EØS-land; ordregiver og modtager kan være én og samme person, og ved anvendelsen af reglerne betragtes filialer af samme pengeinstitut i forskellige medlemsstater som særskilte pengeinstitutter. Direktivet og den danske lov omfatter kun pengeoverførsler af beløb op til modværdien af 50.000 euro.²¹⁹ Til direktivet og den danske lov knytter sig forordning 2560/2001 om grænseoverskridende betalinger i euro; forordningen indebærer bl.a., at gebyret for grænseoverskridende pengeoverførsler i euro skal være det samme som gebyret for de indenlandske.

Om forsinkelse fastslår lovens § 5 og § 6 det ret selvfølgerlige, at pengeoverførslen skal effektueres inden den frist, der er aftalt mellem ordregiveren og dennes bank (angående krediteringen af modtagerens banks konto) og mellem modtageren og dennes bank (angående krediteringen af modtagerens konto). For det tilfælde fristen ikke er aftalt, gælder ifølge direktivet og den danske lovs § 5, at beløbet skal være krediteret modtagers banks konto inden udløbet af den femte bankdag efter den dag, da ordregivers bank havde tilstrækkelig dækning og de nødvendige oplysninger; modtagers bank skal stille beløbet til modtagers disposition inden udløbet af den bankdag, der følger efter den dag, da beløbet blev krediteret bankens konto.²²⁰

I sag 440/2003 havde kunden anmodet om betalingsoverførsel af 99.000 kr. fra sin konto i det indklagede pengeinstitut til sin konto i en fransk bank. Da der var gået 14 dage, uden at beløbet var dukket op på den franske konto, annullerede kunden overførselsanmodningen. Der gik endnu 14 dage, inden beløbet var tilbage på den danske konto. Den efterfølgende klagesag blev afgjort med følgende udtalelse:

219. Den danske lov trådte i kraft den 14/8/1999. For nærmere omtale af direktivet og dets implementering i dansk og norsk ret henvises til *Peter Møgelvang-Hansen: Retlig regulering af pengeoverførsler* i *Lars Gorton* (red.) Bankrättsligt seminarium 23.-24. mars 2001 (Studentlitteratur, Lund 2002) s. 145 ff. og i *Lennart Lyngé Andersen* (red.): *Pengeforsyning og betalingsformidling* (2002) s. 97 ff.

220. Direktivet og loven indeholder særlige regler om tilbagebetaling, som bl.a. indebærer, at afsenderen i tilfælde af forsinkelse kan kræve, at pengeinstituttet tilbagebetaler overførselsbeløbet, dog højst et beløb der svarer til modværdien af 12.500 euro, hvis beløbet ikke er krediteret modtagers instituts konto inden 14 bankdage, efter at afsender har fremsat krav om tilbagebetaling. Se nærmere om denne »money back guarantee« i den i forrige note nævnte artikel og til illustration sag 440/2003 (refereret i teksten nedenfor i dette afsnit).

»Indklagede ekspederede den 3. november 2003 klagerens anmodning om overførsel af beløbet på 99.000 kr. fra klagerens konto hos indklagede til klagerens konto i en fransk bank. Beløbet nåede imidlertid ikke frem til klagerens konto i det franske pengeinstitut.

Det følger af § 13, stk. 1, i lov om grænseoverskridende pengeoverførsler, at indklagede i den situation ud over at tilbagebetale overførselsbeløbet skal betale klageren »påløbne renter af overførselsbeløbet beregnet efter rentelovens § 5, stk. 1, idet renten beregnes fra den dag, hvor afsenders instituts krav over for afsender om tilstrækkelig finansiel dækning og nødvendige oplysninger for at gennemføre overførslen er opfyldt, til den dato, hvor overførselsbeløbet stilles til rådighed for afsender og samtlige gebyrer, som afsender har betalt i forbindelse med overførslen«.

Indklagede har godtgjort klageren gebyrerne ved overførslen samt betalt klageren en rentekompensation på 769,35 kr. indsat på klagerens konto med rentevalør 4. december 2003. Ankenævnet finder, at klageren ikke har krav på yderligere godtgørelse, og finder ikke tilstrækkeligt grundlag for at godtgøre klageren dennes krav om betaling af 90 EUR for forskellige udgifter til telefon, porto mv.«

Uden for lovens anvendelsesområde er der næppe basis for at opstille en præcis normalfrist, men alene for at kræve, at ordregiver, når ikke andet fremgår af aftalegrundlaget, må kunne forvente, at overførslen ikke varer længere end, hvad der er normalt.

I sag 9/1999 (før loven) var overførsel til en tredjemands konto i en engelsk bank blevet betydeligt forsinket, fordi det danske pengeinstitut ved en fejl havde forsøgt at foretage overførslen til en bank i USA. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at forsinkelsen kunne bebrejdes det danske pengeinstitut, og at dette havde pådraget sig erstatningsansvar, selv om en væsentlig del af forsinkelsen måtte tilskrives den amerikanske korrespondentbank og modtagerbanken; kunden fandtes at være berettiget til erstatning for tab ved valutaomvekslingen samt udgifter til telefonopringninger, hvorimod der ikke fandtes at være grundlag for at pålægge pengeinstituttet at betale kunden erstatning for overtræksrenter på beløbsmodtagerens konto.

I det omfang manglende eller forsinket gennemførelse skyldes ordregivers forhold, f. eks. forkert angivelse af modtageroplysninger, eller den af ordregiver anviste modtagerbanks forhold, er ordregivers pengeinstitut uden ansvar, jf. sag 564/1995 (inden loven). Se tilsvarende lovens § 6, stk. 2, og § 16, stk. 1. Jf. herved sag 19/1996 om ekspresoverførsel til klagers søns konto i USA:

»Det er ubestridt, at indklagede den 20. december 1995 stillede klageren i udsigt, at overførsel af beløbet på 2.600 USD kunne ske således, at beløbet ville være fremme i det modtagende pengeinstitut samme dag. Efter det foreliggende må det lægges til grund, at dette næppe var realistisk, hvorved bemærkes, at den for-

nyede overførsel af beløbet, som blev iværksat den 22. december, også først var gennemført den 27. s.m. Det må imidlertid samtidig antages, at den forsinkelse, der opstod for så vidt angik det først overførte beløb, for en del skyldtes, at klageren i første omgang havde oplyst et forkert kontonummer for modtageren. Efter en samlet vurdering finder Ankenævnet herefter, at indklagede bør godtgøre klageren et skønsmæssigt fastsat beløb på 500 kr.«

I sag 16/2004 (uden for lovens anvendelsesområde) kunne en betalingsoverførsel til en konto i en indisk bank ikke gennemføres, fordi den af kunden angivne modtagers navn og kontonr. var den indiske bank ubekendt. Den indiske bank blev herefter anmodet om at tilbageføre beløbet, hvilket tog mere end et år. Pengeinstitutankenævnet fandt, at det danske pengeinstitut var uden ansvar for såvel den manglende gennemførelse som den langsommelige tilbageførsel.

I sag 22/1999 (uden for lovens anvendelsesområde) havde kunden den 19/12 telefaxet en anmodning om hasteoverførsel af 1.400 USD til en bank i Caribien med henblik på båd Køb. Beløbet overførtes via en korrespondentbank i New York, som modtog det 29/12 og 30/12 videresendte det til modtagerbankens hovedafdeling i New York; det nåede først frem til afdelingen i Caribien den 6/1. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke grundlag for at anse det danske pengeinstitut for erstatningsansvarligt, idet forsinkelsen i det væsentlige måtte tilskrives en ekspeditionsfejl i modtagerbankens hovedafdeling i New York, og da indklagede udtrykkeligt havde fraskrevet sig ansvaret for fejl og forsømmelser begået af korrespondenter. – Henvisningen til ansvarsfraskrivelsen forekommer ikke at være velanbragt, idet forsinkelsen som nævnt ikke skyldtes den af indklagede valgte korrespondentbank, men modtagerbanken, hvis fejl indklagede heller ikke uden ansvarsfraskrivelse normalt ville hæfte for.

Sag 506/1999 (uden for lovens område) angik overførsel fra det indklagede dansk pengeinstitut via dettes korrespondentbank i Montreal til kundens datters konto i Vancouver. Overførslen gennemførtes ca. en måned senere end beregnet. Med henvisning til, at der forelå modstridende oplysninger om, hvorvidt forsinkelsen skyldtes det danske pengeinstitut, korrespondentbanken og/eller modtager, afviste Pengeinstitutankenævnet sagen som bevisuegnet. For det tilfælde, at der var tale om fejl begået af korrespondentbanken, havde pengeinstituttet påberåbt sig følgende bestemmelse i sine almindelige forretningsbetingelser:

»Hvis banken på en kundes vegne skal udføre forretninger i udlandet, vælger banken en forretningsforbindelse, medmindre andet er aftalt. Bankens ansvar for mulige fejl begået af det benyttede pengeinstitut samt for dets soliditet.«

En hertil svarende ansvarsfraskrivelse blev påberåbt af det indklagede pengeinstitut i sag 310/2002 (uden for lovens anvendelsesområde), der angik overførsel af 3.000 kr. fra klagerens konto til hans brors bankkonto i Tanzania. Det danske

pengeinstitut anvendte en amerikansk bank som korrespondentbank. Beløbet nåede aldrig frem og ifølge det danske pengeinstitut var det ikke umagen værd at søge at spore beløbet. Pengeinstitutankenævnet pålagde pengeinstituttet at tilbagebetale klageren de 3.000 kr. samt overførselsgebyret, idet der henvistes til, at indklagede end ikke havde forsøgt at dokumentere, at nogen del af overførslen var effektueret.

Ansvarsfraskrivelsen synes at være taget for gode varer af Pengeinstitutankenævnet i sag *117/1994* (der dog blev afvist som bevisuegnet) og i den nedenfor omtalte sag *22/1999*.²²¹ Det må imidlertid antages, at den ikke kan tillægges nogen betydning for de nu lovregulerede grænseoverskridende pengeoverførsler, idet pengeinstituttet i forhold til ordregiver i henhold til lovens beskyttelsespræceptive regler (se § 16) bærer risikoen for forholdene i det formidlende pengeinstitut, ligesom det i lys af lovreguleringen forekommer nærliggende at antage, at ansvarsfraskrivelsens modstandskraft over for rimelighedscensur efter aftalelovens § 36 er temmelig ringe.

Sag *48/2000* angik overførsel af 1,1 mio. DKK (over lovens beløbsgrænse) fra klagerens konto i det danske pengeinstitut til hans bankkonto i en tysk bank. Det danske pengeinstitut overførte beløbet i DKK; herved påførtes klageren et større valutavekslingsudgift, end hvis beløbet var overført i DEM, idet den tyske banks kurs var mindre fordelagtig end det danske pengeinstituts. Desuden angik sagen den anvendte tyske korrespondentbanks gebyropkrævning. Pengeinstitutankenævnet fandt, at indklagede burde have spurgt klageren, om beløbet inden overførslen skulle veksles til DEM, idet det måtte anses for mest nærliggende, at modtagerkontoen blev ført i DEM og ikke DKK. Da indklagede burde bære risikoen for følgerne af denne fejl, havde klageren krav på at få erstattet den nævnte merudgift (ca. 1.800 DKK) ved valutaveksling i den tyske bank. Derimod fandtes der ikke grundlag for at pålægge indklagede at godtgøre klageren det af indklagedes korrespondentbank opkrævede gebyr (ca. 800 DKK.), idet klageren var underrettet om, at korrespondentbanken muligvis ville beregne sig gebyr for overførslen.

---

221. I sag *465/1996* fandt Pengeinstitutankenævnet bestemmelsen uanvendelig i et tilfælde, hvor det danske pengeinstitut havde udfærdiget en international bankcheck underskrevet af to medarbejdere, hvoraf den ene ikke var optaget i indklagedes underskriftfortegnelse. Med henvisning hertil havde den pågældende indiske bank nægtet honorering og returneret checken med den virkning, at klagerens køb af fast ejendom gik i vasken. Indklagede blev anset for delvis erstatningsansvarlig (20.000 kr.) af et flertal i Pengeinstitutankenævnet.

8.4. Tilbageførsel

Mens synsvinklen hidtil i dette kapitel har været den betalende kundes, skifter perspektivet i dette afsnit, idet betalingstjenester herefter ses fra betalingsmodtagerens synsvinkel. Det spørgsmål, der søges belyst, er pengeinstitutets mulighed for at tilbageføre overførte betalinger fra modtagerkontoen.

Spørgsmålet gav på et tidligt tidspunkt anledning til en principiel afgørelse, jf. sag 192/1988, hvor pengeinstituttet på grund af manglende dækning tilbageførte 20.000 kr., der 5 dage tidligere var overført fra et selskabs kassekredit til klagerens konto i samme afdeling, og som fremgik af et kontoudtog tilsendt klageren. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at pengeinstituttet ikke over for klageren havde taget forbehold om tilbageførsel i tilfælde af manglende dækning. Der var derfor sket endelig betaling, da klagerens konto blev krediteret beløbet, hvorfor klageren fik medhold.

Sag 439/1999 indeholder følgende principielle udtalelse om tilbageførsel:

»Indledningsvis bemærkes, at et pengeinstituts tilbageførsel af beløb, der er krediteret en kundes konto, må forudsætte, at pengeinstituttet umiddelbart er i stand til at sandsynliggøre, at krediteringen skyldes en fejl fra pengeinstitutets side, og at kontohaveren vidste eller burde vide dette. Tilbageførsel kan herved ske, hvor der må anses for at være taget et forbehold herom over for kontohaveren.

Af indklagedes almindelige forretningsbetingelser fremgår det, at »indbetalinger ..., der ikke sker kontant, indsættes med forbehold af, at banken modtager beløbet. Dette gælder også for indbetalinger ved checks, trukket på konto i banken.«

3 medlemmer ... udtaler herefter:

Vi finder ikke, at bestemmelsen giver tilstrækkelig hjemmel for, at indklagede kan tilbageføre en kreditering foretaget ved overførsel fra en anden kundes konto og stemmer derfor for at tage klagen til følge.

2 medlemmer ... udtaler:

Vi finder, at den gængs bestemmelse omfatter et forbehold om tilbageførsel af konto- til konto-overførsler, hvor det viser sig, at der ikke har været dækning på den betrukne konto, og stemmer derfor for at tage indklagedes påstand om frifindelse til følge.«

I sag 17/1988 fandtes pengeinstituttet at have været berettiget til at tilbageføre en via PBS betalt pantebrevsydelse på klagerens pantebrev, der lå i depot i pengeinstituttet. Afgørelsen blev begrundet med, at klageren måtte anses at have accepteret, at opkrævningen skete via PBS, og at det måtte lægges til grund, at tilbageførslen, der skete på grund af manglende dækning, var i overensstemmelse med PBS' kreditregler.

Også sag 468/1989 angik spørgsmålet om tilbageførsel af en pantebrevsydelse, men i denne sag var klageren debitor, der ønskede tilbageførsel af beløbet (for hvilket der var dækning). Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet

medhold i, at det i forhold til kreditor var uberettiget til at tilbageføre, idet debitors tilbagekaldelse ikke var rettidig ifølge PBS' debitorregler punkt 4 og 5 sammenholdt med kreditorreglernes punkt 9.

Efter lønoverførselsoverenskomsten punkt 4 kan tilbagekaldelse af lønningsbeløb ske indtil kl. 12 på bogføringsdagen over for den kontoførende afdeling i lønmodtagerens pengeinstitut. Efter dette tidspunkt kan tilbageførsel kun ske med lønmodtagerens samtykke. I sag 48/1988 anså nævnet det ikke for bevist, at arbejdsgiverens tilbagekaldelse var kommet frem inden det nævnte tidspunkt, hvorfor tilbageførsel var uberettiget.

Også sag 407/1989 angik tilbageførsel af løn. Sagen gav Nævnet anledning til at præcisere, at tilbageførsel er udelukket efter, at beløbet er til disposition for modtageren, uanset at arbejdsgiveren rettidigt måtte have tilbagekaldt i forhold til pengeinstituttet, og uanset om overførslen er omfattet af lønoverenskomsten eller almindelige regler. Jf. herved også sag 482/1989, hvor en arbejdsløshedskasse ca. en måned efter dispositionsdagen havde anmodet pengeinstituttet om at tilbageføre en udbetaling til en kontohaver, der ikke var rette betalingsmodtager, men havde fået beløbet udbetalt på grund af fejl i det såkaldte indgangsmateriale. Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold i, at tilbageførsel ikke kunne ske uden kontohaverens samtykke, og at arbejdsløshedskassens eventuelle tilbagesøgningskrav således måtte rettes direkte mod betalingsmodtageren.

I sag 15/1990 havde pengeinstituttet derimod ikke haft betænkeligheder ved selv at vurdere tilbagesøgningskravets berettigelse, men fik af Pengeinstitutankenævnet at vide, at det havde været uberettiget til at imødekomme kommunens anmodning om tilbageførsel af et boligydelsesbeløb, der dagen forinden var til disposition på den nogle dage tidligere afdøde kontohavers konto.²²² Pengeinstituttet havde henvist til, at kommunen i givet fald måtte rejse kravet over for skifteretten eller arvingerne, og at det ikke skulle være ualmindeligt, at pengeinstitutterne imødekommer sådanne anmodninger i tillid til, at der normalt ikke vil fremkomme indsigelser mod dispositionen.

I sag 486/1990 havde klageren aftalt med pengeinstituttet, at de månedlige ydelser på et kautionssikret lån skulle trækkes fra klagerens checkkonto. Selv om der ikke var dækning herpå, havde pengeinstituttet (i forventning om senere inddækning) trukket ydelserne pr. den 1. i hver af månederne februar-maj. Da overtrækket var på ca. 7.000 kr., tilbageførte pengeinstituttet i starten af maj den pr. 1. maj overførte ydelse. Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet med-

---

222. Jf. også *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 45. – I samme åndedrag som Pengeinstitutankenævnet således tog stilling til tilbageførselens berettigelse, udtalte det, at der ikke mellem klageren (afdødes søn) og pengeinstituttet forelå nogen formueretlig tvist, se herom kapitel 10.3.2.

hold i, at det på grund af hensynet til kautionisten ikke havde været berettiget til at efterkomme klagerens anmodning om tillige at tilbageføre ydelserne for de øvrige 3 måneder. Se herved også sag 359/1989, hvor pengeinstituttet i det af kautionisten underskrevne lånedokument havde forbeholdt sig ret til at give debitor henstand uden kautionistens samtykke, eventuelt i form af bevilling af overtræk på debiteringskontoen, således at tilbageførsel kunne ske, hvis overtræk ikke blev indbetalt til aftalt tid. Under henvisning til *Tilsynets Årsberetning for 1983* s. 44 gav Pengeinstitutankenævnets flertal kautionisten medhold i, at tilbageførsel havde været uberettiget, allerede fordi vilkåret herom ikke kunne anses for vedtaget af kautionisten (dissens); flertallet udtalte samtidig tvivl om gyldigheden af vilkåret om tilbageførsel.

En tilsvarende problemstilling var fremme i sag 318/1990 om tilbageførsel af automatiske overførsler fra klagerens samlevers konto til en fælles budgetkonto, hvor Pengeinstitutankenævnet bl.a. udtalte, at en tilbageførsel (på grund af manglende dækning) den 9. september af beløb overført medio august og 1. september ikke var rettidig. På grund af passivitet havde klageren derimod fortabt sin indsigelse mod tilbageførsel af nogle tidligere ydelser.

Om afgrænsningen over for reglerne om modregning ved tilbageførsel af overførsler mellem konti tilhørende samme kunde henvises til sag 300/1990 (udførligt refereret i kapitel 3).

DEL IV. GENERELLE EMNER

Kapitel 9

Gebyrer

Siden begyndelsen af 1980'erne er stadig flere af pengeinstitutternes ydelser blevet gebyrbelagte. Udviklingen er udslag af bl.a. et ønske om, at de kunder, der udnytter en særlig service, selv bør bære omkostningerne herved og ikke subsidieres af de øvrige kunder. I sin almene formulering har dette synspunkt (om »brugerbetaling«) ret let ved at vinde almindelig tilslutning, også i kundekredse.

En hel del af de ikke så få gebyrsager, der har været indbragt for Pengeinstitutankenævnet, tyder imidlertid på, at pengeinstitutterne og deres kunder ofte har forskellige opfattelser af, hvad synspunktet fører til ved dets konkrete udmøntning i pengeinstitutternes gebyrpraksis. I adskillige sager er det således kommet som en overraskelse for klageren, at vederlaget for den pågældende ydelse ikke var inkluderet i prisen for hovedydelsen, men blev debiteret særskilt, eller at gebyret androg så stort et beløb.

Allerede i *Årsberetningen for 1989* s. 2 gav de forholdsvis mange gebyrsager Pengeinstitutankenævnets daværende formand

»anledning til at konstatere, at informationsniveauet på dette område nok vil kunne forbedres, således at færre kunder udsættes for udgifter, de ikke har ventet og eventuelt kan indrette deres dispositioner på en anden måde, og at der ikke mindst bør informeres om nye eller ændrede gebyrer i bestående kundeforhold.«²²³

I Pengeinstitutankenævnets første år angik hovedparten af gebyrsagerne spørgsmålet om, hvorvidt pengeinstituttet havde den fornødne hjemmel til at kræve gebyr.

Afgørelsen af hjemmelspørgsmålet beror på sædvanlige aftaleretlige principper, hvorefter det afgørende i det praktiske liv bliver et *påregnelighedskriterium*. Afgørende er således, om kunden i den konkrete situation måtte være forberedt på gebyrbetaling, enten fordi han på forhånd var underrettet herom eller måtte indse, at der var tale om en ekstraydelse og ikke en bestanddel af hovedydelsen.²²⁴

---

223. I samme retning *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 58 ff.

224. Formuleringen dækker ikke uden videre gebyrer til dækning af udgifter ved misligholdelse, hvor hjemmelsproblemet må ses på en anden baggrund og ikke stiller sig på helt samme måde som i de øvrige omtalte tilfælde, jf. nærmere de indledende bemærkninger under 9.5 om misligholdelsesgebyrer.

Det følger af kriteriets første led, at pengeinstituttet selvsagt har krav på gebyr for en ydelse, når et vilkår herom er gjort til en del af den konkrete aftale. Ikke mindst påregnelighedskriteriets andet led – hvad kunden måtte indse, selv om han ikke var underrettet – kan give anledning til vanskelige afgrænsningsproblemer, som illustreres og uddybes i det følgende.

I 1990'erne strammede pengeinstitutterne gebyrskruen ganske kraftigt, og det kan – set fra et kundesynspunkt – opfattes som en svaghed ved påregnelighedskriteriet, at udviklingen har medført, at det i en vis forstand kan siges, at kunden efterhånden må være forberedt på hvadsomhelst, når det drejer sig om gebyrer.²²⁵

Selv om udviklingen har forskudt grænserne for, hvad der efter den enkelte kundes personlige erfaring er påregneligt, er dette selvsagt ikke ensbetydende med, at pengeinstitutterne herefter har frit slag på gebyrområdet.

For det første er det stadig muligt for pengeinstitutterne at overraske kunderne med fantasifulde krav om »brugerbetaling«. Jf. således sag 38/1993, hvor det var lykkedes en bank at stramme gebyrskruen så meget, at den gik over gevind: Banken havde besvaret et andet pengeinstituts anmodning om soliditetsoplysning vedrørende en kunde, der havde påtaget sig at kautionere for sin søn, som var ved at optage lån i det andet pengeinstitut. Samtidig med, at banken underrettede faren om, at man havde afgivet soliditetsoplysning om ham, hævdede den 250 kr. på hans konto i banken. Banken mente, at gebyret var rimeligt, og oplyste, at det var fastsat ud fra den til besvarelsen medgåede tid.

Pengeinstitutankenævnet fastslog kort og godt, at »det af indklagede opkrævede gebyr findes uhjemlet og ganske upåregneligt.«

Og for det andet er der »fortsat grund til at fremhæve pengeinstitutternes forpligtelse til i videst muligt omfang – både generelt i gebyroversigter m.v. og konkret i forbindelse med betjeningen af den enkelte kunde – på forhånd at informere om de gebyrer, der opkræves.«²²⁶

Det er en naturlig konsekvens af pengeinstitutternes gebyrpolitik, at de fleste kundeklager i de seneste år vedrører gebyrernes størrelse.

I modsætning til, hvad der gør sig gældende ved hjemmelsspørgsmålet, er det vanskeligt at formulere mere præcise, generelle kriterier for *urimelighedsbedømmelsen* i gebyrsager. For de enkelte gebyrtyperes vedkommende, ikke mindst rykkergebyrernes, blev der dog i Nævnspraksis afstukket forholdsvis klare retningslinjer. Denne praksis spillede bl.a. en rolle for den i 2001 gennemførte lovregulering af rykkergebyrer, se nærmere nedenfor under 9.5.

Og på »et enkelt område, nemlig med hensyn til gebyrer for overførsel af

---

225. Jf. herved *Lars Bo Langsteds* anmeldelse af Klager over pengeinstitutter i Fuldmægtigen 1992 s. 42.

226. Jf. således Pengeinstitutankenævnets formand i *Årsberetning 1993* s. 2.

konti – navnlig særlige indlånskonti som kapitalpensionskonti m.v. – til et andet pengeinstitut, har Ankenævnet gjort et mere systematisk forsøg på at holde gebyrernes størrelse nede. Dette er sket bl.a. ud fra den betragtning, at høje overførselsgebyrer kan virke som en stavnsbinding af kunderne og derved modvirke den frie konkurrence, som også pengeinstitutterne selv lægger stor vægt på. Som jeg tidligere har givet udtryk for, ville den rigtigste løsning efter min opfattelse være, at pengeinstitutterne blev enige om helt at afskaffe overførselsgebyrer«, jf. således Nævnets formand i *Årsberetning 1993* s. 2 og nærmere under 9.4.2 om flyttegebyrer.

9.1. Gebyrer for »fritstående« ydelser

9.1.1. Forundersøgelser, beregninger m.v.

Aftale om en del, iøvrigt forskelligartede, pengeinstitutydelser indgås undertiden først, efter at der er foretaget mere eller mindre omfattende undersøgelser af konkrete forhold, som kan være afgørende for aftaleindgåelse. Indgås aftalen, er undersøgelsesomkostningerne ofte indregnet i den pris, pengeinstituttet kræver for hovedydelsen (se herom under 9.2 og 9.3). Indgås aftalen derimod ikke, kan der blive spørgsmål om, hvorvidt pengeinstituttet har hjemmel til at afkræve kunden et gebyr til dækning af de – i hvert fald set fra pengeinstituttets side – ellers forgæves afholdte omkostninger.²²⁷

Sag 195/1989 angik et ekspeditionsgebyr for dokumentudfærdigelse vedrørende et usikret forbrugslån på 12.000 kr. Låneaftale blev ikke indgået, bl.a. fordi forbrugeren syntes, at etableringsomkostningerne på i alt 450 kr. (kreditprovision + det nævnte ekspeditionsgebyr på 200 kr.) var for høje. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at lånedokumentet var udfærdiget efter anmodning fra forbrugeren, som havde måttet være forberedt på, at der ville blive opkrævet gebyr for det dermed forbundne arbejde. Gebyrets størrelse ansås ikke for urimelig. Klagerens udtrykkelige anmodning om dokumentudfærdigelse på et tidspunkt, da han ifølge pengeinstituttets oplysninger allerede havde accepteret tilbuddet, synes at have været afgørende for sagens udfald. Afgørelsen kan således ikke tages til indtægt for, at et pengeinstitut har hjemmel til uden udtrykkelig forudgående tilkendegivelse herom at beregne sig gebyr for afgivelse af lånetilbud.²²⁸ Jf. herved sag 567/1993, hvor det blev lagt til grund, at banken under en

---

227. Spørgsmålet (og dets løsning) har meget til fælles med dem, der kan forekomme ved f. eks. håndværkeres tilbudsgivning og forundersøgelser af ting indleveret til eventuel reparation. Se nærmere herom Betænkning 1133/1988 om forbrugeraftaler om arbejder på løsøre og fast ejendom (forbrugertjenester) s. 118 f. og 308 ff.

228. Jf. *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 43.

telefonsamtale havde tilkendegivet, at man nu ville udfærdige lånedokumenterne, og at klageren ikke havde tilkendegivet, at der alene var tale om en forespørgsel. Under disse omstændigheder havde banken været berettiget til et gebyr, som dog blev nedsat fra 1.000 til 500 kr. I sag 113/1999 havde klagerne i forbindelse med samlivsophævelse anmodet om opdeling af et fælleslån. Pengeinstituttet oprettede herefter to nye gældsbreve à 35.200 kr. For hvert lån beregnede man sig stiftelsesprovision på 880 kr. og udfærdigelsesgebyr på 176 kr. Lånene blev imidlertid ikke til noget, idet et andet pengeinstitut overtog hele engagementet. Med henvisning til, at klagerne først efter udfærdigelsen besluttede, at lånene alligevel ikke skulle effektueres, fandt Nævnet, at opkrævningen af udfærdigelsesgebyrerne på to gange 176 kr. var berettiget. Under hensyn til lånenes manglende effektivering fandtes pengeinstituttet derimod ikke at have berettiget til at beregne sig stiftelsesprovision på to gange 880 kr. Lignende forløb forelå i sag 121/1998 angående et ikke-effektueret boliglån, hvor Nævnet med samme begrundelse godtog to udfærdigelsesgebyrer à 500 kr. og fandt, at pengeinstituttet var uberettiget til at oppebære stiftelsesprovision, og i sag 99/2000, hvor lån til et vindmølleprojekt ikke blev til noget; pengeinstituttet blev underrettet herom inden udfærdigelsen af krediddokumenterne, hvorfor det alene havde krav på et arbejdsvederlag på 2.000 kr. for det indtil da udførte arbejde, hvorimod det på grund af engagementets manglende effektivering var afskåret fra at beregne sig stiftelsesprovision (som i den konkrete sag ville have været 20.000 kr.). Jf. også sag 450/2002 hvor klagerne alligevel ikke ville benytte sig af pengeinstituttets forslag til finansiering af sommerhuskøb; pengeinstituttet anses for berettiget til at kræve gebyr for de ekspeditioner, der med føje var foretaget omfattende bl.a. besigtigelsesgebyr (500 kr.), garantistillelsesgebyr (800 kr.), gebyr for oprettelse af midlertidig kredit (800 kr.) dokumentudfærdigelsesgebyr (2 timer à 500 kr.).

I sag 551/1991 havde kunden anmodet pengeinstituttet om at forsøge at sælge et pantebrev. For undersøgelserne, som viste, at ingen var interesseret, var pengeinstituttet berettiget til at opkræve et gebyr på 350 kr. Ud over egen pantebrevsafdeling havde man spurgt »ude i byen«.

I sag 218/1989 fandtes pengeinstituttet at have haft fornøden hjemmel til at afkræve en afvist lånansøger et vurderingsgebyr på 762 kr. Pengeinstituttankenævnet henviste til, at besigtigelsen var sket efter aftale med lånansøgeren, som havde fået at vide, at han måtte betale omkostningerne herved, uanset om låneansøgningen blev imødekommet. Lignende afgørelse i sag 633/1993. Sammenhold sag 390/1989 (refereret under 9.2) om vurderingsgebyr i et tilfælde, hvor lånet blev bevilget.

I sag 125/1989 fik klageren i forbindelse med påtænkt huskøb af sit pengeinstitut udført konsekvensberegninger, som viste, at hendes økonomi ikke kunne klare køb af nogen af de pågældende ejendomme. Da klageren ca. 3 måneder senere skiftede pengeinstitut, debiteredes hun 1.000 kr. for konsekvensberegning-

gerne (500 kr. pr. hus). Pengeinstituttet oplyste under sagen, at man kun opkrævede gebyret i tilfælde af pengeinstitutskifte umiddelbart efter beregningernes udførelse, idet man »ved en kundes flytning af engagementet mister muligheden for at få dækket sine omkostninger ved fortjeneste på det løbende kunde-forhold, herunder lånesagsgebyr, hvis sagen gennemføres«. Pengeinstituttankenævnet pålagde pengeinstituttet at tilbagebetale gebyret, der var modregnet i det beløb, som var overført til klagerens nye pengeinstitut. Afgørelsens præmisser fremhæver på instruktiv måde de centrale elementer i bedømmelsen af, om gebyrer har fornøden hjemmel:

»Det er ubestridt, at klageren ikke forud for udførelsen af konsekvensberegningerne er blevet gjort opmærksom på, at indklagede i tilfælde af efterfølgende pengeinstitutskift ville kræve betaling for beregningerne, og Ankenævnet finder heller ikke, at klageren har måttet påregne dette.«²²⁹

Se med stort set enslydende præmisser sag 209/1998 og i samme retning sagerne 121/1998 og 124/2000, hvor pengeinstituttet vel var berettiget til at beregne sig gebyrer (3 x 500 kr.) for udfærdigelse af dokumenter i forbindelse med finansiering af ombygning, men derimod ikke for rådgivning i forbindelse hermed, idet det ikke var godtgjort, »at klageren på forhånd blev gjort opmærksom på, at indklagede ville forlange betaling for sin rådgivning, herunder i tilfælde af, at finansieringen gennem indklagede ikke blev gennemført«. Ankenævnet finder derfor, at indklagede ikke kan kræve vederlag for sit arbejde med sagen ud over de nævnte 1.500 kr.

Se i øvrigt under 9.4.2 for sager om flyttegebyrer.

9.1.2. Betalingstjenester

Den tilsyneladende overskuelige opgave at foretage og informere om en let gennemskuelig prissætning af overførslen af et beløb fra et (EU-)land til et andet har givet anledning til en del sager. I modsætning til det at sende et brev, hvor afsenderen på forhånd kender og betaler prisen hele vejen, har fastsættelsen og betalingen af prisen for grænseoverskridende pengeoverførsler i hvert fald indtil for nylig været præget af en ret høj grad af uigennemsigthed.

Med direktiv 97/5/EF, der er gennemført i Danmark ved lov nr. 237 af 21/4/1999²³⁰ er imidlertid foretaget en vis stramning. Direktivets art. 7/ den dan-

229. Sammenhold herved *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 48, hvor Tilsynet ikke anså gebyroprokrævning under tilsyneladende stort set identiske omstændigheder for stridende mod god skik-reglen i den daværende bank- og sparekasselovs § 1, stk. 6.

230. Se nærmere herom under 8.3.

ske lovs § 10 indebærer således, at de involverede pengeinstitutter skal overføre »det fulde beløb« uden fradrag for omkostninger, medmindre det er udtrykkeligt aftalt med ordregiveren, at omkostningerne helt eller delvis skal afholdes af modtageren. Reglen skal ses i lyset af tidligere praksis med »double/triple charges«²³¹ og indebærer for så vidt, at prisen nu er lige så gennemskuelig for kunderne som ved brevforsendelse, idet der ved afsendelsen betales for forsendelsen »hele vejen«.

Det var dog ikke gennemskuelighed, der kendetegnede forholdene ved den grænseoverskridende pengeoverførsel, der lå til grund for sag 424/2001, hvor 385 af de af afsenderen indbetalte i Belgien 500 kr. nåede frem til klageren. Afsenderen havde i sin ordre til den belgiske bank angivet, at afsenderen skulle afholde alle omkostninger, og havde indbetalt 285 BFR til den belgiske bank, som (i stedet for at anvende Eurogirosystemet) havde benyttet sin engelske korrespondentbank, der havde videreført beløbet til sin forbindelse i Danmark, Bank 1, der havde sørget for, at beløbet var endt i Bank 2, der var modtagerens (klagerens) bank. Bank 1 havde taget sig betalt 110 kr., mens 5 kr. var oppebåret af Bank 2. Klagen var rettet mod Bank 1 og Bank 2. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at det på grund af indholdet af afsenderens ordre til den belgiske bank fulgte af § 10 i lov 237/1999 om grænseoverskridende pengeoverførsler, at hverken den belgiske bank, eller de formidlende pengeinstitutter (dvs. den engelske bank og Bank 1) eller modtagers bank (Bank 2) havde været berettiget til at gøre fradrag i det overførte beløb. Med henvisning til, at Bank 2 under nævnsbehandlingen havde refunderet klageren det opkrævede gebyr på 5 kr., og at Bank 2 ikke hæftede for Bank 1's uberettigede gebyrberegning, frifandtes Bank 2. Det samme blev Bank 1, da dennes uberettigede opkrævning efter lovens system, jf. § 11, medfører, at afsenders bank (dvs. den belgiske bank) skulle overføre 110 kr. til klageren, medmindre afsenderen i stedet krævede beløbet overført til sig (med eventuel efterfølgende regres for den belgiske bank mod den engelske bank eller Bank 1). Med henvisning hertil blev enden på sagens behandling ved Pengeinstitutankenævnet, at den ikke kunne afgøres på grundlag af en klage over Bank 1 indgivet af betalingsmodtageren, idet den i stedet skulle må rejses som et krav fra afsenderen som ordregiver mod den belgiske bank som ordremodtager.

I sag 327/2001 var det ikke modtageren, men afsenderen, der klagede. Klageren havde anmodet om overførsel af 175 SEK fra sin egen konto til en angiven konto i et svensk pengeinstitut. Pengeinstitutttet ekspederede overførslen og beregnede sig et gebyr på 70 kr. Pengeinstitutttets flertal fandt efter det oplyste om

---

231. Se nærmere nærværende bogs 1. udg. (1994) s. 231 f. med omtale af bl.a. sag 221/1993.

pengeinstituttets omkostninger ved sådanne ekspeditioner²³² ikke grundlag for at anse gebyret for urimeligt stort og heller ikke, at størrelsen af en gennemført forhøjelse af gebyret fra 30 kr. til 70 kr. i sig selv kunne føre til et andet resultat, ligeså lidt som det forhold, at postvæsenets gebyr for samme ekspedition kun er 50 kr. Med henvisning til, at gebyret væsentligt oversteg det rimelige, jf. aftalelovens § 38 c, sammenholdt med § 36 om urimelige aftalevilkår, ville mindretallet derimod nedsætte gebyret til 10 kr svarende til prisen for en lignende indenlandsk overførsel. Mindretallet udtalte bl.a., at gebyret for at overføre penge til en konto i et udenlandsk pengeinstitut ikke bør overstige gebyret for overførsel til indenlandsk konto, idet udenlandske overførsler på grund af muligheden for elektronisk overførsel ikke i væsentligt omfang er mere tidskrævende end en indenlandsk overførsel. Tilsvarende afgørelse i sagerne 461/2001, 373/2001 og 256/2003.

Det nævnte mindretalssynspunkt er for så vidt slået igennem på europæisk plan, som forordning 2560/2001 om grænseoverskridende betalinger i euro bestemmer, at gebyrerne for grænseoverskridende pengeoverførsler skal være de samme som de gebyrer, pengeinstituttet opkræver for tilsvarende pengeoverførsler i euro inden for den medlemsstat, hvor pengeinstituttet er beliggende. I sag 256/2003 udtaltes bl.a., at forordningen ikke indebærer, at en overførsel til udlandet i euro skal koste det samme som en indenlandsk overførsel i danske kroner.

Sag 459/2003 udsprang af en netbank overførsel af 55,50 euro fra en konto i en dansk bank til en konto i en tysk bank. Afsenderen havde valgt den mulighed, at han skulle betale alle gebyrer, i alt 120 kr. (hvilket var oplyst på forhånd) frem for standardløsningen, hvorefter parterne deler omkostningerne, således at afsenderen betaler gebyret (20 kr.) til afsenders bank og modtageren den modtagende udenlandske banks gebyr. De 20 kr. svarede til gebyret ved indenlandske overførsler i euro, når afsender og modtager skal dele omkostningerne (hvad de i disse tilfælde altid skulle ifølge bankens gebyrregler). I den foreliggende sag beregnede betalingsmodtagerens tyske bank sig ifølge klageren ikke gebyr for at modtage penge. På den baggrund kunne man fristes til at tro, at klageren (afsenderen) havde en god sag, når han gjorde gældende, at bankens gebyrbereg-

---

232. Pengeinstituttet havde oplyst: »at der sker en manuel indtastning i indklagedes system for grænseoverskridende betalinger. Indtastning foretages af en medarbejder med efterfølgende kontrol og godkendelse af en anden medarbejder. Ud over tidsforbruget til den manuelle indtastning, er der tidsforbrug til behandling af fejl og reklamationer. I gennemsnit inkl. behandling af fejl og reklamationer tager en transaktion 7-8 mandeminutter. Ud over lønomkostninger i forbindelse med den manuelle indtastning m.v. er der netværksomkostninger ved transaktionen, omkostninger til drift og løbende udvikling af indklagedes system til udlandsbetalinger, omkostninger til bogføring og fremsendelse af nota til kunden, likviditetsstyring i relation til det udenlandske pengeinstitut.«

ning var i strid med forordning 2560/2001. Det var ikke Pengeinstitutankenævnets opfattelse:

»Indklagede beregner sig for en indenlandsk overførsel i EUR via netbank et gebyr på 20 kr. for en standardoverførsel. For så vidt angår tilfælde, hvor afsender og modtager hver skal betale omkostninger til eget pengeinstitut – andet kan ikke vælges ved indenlandsk overførsel – er indklagedes gebyr for en tilsvarende grænseoverskridende overførsel i EUR det samme, og dette gebyr strider derfor ikke mod bestemmelsen i artikel 3 i forordning nr. 2560/2001.

»Tillægsgebyret« på 100 kr. til dækning af udenlandske omkostninger i den situation, hvor afsender har valgt »Afsender betaler omkostningerne«, skal dække det beløb, der måtte blive opkrævet af modtagerens pengeinstitut, og indklagedes omkostninger ved behandlingen af en sådan opkrævning, og beløbet er fastsat ud fra en vurdering af de gennemsnitlige omkostninger for indklagede. Ankenævnet finder ikke grundlag for at anse gebyret for urimeligt.«²³³

Tilsvarende afgørelse i sag 367/2003.

Ud over sager om grænseoverskridende pengeoverførsler har Pengeinstitutankenævnet behandlet gebyrspørgsmål angående et temmelig bredt udvalg af betalingstjenester:

Sag 91/1997 angik en i Sverige bosiddende kunde, som havde betalt månedlige ydelser på sit studielån i det indklagede pengeinstitut ved fremsendelse af check udstedt i danske kroner af en svensk bank og trukket på et andet dansk pengeinstitut. Indklagede beregnede sig i overensstemmelse med sin prisliste et gebyr på 50 kr. pr. check. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke gebyret urimeligt stort under hensyn til det arbejde, der var forbundet med indløsningen, som efter det oplyste ikke kunne cleares på sædvanligvis, men skulle behandles manuelt. Da indklagede under nævnensbehandling havde tilbagebetalt de opkrævede gebyrer, tog Nævnet alene stilling til spørgsmålet om rimeligheden af fremtidig opkrævning af gebyret, og dermed ikke til, om gebyropkrævningen havde haft den fornødne hjemmel. Spørgsmålet herom var derimod fremme i sag 450/1998, hvor Nævnet udtalte, at klageren (der havde indsat checken på sin konto hos indklagede) havde haft grund til at regne med, indløsningen af en check, lydende på et beløb i danske kroner og trukket på en konto i et dansk pengeinstitut, var gebyrfri ligesom indløsning af andre checks trukket på danske pengeinstitutter,

---

233. Den indklagede bank havde bl.a. oplyst, at gebyret, når afsender vælger at dække alle omkostninger (det såkaldte OUR-gebyr), »er fastsat ud fra et gennemsnit af OUR-gebyret på verdensplan. Dette gennemsnitsgebyr er på 15 EUR. Gebyret skal endvidere også dække en evt. manuel behandling af separate opkrævninger for modtagerbanken. Det vil være administrativt byrdefuldt at skulle anvende andet end et gennemsnitsgebyr ved OUR, da banken ellers skulle vedligeholde en database over samtlige modtagergebyrer i alle banker i hele verden.«

selv om den var udstedt af et udenlandsk pengeinstitut. Pengeinstituttet havde således ikke haft tilstrækkelig hjemmel til at opkræve gebyret på 50 kr., som ikke fremgik af indklagedes almindelige prisliste, men derimod af et såkaldt »produktblad« med priser på udenlandske checkbetalinger.

Sag 228/1999 udsprang af indløsning i udlandet af en check på 159 kr. udstedt af klageren og trukket på det indklagede danske pengeinstitut, der beregnede sig 70 kr. for checks fra udlandet, hvilket fremgik af pengeinstituttets prisblad; klageren havde sendt checken sammen med udfyldt (dansksproget) bestillingsformular til et computerfirma på en adresse i Irland. Nævnet fandt, at klageren måtte forvente, at checken kunne blive indløst via et udenlandsk pengeinstitut, og at der derfor ville være forbundet et ekstraarbejde for indklagede i forbindelse med hævning af checken fra hans konto. I hvert fald under disse omstændigheder var det klagerens og ikke indklagedes risiko, at checkmodtageren valgte at indløse checken i udlandet.

I sag 351/1991 fandtes et pengeinstituts regler om gebyr ved betaling af fakturaer, girokort m.v. ikke at omfatte kontante indbetalinger til andre bankkunders konti og kunne derfor ikke begrunde gebyrberegning i sådanne tilfælde. Det var uden betydning, at pengeinstituttet havde varslet gebyret i den lokale presse.

I sag 336/1999 fremgik det af kontovilkårene og en prisliste, at der blev beregnet et transaktionsgebyr på 0,75 kr. for debiteringer og krediteringer på konti med undtagelse af transaktioner på boliglån, byggelån, byggekonti og terminkonti.²³⁴ Nævnet fandt det uheldigt, at det i prislisten også var anført, at gebyret for hævning i forretninger og overførsel mellem konti hos indklagede udgjorde 0,00 kr., uden at det var fremhævet, at transaktionsgebyret på 0,75 kr. også gjaldt disse hævnings og overførsler; Nævnets flertal fandt dog, modsat mindretallet, ikke tilstrækkelig grundlag for at pålægge indklagede at tilbageføre de omhandlede transaktionsgebyrer.

Det indklagede pengeinstitut i sag 55/1996 havde i forbindelse med en tilbageførsel af PBS-betalinger beregnet 285 kr., der var benævnt »gebyr, overtræk«, og som under nævnsbehandlingen blev specificeret som gebyr for henholdsvis returnering af BetalingsService betaling (150 kr.) og overtræksgebyr (135 kr.). Pengeinstitutankenævnets flertal fandt ikke, at returneringsgebyret havde tilstrækkelig hjemmel i pengeinstituttets almindelige forretningsbetingelsers bestemmelse om gebyr for »serviceydelser, der udføres for Dem«, ligesom det ikke var opført i indklagedes gebyroversigt. Flertallet fandt heller ikke, at overtræksgebyret havde hjemmel i gebyroversigtens angivelse af rykkergebyrer, idet meddelelsen om overtrukket ikke ses at kunne betegnes som en »rykkerskrivelse«. Mindretallet nåede til det modsatte resultat på begge punkter. Et

---

234. Det indklagede pengeinstitut havde bl.a. oplyst, at man dog ikke beregnede sig transaktionsgebyr for tilskrivning af renter og gebyrer!

lignende returneringsgebyr fremgik derimod af pengeinstituttets prisliste i sag 372/1999 og blev accepteret af Pengeinstitutankenævnet. Tilsvarende flertalsafgørelsen i sag 68/2001.²³⁵ I sag 326/1999 havde pengeinstituttet afslået klagerens anmodning om overtrækstilladelse med henblik på effektivering af umiddelbart forestående PBS-betalinger. Idet det herefter var åbenbart, at der ikke ville være dækning for betalingerne, fandt Nævnet det usandsynligt, at det var aftalt, at PBS-betalingerne skulle returneres, hvis der ikke var dækning. Klagerens oplysning om, at han havde bedt om, at betalingerne ikke blev gennemført, blev derfor lagt til grund, og pengeinstituttet fandtes herefter at have været uberettiget til at beregne sig gebyr for returnering af betalingerne.

Jf. endvidere sag 397/1997, hvor der i pengeinstituttets prisliste var anført en række gebyrer, herunder gebyr for returnering af check, dankort-/PBS-posteringer samt spærring af dankort. Prislisten nævnte derimod intet om gebyr for sletning af *fremtidige* PBS-betalinger. Med henvisning hertil fandtes opkrævning af et gebyr på 125 kr. for sletning af resterende PBS-betalinger at være sket med urette, hvorimod der havde været tilstrækkelig hjemmel til at opkræve et gebyr på 200 kr. for spærring af dankort, gebyr for rykkerskrivelse samt et gebyr for returnering af dankortpostering.

Endelig nævnes sag 160/1993, hvor pengeinstituttet ikke fandtes at have været berettiget til at opkræve et ekspeditionsgebyr ved udbetaling af udbytte til egne aktionærer, uanset om udbetalingen var sket ved check, fordi der ikke var oplyst en konto, hvortil beløbet kunne overføres.

9.2. Gebyrer ved etablering af kontoforhold²³⁶

Sag 390/1989 angik besigtigelses- og vurderingsgebyr på 972 kr. for en ekstern sagkyndigs vurdering af sikkerhedsværdien for det ejerpantebrev, der i givet fald skulle sikre det byggelån, klageren havde anmodet om. Klageren var på forhånd underrettet om nødvendigheden af besigtigelse og vurdering. Pengeinstituttets lånetilbud blev gennemgået under et møde, hvor låneomkostningerne blev oplyst til ca. 25.000 kr. uden specifikation. Klageren gjorde bl.a. gældende, at en foretaget kreditforeningsvurdering var gebyrfri, og at dette havde været pengeinstituttet bekendt. Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold,

---

235. Mindretallet fandt »ikke, at indklagede har haft tilstrækkelig klar hjemmel til at opkræve gebyrerne. Gebyrerne fremgår således alene af indklagedes gebyroversigt under rubrik-kendelse »Checks« med angivelsen »Returnering/afvisning: (også af PBS- og dankortbetalinger)«.

236. I udlånsforhold er sådanne gebyrer ofte omfattet af kreditaftalelovens regler, jf. navnlig lovens kapitel 2 og 6 om kreditgivers oplysningspligt.

idet han fandtes at have måttet påregne, at den af pengeinstituttet indhentede vurdering skulle betales af ham, og idet regningsbeløbet ikke var urimeligt. Ankenævnet bemærkede dog samtidig, at det i tilfælde som det omhandlede er hensigtsmæssigt, at kunder udtrykkeligt gøres bekendt med, at udgiften vil blive debiteret kunden. Om vurderingsgebyr i tilfælde, hvor aftale ikke indgås, se sag 218/1989 (omtalt under 9.1.1).

Pengeinstitutankenævnets præmisser i sag 414/1992 taler for sig selv:

»Indklagede har ved stiftelsen af det omhandlede lån på 120.000 kr. beregnet sig stiftelsesgebyr med 2.400 kr. (2% af lånebeløbet) og stiftelsesprovision med 7.200 kr. (6% af lånebeløbet). Disse stiftelsesomkostninger må i sig selv anses for usædvanligt store. Langt størstedelen af lånet – over 90.000 kr. – blev anvendt til indfrielse af ældre lån, og en sådan låneomlægning kunne i betragtning af de store omkostninger ved stiftelsen af det nye lån næppe under nogen omstændigheder være en fornuftig økonomisk disposition for klageren. I lånedokumentet er stiftelsesprovisionen ikke benævnt som sådan, men som »div. omkostninger«, således at klageren ikke umiddelbart kunne konstatere, at der var tale om en stiftelsesomkostning ud over stiftelsesgebyret ...«

Nævnet fandt ud fra en samlet vurdering, at klagerens lån skulle krediteres 7.200 kr.

Sagerne 212/1988, 274/1988 og 94/1989 vedrørte alle debitering af sædvanlige stiftelsesomkostninger i form af bevillingsprovision og ekspeditionsgebyr m.v. ved omlægning af udlån, hvis afvikling efter de oprindeligt indgåede aftaler skulle tages op til revision pr. en bestemt senere dato. I alle tre sager blev der på det senere tidspunkt oprettet nye gældsrevolvån. Pengeinstitutankenævnet fandt i alle tre sager, at pengeinstituttet havde været uberettiget til som sket at beregne sig fornyet bevillingsprovision, idet forholdet ikke kunne sidestilles med bevilling af nyt lån; – heller ikke selv om pengeinstituttet måtte have haft ret til at anse hele gælden for forfalden til betaling.

Spørgsmålet om pengeinstituttets ret til at beregne sig ekspeditionsgebyr forelå ikke på samme måde i de tre sager.

I sag 212/1989 fandt Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttet selv burde bære samtlige omkostninger ved omlægningen, idet det ikke havde anført nogen begrundelse for ikke at lade den ønskede afvikling ske ved at ophæve klagerens mulighed for at trække på kontoen kombineret med en afdragsordning.

I de to andre sager, 274/1988 og 94/1989, fandtes pengeinstituttet i princippet berettiget til at opkræve et gebyr afpasset arten og omfanget af det udførte arbejde. Lignende afgørelse i sag 400/2001 om dokumentgebyr i forbindelse med ændrede rentevilkår.

Et sædvanligt forekommende gebyr kan være konkret upåregneligt for kunden, jf. således sag 334/1993, hvor kunden efter fusion slap for at betale gebyr

(til den fortsættende bank) ved forlængelse af udlandslån; i sin egenskab af bestyrelsesmedlem havde han ikke betalt sådant gebyr i den ophørende bank ved tidligere forlængelser.

I sag 83/1988 havde klageren benyttet sig af et tilbud om engagementoverførsel mod betaling af 3.000 kr. i provision til det modtagende pengeinstitut. Efter at klagerens oprindelige pengeinstitut havde modtaget overførselsanmodningen, tilbød det klageren betydeligt gunstigere vilkår end hidtil, hvorefter denne flyttede tilbage. Den nævnte provision blev herefter forhøjet til 10.000 kr. svarende til det normale. Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet var bundet af aftalen om provision på 3.000 kr., idet det selv måtte bære risikoen for, at det ikke havde kunnet fastholde klageren som kunde i mere end ca. 14 dage. Om det *afgivende* pengeinstituts gebyrkrav ved flytning, se under 9.4.2.

Sagerne 291/2003* og 185/2004* angik begge bankejede finansieringsselskabers temmelig høje stiftelsesomkostninger ved lån til finansiering af køb af brugt bil med ejendomsforbehold. I sag 185/2004* skulle restkøbesummen på 58.178 kr. med tillæg af etableringsomkostninger på 8.950 kr. eller i alt 67.128 kr. ifølge købekontrakten afvikles med en månedlig ydelse på 1.300 kr. Renten var anført til 5,95% p.a. Etableringsomkostningerne var specificeret i kontrakten og omfattede bl.a. »etableringsgebyr« på 3.975 kr. og »ekspeditionsgebyr« på 1.875 kr. Købekontrakten blev tiltransporteret et bankejet finansieringsselskab. De årlige omkostninger i procent var anført med 12,75%. Over klagers underskrift på kontrakten var bl.a. anført: »Jeg er bekendt med, at sælger kan modtage et vederlag i forbindelse med fremskaffelse af finansieringen og at [indklagede] på forespørgsel er forpligtet til at oplyse størrelsen heraf« Under sagen oplystes, at der af etableringsgebyret på 3.975 kr. blev afregnet 3.500 kr. til bilforhandleren som honorar for at formidle lånet.

Flertallet udtalte:

»Vi lægger til grund, at et etableringsgebyr eller stiftelsesprovision i første række skal give dækning for arbejdet med kreditvurdering m.v., og at et ekspeditionsgebyr eller dokumentgebyr i første række skal dække arbejdet med udfærdigelse af dokumenterne og eventuelt tillige det arbejde, der er forbundet med fremsendelse til tinglysning. På denne baggrund finder vi, at de af indklagede opkrævede beløb på 3.975 kr. i etableringsgebyr og 1.875 kr. i ekspeditionsgebyr væsentligt overstiger det rimelige. Der kan efter vores opfattelse ikke lægges afgørende vægt på, at de samlede kreditomkostninger udtrykt som de årlige omkostninger i procent ikke kan anses for urimelige. Vi lægger herved vægt på, at den af indklagede anvendte fremgangsmåde indebærer en vildledning af kunden, idet den nominelle rente kunstigt holdes nede, og idet det holdes skjult, at de store beløb i etableringsgebyr og ekspeditionsgebyr i realiteten er udtryk for, at det pålægges kunden at betale i hvert fald en væsentlig del af formidlingsprovisionen til autoforhandleren. Vi finder herefter, at etableringsgebyret i medfør af kreditaftalelovens § 22 og/eller aftalelovens § 38 c, jf. § 36, skønsmæssigt bør ned-

sættes til 1.500 kr., og at ekspeditionsgebyret i medfør af de samme bestemmelser skønsmæssigt bør nedsættes til 1.000 kr. Vi stemmer således for, at disse omkostninger i alt skal nedsættes med 3.350 kr.«

Mindretallet var ikke helt enig heri:

»Indledningsvis anføres, at vi finder, at det ligger uden for Ankenævnets kompetence at påtage sig en egentlig prisfastsættende funktion også for så vidt angår gebyrer. Hvert enkelt pengeinstitut må grundlæggende være berettiget til at udvikle og udbyde produkter, der for nogens vedkommende kan være »gebyrtunge«, men med en lav rente og for andres vedkommende »gebyrlette«, men med en højere rente. Dette princip må udstrækkes så langt, at der i princippet kan udbydes produkter, hvor pengeinstitutets aflønning består i ren gebyrbetaling, uden at der sker en rentebetaling.

Hvis ovenstående principper fraviges, vil dette medføre en indskrænkning i konkurrencen, og vi finder, at Ankenævnet ved at fastsætte maksimumstørrelser for specifikke gebyrer, reelt vil fastsætte en prisliste, hvilket i praksis konkurrencemæssigt ville svare til, at de enkelte pengeinstitutter aftalte faste priser, hvilket forekommer os ville være klart uberettiget.

Det forekommer os i særlig grad uberettiget, at Ankenævnet søger at regulere gebyrer, når der som i foreliggende tilfælde er tale om gebyrer, der skal betales i forbindelse med indgåelse af en ny aftale, hvor kunden frit, hvis han måtte foretrække en anden type lån, f.eks. en type, der jfr. ovenfor er mere »rentetung«, blot kan afslå at acceptere lånetilbudet.

Endvidere anføres, at vi ikke finder, at det ligger inden for Ankenævnets kompetenceområde at forholde sig til, hvilke arbejdsprocesser et bestemt anført gebyr nøjagtigt måtte referere til, herunder hvilke omkostninger denne proces måtte medføre for pengeinstituttet. Det er derimod Ankenævnets opgave at tage stilling til, om kunden har betalt en urimelig pris for det finansieringsprodukt, han har købt. Kun i de tilfælde, hvor nævnet måtte nå frem til, at en sådan urimelighed foreligger, er der hjemmel til at gribe korrigerende ind under henvisning til aftalelovens § 36, kreditaftalelovens § 22 eller tilsvarende betragtninger.

Når denne vurdering foretages, må der anlægges en helhedsvurdering. Et vejledende hjælpemiddel ved denne vurdering er årlige omkostninger i procent (ÅOP). I nærværende sag er disse opgjort til 12,75%, der bestemt ikke kan antages at være en urimelig betaling for at få det pågældende kreditprodukt stillet til rådighed, ligesom vi ikke finder, der er andre forhold, der taler for at statuere urimelighed.

Vi finder i særlig grad anledning til at tage afstand fra den del af flertallets votum, hvoraf det fremgår, at den af indklagede anvendte fremgangsmåde indebærer en vildledning af kunden.

Under henvisning til det ovenfor anførte finder vi ikke grundlag for at nedsætte etableringsgebyret og ekspeditionsgebyret.«

Sag 291/2003* fik samme udfald med stort set enslydende flertalspræmisser og med (mindre udførlig) dissens.

Ved etablering af lån omfattet af kreditaftalelovens oplysningsregler gælder for så vidt et (sammenlignet med det almindelige påregnelighedskriterium)

skærpet krav til hjemlen for gebyr, som lovens § 23, stk. 2, indebærer, at der ikke kan kræves yderligere kreditomkostninger end dem, der efter § 9, stk. 1, nr. 3, jf. § 8, er angivet i den skriftlige aftale som et beløb og opgjort efter § 13. Dette gælder dog ikke, hvis det godtgøres, at forbrugeren trods de manglende oplysninger har haft et forsvarligt grundlag for at bedømme kreditomkostningerne, jf. § 23, stk. 3. Efter § 13, stk. 1, omfatter kreditomkostningerne »alle omkostninger, herunder stiftelsesomkostninger, renter, løbende provisioner og alle andre omkostninger, som forbrugeren skal betale for kreditten«; ifølge § 13, stk. 2, ses dog bort fra en række nærmere angivne omkostninger.

I sag 54/1997 indeholdt lånedokumentet ikke oplysning om udgifterne til stempel og tinglysning af løsøreejerpantebrevet og mærkning af panthaverdeklaration på i alt 2.050 kr. Pengeinstituttet kunne derfor ikke gøre krav på dette beløb, jf. kreditaftalelovens § 23, stk. 2. Samme udfald fik sag 5/1994 om manglende oplysning om stiftelsesprovision og ekspeditionsgebyr. Se også sag 314/1999 om manglende angivelse af henholdsvis aflysningsgebyr (kunne ikke kræves) og gebyr for PBS betaling (omkostningen undtaget ved opgørelsen af kreditomkostningerne, jf. § 13., stk. 2). I sag 233/1996 havde forbrugeren ad anden vej fået oplysning om et ekspeditionsgebyr på 2.000 kr.; Nævnet fandt, at forbrugeren trods oplysningspligtens tilsidesættelse havde haft et forsvarligt bedømmelsesgrundlag, jf. § 23, stk. 3.

Sag 201/2003 udsprang af, at ydelsen på klagerens lån var nedsat fra 2.100 kr. til 700 kr. pr. måned. Dette blev anset for så væsentlig en ændring af nøgletallene for lånet, at den måtte sidestilles med en ny kreditaftale med den virkning, at der skulle gives kreditoplysninger efter kreditaftalelovens § 9, hvorfor det var nødvendigt at udarbejde nye dokumenter; pengeinstituttet blev anset for berettiget til at kræve sædvanligt dokumentgebyr herfor. I sag 400/2001 fandtes en rentenedsættelse med 1%-point ikke at være en ændring af en sådan karakter, at der skulle gives nye kreditoplysninger efter kreditaftalelovens § 9.

9.3. Ekstraydelse eller del af hovedydelsen?

9.3.1. Kontoudtog m.v.²³⁷

Det kan ikke uden særlig tilkendegivelse anses for påregneligt, at kunden belastes med gebyr for fremsendte kontoudtog, jf. herved sag 342/1992, hvor Pengeinstitutankenævnet fandt et krav om udskriftgebyr for berettiget med henvis-

---

237. I udlånsforhold, der er omfattet af kreditaftalelovens regler om kreditaftaler med variabelt lånebeløb, er fremsendelse af kontoudtog indeholdende nærmere angivne oplysninger, en betingelse for opkrævning af vederlag for den pågældende periode, jf. nærmere lovens § 11.

ning til, at det var varslet. Nævnet fremhævede samtidig, at kunderne i så fald bør gives mulighed for at tilkendegive, at de kun ønsker ét årligt kontoudtog; dette skal til gengæld være gebyrfrit (jf. nedenfor). Pengeinstituttet er ikke berettiget til at kræve gebyr for uanmodet fremsendelse af kontoudtog, jf. sag *111/2000* om uanmodet kontoudtog angående en kapitalpensionskonto.

I sag *296/1989* lagde Pengeinstitutankenævnet til grund, at klageren og hans selskaber²³⁸ havde modtaget kontoudskrifter m.v. i sædvanligt omfang. Fornyet fremsendelse af det pågældende materiale måtte derfor anses for en ekstraydelse, som pengeinstituttet var berettiget til at forlange betaling for. Det krævede gebyr på 300 kr. i timen fandtes ikke urimeligt. Tilsvarende afgørelser i sagerne *55/1989*, *70/1989*, *521/1990*, *134/1991*, *619/1991*, *136/1992* og *171/1993* og i sagerne *260/1988*, *415/1993*, *305/1996* og *248/1997*, hvor det var det kontohavers dødsbo/de privatskiftende arvinger, der ønskede at få oplyst bevægelserne på kontoen.

I sag *340/1998* kunne to kontoudskrifter udsendt i forbindelse med flytning af de pågældende konti til et andet pengeinstitut ikke begrunde særskilt gebyr ud over det opkrævede flyttegebyr.

Med henvisning til, at klageren i løbet af kort tid ville modtage de ønskede oplysninger ved de sædvanlige fondsnotaer, fandtes der i sag *339/2001* ikke at være grund til at kritisere, at pengeinstituttet havde beregnet sig et gebyr på 200 kr. for ekstraarbejdet med at imødekomme klagerens anmodning om fremfindelse af kursoplysninger og fremsendelse af notaer.

I sagerne *24/1989*, *312/1989* og *329/1990**²³⁹ forlangte klagerne bl.a. vederlagsfrit at modtage kontoudskrifter med specifikation af samtlige posteringer på deres udlånskonti, og ikke blot årsopgørelser (kontooversigter), der med samlede beløb viste de i årets løb debiterede renter. I de to førstnævnte sager anførte pengeinstituttet, at man ikke ved sådanne konti (modsat ved checkkonti) havde teknisk mulighed for at udskrive de forlangte kontoudtog. I sag *329/1990** tilbød pengeinstituttet mod vederlag at meddele de ønskede oplysninger, idet man dog ikke kunne gå mere end 5 år tilbage.

I alle 3 sager udtalte Pengeinstitutankenævnet:

»... i hvert fald i tilfælde, hvor kunden inden rimelig tid fremsætter anmodning herom, må [det] påhvile indklagede i tilslutning til den samlede årsopgørelse

238. Jf. herved kapitel 10 om Pengeinstitutankenævnets kompetence i erhvervskundeforhold.

239. I sag *329/1990** var der tillige spørgsmål om, hvorvidt kunden var berettiget til en gebyrlignende kompensation hos pengeinstituttet. Kunden krævede 5.000 kr., svarende til 40 arbejdstimer à 125 kr. og støttede kravet herom på, at han havde »været nødt til at bruge urimelig meget tid på at få de uberettigede rykkerskrivelser tilbageført samt imødegå indklagedes unøjagtigheder, urigtigheder og selvmodsigelser«. Pengeinstitutankenævnet fandt imidlertid ikke grundlag for at tilkende klageren et beløb som kompensation for den tid, han havde anvendt på sagen.

vedrørende et udlån at udarbejde en kontoudskrift udvisende samtlige posteringer foretaget det pågældende år, idet kunden ellers ikke har reel mulighed for at kontrollere årsopgørelsen, herunder renteberegningen. En sådan kontoudskrift bør tilstilles kunden vederlagsfrit.«²⁴⁰

Spørgsmålet om, hvor specifikke oplysningerne i det vederlagsfrie kontoudtog skal være, for at det nævnte kontrollenssyn er tilgodeset, var fremme i sag 279/1993, hvor Pengeinstitutankenævnet ikke fandt, at der kunne stilles krav, der gik ud over angivelse af rentesats (såvel debit som kredit) og af de enkelte posteringers valør dato.²⁴¹ Nævnet føjede til, at man forudsatte, at pengeinstituttet på forespørgsel giver generel oplysning om renteberegningsprincipperne, herunder satserne for overtræksrente. I sag 221/2003 fandtes klageren med kontoudskrifterne, årsopgørelserne (og advokatens opgørelse i forbindelse med en dom) at have det fornødne grundlag for at få reguleret sit skattemæssige fradrag for renter for årene 2001 og 2002, og det kunne derfor ikke pålægges pengeinstituttet vederlagsfrit at udarbejde en særskilt opgørelse af betalte renter.

Det nævnte kontrollenssyn taler også for, at kautionister efter omstændighederne har krav på vederlagsfrit at modtage oplysninger om bevægelserne på den kautionssikrede konto, jf. herved sag 604/1991, der nåede dette resultat i et tilfælde, hvor pengeinstituttet i forbindelse med hovedpersonens økonomiske sammenbrud havde tilbageført beløb, som gennem en længere periode var overført til den sikrede konto.

Sag 25/2000 angik gebyr for fremfindelse af kontooplysninger, som pengeinstituttet var afkrævet af told- og skattemyndighederne i henhold til bestemmelser i skattekontrolloven og momsloven; det drejede sig om kopi af for- og bagsider af checks vedrørende 115 indsætninger på tre konti tilhørende klageren og dennes afdøde ægtefælle. Skattemyndighederne havde forgæves forsøgt at få oplysningerne fra klageren. Pengeinstituttet fremfandt og afgav oplysningerne og hævdede samme dag 15.500 kr. (31 timer à 500 kr.) på klagerens konto. Pengeinstituttets almindelige forretningsbetingelser indeholdt den almindeligt forekommende formulering om, at pengeinstituttet »tager gebyr af kunden for serviceydelser, der udføres for kunden, og for at besvare spørgsmål fra offentlige myndigheder«. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at indklagede var forpligtet til at efterkomme told- og skattemyndighedernes anmodning, og at de almindelige forretningsbetingelser gav tilstrækkelig hjemmel for at kræve betaling af klageren for det udførte arbejde, og endvidere, at det forhold, at pengeinstituttet ikke kunne kræve vederlag af told- og skattemyndighederne for det udførte arbejde, ikke udelukkede dækning herfor hos klageren.

240. Jf. også sagerne 387/1991*, 188/1992 og 292/1992.

241. Se også kapitel 2.2 om »modregning« af kontoudtoggebyr i renten.

9.3.2. Byggelåns-, omprioriterings- og kontoopdelingssager

Selv om det i almindelighed må anses for påregneligt, at et pengeinstitut vil tage sig betalt for arbejde af denne art, bør kunden på forhånd informeres om gebyret og dets størrelse, jf. sag 145/1999, hvor Pengeinstitutankenævnet fandt dette »rigtigst« i en omprioriteringssag, men samtidig udtalte, at klageren måtte påregne, at han ville blive afkrævet vederlag for ekspeditionerne i omprioriteringssagen, og at gebyret på 3.200 kr. ikke kunne tilsidesættes som urimeligt. Jf. tilsvarende sag 290/2000, hvor der var modstridende oplysninger om, hvorvidt klagerne var forhåndsinformeret om omprioriteringsgebyr.

Sager af den omhandlede art påfører undertiden pengeinstituttet en arbejdsbyrde, som overstiger den, der ligger til grund for kalkulationen af eventuelt fastsatte og forhåndsoplyste standardgebyrer. Pengeinstituttet er selvsagt nærmest til at vide, hvornår grænsen passerer. Og det pengeinstitut, der ønsker at sikre sig særskilt vederlag for sådant ekstraarbejde, må sørge for, at kunden (på forhånd og bevissikker måde) gøres bekendt med, hvad der ikke omfattes af hovedydelsen, og – når arbejdets omfang tegner til at blive uventet stort – at der fra nu af er tale om ekstraarbejde, som kun udføres mod særskilt vederlag.²⁴² Dette udgangspunkt er fastslået i bl.a. sag 1/1991. Jf. også sagerne 81/1991, hvor flertallet fandt konkrete holdepunkter for at fravige udgangspunktet, som blev fastholdt af mindretallet, og 42/1995, hvor et gebyr på 4.596 kr., fastsat ud fra indklagedes sædvanlige takster i omprioriteringssager, fandtes at være højt, men dog ikke urimeligt; det fandtes ikke godtgjort, at det havde været berettiget herudover at opkræve et gebyr (på 1.779 kr.) for ekstraordinært arbejde, som efter indklagedes oplysninger havde bestået i »meget omfattende sagsbehandling og mange drøftelser med klageren, som gentagne gange ændrede opfattelse«. Tilsvarende afgørelse i sag 210/1994.

I sag 108/1988 var det omtvistet, om pengeinstituttet overhovedet havde haft det påståede ekstraarbejde. Sagen angik omprioritering ved afhændelse af fast ejendom i forbindelse med separation. Det af pengeinstituttet krævede gebyr var på 7.000 kr., hvoraf 4.500 kr. angik ekspeditioner vedrørende selve omprioriteringen, resten timebetaling (5 timer à 500 kr.) for yderligere assistance, såsom korrespondance og forhandlinger med advokater, opdeling mellem ægtefællerne. Klagen angik såvel størrelsen af ekspeditionsgebyret som timebetalingen for det påståede ekstraarbejde. Under henvisning til, at klagerens ægtefælle havde forhåndsgodkendt en anslået omkostning på 4.000 kr., fandt Pengeinstitutankenævnet ikke grundlag for at kritisere ekspeditionsgebyret på 4.500 kr. Derimod fandtes det ikke godtgjort, at pengeinstituttet havde udført et sådant ekstraarbejde, at det havde krav på yderligere gebyr.

Afgørelsen kan sammenholdes med sag 255/1988 om engagementopdeling i

---

242. Jf. Tilsynets Årsberetning for 1988 s. 62.

forbindelse med skilsmisse. Ud over ekspeditionsgebyrer for pantebrevspåtegning m.v. debiterede pengeinstituttet ex-ægtefællerne et gebyr på i alt 1.900 kr. (timesats 320 kr.). Pengeinstituttet gav en detaljeret redegørelse for arbejdet, hvoraf bl.a. fremgik, at det var blevet besværliggjort af, at engagementopgørelsen på grund af specielle ønsker fra en af advokaterne ikke havde kunnet udarbejdes via edb, og at parterne og deres advokater i det hele taget havde haft svært ved at blive enige om bodelingen.

Under henvisning til redegørelsen for arten og omfanget af det udførte arbejde fandt Pengeinstitutankenævnet ikke grundlag for at kritisere gebyrets størrelse.

I sag 320/1989 havde pengeinstituttet nøje specificeret sit arbejde med en omprioriteringssag og beregnet sig gebyr på 9.935 kr. Standardgebyrerne for selve omprioriteringsarbejdet beløb sig til i alt 4.685 kr. De resterende 5.250 kr. udgjorde betaling (15 timer à 350 kr.) for deltagelse i møder med gennemgang af salgsdokumenter og budgetter, telefonsamtaler med advokat etc. Pengeinstituttet hævdede, at klageren var gjort opmærksom på, at sådant gebyr ville blive pålagt, »da man fra sit kendskab til engagementet fornemmede, at sagen ville blive tidkrævende«. Klageren bestred imidlertid, at der var givet oplysning herom. Pengeinstitutankenævnet fandt, at det

»efter det oplyste [må] lægges til grund, at indklagede i væsentligt omfang har udført arbejde, som går ud over det sædvanlige arbejde i en omprioriteringssag. På den anden side må det lægges til grund, at indklagede ikke over for klageren har præciseret, at man ud over standardgebyrer ville beregne sig timebetaling for dette yderligere arbejde, herunder for deltagelse i møder.«

Herefter nedsatte Nævnet skønsmæssigt det samlede gebyr med 3.500 kr. Pengeinstitutankenævnet anså således 1/3 af den debiterede timebetaling for hjemlet, velsagtens fordi klageren også uden særlig underretning herom havde måttet påregne, at der i hvert fald i dette omfang var tale om en ekstraydelse.²⁴³

Jf. herved også sag 182/1988, hvor Nævnet bl.a. udtalte:

»Ankenævnet finder imidlertid, at klageren og hans hustru ikke med rimelighed gennem hele forløbet har kunnet gå ud fra, at indklagedes betydelige arbejde i forbindelse med overvejelserne om hans hustrus overtagelse af det fulde engagement ikke skulle vederlægges.«

I sag 429/1989 havde klageren, inden byggelånet var bevilget, fået skriftlig oplysning om, »... at der afleveres regninger godkendt af jer. [Pengeinstituttets navn] sørger herefter for, at disse bliver betalt«. Pengeinstituttet kom til at foretage ikke mindre end omkring 80 udbetalinger til forskellige kreditorer og krævede (ud over stiftelsesprovision) samlede gebyrer på 8.050 kr.; 3.150 kr.

---

243. Jf. herved *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 62.

vedrørte dokumenter, hjemtagelse af forhåndslån m.v., resten 4.900 kr. (14 timer à 350 kr.) anden sagsbehandling, herunder betaling af regninger m.v. Pengeinstituttet støttede bl.a. kravet på sine Almindelige forretningsbetingelser, ifølge hvis ordlyd pengeinstituttet til enhver tid fastsætter satser vedrørende bl.a. gebyrer. Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet ved etableringen af byggelånet burde have tilkendegivet klageren, at der ved ekspeditioner ud over sædvanlige byggelånsekspeditioner måtte påregnes særskilt betaling herfor, og at det, da dette ikke var sket, ikke havde været berettiget til at kræve den nævnte timebetaling på i alt 4.900 kr.

I sag 158/1991 fandtes et standardgebyr i forbindelse med hjemtagelse af kreditforeningslån at være fastsat under hensyn til tinglysningsekspeditioner m.v., hvorfor det blev urimeligt stort i et tilfælde, hvor kunden selv på forhånd havde sørget for tinglysning, respektpåtegninger m.v. Pengeinstitutankenævnet nedsatte derfor hjemtagelsesgebyret på 1.875 kr. med 600 kr.

I sag 512/1991 udtaltes, at et på forhånd oplyst ekspeditionsgebyr på 1.750 kr. ved byggelån i mangel af holdepunkt for andet måtte omfatte de normalt forekommende ekspeditioner, såsom notering af transport, udfærdigelse af ejer-pantebrev, besigtigelsesgebyr, som pengeinstituttet derfor ikke kunne kræve særskilt betaling for.

Sag 376/1989 angik rimeligheden af et besigtigelsesgebyr på 1.000 kr. i en byggelånsag. Klageren fik ikke medhold i, at gebyret som sådant var uhjemlet, for på byggelånkontraktens forside havde pengeinstituttet forbeholdt sig ret til inden lånets udbetaling at besigtige byggeriet for kundens regning. Under nævnsbehandlingen indsendte pengeinstituttet på foranledning af Ankenævnets sekretariat en fotokopi af et »opdateringsark«, hvorefter byggeriet skulle være besigtiget på 2 angivne datoer. Under henvisning til, at pengeinstituttet ikke havde oplyst nærmere om besigtigelsesformen, herunder om den var foretaget af sagkyndige, nedsatte Pengeinstitutankenævnet vederlaget til 200 kr. pr. besigtigelse, dvs. til i alt 400 kr. I sag 448/2001 fandtes pengeinstituttet berettiget til at oppebære et samlet gebyr på 2.500 kr. for medvirken ved klagerens hjemtagelse af et forhåndslån; gebyret dækkede bl.a. tre besigtigelser (hjemlet i byggelånkontrakt) og tinglysningsekspeditioner. Om besigtigelsesgebyr, se også sag 390/1989 (refereret under 9.2).

9.3.3. Depotgebyrer. Rykningsgebyrer m.v.

Sag 362/1997 indeholder følgende principielle udtalelse:

»Klageren måtte påregne, at indklagede ville beregne sig gebyr for opbevaringen og administrationen af pantebrevene. Gebyrerne fremgår af indklagedes prisliste, og Ankenævnet finder ikke, at gebyrerne er urimeligt høje. Særligt for så vidt

angår opbevaringsgebyret fremgår minimumsbetalingen pr. år på 100 kr. eksklusiv moms ikke af prislister for pantebrevsadministration, men alene af indklagedes betingelser for værdipapirhandel. Ankenævnet finder, at angivelsen af opbevaringsgebyret i prislister for pantebrevsadministration må anses for udtømmende i forholdet til klageren, således at indklagede ikke er berettiget til at opkræve opbevaringsgebyr ud over det heri anførte.«

I sagerne *231/1989* og *389/1989* klagede pantebrevskreditor over pengeinstituttets beregning af ekspeditionsgebyr i forbindelse med *pantebrevsdebitors førtidige indfrielse* af restgælden ifølge pantebreve, som lå i depot i pengeinstituttet. I den førstnævnte sag var gebyret 275 kr. for ekspeditionen af det første pantebrev og 125 kr. for hvert af de følgende; i den anden sag 150 kr. pr. pantebrev. Pengeinstituttet henviste (i sag *231/1989*) bl.a. til det arbejde, der var forbundet med at kontrollere indfrielsesvilkår, renteberegning, eventuelle restancer, udfærdigelse af kvittering og sletning af terminsprocedure.

Ingen af klagerne fik medhold. I sag *389/1989* udtalte Pengeinstitutankenævnet:

»Ekspedition af ekstraordinære indfrielser er et nødvendigt og naturligt led i indklagedes pligter ifølge den indgåede depotaftale, og klageren findes ikke med rette at have kunnet gå ud fra, at det almindelige depotgebyr tillige har dækket det merarbejde, der er forbundet hermed. Størrelsen af det af indklagede opkrævede gebyr er ikke urimeligt.«²⁴⁴

Tilsvarende afgørelser i sagerne *124/1992* (5 pantebreve, gebyr pr. stk.: 175 kr., ikke urimeligt) og *147/1992*, hvor kunden havde pantsat pantebrevene til banken, der krævede et gebyr på 250 kr. pr. pantebrev.

Om pengeinstituttets ret til qua kreditor i udlånsforhold at afkræve debitor gebyr ved førtidig indfrielse, se under *9.4.1*.

Sag *169/1990* angik ikke forholdet mellem depotaftalens parter, men pantebrevskreditors (= kundens) ret til at overvælte et gebyr på pantebrevsdebitor. Pengeinstituttet havde (på pantebrevskreditors vegne) afkrævet en pantebrevsdebitor 325 kr. til dækning af omkostninger ved *notering af ejerskifte* vedrørende 2 pantebreve, der lå i depot. Ejerskiftet bestod i, at klageren (= pantebrevsdebitor) var blevet ejer af den ideelle halvdel, mod tidligere fjerdedelen, af den pågældende ejendom. Twisten angik fortolkningen af Pantebrevformular A, punkt 8, 2. pkt., hvorefter »kreditor skal underrettes om ethvert ejerskifte og kan forlange, at den nye ejer berigtiger gældsovertagelse samt afholder omkostningerne derved.« Ifølge pengeinstituttet dækkede gebyret bl.a. »omkostninger ved modtagelse af gældsovertagelseserklæringer og de bagvedliggende EDB-mæssige transaktioner. I den foreliggende sag har indklagede skullet registrere, at

---

244. Se herved *Tilsynets Årsberetning for 1982* s. 35.

den tidligere debitor udgik.« Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold, idet Pantebrevformular A punkt 8 efter sine forarbejder fandtes at måtte forstås således, at

»kreditor ligesom efter Pantebrevsformular I kan forlange, at pantebrevet forsynes med en af den nye ejer underskrevet påtegning om gældsøvertagelsen, og at den nye ejer skal betale omkostningerne herved, uanset om en sådan påtegning ikke er nødvendig efter bestemmelsen i Tinglysningslovens § 39, stk. 1. Heraf og af de citerede forarbejder findes videre at måtte følge, at kreditor generelt kan forlange, at den nye ejer friholder ham for rimelige omkostninger, der er forbundet med notering af ejerskiftet, også selv om der i det konkrete tilfælde ikke sker påtegning på pantebrevet.

Det af indklagede krævede gebyr findes ikke at kunne anses for urimeligt stort.«²⁴⁵

I sag 664/1993 nåede Pengeinstitutankenævnet frem til, at den bank, der på pantekreditors vegne havde forsynet et pantebrev med *respektpåtegning (i forbindelse med omprioritering)* og stået for ekspeditionerne i forbindelse hermed, var berettiget til at afkræve pantedeбитor 750 kr.; nævnet bemærkede, at bankens krav bestod mod pantekreditor, men at denne over for pantedeбитor måtte have krav på dækning af sådanne omkostninger, i det omfang de ikke overstiger det rimelige. Denne opfattelse, der også fandt udtryk i bl.a. sag 793/1994, er tilside-sat ved *U 2003.1581 H*, hvor Højesteret i en sag anlagt af Forbrugerombudsmanden efter Markedsføringslovens § 1 forbød en bank at betinge afgivelse af respektpåtegning af, at pantsætteren ifølge et pantebrev i fast ejendom betaler gebyr i tilfælde, hvor respektpåtegning meddeles i overensstemmelse med den sædvanligt anvendte omprioriteringsklausul. Højesteret begrundelse var følgende:

»Den omprioriteringsklausul, forbudspåstanden vedrører, indebærer i forbindelse med tinglysningslovens § 15 a en pligt for panthaver til at påføre pantebrevet påtegning om respekt af det nye lån, hvis omprioriteringsklausulen ikke helt eller delvis kan tilsidesættes som ugyldig. Der var ikke i Lån & Spar Banks pantebreve aftalt eller forbeholdt en ret for panthaver til gebyr for at give respekt-påtegning.

Herefter – og da der hverken kan antages at være skabt en bindende retssædvane eller en bindende kutyme, som berettiger Lån & Spar Bank til gebyr for respektpåtegning – finder Højesteret, at Lån & Spar Bank ikke er berettiget til at betinge respektpåtegning af, at pantsætter betaler et gebyr.«

---

245. Afgørelsen ligger på linje med *Tilsynets Årsberetning for 1984* s. 47, jf. nærmere diskussionen i Advokaten 1989 mellem på den ene side *Thomas Rørdam* (s. 84 f) og på anden side *Johan A. Asmussen* (s. 137), *Ebbe Suenson* (s. 139) og *Keld Nørreslet* (s. 140) om gebyr til pengeinstitutter, advokater og kreditforeninger for notering af ejerskifte.

Højesteretsdommen stadfæstede Sø- og Handelsrettens dom af 24/4/2001.²⁴⁶ I kølvandet på denne havde klageren i 188/2001 krævet tilbagebetaling af et gebyr som omhandlet i dommen. Herom udtalte Pengeinstitutankenævnets flertal:

»I pengeinstitutternes og Pengeinstitutankenævnets praksis har det hidtil været anset for berettiget, at et pengeinstitut, der er indehaver af eller administrerer et pantebrev med sædvanlig omprioriteringsklausul, hos pantsætter opkræver et rimeligt gebyr for det arbejde, der er forbundet med ekspedition af en respektpåtegning. Den omstændighed, at Sø- og Handelsretten ved dommen af 24. april 2001 har antaget, at pantaver ikke er berettiget til at betinge sig gebyr for en sådan respektpåtegning, kan efter vores opfattelse – uanset om dommen måtte blive stadfæstet i Højesteret – ikke medføre, at indklagede er forpligtet til at tilbagebetale det i denne sag opkrævede gebyr på 600 kr., som uden indsigelse eller forbehold blev betalt af klageren forud for afsigelsen af Sø- og Handelsrettens dom. Vi stemmer derfor for ikke at tage klagen til følge.«

Mindretallet udtalte:

»Vi finder, at Sø- og Handelsrettens dom, såfremt den stadfæstes af Højesteret, må have som konsekvens, at pengeinstitutterne er forpligtet til at tilbagebetale opkrævede gebyrer for respektpåtegning, der er afgivet i henhold til sædvanlige omprioriteringsklausuler, alene begrænset af reglerne om forældelse. Vi finder dog, at pengeinstitutterne må være berettiget til at afvente udfaldet af den for Højesteret verserende sag, og vi stemmer derfor for alene at frifinde indklagede for tiden.«

I kølvandet på Højesteretsdommen og med henvisning til denne indbragte klageren i sag 229/2003 spørgsmålet om et pengeinstituts gebyrberegning for respektpåtegning på et ejerpantebrev i forbindelse med omprioritering. Med henvisning til, at ejerpantebrevet ikke indeholdt nogen omprioriteringsklausul, fandtes pengeinstituttet at have været berettiget til at beregne sig gebyr.

I sag 166/1991 fandtes sælgeren af et pantebrev ikke forpligtet til at betale køberens bank dennes udgifter ved tinglysning af overdragelsen, idet der var tale om varetagelse af købers interesser.

I sag 36/1989 havde pengeinstituttet i 1988 omlagt sin gebyrpolitik og var bl.a. gået over til at beregne sig et gebyr på 30 kr. pr. effekt, dog mindst 75 kr., for opbevaring af ejerpantebreve i sikkerhedsdepot. Hjemlen hertil fandt pengeinstituttet i sine Almindelige forretningsbetingelser: »For kundeforhold gælder de betingelser og satser vedrørende ... gebyrer, som er fastsat af banken ... kan til enhver tid ændres uden varsel ...«

Klageren, der i 1987 havde optaget lån mod håndpantsettning af et ejerpante-

---

246 For en udførlig omtale af *U 2003.1581 H* henvises til *Henrik Juul: Kundebeskyttelse på pengeinstitutområdet – En dokumentar* (2004) s. 320 ff. med yderligere henvisninger.

brev, fik den 1. december 1988 meddelelse om, at gebyret, som for hans vedkommende var på 75 kr., var indført med virkning fra og med hele 1988 (sic!). Pengeinstitutankenævnets flertal fandt, at pengeinstituttet havde haft fornøden hjemmel til at indføre gebyr vedrørende deponerede sikkerheder, dog ikke med tilbagevirkende kraft,²⁴⁷ men kun med et efter forholdene rimeligt varsel, in casu 1 måned, således at gebyret fik virkning for klageren fra 1. januar 1989.²⁴⁸ Se iøvrigt under 9.6 om gebyrændringer. Mindretallet i Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at pengeinstituttet, som qua håndpanthaver havde pligt til at opbevare det pantsatte på forsvarlig måde, kun var berettiget til at opkræve særskilt vederlag til dækning af omkostningerne herved, hvis dette havde klar hjemmel i parternes aftale. Mindretallet fandt det ikke tilstrækkeligt i så henseende, at pengeinstituttet i forbindelse med kundeforholdets etablering havde henvist til sine Almindelige forretningsbetingelser som gældende for forholdet.²⁴⁹

I sag 303/1989 gav Pengeinstitutankenævnets flertal klageren medhold i, at pengeinstituttet skulle anerkende, at det ikke var berettiget til ved *overførsel af værdipapirer* mellem to depoter tilhørende samme kunde at beregne sig vederlag efter reglerne om kurtage af værdipapirhandler. Flertallet lagde vægt på, at det alene var af tekniske grunde, at sådan overførsel (in casu fra klagerens almindelige depot til hans kapitalpensionsdepot) skete ved fondsafregninger, og at omkostningerne ved overførsler måtte antages at være uafhængige af størrelsen af den overførte post værdipapirer. Derimod fandtes pengeinstituttet berettiget til at beregne sig et rimeligt vederlag i form af et gebyr eller lignende til dækning af de med overførslen forbundne omkostninger,²⁵⁰ jf. således også sag III/1999, hvor Nævnet fandt, at klageren måtte påregne, at der blev krævet betaling for overførsel af aktieposter fra kapitalpensionsdepotet til det frie depot; gebyret på 160 kr. pr. fondskode, maksimum 500 kr. fandtes ikke at overstige det rimelige.

I sag 269/1999 havde pengeinstituttet beregnet sig et gebyr på 150 kr. for arbejdet i forbindelse med registrering på VP-konto af værdipapirer købt i andet pengeinstitut. Gebyrberegningen kunne ikke støttes på en bestemmelse i prislisten angående overflytning af kundedepot fra indklagede til andet pengeinstitut og fandtes uhjemlet.

Om gebyrer ved overførsel af værdipapirdepot til et andet pengeinstitut, se sagerne 328/1989 og 308/1991 (begge refereret under 9.4.2).

---

247. Jf. *Tilsynets Årsberetning for 1982* s. 36.

248. Se også *Tilsynets Årsberetning for 1979* s. 27.

249. Jf. herved *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 59.

250. Mindretallet fandt ikke grundlag for at anfægte, at pengeinstituttet havde beregnet vederlaget i form af kurtage, og ej heller at vederlaget in casu (knap 600 kr.) var urimeligt henset til det med overførslen forbundne arbejde.

I sag 175/1990 var der spørgsmål om *kurtageberegning* ved omlægning af klagerens og hans ægtefælles obligationsbeholdning. Omlægningen skete ved køb og salg inden for 2 obligationsserier og nødvendiggjorde transaktioner på i alt 5 depoter (kapitalpension- og almindelige depoter). Pengeinstituttet havde beregnet sig 110 kr. pr. depot i kurtage under henvisning til, at fri formue og pensionopsparing skal holdes adskilt, hvorfor der havde været tale om 5 separate ekspeditioner. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke grundlag for at imødekomme klagerens påstand, som gik ud på, at pengeinstituttet kun havde været berettiget til at kræve 220 kr. i kurtage.

Efter aktieselskabslovens § 23 b skal *gebyrer for udbytteddelelser* i almindelighed betales af aktieselskabet. Med henvisning hertil blev det i sag 370/1993 fastslået, at en bank ikke var berettiget at debitere en depotkunde sådanne gebyrer.

Sag 256/1988 udsprang af gebyrberegning vedrørende *forvaltningsdepot*. Den umyndiges værge klagede over, at pengeinstituttet beregnede sig forvaltningsgebyr på 5% af renteafkastet af den umyndiges midler, der var indsat på en anfordringskonto med særlige rentevilkår. Værgen henviste til, at der ikke var tale om administration af værdipapirer, og at pengeinstituttet ikke havde større arbejdsbyrde end ved en børneopsparingskonto. Pengeinstituttet gjorde bl.a. gældende, at det havde diverse administrative forpligtelser ved forvaltningen af umyndiges midler. Pengeinstitutankenævnet tog ikke stilling til sagens realitet, idet sagen under henvisning til Vedtægternes § 4 blev afvist som henhørende under Familieretsdirektoratets (nu Civilretsdirektoratets) kompetence. Se nærmere kapitel 10.4.1.

Sag 129/1991 angik en kapital på ca. 330.000 kr., der ved testamente var tillagt tre institutioner, men med livsvarig rentenydelsesret for afdødes søster, der klagede over, at pengeinstituttets forvaltningsgebyr på 5% af renteafkastet (ved kapitaler under 350.000 kr.) blev modregnet i renterne. Klageren mente, at det var kapitalejerne, der måtte holde for, men fik ikke medhold af Pengeinstitutankenævnet, som henviste til, at den løbende udgift ikke kunne hæves af kapitalen, der var urørlig.

9.3.4. Andre sager

Selv om det i sag 49/2002 fremgik af kreditaftalen, at indbetaling af de månedlige afdrag skulle ske via PBS, fandt Pengeinstitutankenævnet ikke, at der var tilstrækkelig klar hjemmel for opkrævning af et gebyr på 25 kr. for *fremsendelse af månedsopgørelse med indbetalingskort*.

I sag 454/2000 blev der samtidig med oprettelse af budgetkonto udarbejdet budgetskema. Det fremgik af prisliste, at der skulle betales et årligt gebyr på 250 kr. for budgetkonti. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at kunden måtte

påregne, at han i hvert fald én gang årligt skulle betale gebyret på 250 kr. for revision af sit budget i tilknytning til budgetkontoen. Selv om intervallet mellem *budgetrevisionerne* i tre tilfælde med gebyrberegning 250 kr. pr. gang havde været mindre end ét år, fandtes der efter en samlet vurdering af ændringerne ikke grundlag for at pålægge indklagede at refundere gebyrerne, selv revisionerne måtte være foretaget uden klagerens samtykke.

I sag 190/1995 udtalte Nævnet, at et bankejet finansieringsselskabs arbejde med fremsendelse af panthaverdeklaration til klagerens nye forsikringsselskab var et led i selskabets varetagelse af sine interesser som panthaver i det stillede pant og berettigede som sådan efter de almindelige forretningsbetingelsers udtrykkelige bestemmelse herom til beregning af et gebyr på 250 kr.

Sag 45/1994 angik et tilfælde, hvor pengeinstituttet havde hævet 650 kr. på klagerens konto som gebyr for arbejdet med *opgørelse af pengeinstituttets tilgodehavende* i forbindelse med en berammet *tvangsauktion* over klagerens ejendom. Gebyret fremgik ikke af prislister, og Pengeinstitutankenævnet fandt det ikke påregneligt, at en sådan opgørelse skulle være gebyrbelagt.²⁵¹

I sag 167/1988 fandtes pengeinstituttet ikke at have været berettiget til at beregne sig gebyr (på 5.000 kr.) for sin behandling af klagerens *akkordforslag*, idet det ikke forud for eller i forbindelse med sin tiltræden af forslaget havde tilkendegivet, at det ville forlange betaling for behandlingen. Tilsvarende udtalelse i sag 182/1988.

Pengeinstitutankenævnet fandt i sag 584/1991* ikke grundlag for at tilside-sætte en banks opkrævning af gebyr for *notering af udlæg* foretaget af en kreditor i en bil, der var pantsat til banken. Gebyrets størrelse fandtes urimelig, og det blev nedsat fra 1.220 kr. til 300 kr. Jf. også i sagerne 176/2001 (også notering af udlæg i bil, gebyr på 375 kr. accepteret), 204/1994, hvor gebyr for notering af udlæg i klagerens konto hos indklagede var på 300 kr. og ikke fandtes urimeligt, og 164/2003 om notering af et tilsvarende udlæg; flertallet accepterede et gebyr på 500 kr., mens mindretallet ville nedsætte det til 400 kr.

Sag 77/1990 og 372/1990 angik begge bortkomne sparekassebøger. I begge tilfælde havde pengeinstituttet tilbudt at udbetale indeståendet uden forudgående mortifikation mod afgivelse af skadesløserklæring. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke de til dækning af de ekstraordinære ekspeditionsomkostninger forlangte gebyrer på henholdsvis 100 og 75 kr. urimelige. I sag 430/1995 ønskede klageren nogle konti med bankbog overført til andet pengeinstitut. Da bankbøgerne var bortkommet, krævede det afgivende pengeinstitut et gebyr på 100

251. Pengeinstituttet havde bl.a. anført, at gebyret skulle dække »opgørelse af alle konti med renter til tvangsauktionsdagen, fremsendelse af opgørelsen til rekvirenten og en kreditmæssig vurdering af engagementet, bl.a. med henblik på afgørelse af, om man vil byde på tvangsauktionen.«

kr. (senere nedsat til 75 kr.) pr. bankbog til dækning af annonceringsudgifter ved bøgernes mortifikation. Pengeinstitutankenævnets flertal gav pengeinstituttet medhold med følgende begrundelse:

»Såfremt der kan hæves på en bank- eller sparekassebog, uden at der samtidig sker fraskrivning i bogen, og denne derfor indeholder bestemmelse om, at dens pålydende ikke er bevis for størrelsen af det beløb, der står på kontoen, jf. bank- og sparekasselovens § 40, stk. 3, må det antages, at pengeinstituttet i overensstemmelse med gældsbrevslovens § 29 bliver frigjort ved udbetaling i god tro til kontohaveren, selv om denne ikke foreviser bogen. Vi finder imidlertid – i overensstemmelse med hidtidig opfattelse – at pengeinstituttet desuagtet også for så vidt angår bøger, der indeholder forbehold i henhold til bank- og sparekasselovens § 40, stk. 3, må anses for berettiget til at stille krav om, at en bortkommet bog skal mortificeres, før indestændet udbetales til kontohaveren. Generelle hensyn af ordens- og bevismæssig karakter – herunder pengeinstituttets interesse i at blive fritaget for at skønne over, om betingelserne for frigørende udbetaling efter gældsbrevslovens § 29 er opfyldt – taler efter vor opfattelse herfor, hvortil kommer, at en generel adgang til at forlange bortkomne bank- og sparekassebøger mortificeret forekommer bedst stemmende med bestemmelsen i bank- og sparekasselovens § 42.«²⁵²

Mindretallet udtalte:

»Den almindelige risiko for, at klageren ikke længere var berettiget til indestændet på de pågældende konti, kan ikke begrunde et krav om mortifikation, idet indklagede også uden mortifikation ville være frigjort for sine forpligtelser ved udbetaling af indestændet til klageren, jf. gældsbrevslovens § 29.

Efter vores opfattelse kan heller ikke indklagedes almindelige interesse i bevissikring eller lignende ordensmæssige hensyn til indklagede begrunde indklagedes krav om, at klageren skal bære omkostningerne ved mortifikation af bankbøgerne.

Da der ikke foreligger særlige omstændigheder, som taler for et andet resultat, stemmer vi herefter for at tage klagen til følge.«

I sag *III/1990* havde pengeinstituttet forlangt et gebyr på 1.050 kr. for forgæves *eftersøgning af et ejerpantebrev*, som klagerens i 1989 afdøde far havde håndpantset til pengeinstituttet i 1974 til sikkerhed for et lån, der var indfriet i 1980. Pengeinstitutankenævnet fandt det ikke godtgjort, at klageren havde accepteret at betale gebyr for eftersøgningen, og fandt heller ikke iøvrigt tilstrækkeligt grundlag for, at klageren skulle betale for eftersøgningen. Klageren havde haft rimelig grund til at tro, at ejerpantebrevet var i pengeinstituttet, der stadig ifølge

---

252. Den nu ophævede bestemmelse i bank- og sparekasselovens § 42 angik mortifikation af bank- og sparekassebøger.

tingbogen var anført som modtager af meddelelse om tvangsauktion, og som ikke havde kunnet fremlægge dokumentation for dets udlevering. – Da det på den anden side ikke kunne anses for godtgjort, at pengeinstituttet havde pådraget sig ansvar for bortkomsten, fik klageren ikke medhold i et krav om erstatning af udgifter i forbindelse med mortifikationsag.

I sag 24/1990 havde en bankmedarbejder ved *en til lejligheden opfundet forretningsgang*, som bl.a. bestod i at ledsage klageren til den »betrukne« sparekasse for dér at få notering på en check, sørget for, at klageren fra sin konto kunne få udbetalt et større beløb, som banken ellers ikke var forpligtet til at udbetale. Pengeinstitutankenævnet fandt, at banken havde været berettiget til at debitere klageren en gebyr på 200 kr. for ydelsen af denne service.

9.4. Gebyrer ved kontoophør

9.4.1. Førtidig indfrielse af lån

At dømme efter Pengeinstitutankenævnets praksis synes krav om betaling af indfrielsesgebyrer, i hvert fald indtil midten af 1990'erne, at have haft en vis udbredelse i privatkundeforhold.²⁵³ I forhold, der ikke er omfattet af kreditaftalelovens regler, hvorefter forbrugeren til enhver tid har ret til at betale sin gæld, jf. nærmere §§ 26-27, har Pengeinstitutankenævnet principielt accepteret sådanne indfrielsesgebyrer, hvis de har klar aftalemæssig hjemmel, jf. f. eks. sag 313/1992, hvor ekspeditionsgebyret ansås for omfattet af parternes aftale, men hvor det fandtes urimeligt stort og blev reduceret fra ca. 1400 kr. til 400 kr., idet gebyret alene burde tjene til dækning af de med indfrielsen forbundne ekspeditions-mæssige omkostninger. Derimod fandtes der ikke at være tilstrækkelig aftalehjemmel i f. eks. sag 208/1989, hvor indklagede støttede gebyret på en bestemmelse i lånebetingelserne, hvorefter »rente- og provisionsbetingelser og gebyrer fastsættes af [indklagede] og ændringer heri kan foretages uden varsel«. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at den citerede bestemmelse ikke indeholdt fornøden hjemmel for gebyret, som ikke var af en sådan art, at klageren måtte være forberedt herpå. Forskellen på konkret omkostningsdækning og standardiseret gebyr blev afgørende for udfaldet af sag 125/1992. Her havde en bank beregnet sig 500 kr. som »diverse omkostninger« i forbindelse med førtidig indfrielse af et udlånslån. Banken oplyste, at de 500 kr. var det sædvanlige ekspeditionsgebyr. Af låneaftalen fremgik, at de med indfrielse »forbundne omkostninger er for debitors regning«. Under henvisning hertil og til, at banken ikke havde dokumenteret at have haft omkostninger på 500 kr., pålagde Pengeinstitutankenævnet banken at godtgøre klageren 500 kr.

253. Se nærmere nærværende bogs 1. udg. (1994) s. 244.

Spørgsmålet om gebyr for førtidig indfrielse har også foreligget i enkelte sager angående aftaleforhold omfattet af kreditaftalelovens §§ 26-27.²⁵⁴ I lyset af disse beskyttelsespræceptive bestemmelser kan der argumenteres for, at gebyrer til dækning af de gennemsnitlige omkostninger (til f. eks. fordringens opgørelse, kvittering etc.) bør tilsidesættes som ugyldige; disse omkostninger er jo uløseligt forbundne med indfrielsen, og opkrævning af betalingsgebyr er, i hvert fald ved fuld indfrielse, udtryk for, at kunden skulle betale for at få lov til at udnytte sin ret til førtidig betaling.²⁵⁵

I sag 223/1997 blev gebyrkravet afvist, allerede fordi det ikke havde klar aftalemæssig hjemmel. I sag 318/1997 gjorde indklagede bl.a. gældende, at gebyrer beregnet i forbindelse med pengeinstitutskifte ikke var gebyr ved førtidig indfrielse, men overførselsgebyrer (se herom under 9.4.2.1). Dette blev tilsyneladende tiltrådt af Nævnets flertal, som udtalte, at »gebyret på 250 kr. for hver af de to kassekreditter tjener – ligesom de øvrige gebyrer – alene til dækning af de med overførselen forbundne ekspeditions-mæssige omkostninger og kan ikke anses for stridende mod bestemmelserne i kreditaftalelovens §§ 26 og 27 om regulering af kreditomkostningerne i forbindelse med førtidig indfrielse«. Nævnets mindretallet mente ikke, at gebyret havde den fornødne aftalemæssige hjemmel.

I sag 400/2000 accepterede et enigt nævn, at beregning af et gebyr på 250 kr. i forbindelse med overførsel til et andet pengeinstitut; gebyret ansås for hjemlet i pengeinstituttets lånevilkår, hvoraf bl.a. fremgik, at »Debitor er berettiget til når som helst at indfri aftalen uden varsel. [Indklagede] kan kræve et ekspeditionsgebyr i tilfælde af førtidsindfrielse«.

En speciel situation forelå i sag 413/2000:

»Ejerforeningens bestyrelse var over for indklagede legitimeret til at optage lånet til renovering af ejendommen, hvorved samtlige ejerlejlighedsejere – i overensstemmelse med vedtægten og almindelige regler for ejerforeninger – blev pålagt solidarisk hæftelse over for indklagede. Bestyrelsen var endvidere legitimeret til

---

254. Efter disses stk. 2 er pantebreve i fast ejendom undtaget fra bestemmelserne. I *Realkreditankenævnets Årsberetning 2002* (www.ran.dk) findes et udførligt notat om indfrielsesgebyrer.

255. Se nærmere herom *Lennart Lynge Andersen: Kreditaftaleloven med kommentarer* (3. udg. 2001) s. 191 ff. Se også Forbrugerombudsmandens udtalelse om spørgsmålet i *Juridisk Årbog 1995*, Forbrugerstyrelsen, s. 62 ff, og *Juridisk Årbog 1997*, Forbrugerstyrelsen, s. 32 f.

Efter den norske finansavtalelov i § 53 har låntageren ret til førtidig betaling, således at der alene betales kreditomkostninger til og med betalingsdagen, samt at låntageren, når denne er forbruger, ikke kan pålægges gebyr til dækning af omkostningerne ved den førtidige betaling.

at indgå aftale med indklagede om den enkelte ejerlejlighedsejers mulighed for at indfri sin andel af lånet og retningslinierne herfor, herunder om betaling af gebyr til henholdsvis indklagede og ejerforeningen til dækning af omkostningerne i forbindelse med indfrielse.

Ankenævnet finder ikke, at gebyret på 700 kr. til indklagede overstiger det rimelige. Hvad angår gebyret på 500 kr. til ejerforeningen, finder Ankenævnet, at klageren må henvises til at rette henvendelse til ejerforeningen herom«.

9.4.2. Flyttegebyrer ²⁵⁶

9.4.2.1. Hjemlen

Afgørelserne herom følger det sædvanlige skema. Ved indlånskonti, depoter mv. går praksis ud på, at det i almindelighed anses for påregneligt, at pengeinstitutet kræver de med overførsel forbundne omkostninger dækket i form af gebyrbetaling. Jf. fx sagerne 185/2003 (børneopsparing og kapitalpension) og 352/2002 (værdipapirdepot).

Et flyttegebyr kan dog være konkret upåregneligt og dermed uberettiget. Som eksempel kan nævnes sag 111/1993, hvor kunden, da han flyttede sin kapitalpension til banken, fik at vide, at senere fraflytning ikke var gebyrbelagt. Da kunden et år senere ønskede at flytte kontoen, beregnedes gebyr i henhold til bankens nye regler, der var indført i mellemtiden, og som kunden ikke var gjort bekendt med. I sag 192/2002 fandt flertallet, at der ikke fremgik tilstrækkeligt klart af prislisten, at der skulle betales et særligt transaktionsgebyr for beholdningsændring ved siden af overførselsgebyret. Og i sag 162/1996 fandt flertallet i Nævnet, at et af pengeinstitutet i juni 1994 udsendt kundebrev med prisliste (som intet nævnte om flyttegebyrer) havde været egnet til at give klageren det bestemte indtryk, at han hermed havde fået en udtømmende angivelse af, hvilke ydelser der var gebyrpålagte, og at han kunne indrette sig herpå, indtil han fik anden meddelelse. Mindretallet var enig i, at der ikke var tilstrækkelig aftalemæssig hjemmel, men fandt, at pengeinstitutet under alle omstændigheder var berettiget til et rimeligt vederlag for det med opgørelsen og overførslen af de omhandlede konti forbundne arbejde. Se herved også under 9.6.

256. I afsnittet omtales afgørelser om gebyr ved overførsel af konti til et andet pengeinstitut.

Lignende spørgsmål kan opstå, når konti flyttes fra en afdeling til en anden inden for samme pengeinstitut. Jf. sag 312/1989, hvor klageren for sådan overførsel inden for samme pengeinstitut var afkrævet et gebyr på 350 kr., som blev tilbagebetalt – ifølge klagerens oplysninger dog først, efter at han havde brugt ikke mindre end 40-50 timer på at arbejde pengeinstitutet; klagerens krav for Pengeinstitutankenævnet lød på erstatning i anledning af dette tidsforbrug. Kravet blev ikke taget til følge, jf. herved også sag 329/1990* (refereret under 9.3.1).

Ved overførsel af udlån har der været forskellige opfattelser af, hvad der er påregneligt:

I sagerne 190/1988 og 353/1989 havde klagerne (gennem deres nye pengeinstitutter) anmodet om overførsel af deres samlede engagementer bestående af såvel ind- som udlån.²⁵⁷ Det afgivende pengeinstitut beregnede sig i begge tilfælde gebyrer efter sin almindelige praksis, nemlig 200 kr. pr. udlån og 15 kr. pr. indlån, dog max. 1.000 kr. pr. kunde. I sag 353/1989 oplyste pengeinstituttet som svar på Pengeinstitutankenævnets forespørgsel om, hvilke meromkostninger pengeinstituttet havde haft ved overførslen set i forhold til klagerens egen ophævelse af pågældende konti: individuelt udformet brev til det nye pengeinstitut, udfærdigelse af mellemregningsbilag, porto, formularer + tidsforbrug. Klagerne var ikke på forhånd underrettet om gebyret. Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte i begge sager, at klageren måtte påregne, at pengeinstituttet ville kræve betaling for det med overførslen forbundne arbejde, og det kunne ikke kritiseres, at der var fastsat et standardgebyr. Da dette fandtes at være af rimelig størrelse, fik klageren ikke medhold.

Mindretallet (hvis bemærkninger var stort set enslydende i de to sager) var enig med flertallet for så vidt angår gebyret for flytningen af indlånskonti. Derimod fandt mindretallet ikke, at klageren måtte påregne, at flytning af udlån var gebyrbelagt; mindretallet udtalte bl.a., at omkostningerne ved overførsel af udlån ikke adskiller sig klart fra de omkostninger, pengeinstituttet påføres ved »normal« (ikke gebyrbelagt) indfrielse og ophør af sådanne konti.

Nævnsflertallet og -mindretallet har fastholdt deres respektive opfattelser i (de fleste) senere sager om gebyr for »flytning« af udlån, jf. f.eks. sagerne 488/1991, 76/1994, 2/1994, 65/1995, 340/1998, 481/2000, 488/2002 og 352/2003.²⁵⁸

I øvrigt hjemlede (direkte aftalte eller dog påregnelige) flyttegebyrkrav må anses for afskåret, når »flytningen« er forårsaget af pengeinstituttet, eller der i øvrigt foreligger særlige konkrete forhold. Fra hidtidig nævnspraksis kan nævnes – den tidstypiske problemstilling – i sag 245/1993, hvor det snarere var banken end kunden, der flyttede. Efter sammenlægning af bankafdelinger kom kunden således til at bo 4 km fra »sin« afdeling, mod tidligere nogle hundrede meter. Hun skiftede derfor til et andet pengeinstitut, der (stadig) havde afdeling

---

257. Betinges udlån af, at forbrugeren flytter alle sine konti til det långivende pengeinstitut og bliver »helkunde« dér, må det flyttegebyr, forbrugeren skal betale til det afgivende pengeinstitut, efter ordlyden af kreditaftalelovens § 13, stk. 1, antages at være en »kreditomkostning« i lovens forstand.

258. I sidstnævnte sag havde pengeinstituttet på sin hjemmeside oplyst, at flytning var gratis, men taget et generelt forbehold for lokale afvigelser. Pengeinstitutankenævnets flertal lagde afgørende vægt på forbeholdet.

tæt på hendes bopæl. Under henvisning til, at dette var en naturlig følge af nedlæggelsen af den lokale afdeling, fandt Pengeinstitutankenævnet ikke, at banken havde været berettiget til at kræve flyttegebyr for overførslen af kundens pensionskonti.

Atypiske i relation til flyttegebyrspørgsmålet er også (andre) fremtvungne flytninger. Skyldes »flytningen« således uberettiget opsigelse af engagementet fra pengeinstitutets side, kan det selvsagt ikke tage sig betalt herfor, jf. sag 380/1992. Men heller ikke i øvrigt kan et pengeinstitut kræve betaling for at slippe af med uønskede kunder. Beregning af flyttegebyr må således anses for udelukket, hvor pengeinstituttet anmoder kunden om at »flytte«, og dette ikke skyldes kundens misligholdelse, jf. sagerne 526/1991 og 385/2000 (begge om flytning af værdipapirdepot efter pengeinstitutets opsigelse af porteføljeaftale). En situation, der kan siges at være beslægtet med de netop nævnte, forelå i sag 347/1990, hvor klageren – et dødsbo – efter et (søndags)møde med den pågældende andelskasses direktør i efteråret 1989 havde samlet ca. 940.000 kr. på en anfordringskonto, der skulle forrentes på andelshavervilkår. Efter at boets faste ejendom var solgt, overførte dødsboet i maj 1990 1 mio. kr. til et andet pengeinstitut, der tilbød en højere forrentning. Andelskassen debiterede herefter kontoen for et ekspeditionsgebyr på 2.500 kr., som skulle dække det nævnte møde og omkostninger ved betaling af regninger fra kontoen; endvidere anførte andelskassen, at den særligt gunstige forrentning havde som forudsætning, at midlerne blev stående indtil boets forventede afslutning i december 1990. Pengeinstitutankenævnet fandt det ikke godtgjort, at gebyret var accepteret af en af arvingerne, og udtalte herefter kort og godt, at andelskassen ikke havde anført nogen rimelig begrundelse for gebyret, hvorfor klageren fik medhold.

Afgørelsen ligger på linje med afgørelserne i sagerne 83/1988 og 125/1989 (refereret under henholdsvis 9.2 og 9.1.1). – I alle tre sager synes der at være tale om »straffeekspeditionsgebyr«, fordi det ikke lykkedes at fastholde klageren som kunde (i fuldt omfang).

I sag 478/1996 havde det modtagende pengeinstitut reklameret, med, at man dækkede alle omkostninger i forbindelse med flytning til pengeinstituttet. Dette fandtes også at omfatte eventuelt gebyr for ekstraordinær indfrielse af lån i det afgivende pengeinstitut.

Sag 428/1989 angik ikke det afgivende, men det modtagende pengeinstituts debitering af gebyr i forbindelse med engagementoverførsel, nærmere bestemt to udlån, for hvilke klageren debiteredes i alt ca. 4.000 kr. Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold under henvisning til, at det ikke mod klagerens benægtelse var godtgjort, at klageren på forhånd var underrettet om gebyret.

9.4.2.2. Størrelsen

Som det fremgår af kapitlets indledende bemærkninger, har Pengeinstituttankenævnet på flyttegebyrområdet gjort mere systematiske forsøg på at holde gebyrerne nede. Sigtepunktet har været, at gebyrerne skal afspejle den gennemsnitlige omkostning, som det med overførslen forbundne arbejde påfører pengeinstituttet, (og som ikke kan anses for indeholdt i de ydelser, kunden har betalt, mens forholdet bestod), og dermed modvirke flyttegebyrernes mobilitetshæmmende effekter.

Under bestræbelserne på at udmønte princippet i nogenlunde præcise handleregler synes Nævnet at have været i et dilemma. På den ene side er Nævnet ikke en »priskontrolmyndighed«, der fastsætter maksimalpriser og skrider ind mod enhver overskridelse heraf i alle sager. På den anden side er den traditionelle »domstolsapproach« – at der kun skrives ind mod åbenbare urimeligheder – ikke særlig egnet til at afstikke blot nogenlunde præcise retningslinjer for pengeinstitutterne og fremtidige sagers afgørelse. Dilemmaet har f. eks. fundet udtryk i præmisserne til afgørelsen i sag 308/1991, hvor pengeinstituttet for flytning af 3 værdipapirdepoter havde beregnet sig 255 kr. pr. depot, men under sagen havde nedsat kravet til ialt 510 kr.:

»... inden for rimelige grænser må overlades til vedkommende pengeinstitut selv at fastsætte et gebyrs størrelse, således at Ankenævnet kun kritiserer dette, såfremt gebyrets størrelse anses for åbenbart urimeligt. I det foreliggende tilfælde, hvor indklagede har anført, at det medgåede tidsforbrug udgør 35 minutter, findes gebyret passende at burde nedsættes fra 510 til 300 kr.«

Pengeinstituttankenævnet opererede i hvert fald i 1992-93 med visse tommelfingerregler i form af forholdsvis præcise beløbsgrænser, der dannede udgangspunktet for vurderingen af rimeligheden af gebyrer for flytning af de enkelte kontotyper. I nyere praksis²⁵⁹ ses stort set ingen eksempler på tilsidesættelse af (i øvrigt hjemlede) flyttegebyrer med henvisning til, at de overstiger det rimelige.

Til illustration af niveauet kan nævnes følgende:

Sag 319/1997, hvor fandt Nævnets flertal ikke fandt »fuldt tilstrækkeligt grundlag« for at nedsætte et overførselsgebyr på 100 kr. pr. *anfordringskonto*; mindretallet ville halvere gebyret.

Sag 340/1998 fandt flertallet »ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag« for at tilsætte et gebyr på 350 kr. for overførsel af *udlånskonto* (dissens for at anse gebyret for uhjemlet).

Sagerne 174/2003 og 185/2003, hvor flertallet accepterede 250 kr. for en *børneopsparingskonto* (mindretallet kun 150 kr.).

---

259. Se nærmere nærværende bogs 2. udg. s. 249 om nævnpraksis, som den tog sig ud i 1994.

Sag 57/2003, hvor flertallet accepterede 300 kr. (mindretallet 150 kr.) pr. *selvpensioneringskonto*.

Sag 568/1995, hvor et enigt nævn tilsidesatte et gebyr på 700 kr. pr. *kapitalpensionskonto med værdipapirdepot*; flertallet ville nedsætte til 450 kr. (mindretallet til 250 kr.) pr. konto med tilhørende depot; i sag 57/2003 accepterede flertallet 500 kr. pr. kapitalpensionkonto med værdipapirdepot (mindretallet kun 250 kr.).

Sagerne 352/2002 og 33/2003 om *værdipapirdepot*, hvor flertallet ikke fandt, at det opkrævede flyttegebyr på 150 kr. pr. fondskode, dog maksimalt 750 kr. pr. depot pr. dag oversteg det rimelige, mens mindretallet udtalte, at den arbejdstid, der medgår ved overførsel af værdipapirdepoter, gennemsnitligt er beskednen, og at det opkrævede gebyr væsentligt oversteg det rimelige og burde nedsættes i henhold til aftalelovens § 38 c sammenholdt med § 36; de gennemsnitlige omkostninger i forbindelse med overførsel af værdipapirdepoter fandtes af mindretallet i hvert fald ikke at overstige 50 kr. pr. fondskode maksimeret til 100 kr. pr. depot. I 153/2001 accepterede flertallet 200 kr. pr. fondskode max 500 pr. depot (samme dissens); særligt med hensyn til overførsel af depot med *udenlandske værdipapirer* accepterede flertallet i sag 381/2003 et gebyr på 500 kr. pr. fondskode (mindretallet kunne gå med til 100 kr., dog max. 200 kr. pr. depot).

Flertallet af Pengeinstitutankenævnets afgørelser er truffet i sager, hvor der er klaget over det samlede gebyr for flytning af en flerhed af konti.

I disse sager er der hyppigt en arbejdsbesparelse deri, at i hvert fald en del af pengeinstitutets arbejde er det samme for flere kontis vedkommende. Spørgsmålet er, om dette bør begrunde en »kvantumrabat«, således at et samlet gebyr, der udgør summen af de isoleret set ikke urimelige gebyrer, meget vel kan være urimeligt. Tidligere Nævnspraksis peger i retning af en bekræftende besvarelse af spørgsmålet, jf. sagerne 414/1990, 44/1991 og 261/1993. I senere praksis synes Nævnet dog ikke at være tilbøjelig til at anlægge et »kvantumrabat«-synspunkt.

I overensstemmelse med afgørelsen i sag 303/1989 (refereret under 9.3.3) kan opkrævning af »flyttegebyr« udmålt som en vis procentdel af det overførte beløb kun anses for hjemlet, hvis det fremgår udtrykkeligt af aftalen. Dette har dog ingen umiddelbar praktisk betydning i sager, hvor gebyret iøvrigt er påregneligt, og den nævnte beregningsmåde ikke fører til højere beløb end de med overførslen forbundne omkostninger. I sag 40/1999 beregnede pengeinstituttet sig 0,25% for udtræden af puljeordning i forbindelse med flytning af kapitalpension. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at der uden aftalemæssig hjemmel alene var grundlag for et gebyr til dækning af omkostningerne ved arbejdet, og at gebyret efter det foreliggende ikke kunne overstige 500 kr.

9.5. Misligholdelsesgebyrer

De fleste af de gebyrer, der er omtalt hidtil i dette kapitel, kan ses som udslag af kontraktretlige gensidighedssynspunkter, nemlig betaling for en ønsket service («noget for noget»). Fører fortolkning til, at der er basis for et krav om særskilt betaling, må kunden betale den pris, der forlanges, i det omfang denne er rimelig, jf. – for forbrugerforholds vedkommende – princippet i købelovens § 72.

Principielt forskellige herfra er gebyrer i forbindelse med kundens misligholdelse. Disse gebyrer er typisk tænkt som en blanding af pønastipulation («strafgebyrer») og erstatningsfiksering. I sidstnævnte henseende er der tale om, at gebyret er fastsat med henblik på at kompensere pengeinstituttets gennemsnitsomkostning ved varetagelse af dets interesser i forbindelse med misligholdelser. I disse tilfælde har pengeinstituttet efter almindelige regler i princippet krav på at få dækket det tab, misligholdelsen er årsag til. Mens tabsopgørelsen er forholdsvis ukompliceret, når det drejer sig om positive merudgifter, kan pengeinstitutter ligesom alle andre kreditorer, der administrerer mange ensartede restancer, have svært ved at dokumentere sit tab ved merarbejde som følge af netop denne kundes misligholdelse.

I det omfang et misligholdelsesgebyr overstiger pengeinstituttets dokumenterede tab i det enkelte tilfælde, er der typisk tale om en fravigelse af almindelige regler om virkningerne af misligholdelse. En sådan fravigelse forudsætter efter almindelige regler udtrykkelig hjemmel i parternes aftale.²⁶⁰

Dette *hjemmelsspørgsmål* belyses bl.a. af sag 19/1993. I denne sag havde pengeinstituttet debiteret en overtrukket konto 500 kr. i anledning af, at man havde spærret for anvendelsen af det dankort, der var knyttet til kontoen. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at bankens Almindelige forretningsbetingelser gav tilstrækkelig hjemmel for gebyret. Jf. også sag 441/1989, der angik et finansieringselskab,²⁶¹ som havde fået tiltransporteret en købekontrakt. Længere tids misligholdelse resulterede bl.a. i beregning af et opsigelsesgebyr på 500 kr. og et gebyr på 200 kr. for besvarelse af en henvendelse fra klageren vedrørende opgørelsen af restgælden (sic!). Finansieringselskabet støttede opsigelsesgebyret på, at der i branchen skulle være sædvane for at beregne sig et gebyr til dækning af omkostningerne ved opgørelsen af tilgodehavendet, og at dette også var nedfældet i selskabets Almindelige forretningsbetingelser. Pengeinstitutan-

---

260. Jf. Østre Landsrets dom gengivet i *U 1990.574* om Nykredits inkassogebyr, som heller ikke efter Vestre Landsrets opfattelse havde fornøden hjemmel, jf. *U 1989.1035*. – Det forhold, at misligholdelsesgebyrer ikke er omfattet af oplysningspligten i kreditaftalelovens §§ 9, 10 og 14, jf. lovens § 13, stk. 2, nr. 1, ændrer intet ved det i teksten nævnte krav om udtrykkelig aftalehjemmel.

261. Datterselskab af et pengeinstitut, jf. nærmere i kapitel 10 om Pengeinstitutankenævnets kompetence.

kenævnet fandt ikke anledning til at tage stilling til dette synspunkt, men udtalte alene, at opsigelsesgebyret ikke var berettiget, allerede fordi opsigelsen ikke havde været berettiget, idet betingelserne om kvalificeret misligholdelse i kreditkøbslovens § 14 (se nu kreditaftalelovens § 29 sammenholdt med § 33, stk. 1) ikke var opfyldt. Selskabet var heller ikke berettiget til at kræve gebyr for besvarelse af klagerens henvendelser, heller ikke selv om det var tilkendegivet klageren, at fremtidige henvendelser kun ville blive besvaret mod gebyrbetaling.

Et specielt hjemmelsproblem forelå i sag 432/1990, hvor kunden havde udstedt to checks på henholdsvis ca. 3.000 og 6.000 kr. De to checks blev forevist samtidig til betaling. Kontoens saldo var 6.300 kr. Pengeinstituttet afviste begge checks på grund af manglende dækning og afkrævede kunden to gebyrer à 125 kr. herfor. Klageren ville kun betale ét gebyr. Der var i Pengeinstitutankenævnet enighed om, at pengeinstituttet havde været berettiget til ikke at udnytte den i checklovens § 34 hjemlede mulighed for at fordele indestændet på de samtidig foreviste checks. Disse fandtes således afvist med rette. Mens flertallet fandt, at pengeinstituttet havde handlet korrekt og havde krav på to overtræksgebyrer, fandt mindretallet, at det kun var berettiget til et. Mindretallet henviste til, at det var en tilfældighed, at begge checks blev præsenteret samtidig, og at hver af checkene – isoleret set – havde dækning på kontoen, hvorfor kunden burde stilles, som om der kun forelå ét overtræk.

Den praktiske betydning af hjemmelsspørgsmålet²⁶² er reduceret en hel del efter gennemførelsen af specifikke lovregler om rykkergebyrer (og inkassogebyrer) i rentelovens § 9 b (ikrafttræden 1/7/2001). Beregning af sådanne gebyrer kræver nemlig ikke længere aftalemæssig hjemmel, idet disse krav berettigelse nu følger umiddelbart af rentelovens § 9 b.²⁶³, der har følgende ordlyd:

»§ 9 b. For rykkerskrivelser vedrørende fordringer kan fordringshaveren kræve et gebyr, jf. stk. 2, såfremt skrivelserne er fremsendt med rimelig grund (rykkergebyr). Fordringshaveren kan endvidere kræve et gebyr, jf. stk. 3, for at anmode en anden om at inddrive fordringen på fordringshaverens vegne, såfremt dette er sket med rimelig grund (inkassogebyr).

Stk. 2. Der kan kræves et rykkergebyr på højst 100 kr. inkl. moms for hver rykkerskrivelse, dog højst for 3 skrivelser vedrørende samme ydelse. Har skyldneren inden for en sammenhængende periode til stadighed været i restance vedrørende samme skyldforhold, kan der uanset 1. pkt. højst kræves rykkergebyr for 3 skrivelser vedrørende restancerne i den pågældende periode. Der kan kun kræves gebyr for rykkerskrivelser, som er sendt med mindst 10 dages mellemrum.

262. Se 1. udg. af nærværende bog s. 251 ff.

263. Se nærmere *Mogens Munch: Renteloven med kommentarer* (2. udg. 2002 ved *Lars Lindencrone Petersen*) s. 211 ff.

Stk. 3. Der kan kræves et inkassogebyr på højst 100 kr. inkl. moms.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1-3 kan ikke fraviges til skade for skyldneren ved aftale, hvis der er tale om en fordring i henhold til en aftale som nævnt i § 7, stk. 1. I andre tilfælde kan reglerne i stk. 1-3 fraviges ved aftale eller handelsbrug eller anden sædvane i det omfang, som følger af § 9 a, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt.«

For rykker- og inkassogebyrernes vedkommende har lovreguleringen medført en fravigelse af det sædvanlige skema for den juridiske vurdering af gebyrproblemer, ikke alene med hensyn til hjemmelsspørgsmålet, men også med hensyn til *urimelighedsspørgsmålet*, i relation til rykkergebyrer. Det var således et væsentligt sigtepunkt med lovreguleringen af rykkergebyrerne at få lagt et loft over disses størrelse på en måde, som dels begrænser dem til det gennemsnitligt rimelige dels kan begrænse antallet af tvivlsspørgsmål i det praktiske liv. Mange af de spørgsmål, som inden lovreguleringen af rykkergebyrerne forelå i Pengeinstitutankenævnets praksis, er således nu udtrykkeligt reguleret i loven, bl.a. i lyset af Nævnets praksis.²⁶⁴ Til gengæld har lovreguleringen givet anledning til, at nye spørgsmål er forelagt Nævnet.

Sag 34/2002 angik spørgsmålet om, hvorvidt en fremsendt kontoudskrift med supplerende tekst: »De bedes bemærke, at Deres konto er i overtræk. Ekspeditionsgebyr for denne meddelelse er trukket på Deres konto. Vi beder Dem venligst indbetale beløbet, der fremgår af kontoudskriften, eller træffe aftale med os om afvikling.« Pengeinstitutankenævnets flertal fandt, at der var tale om en gebyrudløsende »rykkerskrivelse« som nævnte i rentelovens § 9 b, idet man lagde vægt på, at der ikke var tale om en ordinær kontoudskrift, men en meddelelse udsendt som følge af det konstaterede overtræk indeholdende oplysninger og påkrav om betaling. Mindretallet nåede det modsatte resultat med henvisning til, at det ikke fremgik eksplicit, at der var tale om en rykkerskrivelse.

I sag 458/2003 var spørgsmålet, om pengeinstituttet kunne kræve et eller to rykkergebyrer i et tilfælde, hvor klageren havde misligholdt to forskellige lån, men hvor pengeinstituttet havde rykket for restancerne i et og samme brev. I Pengeinstitutankenævnet var der enighed om, at »et rykkergebyr skal dække de omkostninger, som er forbundet med kreditors gennemførelse af rykkerproceduren, herunder udgifter til udvikling og kørsel af maskinelle programmer, arbejdstid ved manuel behandling, papir, kuverter og porto.« Længere rakte enigheden ikke. Flertallet anså det for tvivlsomt, om der samlet set er nogen besparelse ved at samle flere rykkere vedrørende forskellige gældsforhold i én rykkerskrivelse, og at en ordning, som pålagde kreditorerne at gøre dette, ville føre til afgrænsningsproblemer og være vanskelig at administrere og håndhæve. Flertallet fandt derfor, at der i tilfælde, hvor en rykkerskrivelse omfatter flere

---

264. Se 1. udg. af nærværende bog s. 253 ff.

gældsforhold, som er i restance, kan kræves et rykkergebyr på højst 100 kr. for hver fordring; samtidig fremhævedes, at det anførte ikke tog sigte på tilfælde, hvor skyldneren vedrørende samme gældsforhold er i restance med flere ydelser.²⁶⁵ Mindretallet fandt, at der efter § 9 b kun kan kræves et rykkergebyr pr. rykkerskrivelse, og henviste til støtte herfor til lovens forarbejder.

I sag 275/2003 nåede Nævnet efter en samlet vurdering frem til, at klageren skulle have refunderet 2.000 kr. svarende til ca. halvdelen af det beløb, der opkrævet i rykkergebyrer. Nævnet lagde bl.a. vægt på, at der i hvert fald i et vist omfang var opkrævet gebyr for mere end 3 rykkerskrivelser inden for perioder, i hvilke klageren til stadighed var i restance, at det var uafklaret, om 10-dages reglen til stadighed var overholdt, og at indklagede burde have rettet henvendelse til klageren med henblik på at modvirke en urimelig forøgelse af låneomkostningerne gennem en ændring af betalingsmønstret, hvorved en betydelig del af rykkergebyrerne kunne være undgået.

Spørgsmålet om »rimelig grund« til udsendelse af rykkerskrivelse forelå i sag 40/2001, hvor gebyrberegningen ikke fandtes at være berettiget, idet klageren og dennes advokat gentagne gange havde tilkendegivet pengeinstituttet, at hun ikke kunne betale ydelser på lånet. Selv om sagen er afgjort efter retstilstanden før ikrafttrædelsen af § 9 b, ville resultatet formentlig blive det samme ved anvendelse af § 9 b.

9.6. Gebyrforhøjelser.²⁶⁶ Varsling

Ikke så få sager ved Pengeinstitutankenævnet har angået gebyrtyper, som først er indført efter etableringen af kontoforholdet med den pågældende kunde. Selv om gebyrberegningen i alle sådanne tilfælde selvsagt har indebåret en ændring af de praktiserede kontobetingelser, har Pengeinstitutankenævnet ikke stillet ubetinget krav om varsling af den ændrede gebyrpraksis.

265. Jf. herved *U 2003.2285 V*, der kun tillagde ét inkassogebyr, da advokaten ved ét brev var anmodet om at inddrive tre terminsydelser i henhold til samme pantebrev, jf. rentelovens § 9b, stk. 1, 2. pkt., og stk. 3.

266. Efter kreditaftalelovens § 15, stk. 2, er kreditgivere, der har tilladelse til at drive virksomhed efter lov om banker og sparekasser m.v. eller realkreditloven, undtaget fra lovens hovedregel om, at renten og andre »kreditomkostninger« (jf. § 13) i allerede indgåede aftaler kun kan variere med forhold, som kreditgiveren er uden indflydelse på. De pengeinstitutejede finansieringsselskaber opfylder ikke betingelsen for at være omfattet af undtagelsen. – Kreditaftalelovens § 15, stk. 4, der pålægger alle kreditgivere, også pengeinstitutterne, en pligt til at informere om ændrede kreditomkostninger, forudsætter, at ændringen har den fornødne aftalehjemmel, og giver ikke i sig selv hjemmel til ændring.

Klager over manglende varsling er således ikke taget til følge, hvor der har været tale om gebyrer for enkeltstående serviceydelser, som kunderne lige fra kontoforholdets start måtte være forberedt på kunne være gebyrbelagte, også selv om der ikke var udtrykkelig hjemmel i aftalen. Se f. eks. sag 327/2001 om forhøjelse af gebyr på grænseoverskridende pengeoverførsel fra 30 til 70 kr.

Når det derimod har drejet sig om indførelse af gebyrer for andet end enkeltstående ydelser, der kun kan opkræves med udtrykkelig hjemmel i aftalen, eller om forhøjelse af udtrykkeligt aftalte gebyrer, er der flere eksempler på, at Pengeinstitutankenævnet har stillet krav om et vist varsel. Allerede Finansrådets vejledende Almindelige forretningsbetingelser (januar 1991) fastsatte pligt til at give en måneds varsel ved ændringer af gebyrer, som kunden løbende betaler. Og i kølvandet på *U 1999.633 SH*, jf. nærmere herom ovenfor under 2.1, har de fleste pengeinstitutter der indført regler om, at forhøjelser kun kan ske med et vist varsel, hvis længde afhænger af begrundelsen for gebyrstigningen. Efter bekendtgørelse om god skik § 4, stk. 3, skal vilkår om ændringer af gebyrer i løbende aftaleforhold angive de forhold, der kan udløse en ændring, og de må ikke give pengeinstituttet en vilkårlig adgang til ændringer.

Sag 12/1989 angik en boksleje. Lejekontrakten var indgået i 1981 og løb ifølge sit indhold, indtil den af lejeren blev opsagt med en måneds varsel til et årsskifte; pengeinstituttet kunne til enhver tid opsiges lejemålet med en måneds varsel mod at godtgøre forudbetalt leje. Den indeholdt ingen lejereguleringsklausul. Medio december 1988 forhøjede pengeinstituttet årslejen fra 60 til 300 kr. med virkning for 1989. Det besvarede klagerens protest med en henvisning til sine Almindelige forretningsbetingelser punkt 4, efter hvis ordlyd pengeinstituttet »til enhver tid [fastsætter] de betingelser og satser, der gælder vedrørende ... gebyrer. De nævnte betingelser og satser kan til enhver tid ændres af Sparekassen uden varsel«. Pengeinstitutankenævnet fastslog, at pengeinstituttet havde været beføjet til at forhøje bokslejen, men at det måtte respektere opsigelsesvarslet på en måned. Klageren havde derfor krav på tilbagebetaling af stigningen for januar 1989. Tilsvarende afgørelse i sag 11/1992. Se også sag 437/1996, hvor ændring af en individuel aftale om gebyrfrit depot kun kunne ændres med tre måneders varsel., sag 36/1989 (refereret under 9.3.3) om indførelse (med tilbagevirkende kraft) af gebyr for opbevaring af effekter i sikkerhedsdepot samt sag 342/1992 om indførelse af gebyr på kontoudtog (refereret under 9.3.1). I sag 162/1996 (også omtalt under 9.4.2.1) måtte et kundebrev (som intet nævnte om flyttegebyrer) opfattes som indeholdende en udtømmende angivelse de gebyrbelagte ydelser. Senere annoncering om »regulering« af en række gebyrer kunne ikke anses for en meddelelse om indførelse af helt nye gebyrer, herunder flyttegebyrer.

I sag 373/1989 havde klageren i forbindelse med lånoptagelse i 1984 tegnet en »tryghedsgaranti«, dvs. en livs- og ulykkesforsikring, som i givet fald skulle

anvendes til indfrielse af lånet.²⁶⁷ I 1988 omlagdes forsikringsdækningen, således at klageren fremover skulle være dækket for 67.000 kr. til trods for restgælden kun var 37.000 kr. Klagerens årlige præmie ville derfor stige fra 123 til 220 kr. Samtidig indførte pengeinstituttet et gebyr på 25 kr. for administrationen af trykkesgarantiordningen. Pengeinstituttet lagde til grund, at pengeinstituttet ikke ved aftalens indgåelse udtrykkeligt havde betinget sig, at klageren tegnede og opretholdt trykkesgarantien. Og i hvert fald i den foreliggende situation, hvor betingelserne var ændret således, at forsikringsdækningen oversteg restgælden, fandtes klageren berettiget til at opsige trykkesgarantien, uden at pengeinstituttet som følge heraf kunne opsige lånet til indfrielse. Nævnet fandt herefter ikke anledning til at tage stilling til berettigelsen af det nævnte administrationsgebyr.

---

267. Jf. herved kreditaftalelovens § 13, stk. 1 og 2, nr. 6.

Kapitel 10

Pengeinstitutankenævnets kompetence

10.1. Hvem kan der klages over?

Efter Vedtægternes § 2, stk. 1, behandler Pengeinstitutankenævnet klager over

- 1) danske (eksklusive færøske eller grønlandske) pengeinstitutter
- 2) danske pengeinstitutters herværende datterselskaber, og
- 3) danske filialer af udenlandske (inklusive færøske og grønlandske) pengeinstitutter.

Begrebet *pengeinstitutter* dækker banker, sparekasser og andelskasser, jf. lov om finansiel virksomhed § 7, stk. 5-6. Vedtægternes § 2, stk. 1, indebærer, at Nævnet ikke kan behandle klager over danske pengeinstitutters *datterselskaber, der har domicil i udlandet*. Jf. sag 96/1988, der med henvisning til § 2, stk. 1, afviste en klage over en dansk banks helejede selskab »X-bank Luxembourg afd.«, sag 445/1997 og sag 413/1999, der afviste en sag angående rådgivning af klageren udført af en i Luxembourg hjemmehørende bank ejet af et dansk pengeinstitut i forbindelse med køb af aktier, idet Nævnet udtalte, at det var uden betydning, at klageren i korrespondance og samtaler har drøftet klagens genstand med det danske moderselskabs direktion.²⁶⁸

---

268. Nævnet anser sig trods Vedtægternes udformning for kompetent til at behandle klager over udenlandske filialer af danske pengeinstitutter, jf. *Lars Lindencrone Petersen* i Fagskrift for Bankvæsen 1988 s. 161, såfremt sagen udelukkende skal bedømmes efter dansk ret, og sagen kunne være anlagt i Danmark. Dette svarer til, hvad der udtrykkeligt fremgår af Realkreditankenævnets vedtægter § 2, stk. 1, 3. pkt.

Som eksempler fra Pengeinstitutankenævnets praksis henvises til sagerne 511/1991 og 15/1993 om en dansk banks Singapore-afdelings valutaterminforretninger med en dansker bosat i Hong Kong. Ifølge parternes aftale skulle tvisten afgøres efter singaporeansk ret og ved singaporeanske domstole. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at lovvalgsaftalen i princippet var bindende, men lagde til grund, at det for tvistens bedømmelse var uden betydning, om der blev taget udgangspunkt i dansk eller singaporeansk ret, og at klageren uanset værnetingsklausulen kunne anlægge eventuel retssag ved danske domstole, jf. retsplejelovens § 245, stk. 2, (hvorefter værnetingsaftalen i forbrugerforhold ikke binder forbrugeren) sammenholdt med § 238, stk. 1. Det er således organisationsformen, der er afgørende for Nævnets kompetence med hensyn til (danske) pengeinstitutter, der har kontor i udlandet. Det synes at bero på, at sigtet med Nævnsystemet er at etablere et alternativ til danske domstole, og at der efter retsplejelovens regler kan anlægges domssag mod pengeinstituttet her i landet i »filialsituationen«, men ikke mod et udenlandsk datterselskab.

Som det fremgår af opregningen, er Nævnet kompetent til at behandle klager over pengeinstitutternes *herværende datterselskaber*. Der er en lang række eksempler på klager over pengeinstitutters børsmæglerselskab, finansieringsselskab og leasingelskab.

Pengeinstitutankenævnets kompetence over for pengeinstitutternes datterselskaber indebærer, at Nævnet med tiden formentlig vil modtage klager af et kvalitativt indhold, der adskiller sig fra de forhold, man traditionelt har for øje i forbindelse med klager over pengeinstitutter. Allerede i U 1989 B s. 349 pegede vi på dette spørgsmål, idet der på det tidspunkt syntes at være sket et skred i retning af en temmelig liberal fortolkning af begrebet *pengeinstitutvirksomhed*. Siden er pengeinstitutternes virksomhedsområde udvidet, dels ved, at der er skabt hjemmel til »accessorisk virksomhed« (jf. nu lov om finansiel virksomhed § 7, stk. 1, jf. § 24, stk. 1), dels ved en udtrykkelig bestemmelse (se nu lov om finansiel virksomhed § 7, stk. 1, jf. 24, stk. 2) hvorefter pengeinstitutter gennem datterselskaber kan drive anden finansiel virksomhed.²⁶⁹ Lov om omsætning af fast ejendom åbner mulighed for, at (bl.a.) pengeinstitutter kan udøve virksomhed som ejendomsformidler.²⁷⁰

De hidtidige klager er næsten alle faldet inden for rammerne af den traditionelle forståelse af begrebet pengeinstitutvirksomhed. Se sag 32/1989 (klage vedrørende erhvervslejemål), og sag 256/1990, hvor klageren for Pengeinstitutankenævnet indbragte spørgsmålet om, hvorvidt der mellem ham og banken var truffet endelig aftale om klagerens køb af en ejendom, som banken havde overtaget på en tvangsauktion. I lyset af den ovennævnte udvikling forekommer det ikke at være uden holdepunkter, når klageren henviste til, at »salg af aktiver overtaget på tvangsauktion er en naturlig del af et pengeinstituts virksomhed, hvorfor klager i denne forbindelse må være omfattet af Ankenævnets kompetence.« Pengeinstitutankenævnet afviste imidlertid enstemmigt, at der forelå et kundeforhold i Vedtægternes forstand.²⁷¹ I sag 610/1991 er fastslået, at Anke-

269. Se nærmere *Peer Schaumburg-Müller*: Kapitalmarksretsret (2004) s. 86 ff. om pengeinstitutternes og de øvrige finansielle virksomheders virksomhedsområde.

270. Se nærmere *Lennart Lynge Andersen* i U 1995 B.278 ff. og *Peer Schaumburg-Müller*: Kapitalmarksretsret (2004) s. 150 f.

271. Derimod er der ikke af Realkreditankenævnet anlagt en snæver forståelse af den modsvarende formulering (»klager over danske realkreditinstitutter« – »vedrørende private kundeforhold«) i dette nævns vedtægter. Realkreditankenævnet behandler også f.eks. sager, der udspringer af realkreditinstitutters salg eller udlejning af fast ejendom overtaget som ufyldestgjort panthaver, dvs. klager over realkreditinstituttet i dets egenskab af sælger og udlejer af fast ejendom. Se f.eks. *Realkreditankenævnets sag 20209058* om realkreditinstituts hæftelse som sælger for urigtig oplysning om hulmursisolering af fast ejendom, der blev videresolgt efter overtagelse på tvangsauktion. Om afgrænsningen af kompetenceområderne for henholdsvis Pengeinstitutankenævnet og Realkreditankenævnet, se under 10.4.1.

nævnet ikke behandler klager over en sparekasses boligfond (der på grund af sin selvstændige retlige status hverken er et datterselskab eller indgår i koncernen). Klagen vedrørte mangler ved sommerhuse. Ankenævnet tilføjede, at selv om salget af sommerhuse var foretaget af sparekassen, ville klagen blive afvist, da den ikke angik pengeinstitutvirksomhed.

I sag 489a/1996 udtalte Pengeinstitutankenævnet:

»Ankenævnet finder, at indklagede, der er et aktieselskab ejet af de danske pengeinstitutter i forening, må anses for omfattet af udtrykket »danske pengeinstitutter og deres herværende datterselskaber« i vedtægternes § 2, stk. 1, 1. pkt., og at nævnet derfor har kompetence til at behandle klager over indklagede. Det bemærkes herved, at nævnet tidligere uden indsigelse har behandlet klager over Eurocard Danmark A/S, der er et datterselskab af indklagede.

VISA-dankort udstedes af pengeinstitutterne, medens indklagede handler som selvstændig medhjælper for disse. Kundeforholdet består således mellem kortindehaveren og det udstedende pengeinstitut, og klager må derfor i almindelighed rettes mod dette. Det forhold, at der ikke består noget egentligt kundeforhold mellem kortindehaveren og indklagede, udelukker imidlertid ikke, at Ankenævnet kan behandle klager over indklagede, som støttes på, at der er begået fejl af denne.«²⁷²

Hvis indklagede ikke længere har tilladelse til at drive pengeinstitutvirksomhed afvises klagen, jf. sagerne 460/1994, hvor pengeinstituttet var omdannet til finansieringsselskab, og 360/1994, hvor pengeinstituttet var gået konkurs; indtræder konkursen derimod først efter klagens indgivelse til Ankenævnet, afskærer konkursen ikke fortsat klagenævnsbehandling, jf. sag 443/1993.

10.2. Hvem kan klage til Nævnet?

Som følge af Vedtægternes udformning er det ikke muligt at skabe tilstrækkelig klarhed over, hvem der kan klage til Nævnet uden samtidig at undersøge spørgsmålet: Hvad kan klagen vedrøre? Vi behandler derfor den væsentligste del af de problemer, der knytter sig til, hvem der kan klage, nedenfor i afsnit 10.3. Vedtægterne tager ikke udtømmende stilling til, hvem der kan indbringe sager for Nævnet. Selv om tilfældene sprogligt omfattes af ordene »klager vedrørende private kundeforhold« i Vedtægternes § 2, stk. 2, ligger det, under hensyn til Nævnets *raison d'être*, fast, at et pengeinstitut ikke kan indbringe en sag for Nævnet, f.eks. for at få en afgørelse på en tvist med en privatkunde, og at et pengeinstitut heller ikke kan klage over et andet pengeinstitut (f.eks. vedrørende en

---

272. Se på linje hermed sag 194/2002.

soliditetsoplysning om en af sidstnævntes privatkunder). Heller ikke offentlige myndigheder kan indbringe sager for Nævnet.²⁷³

Klager fra advokater og ægtefæller på vegne en klageberettiget admitteres uden dokumentation. Herudover følger Nævnet den praksis at kræve dokumentation for, at den principielt klageberettigede er indforstået med klagen, se f.eks. sag 107/1988: En kautionist klagede over, at en sparekasse havde indtalt en kaution dels over for ham, dels over for hans søster. Den sidste del af klagen blev afvist under henvisning til, at klagen ikke var tiltrådt af søsteren.

I langt de fleste sager vedrørende *umyndiges midler* er klagen indgivet af en værge eller af en nu myndig person. Sag 41/1992 tiltræder imidlertid, at en umyndig på egen hånd kan indgive klage, jf. *Klager over pengeinstitutter* s. 21.

10.3. Hvad kan klagen vedrøre?

Det væsentligste tvivlsspørgsmål vedrørende Pengeinstitutankenævnets kompetence har været, hvilke forhold der kan klages over. Herom fastsætter Vedtægterne følgende:

»§ 2

Stk. 2. Nævnet behandler klager vedrørende private kundeforhold. Klager fra erhvervsdrivende kan behandles, såfremt klagen ikke adskiller sig væsentligt fra klager vedrørende et privat kundeforhold.

Stk. 3. Klager fra erhvervsdrivende falder i øvrigt uden for Ankenævnets kompetence.

§ 3

Stk. 1. En klage kan angå samtlige omstændigheder i retsforholdet mellem parterne, herunder også omstændigheder, der er opstået inden et egentligt kundeforhold etableres.«

10.3.1. Begrebet »kundeforhold«

Udgangspunktet er Vedtægternes krav om, at der skal foreligge et *kundeforhold*, dvs. at der skal være en aftaleretlig relation mellem kunden og pengeinstituttet. Begrebet »kunde« dækker kontohavere og andre »aftagere« af pengeinstitutydelser (inkl. kautionister, tredjemandspantsættere og garantibeneficianter).

Pengeinstitutankenævnet anser sig for kompetent til at behandle klager fra de-

---

273. På disse punkter afgrænses klagekompetencen på samme måde som klageadgangen til Forbrugerklagenævnet efter lov om forbrugerklager § 7, stk. 1, jf. bekendtgørelse nr. 1118 af 12/12/2003 om forbrugerklager § 5.

bitorer i henhold til pantebreve, der ligger i depot, jf. f.eks. sag 106/1989 og 22/1994, hvor Ankenævnet udtaler: »Da indklagede [sparekassen] – og ikke den private panthaver – har foretaget beregningen, og da indklagede i det konkrete tilfælde må anses som repræsentant for kreditor, tages afvisningspåstanden ikke til følge.« I disse tilfælde kan klagen – måske noget søgt – siges at angå et kundeforhold, nemlig mellem pengeinstituttet og pantebrevskreditor, eller anses for omfattet af en analogi fra § 2. Sag 257/1993 er tvetydig i sine præmisser, eftersom Ankenævnet på den ene side udtaler, at en klage over en banks administration af en pantebrevsportefølje, som foregik efter retningslinier fastsat af pantebrevskreditor (en pensionskasse) reelt var en tvist mellem klageren og pensionskassen, og på den anden side bemærker, at banken ikke kan pådrage sig ansvar over for klageren ved at følge pantebrevskreditors retningslinier. Se herved også den lignende sag 69/1992, sag 194/2002 (indsigelse mod varmeregning fremsendt på vegne kreditor kunne ikke gøres gældende mod PBS) samt sag 99/1998 om fortolkningen af aftaler om konverteringsservice, afregning og fastkurs indgået mellem klageren og pengeinstituttet som fuldmægtig for Danske Kredit; klagen fandtes i det hele at falde uden for Pengeinstituttankenævnets kompetence og i stedet at høre under Realkreditankenævnet, jf. Vedtægternes § 4 og nedenfor under 10.4.1.

I sag 13/1991 realitetsbehandlede en klage over et pengeinstituts medvirken ved en bodeling, selv om det var »den anden« ægtefælle, der klagede. Samme udfald fik sag 558/1995 hvor klageren, der havde accepteret en veksler, ønskede oplysning fra den diskonterende bank om fordeling af renter og omkostninger påløbet i forbindelse med fornyelser. I begge sager udtalte Nævnet, at klagen burde behandles, selv om der ikke bestod et egentligt kundeforhold mellem klageren og pengeinstituttet. Og i sagerne 567/1994, 628/1994 og 96/1995 om pengeinstituttets medvirken ved hjemtagelse af ejerskiftelån fandtes en klage over ekspeditionstiden fremsat af køberen af den faste ejendom mod pengeinstituttet at være omfattet af Ankenævnets kompetence, selv om et egentligt kundeforhold med heraf følgende rådgivningsforpligtelse mv. alene bestod mellem pengeinstituttet og sælgerne.

Klager, der ikke vedrører kundeforholdet som sådan, falder uden for Nævnets kompetence. Dette gælder f.eks. klage over en banks udbyttepolitik, forholdene på en generalforsamling og lignende selskabsretlige spørgsmål, se f.eks. sag 207/1988, hvor Nævnet afviste at behandle en klage over, at aktiekapitalen i den ophørende bank i forbindelse med en fusion var nedskrevet til nul, og sag 38/2000 (klage fra aktionær i pengeinstituttet angående aktieregistrering). Klager fra købere af fast ejendom solgt af pengeinstitutter afvises med samme begrundelse, jf. sagerne 137/1990 (banks salg af kælderlokale), 256/1990 (refereret under 10.1), 283/1999 (køberetligt funderer klage angående fast ejendom solgt af pengeinstituttet i henhold til salgsfuldmagt), 433/2001 (tvist om købesummens størrelse i anledning af pengeinstituttets transport af retten til at få

auktionsskøde på ejendom). Tilsvarende falder klager, som (udelukkende)²⁷⁴ angår ansættelsesforhold til pengeinstituttet uden for kompetenceområdet, jf. sag 25/2004 om fortolkning af en pensionsordning, som klageren var omfattet af i kraft af sit tidligere ansættelsesforhold hos indklagede.

Til kategorien »manglende kundeforhold« hører også sag 171/1988 (en søn påstod en bank tilpligtet at meddele oplysninger om søsterens administration af moderens konti i banken) og sag 483/1990, hvor klageren påstod en andelskasse erstatningsansvarlig, da en medarbejder i andelskassen efter hendes opfattelse havde misbrugt økonomiske oplysninger om hende. Endelig er der de lidt specielle sager 118/1990 og 119/1990: Nogle medarbejderaktier var båndlagt i X-bank. Efter en tvangsindløsning (hvor den indklagede bank optrådte på majoritetssiden) besluttede selskabet, at provenuet skulle båndlægges i den indklagede bank. Klagen blev afvist, da den vedrørte en beslutning, truffet af selskabet. Sag 338/1994 angik værdien af et pantebrev, som klageren havde købt af en advokat, der havde købt det af pengeinstituttet; udtalt at der ikke mellem klageren og pengeinstituttet forelå et kundeforhold, idet Nævnet herved bemærkede, at der ved afgørelsen af, hvorvidt klageren kunne gøre krav gældende direkte mod pengeinstituttet, ikke kunne bortses fra aftaleforholdene mellem klageren og advokaten og mellem denne og pengeinstituttet.

En del sager vedrører klager over, at et pengeinstitut har nægtet at yde lån (eller at udvide et kreditarrangement). I det første tilfælde forekommer det noget tvivlsomt, om der i det hele taget foreligger et kundeforhold eller en civilretlig tvist, medmindre klagen f.eks. også går på, at en medarbejder har lovet at bevilge en kredit eller lignende forhold. Nævnet træffer imidlertid – formentlig med støtte i Vedtægternes § 3 – en realitetskendelse i disse sager – der ikke overraskende altid munder ud i, at det beror på pengeinstituttets eget skøn, om man er villig til at bevilge et lån, og at Nævnet ikke kan pålægge pengeinstituttet at yde lånet, se f.eks. sag 344/2000.

10.3.2. Hvad kan der klages over?

Klager skal vedrøre en *konkret* aftalerektion, og der skal være en *aktuel* tvist – dvs. retlig uenighed – mellem parterne. Generelle klager – f.eks. over et pengeinstituts markedsføring eller dokumenter – falder klart udenfor,²⁷⁵ se eksempel-

---

274. Sager, der udspringer af såvel ansættelses- som kundeforhold, så som f. eks. om favørrente på (tidligere) ansattes konti, er omfattet af Nævnets kompetence, se sager i kapitel 5.

275. Sml. Nævnets kritiske bemærkninger i sag 114/1988, omtalt nedenfor. I enkelte sager har Ankenævnet udtalt, at sagen eventuelt hørte under Finanstilsynet (jf. nu lov om finansiel virksomhed § 43), se f. eks. sag 398/2003.

vis sag 26/1993, hvor klagetemaet var en banks forretningsgang ved manglende dækning på kontoen; Nævnet fandt dog klagen så relevant, at man henstillede til banken at tage spørgsmålet under overvejelse. Jf. også eksemplerne på afvisning i sagerne 234/1994 (forretningsgangen i omprioriteringssager), 449/1996 (forretningsgange ved girobetalinger), 212/2002 (krav til bankens fremtidige information ved ydelse af personalelån) og 398/2003 (den generelle rimelighed af et aftalevilkår med investeringskunder).

Klager om forfølgelse, chikane og krav om undskyldning, æresoprejsning mv. vedrører ikke *formueretlige* krav, hvorfor de ikke kan behandles af Pengeinstitutankenævnet, jf. f.eks. sagerne 107/1997, 344/2000, 165/2001, 208/2002 og 345/2002.

I sag 393/1991 udtalte Nævnet, at spørgsmålet om, hvorvidt en bank var berettiget til at udlevere en aktie deponeret i anledning af en likvidation, måtte anses for at være en formueretlig tvist. Omvendt forelå der ikke en formueretlig tvist i sag 487/1993, hvor pengeinstituttet efter klagetemaet skulle oplyse, hvad en medarbejder måtte have udtalt til en lavværge. I sag 526/1993 skete afvisning i et tilfælde, hvor en bank af diskretionsgrunde ikke ville begrunde, at man havde sagt nej tak til at etablere et kundeforhold.²⁷⁶ På linje hermed sag 187/1996.

Klager angående tilsidesættelse af tavshedspligten angår ikke en formueretlig tvist, jf. sagerne 469/2000, 383/1996, 362/1998 og 68/1999 (sidstnævnte med fremhævelse af, at Nævnet ikke har mulighed for som påstået af klager at pålægge pengeinstituttet en bod).²⁷⁷ Heller ikke krav om udlevering af dokumenter til brug for en retssag angår en formueretlig tvist, men må i givet fald søges opfyldt gennem retsplejelovens regler om editionspligt, jf. sag 309/1997. Der foreligger *ikke (længere) en aktuel* tvist, der kan behandles af Nævnet, hvis pengeinstituttet har rettet for sig, jf. herved Vedtægternes § 8, stk. 4, sag 95/1988, sag 122/1991, sag 314/1997 og sag 264/2002, hvor klageren, efter at hans pengekrav var opfyldt, ønskede en »kendelse, hvoraf indklagedes ansvar fremgår, idet offentligheden kun derved får oplysning om, at der er en grænse for, hvad der kan accepteres, når et pengeinstitut tager selvstændige initiativer og disponerer over en kundes konto uden aftale«. Tilsvarende om den ikke helt upraktiske situation, at pengeinstituttet har givet rimeligt svar på spørgsmål om ældre kontoforhold, jf. sag 131/1988 og 520/1990.

I sag 19/1990 angik klagen valideringsspørgsmål. Klager påstod dels tilbagebetaling af debiterede renter, dels »at indklagedes valideringspraksis ændres«. Sagen blev afvist under henvisning til, at der ikke længere forelå nogen formue-

276. Se herved bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder § 12 om begrundelsespligten ved nægtelse af oprettelse af almindelig indlånskonto.

277. Derimod ville der vel foreligge en formueretlig tvist, hvis der blev krævet erstatning af økonomiske tab forvoldt ved tavshedspligtens tilsidesættelse.

retlig tvist, efter at banken havde tilbagebetalt rentebeløbet, og det fandtes her- efter »at ligge uden for Ankenævnets kompetence at tage stilling til det generel- le spørgsmål om rimeligheden af indklagedes valideringsregler.« Da der imid- lertid ikke kan være tvivl om, at det andet led i klagerens påstand kunne være påkendt under en retssag, nærmere bestemt et anerkendelsessøgsmål, er det ikke ganske klart, hvorledes afgørelsen skal forstås. Eftersom Ankenævnet i andre sager (f.eks. 303/1989 og 312/1989) har påkendt lignende »anerkendelses- påstande«²⁷⁸ er sag 19/1990 nok nærmere et eksempel på, at nævnsbehandlin- gen blev anset for uegnet (se nærmere herom under 10.4.2) til at afgøre det da uafklarede spørgsmål om rimeligheden af vilkårene om »asymmetrisk forrent- ning«.²⁷⁹ Denne begrundelse blev da også anvendt i den tilsvarende sag 560/1992 (omtalt under 10.4.2).

Blandt de øvrige klager, der er afvist med henvisning til manglende formue- retlig tvist, kan nævnes sagerne 171/1988 (refereret under 10.3.1), 127/1989 (klage over sparekasses behandling af salg af tredjemands aktiepost), og 429/1990 (hvor klageren påstod en bank tilpligtet at nedlægge PIN-kodesyste- met).²⁸⁰ I 602/1992 ønskede klageren Ankenævnets bedømmelse af, om et pen-

---

278. I sag 303/1989 blev kendelsens konklusion, at pengeinstituttet »bør anerkende ved over- førsel af værdipapirer mellem to depoter tilhørende samme kunde ikke at have været ber- rettiget til at beregne sig vederlag efter reglerne om kortage ved værdipapirhandler«, og i sag 312/1989: »Indklagede bør på anmodning en gang årligt vederlagsfrit tilstille klageren en kontoudskrift vedrørende det omhandlede studielån udvisende samtlige posteringer for det nærmeste foregående år.« Se et grænsetilfælde i sag 92/1991, hvor en andelsboligfor- enings klagetema var formuleret således, »at det juridiske grundlag for [pengeinstituttets] handlemåde er uangribeligt, men at [pengeinstituttet] har handlet i strid med god bank- og sparekasseskik, idet det ikke har været politikernes formål med lov om andelsboliglån, at sagesløse mennesker skal bære pengeinstitutternes økonomiske risiko.« Ankenævnet fast- slog, at pengeinstituttet ikke ved udformningen af dokumenter om medlemskab, eller transportnotering havde været forpligtet til at fritage andelsboligforeninger for noget an- svar, der måtte påhvile disse efter almindelige regler. I øvrigt bestod der ikke nogen tvist.

279. Pengeinstitutankenævnet markerede da også udtrykkeligt i sager vedrørende andre vali- deringsproblemer (f.eks. sag 398/1990), at Nævnet ikke tog stilling til de almindelige valideringsregler. Se nu herom *U 1998.204 H* og nærmere i kapitel 2.4.

280. I nogle sager er der som nævnt (desuden) sket afvisning under henvisning til, at klagen ikke var specificeret eller for generelt formuleret, se f.eks. sagerne 286/1989, 464/1989, 295/1991 og 88/2001. Endvidere afviser Nævnet at tage stilling til klagepunkter à la »markedsføringen [skal] forbedres og tydeliggøres, så misforståelser undgås« og »der [skal] ydes fuld erstatning ved alle vildledninger og undladelser/fortielser, som kun er til indklagedes fordel.« I sag 454b/1990 havde banken rettidigt annulleret en PBS-betaling, som et forsikringssselskab ved en fejltagelse havde krævet. Klagetemaet var, at klageren ønskede »mindre kreativitet og større troværdighed.« Klagen blev afvist under henvis- ning til, at der ikke forelå en konkret formueretlig tvist. I sag 364/1997 afvistes en påstand om, at der skulle ydes »ordentlig og rigtig kundebetjening«.

geinstituttet ved afgivelse af en soliditetsoplysning havde handlet i strid med god bankskik. Ankenævnet afviste sagen, da klager var et selskab (se under 10.3.3.2), men tilføjede, at Ankenævnet alene behandler tvister af formueretlig karakter og således ikke besvarer spørgsmål, om et pengeinstitut har handlet i strid med god pengeinstituttskik.

Om klager over pengeinstituttets *handlemåde* udtales generelt i sag 31/2004 »at Ankenævnet ikke afgiver udtalelser om, hvorvidt en bestemt handlemåde kan anses for korrekt, når dette ikke har sammenhæng med afgørelsen af en aktuel og konkret formueretlig tvist.« Til illustration heraf kan henvises til følgende sager:

I sag 67/1988 blev der klaget over, at en bank havde nægtet at indrømme en afdragsordning vedrørende en kassekredit. I klageskemaet havde klageren endvidere anført, at »Det kan ikke være rimeligt, at en bank kører frem på en sådan måde«. Hermed sigtedes til, at banken havde indgivet dels begæring om tvangsauktion, selv om ejendommen var voldsomt overbehæftet, dels konkursbegæring. I sidstnævnte henseende havde såvel skifteretten som Østre Landsret afvist konkursbegæringen.

Nævnet gav banken medhold med hensyn til det primære klagepunkt. Samtidig tilkendegav man følgende:

»Ankenævnet finder anledning til at bemærke, at man finder det uheldigt, at indklagede har iværksat og fastholdt de ovenfor nævnte inkassationskridt under omstændigheder, hvor det måtte anses som meget lidt sandsynligt, at de ville medvirke til at give indklagede dækning for sit tilgodehavende.«

I sag 114/1988 blev der klaget over, at en bank dels havde fremsendt et frivilligt forlig, dels – i en fortrykt tekst – havde truet med at overgive sagen til kriminalpolitiet. Nævnet udtalte, at det

»findes ikke at kunne kritiseres, at indklagede til klagerne har fremsendt udkast til et frivilligt forlig, indeholdende bestemmelse om, at forliget kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

Der må rimod gives klagerne medhold i, at indklagede – som også erkendt af denne – har været uberettiget til i udkastet under de givne omstændigheder at forbeholde sig sagens overgivelse til politiet, og Ankenævnet finder det uheldigt, at indklagede i sine formularer vedrørende checkkontoovertræk og misligholdte mellemværender i øvrigt generelt forbeholder sig at indgive politianmeldelse.«

I sagerne 71/1991 og 315/1991 blev en bank tilpligtet at anerkende, at banken ikke var berettiget til at tilbageholde klagerens ubehæftede værdipapirdepot. Ankenævnet udtalte:

»Indklagede har ikke givet nogen rimelig begrundelse for, at man ikke straks, men – trods gentagne rykkere – først efter knap to måneders forløb efterkom anmodningen af 19. december 1990 om overførsel af klagerens depot til et andet pengeinstitut. Ankenævnet finder derfor at måtte lægge til grund, at indklagede bevidst tilbageholdt depotet, selv om man måtte være klar over, at dette var uberettiget, eftersom depotet ikke var pantsat. Indklagede måtte endvidere indse, at tilbageholdelsen kunne skabe særlige vanskeligheder for klageren i den foreliggende situation, hvor indklagede havde opsagt engagementerne med klageren personlig og interessentskabet. Ankenævnet finder på denne baggrund anledning til at udtale, at man finder indklagedes handlemåde særdeles kritisabel.

Det må lægges til grund, at indklagede tidligere havde erklæret, at man ikke ville stille krav om udlevering af klagerens personlige regnskaber. I hvert fald på denne baggrund findes indklagede ikke at have været berettiget til at opsiges klagerens personlige kassekredit som sket. I øvrigt bemærkes, at indklagede ikke har imødegået det af klageren oplyste om opsigelsens sammenhæng med drøftelserne vedrørende indklagedes engagement med aktieselskabet.

Selv om opsigelsen således var uberettiget, finder Ankenævnet ikke tilstrækkeligt grundlag for at pålægge indklagede at genetablere kreditten.«

Ankenævnet udtalte endvidere, at man havde noteret sig, at bankens advokat gennem optagelse af en bl.a. hertil sigtende klausul i forligsaftalen og efterfølgende påberåbelse af klausulen over for klagerens advokat har søgt at afskære klageren fra at indgive klage til Ankenævnet. Man anså noget sådant for klart stridende mod god pengeinstitutsik.²⁸¹

I sag 59/1995 udtaltes bl.a.:

»Da Ankenævnet alene behandler formueretlige spørgsmål, har Ankenævnet ikke kompetence til at træffe nogen afgørelse for så vidt angår klagen over, at indklagedes medarbejdere har opsøgt klageren på hendes bopæl. Ankenævnet finder dog anledning til at udtale, at det efter Ankenævnets opfattelse – i hvert fald under omstændigheder som de i sagen foreliggende – ikke er i overensstemmelse med god pengeinstitutsik, at et pengeinstituts medarbejdere uopfordret opsøger en kunde på dennes private bopæl for at drøfte et misligholdt engagement. Dette gælder i særdeleshed indklagedes medarbejderes anden personlige henvendelse til klageren, idet indklagede i hvert fald på det tidspunkt var klar over, at klageren ikke ønskede personlige henvendelser fra indklagedes medarbejdere. Ankenævnet har henledt Finansrådets opmærksomhed på spørgsmålet.«

---

281. I sag 306/1993 fandt Ankenævnet et pengeinstituts handlemåde i en kautionssag »utilstelig.« Pengeinstituttet havde »fundet« kautionisten mere end 15 år efter hovedmandens misligholdelse; i det første brev til kautionisten anførtes, at sagen ville blive overgivet til inkasso, og kautionisten indberettet til RKL, hvis han ikke inden otte dage henvendte sig i afdelingen. Sagen vedrørte 2.758 kr.

Det følger af almindelige principper om retskraft, at der ikke kan klages over forhold, der er omfattet af en tidligere ankenævnsafgørelse, jf. f.eks. sagerne 448/1992 og 462/2003. Se Vedtægternes § 15 om genoptagelse af afgjorte sager.

10.3.3. Kundens status

10.3.3.1. Private kundeforhold

Kerneområdet for Nævnets virksomhed er klager vedrørende private kundeforhold.

Den private kan – i overensstemmelse med den almindelige regel inden for forbrugerretten – være såvel en fysisk person som en juridisk person, se f.eks. allerede sag 12/1988. Det giver f.eks. ikke anledning til tvivl, om en almindelig forening kan klage over, at pengeinstituttet har opsagt kassekrediten eller har beregnet et gebyr for et kontoudskrift, og der findes enkelte klager fra juridiske personer.²⁸² I sag 482/1989 realitetsbehandlede Ankenævnet en klage fra en statsanerkendt arbejdsløshedskasse, hvorimod sag 616/1993 afviste en klage fra et *fagforbund*. Sag 519/1990 angik en *andelsboligforening*, der klagede med påstand om, at en bank havde handlet erstatningspådragende i forbindelse med finansieringen af nogle andelsboliger; banken påstod sagen afvist, da klager var erhvervsdrivende. Ankenævnet udtalte, at »det forhold, at klagen er indgivet af en andelsboligforening, findes ikke i sig selv at medføre, at klagen ikke kan anses for at angå et privat kundeforhold.«²⁸³ Klagen i sag 282/1993 fra en *lytterforening* blev realitetsbehandlet.

10.3.3.2. Klager fra erhvervsdrivende

Som det fremgår af citatet af Vedtægternes § 2, kan Pengeinstitutankenævnet i et vist omfang behandle klager fra erhvervsdrivende. Kriteriet er her, at klagen ikke væsentligt må adskille sig fra klager vedrørende et privat kundeforhold.²⁸⁴ Det er tydeligt, at reglen har givet Pengeinstitutankenævnet en del vanskeligheder.

Det er nærliggende at opfatte kriteriet som et forsøg på at foretage en koordination med de regler, der gjaldt efter forbrugerklagenævnsløven. Begrebet »forbruger« i denne lovs § 1 dækkede også erhvervsdrivende, der er sidste led i om-

282. Dog er et aktieselskab, anpartsselskab, interessentskab og en erhvervsdrivende fond pr. definition erhvervsdrivende, jf. under 10.3.3.2.

283. Afgørelsen stemmer overens med, hvad der senere blev forudsat ved gennemførelsen af lov nr. 453 af 30. juni 1993 om omsætning af fast ejendom.

284. Samme kriterium er anvendt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder. Ifølge Finanstilsynets vejledning til bekendtgørelsen kan de finansielle ankenævns praksis tillægges betydning ved vurderingen af, om et erhvervs-kundeforhold er omfattet af bekendtgørelsen.

sætningen, og hvor den vare eller ydelse, der klages over, ikke skal indgå i produktionen og ikke er erhvervet med henblik på videresalg.²⁸⁵ Med lov om forbrugerklager fra 2003 gælder nu for Forbrugerklagenævnet samme forbrugerbegreb som det, der anvendes i den civile retlige lovgivning, dvs. en person (fysisk eller juridisk), der hovedsagelig handler uden for sit erhverv.²⁸⁶ Det er imidlertid stadig nærliggende at se Vedtægternes § 2, stk. 2, i samme lys som det daværende forbrugerbegreb ved Forbrugerklagenævnet, dvs. som funderet i en hensyntagen til det konkrete beskyttelsesbehov hos »små« erhvervsdrivende, når klage-temaet ligner det, der kan forekomme i privatkundeforhold. Som typeeksempel herpå kan nævnes sag 382/2002 om en pizzeriaejers klage over, at pengeinstituttet ikke trods aftale herom havde betalt en elregning; nævnet ville ikke afvise sagen som erhvervsmæssig (men derimod som bevisuegnet).

I Pengeinstitutankenævnets første år aftegnede Nævnspraksis på visse punkter et noget flimrende billede angående påkendelse af klager fra erhvervsdrivende kunder, se nærmere 1. udgave af nærværende fremstilling s. 265 ff. Selv om der med tiden synes at have fæstnet sig klarere retningslinjer, kan det fortsat være vanskeligt at forudsige udfaldet af konkrete afgørelser. Dette er da også i et vist omfang uundgåeligt, når der er tale om konkrete skønmæssigt prægede afgørelser, men de særlige processuelle forhold spiller antagelig også ind. Afvisningsspørgsmålet kommer således frem til Nævnsafgørelse i forskellig sammenhæng. I en del sager er der tale om, at sekretariatet har afvist sagen med henvisning til klagerens erhvervsstatus umiddelbart efter klagens modtagelse eller indklagedes første svar i sagen. I disse tilfælde underrettes klager om afvisningen og om, at denne på begæring kan indbringes for Nævnet, jf. Vedtægternes § 6, der fastsætter denne procedure, når det er »utvivlsomt«, at sagen ikke kan behandles efter §§ 2-5. I andre sager rejses spørgsmålet først for Nævnet, efter at sagen har gennemgået fuld sekretariatsbehandling, der efter omstændighederne kan strække sig over 6 måneder eller mere. Det kan vel ikke udelukkes, at tidsfaktoren samt de undertiden mange, i givet fald spildte, kræfter, parterne (og Nævnets sekretariat) har lagt i sagsforberedelsen, i tvivlstilfælde påvirker afgørelsen af kompetencespørgsmålet i retning af, at Nævnet behandler sagens realitet, frem for at henvise klageren til at starte forfra ved domstolene. Selv om kompetencespørgsmålet påses ex officio kan det endelig heller ikke udelukkes, at det i tvivlstilfælde påvirker afgørelsen, at det indklagede pengeinstitut ikke har påstået klagen afvist som erhvervsmæssig.

---

285. Jf. *Wendler Pedersen* Lov om Forbrugerklagenævnet s. 15 f.

286. Jf. lov om forbrugerklager § 7 og forarbejderne hertil i FT 2002-03 Tillæg A 5448 ff., hvoraf tillige fremgår, at ændringen af forbrugerbegrebet ved Forbrugerklagenævnet ikke har direkte betydning for de godkendte private klagenævne, idet disses virksomhedsområde afhænger af de godkendte vedtægter.

Ligger det klart, at den aftale, konto mv., som en klage vedrører, har i et ikke-erhvervsmæssigt sigte, dvs. at kunden, være sig en selvstændigt erhvervsdrivende eller en lønmodtager, optræder i sin egenskab af privatperson (klagen angår f.eks. pengeinstituttets håndtering af en kapitalpension) foreligger der en klage angående et privatkundeforhold, og Nævnet er uden videre kompetent. Jf. f.eks. sag 492/2000* om erhvervsdrivendes kaution for deres datters erhvervslån; udtalt, at kautionen påtaget af de pågældende som privatpersoner, og at den omstændighed, at klagerne drev erhvervsmæssig virksomhed, ikke kunne begrunde, at kautionsforholdet blev anset for eller sidestillet med et erhvervsmæssigt forhold.

Klager, der indgives af *aktie- og anpartsselskaber*, rejser selvsagt ikke tvivl om klagers erhvervsstatus, og klagerne afvises (nu)²⁸⁷ helt konsekvent, også selv om tilsvarende problemstillinger kan forekomme i et privat kundeforhold, jf. f.eks. sagerne 311/1996, 213/1998 (hvor det ikke kunne føre til noget andet resultat, at indklagede havde henvist klageren til at indbringe sagen for Ankenævnet), 272/1999, 69/2000 og 85/2002. I sag 473/1996 med følgende præciserende udtalelse:

»I overensstemmelse med Ankenævnets faste praksis vedrørende engagementer med selskaber finder nævnet herefter, at det engagement, som klagen angår, må betragtes som erhvervsmæssigt, uanset om det oprindelig måtte være etableret i privat regi, og uanset at klagerne havde påtaget sig selvskyldnerkaution for anpartsselskabets forpligtelser.«

Er klager et selskab foretager Nævnet således ikke en konkret vurdering af »ligestille«-spørgsmålet, således som ordlyden af Vedtægternes § 2, stk. 2, kan siges at lægge op til; bestemmelsen er dog formuleret som en »kan-regel«, dvs. er fakultativ for Nævnet.

Klager fra *landmænd* (lån til køb af landbrugsejendom, omprioritering af denne) afvises normalt med henvisning til, at klagen på grund af ejendommens størrelse og karakter, ikke er eller kan sidestilles med en klage vedrørende et privat kundeforhold. jf. f.eks. sag 406/2003 (om omprioritering, ca. 85 ha og 75 malkekøer) med udtrykkelig henvisning til, at det var uden betydning, at ejen-

287. Se fra Ankenævnets tidlige fase sag 112/1988 og som et kuriøst eksempel, der afspejlede tidsånden i pengeinstitutverdenen, sag 689/1992, hvor et anpartsselskab klagede over bankens dispositioner ved valutaterminsforretninger. Klagen blev afvist, da den var erhvervsmæssig, og »findes – selv om tilsvarende spørgsmål vil kunne forekomme i et privatkundeforhold – heller ikke at kunne sidestilles med en klage vedrørende et privat kundeforhold.« Klageren oplyste, at banken oprindelig havde tilbudt ham personligt, at han kunne spekulere, og at selskabets virksomhed i øvrigt intet havde at gøre med valutaterminsforretninger.

dommen omfattede familiens bolig. Se endvidere sag 112/1989, 197/1992, 48/1993, 371/1993, 326/1997, 208/1992 (banks medvirken til omprioritering; gården var solgt og klager ikke længere landmand), 254/1999 (lignende sag), 168/1999 (lån til etablering som landmand), 54/2001 (udlandslån som led i erhvervsengagement), men heroverfor 113/1992. Sag 80/1998 angik terminskontrakter angående råvarer; da kontrakterne havde deres udspring i klagerens kommercielle interesse i at afdække risici i forbindelse med sin landbrugsproduktion, blev sagen afvist som erhvervmæssig, uanset at en del af de indgåede aftaler ikke havde konkret sammenhæng med landbrugsproduktionen. Sag 11a/2000 blev ikke afvist; klager drev ca. 50 hektar jord og havde en besætning på 9 ammekøer: Både han og ægtefællen havde arbejde uden for landbruget, og deres hovedindtægt stammede herfra. Klagen angik forrentning af et beløb deponeret i forbindelse med salg af et jordareal til en anden landmand. Med henvisning til karakteren af den tvist, der var klagens genstand, og det oplyste om landbrugsvirksomheden fandtes klagen ikke at adskille sig væsentligt fra en klage vedrørende et privat kundeforhold. Med samme begrundelse realitetsbehandlede Nævnet i sagerne 495/1999 og 20/2000 om fritidslandmands klage over pengeinstitutets rådgivning i forbindelse med hjemtagelse af realkreditlån. Tilsvarende afgørelse i sag 3/2000 (klage over urimelig overtræksrente af lån til (senere ophørt) hobbylandmand).

Sager, der angår pengeinstitutydelser med henblik på *etablering af erhvervsvirksomhed*, afvises normalt, jf. f.eks. sagerne 168/1999 (om landbrug, se ovenfor) og 10/2000, hvor klagen angik rådgivning i forbindelse med anvendelse af midler på etableringskonto til etablering af selvstændig virksomhed; bl.a. udtalt, at klagetemaet ikke kunne foreligge i et privat kundeforhold.

Derimod synes at være en tendens til, at Ankenævnet admitterer klager fra *personer, der har haft eller er ved at miste sin erhvervsstatus*, se sag 250/1991* (omtalt i kapitel 8), 319/1992, 285/1993 og 363/1993, se dog i modsat retning sagerne 208/1992 og 254/1999 (begge om salg af landbrug, jf. ovenfor). I sag 319/1992 angik klagen en banks administration af nogle pantebreve. Ankenævnet anså sig for kompetent, uanset at pantebrevene var udstedt i forbindelse med salget af klagers restaurant, og at pantebrevene lå til sikkerhed for kundens (op-rindelige) erhvervsengagement. Banken blev anset for erstatningsansvarlig. Sag 543/1991 angik rådgivning af en kunde, der netop var ophørt med sin vognmandsvirksomhed, om førtidig indfrielse af det udlandslån, der havde finansieret køb af lastbil. Nævnet behandlede sagen i realiteten, idet der henvistes til, at klagen angik rådgivning af klageren, efter at denne var ophørt med at drive erhvervsvirksomhed. Klagen i sag 285/1993 blev admitteret bl.a. under hensyn til, at den vedrørte klagers hæftelse, efter at han var udtrådt af et interessentskab. I sag 441/1998 angik klagen den afvikling af to lån, som har fundet sted, efter at den erhvervsvirksomhed, som lånene i sin tid skulle finansiere, var ophørt; ikke

afvisning. I sag 154/1994 angik klagen forrentningen af et gælds-brev på over 2,5 mio. udstedt for klagers tab ved valutaterminsforretninger med en ramme på 10 mio. kr., efter at disse var lukket; klagen; under hensyn hertil og karakteren af klagen, kunne klagen realitetspåkendes. Sag 71/1994 blev påkendt under hensyn til, at klageren ikke længere drev det selskab, hvorfra gælden hidrørte, og til karakteren af det spørgsmål, klagen angik (fortolkning af sædvanlig renteklausul). Se endvidere sag 65/1994 (omtalt nedenfor) og sag 3/2000 (omtalt ovenfor). Sag 132/1999 om en beregning i forbindelse med salg af et bageri blev afvist som erhvervsmæssig, da et tilsvarende spørgsmål ikke kunne opstå i privatkundeforhold. På linje hermed sag 217/2000 om udlevering af bilag angående opgørelsen af det erhvervsmæssige mellemværende.

Om den særlige situation, at en *erhvervsdrivende indtræder* i en privat kundes (eventuelle) krav mod pengeinstituttet, henvises til sag 202/2003, hvor et advokatfirma havde godtgjort sin klient, køber af en fast ejendom, et ikke overført stempelbeløb. Da sagen reelt drejede sig om, hvorvidt advokatfirmaet selv måtte bære ansvaret for, at stempelbeløbet ikke blev overført, eller helt eller delvis kunne gøre regres mod de indklagede pengeinstitutter som ansvarlige eller medansvarlige, afvistes sagen som erhvervsmæssig.

Klager fra *kommanditister og deltagere i anpartsprojekter* afvises næsten undtagelsesfrit. I sag 67/1989 klagede en køber af anparter til i alt 200.000 kr. over, at en sparekasse havde frigivet et deponeret beløb til en vindmølleleverandør, før betingelserne var opfyldt. Ankenævnet afviste klagen med følgende bemærkninger:

»Den af klageren ved tegningen af de omhandlede kommanditanparter foretagne investering er af erhvervsmæssig karakter. Klagen, der drejer sig om, hvorvidt indklagede har pådraget sig ansvar over for klageren i forbindelse med dennes investering, angår således ikke et privat kundeforhold og findes heller ikke at kunne sidestilles med en klage vedrørende et sådant.«

Afvisning skete med lignende begrundelse i sag 49/1998.

Se også sag 180/1992 om et leasingselskabs realisation af klagers anparter i et hotelkommanditselskab (afvist som erhvervsmæssig) og sag 389/1992 (klage vedrørende et anpartsprojekt, etableret af en bank. Tegningen var af erhvervsmæssig karakter, og den kredit, som banken havde ydet, angik ikke et privat forhold). Tilsvarende sag 98/1996 om køb af containere i sale and lease back arrangement.

Afgrænsningsvanskeligheder har gjort sig gældende i klagesager angående *spekulation eller spekulationsprægede arrangementer*.²⁸⁸

288. Se nærmere *Lennart Lyng Andersen og Erik Werlauff*: Kreditretten (3. udg., 2000) s. 93 ff og afgrænsningen mellem forbrugerkredit og erhvervskredit.

Pengeinstitutankenævnet har i sådanne sager foretaget en vurdering af, hvorvidt spekulationsforretningerne efter deres karakter og omfang måtte betragtes som eller ligestilles med erhvervsmæssig virksomhed, jf. f.eks. sag 63/1990 om meget omfattende spekulationsforretninger i form af valutaterminsforretninger og optagelse af udlandslån til køb af obligationer. Klager i sag 167/1990 drev en korn- og kommissionsvirksomhed, påstod, at valutaforretningerne var indgået af ham som privatperson. Klagen blev afvist, da klageren i sit årsregnskab havde fratrukket kurstab, og da klagen adskilte sig væsentligt fra klager vedrørende private kundeforhold.²⁸⁹ I sag 185/1990 var klager erhvervsdrivende. Han optog et udlandslån på 5 mio. kr. til køb af indeksobligationer, da han følte sig draget af et godt tilbud fra en bank.²⁹⁰ Da gevinsten udeblev – der kom et kurstab i stedet – klagede han til Ankenævnet. Klagen blev afvist efter Vedtægternes § 2, stk. 3. Klager i sag 456/1990 var selvstændigt erhvervsdrivende. En bank havde bevilget en ramme på 9 mio. kr. til valutaspekulation. Dispositionen måtte betragtes som eller sidestilles med erhvervsmæssig virksomhed. Tilsvarende sag 471/1990, hvor klager havde en »marginkontokttrakt« med en bank på 1 mio. kr. Han havde en anden verserende sag vedrørende et lån på 9 mio. kr., der også skulle anvendes til valutaspekulation. Klagerens samlede spekulationsforretninger var erhvervsmæssig virksomhed. I sag 549/1991 var det oplyst, at klageren havde afgivet købs- og salgordre mellem 200 og 300 gange i en portefølje på 10 mio. kr. Ankenævnet udtalte, at »Klagerens engagement med indklagede angik en meget betydelig beholdning af udenlandske aktier og var karakteriseret ved hyppige dispositioner i form af køb og salg af aktieposter. Ankenævnet finder, at klageren i relation til dette engagement må betragtes som erhvervsdrivende«. Se også sag 251/1993, hvor der var aftalt en valutaramme på 10 mio. kr. og i løbet af 15 måneder indgået ca. 150 terminsforretninger. Ankenævnet udtalte, at »Disse spekulationsforretninger findes efter deres karakter og omfang at måtte betragtes som eller sidestilles med erhvervsmæssig virksomhed.« Lignende afgørelser i 238/1995, 29/1996.

Heroverfor står en række lignende sager: I sag 16/1990 havde klager en kassekredit på 7.5 mio. kr. og optaget et udlandslån på samme beløb. Midlerne anvendtes til investering i pantebreve. Klagen blev ikke afvist som erhvervsmæssig (men derimod som bevisuegnet). I sag 255/1990 havde et momsregistreret firma lånt 850.000 kr. til valutaspekulation. Nævnet fandt ikke tilstrækkelig grundlag for at tage pengeinstitutets afvisningspåstand til følge. Der fandtes

---

289. Jf. herved *U 1998.47 H* om økonomas køb af 7 transportcontainere.

290. Der lød: »For tiden arbejder vi på investeringsområdet med en spændende sammensætning af Eurokroner og indexobligationer, der for Deres vedkommende kan betyde en gevinst i 1989 på op til 100.000 kr. efter skat. Vi glæder os til at udbyde dette nærmere for Dem.«

imidlertid ikke grundlag for klagen. Klageren i sag 301/1990 var indehaver af et større supermarked og handlede med værdipapirer. Han oplyste selv, at han havde gennemført aktiehandler for 6-8 mio. kr. gennem bankens børsmæglersekskab. Ej grundlag for at afvise sagen som værende af erhvervsmæssig karakter. Der var dog ikke noget at bebrejde banken. I sag 528/1991 var der tale om formuepleje i en størrelsesorden af 65 mio. kr. Sagen blev ikke afvist efter § 2, stk. 3, men efter § 7. Endelig fandt Ankenævnet i sag 27/1993, at klager ikke var erhvervsmæssig. Han var lønmodtager og havde lånt 150.000 kr. til indskud i et valutasekskab i Hong Kong. I en senere kendelse i samme sag blev sagen afvist efter § 7.

Klagen i sag 282/1991 angik et ikke gennemført låneengagement på godt 600 mio. kr. Ankenævnet afviste klagen under henvisning til, at denne angik et arrangement, hvis størrelse må betragtes som eller sidestilles med erhvervsmæssig virksomhed.

Sagerne 241/1993, 473/1993 og 671/1993 vedrører samme pengeinstitut og dets forhold til et investeringsaktieselskab. Da sagerne er ens, omtales alene sag 241/1993: Klageren (en snedker) blev opsøgt i sit hjem af en konsulent fra et investeringssekskab. Klageren fik tilbud om at indtræde i et arrangement, der indebar låneoptagelse til investering af 477.000 kr. i aktier og ansvarlig lånekapital i investeringssekskabet, hvilket skulle indebære en månedlig skattebesparelse på 2.913 kr. samt ved arrangementets ophør 4 år senere et provenu på 116.570 kr. Den nødvendige optagelse af lån på i alt 560.000 kr. skete i en bank, som ikke tidligere have haft nogen kontakt med klageren. Alle lånedokumenter, herunder et ejerpantebrev med pant i klagerens hus, blev underskrevet i klagerens hjem ved konsulentens foranstaltning. Ud over klageren syntes der at være tale om 54 investorer; det samlede investeringsbeløb blev genbelånt ca. 10 gange af den nævnte bank og det samlede beløb på ca. 170 mio. kr. anvendt til valutaforretninger indgået med banken og en anden bank. Investeringsforløbet levede ikke helt op til klagerens forventninger, og under klagesagen krævede han at komme ud af låneforholdet med banken, herunder udlevering af ejerpantebrevet i kvitteret stand og i øvrigt frigørelse fra låneforholdet. Pengeinstituttankenævnet udtalte bl.a.:

»Klageren har principalt gjort gældende, at der ved indgåelsen af det omhandlede arrangement blev givet ham tilsagn om et angivet overskud subsidiært, at der ved aftaleindgåelsen blev givet vildledende eller ufyldstgørende oplysninger vedrørende investeringssekskabets virksomhed og dermed om den risiko, han påtog sig ved investeringen, og at de indgåede aftaler som følge heraf helt eller delvis må anses for uforbindende for ham. Det kan efter det foreliggende ikke udelukkes, at indklagede har deltaget i arrangementet på en sådan måde eller har haft et sådant kendskab til investeringssekskabets virksomhed og markedsføring, at klageren i det omfang, han i øvrigt måtte få medhold i sine anbringender, også

vil kunne gøre disse gældende over for indklagede. Dette gælder, selv om de videregående bestemmelser i kredittøbsloven [nu kreditaftalelovens § 5, nr. 2, og § 33, stk. 2,] ikke måtte være anvendelige i det foreliggende tilfælde. Ankenævnet finder imidlertid, at en stillingtagen til de spørgsmål, klagen efter det anførte rejser, ville forudsætte en bevisførelse, herunder i form af parts- og vidneforklaringer, som ikke kan ske for Ankenævnet, men i givet fald må finde sted for domstolene. Ankenævnet afviser derfor sagen i medfør af Vedtægternes § 7, stk. 1.²⁹¹

Med hensyn til praktiseringen af kriteriet om, hvorvidt en erhvervsmæssig klage *væsentligt adskiller sig fra klager vedrørende et privat kundeforhold*, har gennemgangen ovenfor allerede vist, at det i praksis kan være vanskeligt at adskille dette spørgsmål fra spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en erhvervsmæssigt eller en privat kundeforhold. Af praksis synes dog at kunne udledes visse retningslinier vedrørende adskillelsspørgsmålet:

Sager om *erhvervsmæssige kreditter m.v.* afvises som altovervejende hovedregel,²⁹² se f.eks. sagerne *135/1989* (erhvervsmæssig valutaoverførsel), *198/1988* (erstatning for kurstab og »penalty-fee« på udlandslån), *254/1988* (forhold i forbindelse med åbning af remburs), *553/1995* (opsigelse af engagement vedrørende driften af en dyrlægevirksomhed og en juletræsplantage samt salg af ejendommen i henhold til en uigenkaldelig salgsfuldmagt), *633/1992* (klage fra forretningsdrivende over at banken havde honoreret checks, udstedt i forretningens navn af en ansat afvist, da erhvervsmæssig og klart adskilte sig fra privatkunde-klage), *55/2000* (klagen fra interessentskabsdeltager om adgangen til at disponere over en konto etableret for et interessentskab med det formål at drive erhvervsmæssig virksomhed), *74/2001* (lignende sag), *670/1992* (klage over, at en bank havde tilbagekaldt en garanti over for Toldvæsenet), *124/1999* (automatudlejers kaution for værtshusejers driftkredit), *102/2001* (klage over gebyr for rykningspåtegninger og for aflysning af ejerpantebreve fra indehaver af 4 landbrugsejendomme og et antal sommerhuse afvist), *203/2003* (landmands driftskredit), *287/2001* (erhvervsmæssig leasing), *423/2002* (gebyr for forlængelse af en kontrakt om erhvervsmæssig leasing), *421/2003* (omprioritering af erhvervsejendom), *432/2003* (selvstændigt erhvervsdrivendes klagers køb af en ejendom med henblik på ombygning, opdeling i ejerlejligheder og videresalg af disse blev anset for erhvervsmæssig virksomhed; klage over forhold ved indklagedes »mellemlfinansiering« kunne ikke sidestilles med en klage vedrørende et privat kundeforhold), *279/2004* (opsigelse af erhvervskredit) og *61/2005* (lignende sag).

291. Se herved *U 2000.577 H.*

292. Se herved sagerne *33/1990* og *116/1990* om »etableringslån«, der blev realitetsbehandlede.

Derimod synes Nævnet at være tilbøjelig til at tage *mindre erhvervsdrivendes klager vedrørende betalingsservice* under realitetspåkendelse, jf. således sag 382/2002 (omtalt ovenfor) samt sagerne 315/1989 om kunsthåndværkers klage over banks håndtering af betalingsservice, 130/1999 om PBS betaling af husleje vedrørende forretningslejemål og 184/1999 om betalinger til Told&Skat.

Sager vedrørende *selskabskaution*²⁹³ afvises. Se allerede i sag 189/1988, hvor klageren, der var bestyrelsesmedlem og samtidig lønmodtager i en erhvervsdrivende forening, havde kautioneret for foreningens bankgæld. Af senere afviste sager kan nævnes 146/1989, 462/1989, 319/1990, 307/1991, 310/1991, 222/1996, 311/1996, 238/1997 og 39/2005. I sag 389/2003 behandlede nævnet kaution for selskabsgæld med henvisning til, at klagerne kun var indehavere af beskedne aktieposter i det selskab, hvori de var ansat.

Nogle sager, hvor klagen er blevet admitteret trods erhvervsstatus, synes at være præget af, at Nævnet, hvor det er i tvivl, skeler til *grovheden af bankens disposition*, og at man er mindre tilbageholdende med at afvise ved sager, der indicerer grovere krænkelse. Se f.eks. sag 82/1988 (»klageren har efter at være blevet myndig vedstået forpligtelsen til tilbagebetaling af det af klagerens selskab ydede lån«) og sag 83/1988: I forbindelse med stillingsskift spurgte en bankmedarbejder en kunde, om denne var interesseret i »at flytte med«. Der skulle herved alene betales stempel samt 3.000 kr. i provision. Efter at have modtaget overførselsanmodningen, tilbød den hidtidige bank klageren betydeligt mere favorable vilkår end hidtil, og klageren valgte at tilbagekalde overførselsanmodningen. Den akquisitive bank svarede igen med at debitere klageren 10.000 kr. i provision. Nævnet fastslog enstemmigt, at banken alene havde været berettiget til en provision på 3.000 kr. Se herved også sag 313/1990, der omhandler en uhjemlet modregning (svarende til sag 220/1990, der er omtalt i kapitel 3.1.1). Ankenævnet anførte, at selv om klageren havde modtaget checken i sin erhvervsvirksomhed, fandtes klagen at kunne sidestilles med en klage i et privat kundeforhold.

10.4. Forhold, der udelukker klagebehandling

Vedtægterne for Pengeinstitutankenævnet indeholder flere bestemmelser om forhold, der udelukker, at Nævnet kan behandle en klage. Det kan ikke give anledning til undren, at § 5, stk. 1, fastsætter, at Nævnet er inkompetent til at be-

293. Dvs. sager, hvor kautionisten er hovedaktionær (-anpartshaver), typisk kombineret med en direktørstilling i selskabet. I sag 306/1990 påstod pengeinstituttet en sag afvist under henvisning til, at klageren i sin egenskab af erhvervsdrivende havde kautioneret for brorens erhvervsengagementer. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at klageren havde påtaget sig kautionsforpligtelsen i sin egenskab af bror. Sagen blev dog afvist i medfør af Vedtægternes § 7, stk. 1.

handle en sag, der er afgjort ved endelig dom,²⁹⁴ gyldig voldgift²⁹⁵ eller retsforlig eller en sag, der kan forventes afgjort i forbindelse med en straffesag.

Et i praksis hyppigt foreliggende spørgsmål er, hvorvidt den omstændighed, at klagetemaet har været fremme under en af pengeinstituttet initieret fogedsag kan sidestilles med, at sagen er afgjort ved endelig dom. Når spørgsmålet kan give anledning til tvivl, hænger det sammen med, at fogedafgørelser ikke uden videre har samme retskraftvirkning som en dom, og at det ikke er ganske klart, i hvilket omfang det forhold, at et spørgsmål er påkendt under en fogedforretning, afskærer senere retssag om spørgsmålet. Pengeinstitutankenævnet har her valgt at skære igennem, jf. sag 202/1995, hvor klagen fra en kautionist angik samme forhold, som kautionisten forgæves havde gjort gældende under en fogedsag; Pengeinstitutankenævnet udtalte:

»Selv om reglerne om retskraft ikke måtte afskære klagerne fra at få samme spørgsmål prøvet under en retssag ved de almindelige domstole, findes det herefter at måtte følge af princippet i § 5, stk. 1, i Ankenævnets vedtægter, hvorefter Ankenævnet ikke kan behandle sager, som er afgjort ved bl.a. endelig dom, at Ankenævnet er afskåret fra at behandle klagen.«

Lignende afgørelser i f.eks. sagerne 276/1995, 574/1995, 77/1996, 496/1996, 448/1998, 364/2000 og 285/2001.²⁹⁶ Det er dog en forudsætning, at fogedretten har taget stilling til den pågældende indsigelse. Dette var ikke tilfældet i sag 87/2002, hvor det fremgik af fogedbogen, at fogedretten havde været beklædt af en ikke-juridisk, såkaldt § 17a, stk. 3-foged, der ikke kunne træffe afgørelse i en tvist som den foreliggende. Og i sag 105/1999 var under fogedsagen alene fastslået, at klagerens erstatningskrav ikke kunne anvendes til modregning i fogedretten, og ikke om erstatningskravet var berettiget, hvilket spørgsmål herefter kunne påkendes af Pengeinstitutankenævnet. Lignende afgørelse i sag 403/1998. Jf. også sag 225/1997, hvor Nævnet prøvede en indsigelse om renteberegning, idet det ikke kunne antages, at fogedretten havde taget stilling hertil under fogedsagen. I sag 175/2003 fandtes ikke tilstrækkelig anledning til afvisning, idet landsretten under kære af fogedrettens kendelse i henhold til retsplejelovens § 502, stk. 1, nr. 2, havde udsat kæresagen på Pengeinstitutankenævnets afgørelse.

294. Jf. f.eks. sag 137/1999. Det er herved uden betydning, at dommen er en udeblivelsesdom, jf. sag 457/1993.

295. I § 5, stk. 1, 2. pkt., er fastsat, at en voldgiftskendelse kun er bindende, såfremt klageren inden voldgiftssagen er orienteret om muligheden for ankenævnetsbehandling. Bestemmelsen skal læses i sammenhæng med lov om forbrugerklager § 2, stk. 2, hvorefter voldgiftsaftale ikke udelukker klagenævnetsbehandling.

296. På linje hermed sag 434/1995 om spørgsmål afgjort af skifteretten i forbindelse med konkursbegæring.

§ 5, stk. 2, indeholder en litis-pendens regel, der svarer til lov om forbrugerklager § 3. Se herved sag 129/1988, hvor en byretsdom var anket til landsretten, men hvor appellanten alligevel klagede til Ankenævnet over pengeinstituttets behandling af to konti. Ankenævnet afviste klagen med bemærkning om, at Nævnet kun kan behandle klagesager angående forhold, hvorom der verserer retssag ved domstolene, hvis det sker efter henvisning fra vedkommende ret. I sag 115/2004 var en klagenævns sag i første omgang sluttet forligsmæssigt, og klagenævns sagen havde herefter ikke længere litis pendens-virkning som nævnt i lov om forbrugerklager § 3, stk. 1, og Vedtægternes § 5, stk. 2. Da det spørgsmål, som gav anledning til ny klagesag, var afgjort ved endelig dom, afvistes klagesagen efter Vedtægternes § 5, stk. 1.

I øvrigt indeholder Vedtægterne vigtige undtagelser i §§ 4 og 7, jf. straks nedenfor.

10.4.1. Sager henlagt til offentlige myndigheder eller andre ankenævn

Vedtægternes § 4 indeholder en regel, der, i lighed med hvad der gælder for Forbrugerklagenævnet, jf. lov om forbrugerklager § 8, tager sigte på bl.a. at undgå dobbeltbehandling af klager, idet sager, hvis behandling lovgivningen har henlagt til offentlige myndigheder eller til andre ankenævn, falder uden for Nævnets kompetence.

Der har ikke været mange »§ 4-sager«, og de fleste sager i så henseende vil nok blive afvist af sekretariatet under forberedelsen i henhold til Vedtægternes § 6.

Umyndiges midler, der bestyres af en godkendt forvaltningsafdeling, og teknisk/skattemæssige spørgsmål i forbindelse med særlige indlån (bogens kapitel 4)²⁹⁷ er formentlig et af de bedste eksempler på en typisk »§ 4-sag«.²⁹⁸

I sag 256/1988 klagede en værge over, at en banks forvaltningsafdeling opkrævede et forvaltningsgebyr på 5% af renten. Nævnet afviste at behandle sagen

---

297. I sag 358/1990 (der er refereret i kapitel 3.4.2.2) gav Ankenævnet en sparekasse medhold i behandlingen af en tvist om en selvpensioneringskonto, men man henviste samtidig klageren til at rette henvendelse til skattemyndighederne. Sagen synes at kunne være behandlet direkte efter § 4. Se herved sag 1/1994, hvor det i en tvist om fortolkningen af præmiereglerne ved boligsparekontrakter hedder, at det »ikke kan kritiseres, at indklagede har efterlevet denne regel, og at dens overensstemmelse med loven ikke kan afgøres i en sag mellem kontohaveren og pengeinstituttet. Ankenævnet afviser derfor denne del af klagen, idet klageren må henvises til i givet fald at søge spørgsmålet prøvet gennem administrativ rekurs eller søgsmål mod det offentlige.«

298. Derimod falder umyndiges midler, der ikke er anbragt i en forvaltningsafdeling, uden for § 4, medmindre der opstår spørgsmål, om midlerne skal bestyres af en forvaltningsafdeling.

under henvisning til, at det i bestyrelsesbekendtgørelsen § 24 (jf. nu værgemålsbekendtgørelsens §§ 55-56) er fastsat, at Familieretsdirektoratet (nu Civilrettsdirektoratet) fører tilsyn med de godkendte forvaltningsafdelinger og afgør klager over disse. Lignende afgørelse i sag 233/2000. Sag 1/1997 indeholder nærmere oplysninger om den kompetence, Civilrettsdirektoratet, Lenskontrollen, har over for forvaltningsafdelingerne.

I en anden gruppe § 4-sager, der synes at forekomme helt sjældent, går klagerens påstand ud på sletning af registreringen i RKI Kredit Information, i disse tilfælde kan klage indgives til Datatilsynet, jf. personoplysningslovens § 58, og Pengeinstitutankenævnet afviser at realitetsbehandle spørgsmålet. Se f.eks. sagerne 280/1994, 174/1996, 85/1998, 525/1999.

Om afgrænsningen over for Realkreditankenævnet henvises til sag 625/1994, hvor klage over et gebyr opkrævet i anledning af ejerskifte angående et realkreditlån ydet af det pågældende pengeinstituts datterselskab:

»Det omhandlede gebyr for bevilling af gældsovertagelse opkræves af og tilkommer realkreditinstituttet. Selv om dette er et datterselskab af indklagede, findes klagen herefter at høre under Realkreditankenævnets og ikke under Pengeinstitutankenævnets kompetence.«

Sag 99/1998 ligger på linje hermed; sagen angik fortolkningen af aftaler om konverteringsservice, afregning og fastkurs indgået mellem klageren og pengeinstituttet som fuldmægtig for Danske Kredit; klagen fandtes i det hele at falde uden for Pengeinstitutankenævnets kompetence og i stedet at høre under Realkreditankenævnet.

10.4.2. Sager, der findes uegnet til nævnsbehandling

Vedtægternes § 7, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Ankenævnet kan afvise sager, som på grund af deres principielle juridiske karakter, usikkerhed om bedømmelsen af de fremkomne faktiske oplysninger eller af andre særlige grunde findes uegnet til behandling i Ankenævnet.«

Den fakultative regel i § 7, stk. 1, er en udbygning af den modsvarende bestemmelse, der gælder for Forbrugerklagenævnet, se nu lov om forbrugerklager § 14, stk. 2, der alene taler om klager, der ikke skønnes egnet til behandling. Derimod indeholder Vedtægterne ikke en regel, der svarer til lov om forbrugerklager § 14, stk. 3, om afvisning af klager, hvor det er åbenbart, at der ikke kan gives forbrugeren medhold i klagen.

Muligheden for at afvise efter Vedtægternes § 7, stk. 1, har været benyttet i en

lang række tilfælde. En række eksempler er nævnt i de foregående kapitler. Som eksemplerne vier, er sagerne temmelig forskelligartede. Der kan dog udledes visse overordnede retningslinier.

Som det fremgår af citatet, giver § 7, stk. 1, Nævnet tre muligheder for at afvise en sag, a) sagens principielle juridiske karakter, b) bevisspørgsmål eller c) »andre særlige grunde«.

Ad a) Pengeinstitutankenævnet har lagt en linie, der indebærer, at afvisning under hensyn til sagens juridiske karakter *yderst* sjældent kommer på tale. Nævnet har fra den første dag taget stilling til en række retlige spørgsmål, der må karakteriseres som »vanskelige«, eller »principielle«, ligesom man har taget stilling til mange spørgsmål, der ikke har været behandlet hverken i den retsvidenskabelige teori eller i domspraksis. Nævnets afgørelser er ikke retskraftige eller eksigible, og dets betydning og gennemslagskraft afhænger af arbejdets kvalitet; en for flittig anvendelse af det pågældende led i § 7, stk. 1, kunne give Nævnet langt mindre autoritet. Hertil kommer, at Nævnet såvel i formandskab som i medlemskreds er så alsidigt sammensat, at der ikke knytter sig betænkeligheder til den lagte praksis.

I sag 511/1991 var klagetemaet, at banken uberettiget havde nægtet at udbetale et beløb til klageren, der var under konkurs, hvilket også var tilfældet for to selskaber, drevet af klageren. Han fandt, at beløbet udgjorde indtægter optjent efter fristdagen. Ankenævnet udtalte, at banken under de foreliggende omstændigheder havde handlet korrekt ved at afvise at udbetale beløbet uden kurators samtykke. Klagers krav måtte bero på, om beløbet tilkom ham. Ankenævnet udtalte, at dette spørgsmål burde afgøres ved en sag – om fornødent retssag – mellem klageren og konkursboerne.

Sag 560/1992 angik spørgsmålet om, hvorvidt der måtte være grundlag for at tilsidesætte pengeinstitutternes almindelige valideringsregler. Med henvisning til, at der da verserede retssag (om forbud mod vilkårene som stridende mod markedsføringslovens § 1) anlagt af Forbrugerombudsmanden ved Sø- og Handelsretten,²⁹⁹ og »da spørgsmålet efter sin karakter er mindre egnet til klagenævnshandling, finder Ankenævnet det rigtigst ikke at tage stilling hertil.«

I sag 297/1994 veg Nævnet med henvisning til § 7, stk. 1, tilbage fra at tage stilling til lovligheden af et udspekuleret skattespekulationsprojekt. Lignende afgørelse i sag 381/2001, som reelt angik spørgsmålet om, hvorvidt en ved pensionsbeskatningsloven gennemført ordning var i overensstemmelse med dobbeltbeskatningsoverenskomsten mellem Danmark og Frankrig; dette spørgsmål burde i givet fald prøves i en retssag anlagt af klageren mod Skatteministeriet og ikke af Ankenævnet i en sag mellem klageren og pengeinstituttet. Endelig

299. Se nu U 1998.204 H og nærmere herom i kapitel 2.4.

nævnes sag 192/1999, som fik samme udfald, idet realitetsafgørelse af sagen forudsatte stillingtagen til, hvilken af de to opfattelser af spørgsmålet om mulighederne for opdeling af indexkontrakter, der var givet udtryk for i skrivelser fra Told- og Skattestyrelsen, der er den rette; dette lovfortolknings spørgsmål fandtes ikke er egnet til afgørelse i Ankenævnet.

Ad b) Nævnet har i en række tilfælde afvist en klage under hensyn til, at en stillingtagen til sagen vil forudsætte en bevisførelse, herunder i form af parts- og vidneafhøringer. Nævnet anvender navnlig § 7, hvor det ikke har været muligt på det skriftlige grundlag at finde ud af, hvad der er passeret i sagen, men der findes også adskillige eksempler på, at Nævnet har skåret igennem, selv om påstand har stået mod påstand.

Ad c) Der foreligger ganske få sager, hvor Pengeinstitutankenævnet har afvist en sag »af andre særlige grunde«. Bestemmelsen har efter sin natur residualkarakter, og det vil kun være helt undtagelsesvist, at den vil blive anvendt. Som en mulig sag kunne man forestille sig en klage med en sådan beløbsmæssig størrelse, at Nævnet fandt sagen mere egnet til domstolsbehandling.

Den principielle begrænsning til private kundetyper betyder, at der normalt vil være en grænse for, hvor store beløb, klagerne vedrører, men der er flere eksempler på erstatningskrav på mere end 100.000 kr. og i forbindelse med klager over pengeinstitutters behandling af aftaler om valutaspekulation optræder der hyppigt påstande om erstatning på langt større beløb.

Der gælder ikke en beløbsmæssig undergrænse for Nævnsbehandling, og det forekommer velbegrundet, at man har undladt dette. Flere klager vedrører spørgsmålet om gebyr for kontoudskrifter o.l., dvs. klager, der kan have principiel juridisk karakter, men hvor det i det konkrete tilfælde kan dreje sig om 5 eller 10 kr.

I sagerne 542/1991 med flere klagede kunden over et pengeinstituts afregning i forbindelse med obligationskøb. Pengeinstituttet henviste til sin brochure »Handel med obligationer og aktier«, som klager påstod, hun ikke havde kendskab til.

Et flertal udtalte:

»Det findes ikke godtgjort, at klageren forinden afgivelsen af den omhandlede fondsordre har været bekendt med indklagedes brochure om handel med obligationer og aktier.

En stillingtagen til klagen findes herefter at ville forudsætte en nærmere undersøgelse af, hvorvidt den af indklagede fulgte praksis ved afregning af værdipapirer er i overensstemmelse med almindelig praksis, og i bekræftende fald, hvorvidt denne praksis kan anses for rimeligt begrundet. En sådan undersøgelse burde formentlig tillige omfatte den praksis, der følges af børsmæglerselskaber, som ikke er datterselskab af et pengeinstitut. Vi finder på denne baggrund, at klagen er uegnet til behandling i Ankenævnet og stemmer derfor for at afvise klagen i medfør af vedtægternes § 7, stk. 1.

Vi finder dog anledning til at bemærke, at tillægget på 0,10 kurspoints i forhold til den officielle kurs burde have fremgået ikke alene af indklagedes generelle brochure, men også af selve afregningsnotaen.«

To medlemmer udtalte:

»Vi finder, at indklagede, der ikke havde grund til at tro, at klager var bekendt med indklagedes brochure, ved ikke at overholde Forbrugerombudsmandens retningslinjer for pengeinstitutters afregning af handler med børsnoterede værdipapirer, under alle omstændigheder mister en eventuel ret til at opkræve et kurstillæg, således som det er sket i nærværende sag. Retningslinjerne omfatter således ikke blot, at indklagedes brochure skal ligge fremme, men også at kunden efter omstændighederne bør gøres opmærksom på, at beskrivelsen kan fås udleveret. Vi stemmer herefter for at tage klagen til følge.«

Afgørelsesregister

Sager, hvor pengeinstituttet har afgivet erklæring om ikke-efterlevelse, er markeret med *.

1/1988 67	213/1988 94	140/1989 81
6/1988 70, 81	221/1988 162	141/1989 108
10/1988 98	224/1988 56	146/1989 311
12/1988 303	231/1988 110	150/1989 110
17/1988 249	239/1988 144, 157	154/1989 87
22/1988 148	248/1988 82	156/1989 91
24/1988 107	254/1988 310	161/1989 234
25/1988 25, 132	255/1988 269	164/1989 157
26/1988 64, 77	256/1988 103, 276, 313	167/1989 87
29/1988 86	259/1988 68	170/1989 110
36/1988 144	260/1988 267	171/1989 176, 177
45/1988 77	265/1988 47	176/1989 49
48/1988 250	266/1988 83	177/1989 177
67/1988 301	268/1988 134	192/1989 31
69/1988 118	274/1988 263	194/1989 91
75/1988 42		195/1989 255
81/1988 28, 79	1/1989 144	203/1989 243
82/1988 311	3/1989 242	208/1989 279
83/1988 264, 283, 311	12/1989 290	211/1989 42
95/1988 299	13/1989 91	212/1989 263
96/1988 292	24/1989 267	218/1989 256, 263
98/1988 83	32/1989 294	220/1989 108
101/1988 225	36/1989 274, 290	226/1989 51
107/1988 296	37/1989 236	231/1989 272
108/1988 269	48/1989 121	235/1989 188
112/1988 25, 132, 306	49/1989 199	236/1989 64
114/1988 299, 301	55/1989 267	237/1989 32
126/1988 144	59/1989 137	246/1989 148
129/1988 313	60/1989 134	255/1989 183
131/1988 299	67/1989 307	276/1989 32
138/1988 148	70/1989 267	281/1989 32
164/1988 220	93/1989 60	285/1989 233
167/1988 277	94/1989 263	286/1989 301
171/1988 298, 300	95/1989 104	292/1989 35
178/1988 136	102/1989 174	296/1989 267
182/1988 270, 277	105/1989 26, 32	303/1989 275, 285, 300,
185/1988 144	106/1989 297	301
189/1988 311	110/1989 80	305/1989 32
190/1988 282	112/1989 306	306/1989 32
192/1988 249	117/1989 68	312/1989 267, 282, 300,
198/1988 310	125/1989 256, 283	301
200/1988 47	127/1989 300	315/1989 311
207/1988 297	129/1989 175	320/1989 270
212/1988 263	135/1989 310	326/1989 81

328/1989 275	35/1990 31	298/1990 234
330/1989 164	36/1990 51	300/1990 57, 251
336/1989 144	44/1990 160	301/1990 309
344/1989 150	52/1990 111	306/1990 312
353/1989* 282	56/1990 228	309/1990 84
357/1989 110	63/1990 308	312/1990 34, 111
359/1989 188, 251	77/1990 158, 277	313/1990 54, 311
363/1989 158	84/1990 36	314/1990 230
364/1989 108, 110	87/1990 26, 27	318/1990 251
372/1989 185	95/1990 220	319/1990 311
373/1989 290	103/1990 105	332/1990 197
376/1989 271	111/1990 278	339/1990 97
381/1989 241	114/1990 60	347/1990 283
389/1989 272	116/1990 116, 311	351/1990 80
390/1989 256, 262, 271	118/1990 298	358/1990 77, 314
407/1989 250	119/1990 298	362/1990 109
417/1989 47	121/1990 54	364/1990 84
418/1989 118	125/1990 148	370/1990 58
428/1989 283	131/1990 110	372/1990 277
429/1989 270	137/1990 297	379/1990 69
437/1989 148	142/1990 108	380/1990 52
438/1989 118	146/1990 178	381/1990 224
439/1989 148	148/1990 183	387/1990 214
441/1989 286	151/1990 197	389/1990* 65
443/1989 241	161/1990 184	396/1990 163
450/1989 173	167/1990 308	398/1990 36, 301
451/1989 228	169/1990 272	400/1990 150
455/1989 162	172/1990 221	402/1990 84
461/1989 70, 81	175/1990 276	409/1990 220
462/1989 311	185/1990 308	411/1990 69, 98
464/1989 301	189/1990 34	413/1990 53
466/1989 239	193/1990 112	414/1990 285
468/1989 249	195/1990 225	418/1990 80
479/1989 146	198/1990 158	429/1990 300
480/1989 170	203/1990 228	430/1990 227
482/1989 250, 303	210/1990 162	432/1990 287
485/1989 98	213/1990 76	436/1990 241
488/1989 46, 49, 80	215/1990 56	446/1990 121, 126
	218/1990 215	450/1990 184
1/1990 28, 69	220/1990 54, 311	456/1990 308
7/1990 163	221/1990 238	466/1990 47
14/1990 82	227/1990 158	469/1990 241
15/1990 250	228/1990 125	471/1990 308
16/1990 308	241/1990 49	472/1990 145
19/1990 299, 300	255/1990 308	483/1990 298
20/1990 164	256/1990 294, 297	486/1990 250
21/1990 117	260/1990 197	487/1990 108
23/1990 92	267/1990 28, 79	502/1990 214
24/1990 279	269/1990 61	503/1990 134, 135
33/1990 116, 311	281/1990 119	515/1990 159

516/1990 159	264/1991 239	591/1991 47
519/1990 303	267/1991 76	603/1991 29
520/1990 299	269/1991 33	604/1991 188, 189, 268
521/1990 267	276/1991 33	610/1991 294
1408/1990 110	277/1991 49, 74	616/1991 146
	282/1991 309	619/1991 267
1/1991 269	293/1991 224	
2/1991 77	295/1991 301	9/1992 22, 39, 63
9/1991 164	307/1991 311	11/1992 290
13/1991 297	308/1991 275, 284	12/1992 125, 133
31/1991 65, 90	310/1991 311	26/1992 144
33/1991 92	315/1991 301	27/1992 105
34/1991 148	326/1991 22, 63	28/1992 123, 126
42/1991 148	339/1991 19, 23	41/1992 296
43/1991 168	348/1991 59	54/1992 134
44/1991 285	351/1991 261	60/1992 129
58/1991 197	358/1991 167	69/1992 297
66/1991 108	365/1991 206	79/1992 151
71/1991 301	393/1991 299	87/1992 102
72/1991 197	397/1991 144	103/1992 158
74/1991 69	401/1991 89, 88, 89	113/1992 306
79/1991 158	420/1991 205	114/1992 232
81/1991 269	421/1991 242	124/1992 272
92/1991 301	423/1991 96	125/1992 279
102/1991 54	426/1991 93	130/1992 37
103/1991 47	428/1991 148	131/1992 26
111/1991 136	440/1991 242	136/1992 267
114/1991 27	446/1991 158	145/1992 126
122/1991 299	448/1991 188	147/1992 272
128/1991 131	452/1991 49	148/1992 19, 38
129/1991 276	458/1991 242	150/1992 107
134/1991 267	459/1991 25	157/1992 240
136/1991 69	479/1991 70, 71	174/1992 133
139/1991 224	483/1991 145	180/1992 307
153/1991 75	483 a/1991 144	182/1992 226
158/1991 271	488/1991 282	183/1992 168, 167
159/1991 158	497/1991 36, 121	188/1992 269
160/1991 82	511/1991 294, 315	191/1992 70, 71
166/1991 274	512/1991 271	197/1992 306
171/1991 80	526/1991 283	203/1992 63
177/1991 58	528/1991 309	208/1992 306
181/1991 84	540/1991 84, 83	210/1992 47
200/1991 69	542/1991 316	215/1992 52
205/1991 97	543/1991 306	221/1992 82
216/1991 198	549/1991 308	233/1992 47
226/1991 54	551/1991 256	241/1992 236
231/1991 158	565/1991 191	247/1992 49, 74, 75
232/1991 64	569/1991 239	254/1992 82
250/1991 238	585/1991 130	266/1992 100
256/1991 228	586/1991 47	271/1992 108

278/1992 156	581/1992 189	180/1993 114
283/1992 148	589/1992 221	182/1993 54
289/1992 237	592/1992 214, 216	192/1993 105
292/1992 269	602/1992 300	203/1993 150
294/1992 69	606/1992 156	204/1993 43
302/1992 47, 50	608/1992 210, 211	221/1993 259
305/1992 127	630/1992 26	224/1993 134
307/1992* 204	633/1992 310	241/1993 309
313/1992 279	635/1992 78, 77	245/1993 282
317/1992 60	636/1992 82	251/1993 308
319/1992 306	642/1992 210	257/1993 297
325/1992 123	649/1992 144	261/1993 285
330/1992 189	651/1992 93	270/1993 124
334/1992 60	659/1992 198	278/1993* 26
341/1992 150	664/1992 125	279/1993 268
342/1992 266, 290	670/1992 76, 310	282/1993 303
349/1992 36	672/1992 121, 126	285/1993 306
351/1992 205	675/1992 116	287/1993 51
353/1992 235	685/1992 205	289/1993 82
369/1992 43	686/1992 126	291/1993 198
375/1992 205	689/1992 306	292/1993 198
380/1992 283		295/1993 40, 43
382/1992 40	13/1993 129	300/1993 171
389/1992 307	15/1993 294	302/1993 232
402/1992 201	19/1993 286	306/1993 191, 303
414/1992 263	21/1993 123	322/1993 222
415/1992 200	26/1993 299	332/1993 51
421/1992 116	27/1993 309	334/1993 263
424/1992 52	35/1993 28	350/1993 224
433/1992 116, 123, 126	38/1993 254	351/1993 243
440/1992 32	46/1993 126	352/1993 188
445/1992 191	48/1993 306	363/1993 306
448/1992 303	68/1993 125	370/1993 276
450/1992 128	81/1993 22	371/1993 306
461/1992 158	96/1993 124	379/1993 55
468/1992 25, 30	101/1993 31, 111	388/1993 78
473/1992 64	104/1993 121, 125	394/1993 116, 138
475/1992 60	106/1993 48	397/1993 153
485/1992 129	111/1993 281	399/1993 108
496/1992 150	116/1993 151	400/1993 54
502/1992 198, 201	121/1993 109	402/1993 184
506/1992 89, 90	133/1993 127	413/1993 233
516/1992 130, 131	134/1993 124	418/1993 243
518/1992 243	139/1993 110	436/1993 203, 207
523/1992 75	141/1993 78	439/1993 209, 213
535/1992 105	154/1993 242	443/1993 295
540/1992 227	159/1993 122	444/1993 153
559/1992 33	160/1993 262	452/1993 56
566/1992 170	168/1993 242	473/1993 309
568/1992 123	171/1993 267	476/1993 111

Afgørelsesregister

478/1993 107	76/1994 282	793/1994 273
480/1993 198	91/1994 81	812/1994 221, 226
487/1993 299	117/1994 248	830/1994 233
489/1993 214	122/1994 128	846/1994 178, 179
490/1993 70, 71, 244	126/1994 222	856/1994 48
504/1993 210	135/1994 76	
526/1993 299	136/1994 125	5/1995 205
528/1993 135, 189	154/1994 306	19/1995 205
538/1993 198	210/1994 269	22/1995* 163
542/1993 240	226/1994 200	25/1995 81
551/1993 54	234/1994 299	24/1995 269
563/1993 82	230/1994 70	59/1995 62, 302
567/1993 255	231/1994 171	60/1995 117
568/1993 124	254/1994 205	63/1995 73
573/1993 168	262/1994 133	65/1995 282
574/1993 206, 213	280/1994 314	70/1995 117, 123
583/1993 74	294/1994 235	75/1995 219
588/1993 85	297/1994 315	76/1995 85, 104
589/1993 170	338/1994 298	84/1995 106
590/1993 129	344/1994 126	96/1995 297
600/1993 144	360/1994 295	98/1995 211
613/1993 223	361/1994 235	120/1995 244
616/1993 303	367/1994 106	122/1995 154, 155
619/1993 117	377/1994 59	142/1995 68
621/1993 240	384/1994 71	144/1995 214
624/1993 225	405/1994 59	145/1995* 164
633/1993 256	410/1994 47, 59	170/1995 74
635/1993 117	438/1994 205	172/1995 60
642/1993 40	460/1994 295	179/1995 73
643/1993 228	482/1994 82	181/1995 227
657/1993 206	492/1994 80	190/1995 277
664/1993 273	504/1994 50	202/1995 312
671/1993 309	529/1994 205, 209, 219	212/1995 76
681/1993 93	538/1994 114	231/1995 198
690/1993 56, 82	541/1994 82	238/1995 308
696/1993 129	552/1994 174	243/1995 46
710/1993 115, 117	555/1994 144	276/1995 312
715/1993 209, 213	557/1994 209	286/1995 145
	567/1994 297	288/1995 235
1/1994 85,313	578/1994 73	293/1995 79
2/1994 282	583/1994 211	336/1995 164
16/1994 116	605/1994 38	343/1995 75
22/1994 297	625/1994 314	345/1995 191
23/1994 50, 66	628/1994 297	369/1995 106
26/1994 115, 121	635/1994 154	373/1995 176
29/1994 161, 186	655/1994 243	381/1995 235
34/1994 89, 90, 113	658/1994 52	387/1995 86, 106
63/1994 118, 133	667/1994 82	409/1995 199, 202
65/1994 307	676/1994 66, 76	410/1995 66
71/1994 123, 307	682/1994 174	416/1995 60

419/1995 175	171/1996 123	1/1997 314
430/1995 277	174/1996 314	20/1997 227
434/1995 312	179/1996 198	28/1997 53
440/1995 66	184/1996 48	30/1997 102
462/1995 153	187/1996 299	33/1997 39
469/1995 206	211/1996 70	34/1997 217
488/1995 65	222/1996 311	36/1997 158
492/1995 176	233/1996 266	37/1997 100
495/1995 85, 104, 106	242/1996 72	49/1997 70
499/1995 73	249/1996 228	54/1997 266
516/1995 206	265/1996 69	73/1997 235
530/1995 37	266/1996 201, 208	91/1997 260
531/1995 236	274/1996 60	103/1997 96
542/1995 191	279/1996 53	107/1997 235, 299
544/1995 150, 153	286/1996 105	109/1997 69
549/1995 69	291/1996 62, 232	113/1997 111
552/1995 164	293/1996 70	118/1997 83
553/1995 310	297/1996 155	123/1997 100
558/1995 297	305/1996 267	124/1997 59, 191
560/1995 125	310/1996 199	142/1997 103
564/1995 246	311/1996 305, 311	152/1997 79
568/1995 285	313/1996 48, 72	156/1997 82
574/1995 312	333/1996 63, 66, 89	174/1997 28
587/1995 209	340/1996 60	176/1997 217
590/1995 108	349/1996 161	212/1997 198
594/1995 206	351/1996 239	218/1997 104
600/1995 48	354/1996 53	221/1997 129
606/1995 144	362/1996 203, 206	223/1997 280
612/1995 191	380/1996 73	225/1997 135, 312
641/1995 70	283/1996 299	233/1997 103
660/1995 106	390/1996 201	234/1997 103
	391/1996 239	238/1997 311
1/1996 59	421/1996 150	248/1997 267
5/1996 239	422/1996 54, 77	267/1997 73
19/1996 246	437/1996 290	270/1997 81
25/1996 202	438/1996 232, 240	275/1997 40, 41
26/1996 73	440/1996 70	284/1997 72
29/1996 308	449/1996 299	285/1997 212
30/1996 53	455/1996 53	294/1997 48, 51
41/1996 221	456/1996* 150, 169, 189	297/1997 67
52/1996 169	460/1996 83	309/1997 299
55/1996 235, 261	465/1996 248	314/1997 299
77/1996 312	467/1996 241	318/1997 280
98/1996 307	473/1996 305	319/1997 284
113/1996 73	476/1996 161	351/1997 205
115/1996 65	478/1996 283	355/1997 34
121/1996 211	483/1996 53	362/1997 271
132/1996 73	484/1996 183	364/1997 300
162/1996 281, 290	489a/1996 295	365/1997 234
166/1996 127	496/1996 312	369/1997 53

372/1997 209	258/1998 150	243/1999 73
378/1997 150	291/1998 137	251/1999 209, 213
386/1997 205	303/1998 168	254/1999 306
393/1997 105	307/1998 48	269/1999 275
397/1997 262	340/1998 267, 282, 284	272/1999 305
398/1997 188	344/1998 198	275/1999 67
407/1997 73	362/1998 299	283/1999 297
414/1997 184	375/1998 110	293/1999 107
432/1997 126	385/1998 134	299/1999 170
438/1997 174	386/1998 144	305/1999 228
445/1997 293	390/1998 106	314/1999 266
458/1997* 162	403/1998 312	318/1999 145
465/1997 73	413/1998 199	326/1999 262
466/1997 54, 77	419/1998 93	327/1999 105
	441/1998 135, 306	332/1999 144
5/1998 93	448/1998 312	336/1999 261
10/1998 209	450/1998 260	358b/1999 49
32/1998 201	460/1998 81	368/1999 201
43/1998 127		372/1999 262
60/1998 239	7/1999 144	376/1999 144
75/1998 73	9/1999 246	380/1999 172
80/1998 306	19/1999 102, 103	382/1999 198
85/1998 314	22/1999 247	393/1999 70, 134
87/1998 73	32/1999 72	394/1999 202
90/1998 93	40/1999 285	403/1999 52
99/1998 297, 314	46/1999 101	405/1999 150
107/1998 60	52/1999 170, 184	407/1999 60
110/1998 211	58/1999 144	409/1999 81
121/1998 257	68/1999 299	413/1999 293
122/1998 155	69/1999 227	416/1999 170
130/1998 223	72/1999 73	439/1999 249
143/1998 81	93/1999 150	474/1999 234
145/1998 59	94/1999 150	495/1999 306
154/1998 199	105/1999 312	506/1999 247
169/1998 134	111/1999 275	507/1999 224
172/1998 70	113/1999 256	525/1999 314
183/1998 228	124/1999 310	
186/1998 101	130/1999 311	3/2000 136, 306, 307
203/1998 235	131/1999 237, 239	7/2000 74
209/1998 257	132/1999 307	10/2000 306
212/1998 60	137/1999 312	11a/2000 306
213/1998 305	145/1999 269	20/2000 306
224/1998 37	168/1999 306	25/2000 268
225/1998 93	175/1999 35	33/2000 71
226/1998 223	182/1999 221	38/2000 297
232/1998 136	184/1999 237	48/2000 248
234/1998 177	185/1999 70	55/2000 310
241/1998 239	192/1999 316	58/2000 184
255/1998 150	218/1999 103	62/2000 143, 144
257/1998 148	228/1999 261	63/2000 70

68/2000 210	414/2000 217	285/2001 312
69/2000 305	415/2000 76	287/2001 310
76/2000 70	422/2000 39	293/2001 228
77/2000 188	435/2000 59	311/2001 191
99/2000 256	436/2000 149	315/2001 199
111/2000 267	443/2000 169, 176	318/2001 150, 169
112/2000 191	444/2000 108	319/2001 60
117/2000 223	452/2000 59	322/2001 66
124/2000 257	454/2000 276	327/2001 258, 290
128/2000 137	461/2000 62	339/2001 267
132/2000 187	462/2000 48	350/2001 225
145/2000 121	464/2000 67	353/2001 144, 150
157/2000 146	469/2000 299	369/2001 67
167/2000 135	474/2000 165	373/2001 259
173/2000 79	481/2000 282	381/2001 315
179/2000 200	489/2000 30	390/2001 62
188/2000 60	492/2000* 161,305	391/2001 60
189/2000 73	494/2000 213	392/2001 212
208/2000 236	495/2000 218	400/2001 263, 266
217/2000 307		424/2001 258
225/2000 73	23/2001 79	425/2001 201, 219
233/2000 314	26/2001 212	433/2001 297
235/2000 49	33/2001 28, 79	441/2001 215
253/2000 199	40/2001 289	444/2001 28
259/2000 70	49/2001 76	448/2001 271
276/2000 42	51/2001 206, 208, 211,212	451/2001 238
279/2000 101	54/2001 305	457/2001 240
287/2000 201	68/2001 262	461/2001 259
288/2000 235	74/2001 310	
290/2000 269	77/2001 82	1/2002 42
291/2000 168	102/2001 310	5/2002 93
294/2000 191	106/2001 188	14/2002 207, 213
314/2000 232	112/2001 223	18/2002 202
315/2000 70	114/2001 218	21/2002 208
316/2000 76	143/2001 65	34/2002 288
333/2000 206	146/2001 227	40/2002 60
344/2000 298	153/2001 285	49/2002 276
345/2000 69	156/2001 240	53/2002 26
352/2000 28, 79	165/2001 299	58/2002 227
361/2000 223	171/2001 165	64/2002 66
364/2000 312	176/2001 191, 277	74/2002 74
368/2000 210	178/2001 155	85/2002 305
377/2000 29	184/2001 243	87/2002 312
379/2000 226	188/2001 274	88/2002 209
381/2000 149	208/2001 223	116/2002 59, 235
382/2000 311	215/2001 243	118/2002 107
385/2000 283	219/2001 145	121/2002 226
386/2000 155	245/2001 218	122/2002 153
400/2000 280	250/2001 200	125/2002 226
413/2000 280	265/2001 131	126/2002 28

Afgørelsesregister

149/2002 28	5/2003 227	398/2003 298
156/2002 168, 188	7/2003 232	406/2003 305
161/2002 234	33/2003 285	411/2003 201
162/2002 202	50/2003 182	421/2003 310
165/2002 144	56/2003 65	432/2003 310
169/2002 80	57/2003 284, 285	440/2003 245
172/2002 169	64/2003 202	444/2003 28
188/2002 59	66/2003 132	445/2003 212
189/2002 150	75/2003 70	458/2003 288
192/2002 281	93/2003 198	459/2003 259
194/2002 295, 297	109/2003 207, 212	460/2003 123, 132
199/2002 81	116/2003 70, 71	462/2003 303
204/2002 101	125/2003 93	
206/2002 54, 77	148/2003 182	16/2004 247
208/2002 299	164/2003 277	25/2004 298
212/2002 129, 299	168/2003 213	31/2004 301
227/2002 39	174/2003 284	34/2004 199
229/2002 188	175/2003 312	64/2004 147
232/2002 60	178/2003 164	74/2004 221
242/2002 177	185/2003 281, 284	88/2004 169
243/2002 199	188/2003* 189	91/2004 213
246/2002 153	198/2003 115	102/2004 184
255/2002 202	201/2003 266	115/2004 313
257/2002 150	202/2003 307	147/2004 170
264/2002 299	215/2003 198	155/2004 210
273/2002 29	221/2003 268	167/2004 74
289/2002 198	224/2003 198	173/2004 38
296/2002 227	225/2003 115	184/2004 114
307/2002 184	227/2003 211	185/2004* 264
310/2002 247	229/2003 274	200/2004 217
314/2002 198	245/2003 150	203/2004 217
328/2002 203	256/2003 259	223/2004 115
335/2002 81	275/2003 289	231/2004 198
340/2002 65	282/2003 129	235/2004 134
345/2002 299	291/2003* 264, 265	236/2004 52
352/2002 281, 285	302/2003 199	238/2004 198
366/2002 70	303/2003 27	241/2004 198
381/2002 150	306/2003 150	279/2004 310
382/2002 304	317/2003 200	281/2004 50
383/2002 96, 103	329/2003 209	286/2004 200, 201
403/2002 81	335/2003 81, 242	299/2004 202
407/2002 232	349/2003 161	302/2004 78
421/2002 60	352/2003 282	331/2004 137
423/2002 310	357/2003 222	341/2004 101
450/2002 256	358/2003 218	
454/2002 72	367/2003 260	31/2005 198
456/2002 69	371/2003 189	39/2005 311
470/2002 209	373/2003 150	53/2005 189, 191
480/2002 150	381/2003 285	61/2005 310
488/2002 282	389/2003 311	

Stikordsregister

- Afviklingsmodenhed
se Modregning
- Aktionærkonto
– rente 25f
- Alskyldklausul 141, 160ff
- Anfordringskonto
– vejledningspligt 36ff
- Begravelsesudlæg 54
- Begrænset kaution 167ff
- Begyndelsesrente 116ff
- Beregningsfejl 80
- Berigelseskrav 237f
- Betalingsformidling 231ff
se i øvrigt kap. 8
– modregning 51
– gebyr 257ff
- Betalingskort 193ff
se i øvrigt kap. 7
- Betalingservice 231ff
se i øvrigt kap. 8
- Betalingsmidler 193ff
se i øvrigt kap. 7
- Bevisuegnet
se Pengeinstitutankenæv-
nets kompetence
- »Blank« renteændrings-
klausul 124, 130, n 104
- Boksleje 290
- Boligberegning
– gebyr 256
- Boligsparekontrakt 26f
– dokumentation 83f
– modregning 82
- Budgetkonto
se Betalingsformidling
- Børneopsparing 104ff
se i øvrigt kap. 4
– modregning 110
– rente 25, 31
- Check 219ff
se i øvrigt kap. 7
- CIBOR-rente 121
- Civilretsdirektoratet 314
- Condictio indebiti 49, 237ff
- Cy præs princip 122
- Dankort 193ff
Se i øvrigt kap 7
- Dekort 37f, 62, 70, 72
- Delkaution 167ff
- Den Fælles Holdning 141f
- Depot 301
– gebyr 271ff
- Deponeringskonto
– modregning 55, 56
– rente 40
- Deponeringsloven 40
- Effektiv betaling
se Modregning, øremær-
ket
- Erhvervsmaessig
se Pengeinstitutankenæv-
nets kompetence
- Etiske regler 139
- Etableringskonto 63
- Eurocheque 193, n 172
- Favørrente
se Garanti
- Finansieringselskab
– kreditrente 121, 286
– morarente 134
– Pengeinstitutankenævnet
294
- Fjernsalg 216f
- Flyttegebyr 279, 281ff
- Flyttesager
se Særlige indlån
- Foliorente 121f
- Forældelse 134, n 110, 190f
- Frigørelseskontomodreg-
ning 55
- Gammel gæld
– kaution 147ff
- Garanti
– checkindløsning 219,
224
– fortolkning 25
– rente 25ff
– varighed 30ff
- Gave 101, 107ff
- Gebyr 253ff
se i øvrigt kap. 9
- Gevinstopsparing 45
- Grænseoverskridende pen-
geoverførsler 244ff,
257ff
- Gyldighed
– kaution 143ff
- Gældssanering 56, 61, 76,
88, 183f
- »Helkundeprincip« 23, 86,
111, 256, 281f
- Henstand
– kaution 181
- Home-banking 193, 194, n
173
- Hævekort 194, n 173
- »Højeste indlånsrente« 28,
79
- Indekskontrakt 78ff
– modregning 78
- Indfrielsesgebyr 279ff
- Inkassorente
se Morarente
- Kapitalpension 64ff
– modregning 64
- Kausalitet 182f, 225
- Kaution 139ff
se i øvrigt kap. 6
- Kontantkonto 67
- Kontomærke 96f
- Kontoudtog
– gebyr 266

- Kontramandering
 se Tilbagekaldelse
- Konvertering
 se Omprioritering
- Krydset check 227ff
- Leveomkostninger
 se Modregning,
 Transgsbeneficium
- Lønoverførselsoverens-
 komst 250
- Millionærkonto
 se Gevinstopsparing
- Modregning 45ff
 se i øvrigt kap. 3 og de
 enkelte kontoformer
 – afviklingsmodenhed 50
 – betalingsformidling 51
 – effektiv betaling 53f,
 74
 – erklæring 49
 – gensidighed 51
 – klarhed 46, 216, 238
 – »skjult« modregning 77
 – transgsbeneficium 60
 – transport 55, 82
 – øremærket konto 56ff
- Morarente 133ff, 188
- Negativt afkast 67ff, 93
- Omprioritering
 – gebyr 269ff, 273
- Opsigelse
 – gebyr 279ff, 286ff
 – kaution 186
 – renteaftaler 30ff, 121f,
 132f
 – saglig grund 179f, 302
 – varsel 30ff, 92f
- Overførsel
 se Særlige indlån og Flyt-
 tegebyr
- Overtræk
 – rente 136ff
 – dankortmisbrug 218f
- PBS
 se i øvrigt Betalingsfor-
 midling
 – debitorregler 231ff
 – kreditorregler 231ff
- Pengeinstitutankenævnet
 16ff
 – kompetence 293ff
 se i øvrigt kap. 10
- PIN-kodehusker 201
- Privatkunde
 se Pengeinstitutankenæv-
 nets kompetence
- Procesbyrde 215f
- Puljeordning 67, 93
- »Rangførste« 159
 »Rangsidste« 159, 168, 172
- Ratepension 64
- Ratihabition 64
- Realkreditankenævnet 294
- Rente
 – fast 116
 – garanti
 se Garanti
 – individuelle ændringer
 119ff
 – indlån 19ff
 se i øvrigt kap. 2
 – kaution 188
 se i øvrigt kap. 6
 – udlån 113ff
 se i øvrigt kap. 5
 – variabel 19ff, 116ff
 – ændringsklausul 19ff,
 116ff
- Rentespænd 115, 130
- Restance
 – kaution 181
- Rykkergebyr 286ff
- Saldokontrol
 – dankortmisbrug 219
- Selvbåndlæggelse 96f
- Selvpensionering 74ff
 – modregning 74
 – ophævelse 75f
- Selvrisiko
 – betalingskort 199ff
- Særlige indlån 45, 63ff
 se i øvrigt kap. 3 og de
 enkelte kontoformer
 – overførsel 86ff, 110
 – varsel 92f
- Tabskaution 172
- Tilbageførsel 187, 249ff
- Tilbagekaldelse
 se også Tilbageførsel
 – checks 225
 – betalingsordre 233
- Tilsikring
 se Garanti
- Transgsbeneficium
 se Modregning
- Trassatbank 219
- Tredjemandspant 139ff
 se i øvrigt kap. 6
- Uddannelsesopsparing 65
- Uklarhedsreglen 27
- Umyndighed 25f
 se i øvrigt kap. 4
 – nyttereglen 96f
- Validering 34ff
- Vejledningspligt
 – dekort 81
 – kaution 146ff
 – kontotype 36ff
 – PIN-kodehusker 201
- Vurdering
 – gebyr 255, 262ff
- Værgemål 98ff, 104ff
- Øremærket konto
 se Modregning
- Årsagssammenhæng
 se Kausalitet